

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра педагогіки**

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ УЧАСНИКІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКО-УЧНІВСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦІЇ
«СУЧАСНА ГУМАНІТАРНА НАУКА
В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ»**

28 березня 2024 р.

Київ – 2024

УДК 378(092)

Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників: збірник матеріалів учасників всеукраїнської студентсько-учнівської науково-практичної онлайн конференції. Київ: НУБІП України, 2024. 309 с.

У збірнику вміщені тези доповідей учасників конференції, що охоплюють різні аспекти у галузі гуманітарних, антропологічних наук, педагогіки, методики навчання, теорії і методики виховання, управління освітнім процесом, збереження здоров'я, інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. Висвітлено актуальні проблеми теорії і методики організації освітнього процесу в умовах війни. Розглянута реконструкція минулої реальності та погляд на сьогодення у світлі державотворчих процесів, духовної безпеки українського суспільства, політичного та лідерологічного аналізу в умовах війни та повоєнної відбудови. Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів і школярів.

Рецензенти:

Біда Олена Анатоліївна, доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, Берегово, Україна.

Якименко Світлана Іванівна, доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського.

Рекомендовано до оприлюднення рішенням Вченої ради
Гуманітарно-педагогічного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 11 від 21 березня 2024 р.)

Тези подано в авторській редакції
Автори тез відповідають за автентичність, достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, покликання на них.
Передруковувати опубліковані у збірнику матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.

Збірник доповідей розповсюджується в електронному вигляді.

Співорганізатори:

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ «БЕРЕЗОВОРУДСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ПОЛТАВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ АКАДЕМІЇ»
«ДНІПРОВСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»
«ДНІПРОВСЬКИЙ ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ «ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ
ОСВІТИ» ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
КИЇВСЬКИЙ ПАЛАЦ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА
«КИЇВСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ імені Антона Макаренка»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЖОВТОВОДСЬКИЙ ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«БОГУСЛАВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ імені І. С. Нечуя-Левицького»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ «БРОДІВСЬКИЙ ФАХОВИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ імені Маркіяна Шашкевича»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «НІКОПОЛЬСЬКИЙ ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ДНІПРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ПРИЛУЦЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ
КОЛЕДЖ імені Івана Франка» ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ЦЕНТР ОСВІТИ «ОПТИМА»
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ» КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені Бориса Грінченка
Відокремлений підрозділ НУБіП України
«БЕРЕЖАНСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
Відокремлений структурний підрозділ
«БЕРЕЖАНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НУБіП України»
Відокремлений структурний підрозділ
«БОБРОВИЦИКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ імені О. Майінової НУБіП України»
Відокремлений структурний підрозділ
«БОЯРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НУБіП України»
Відокремлений структурний підрозділ
«ЗАЛЩИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ імені Є. Храпливого НУБіП України»
«ІРПІНСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ НУБіП України»
ІРПІНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Відокремлений структурний підрозділ
«ІРПІНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НУБіП України»
Відокремлений структурний підрозділ
«МУКАЧІВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НУБіП України»
Відокремлений структурний підрозділ
«НЕМІШАЇВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НУБіП України»
Кафедра суспільно-гуманітарних дисциплін Відокремленого підрозділу НУБіП України
«НІЖИНСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
Відокремлений структурний підрозділ
«НІЖИНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НУБіП України»
Відокремлений структурний підрозділ
«РІВНЕНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НУБіП України»

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

ТОНХА Оксана
Леонідівна

голова, проректор з науково-педагогічної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор сільськогосподарських наук, професор

САВИЦЬКА Інна
Миколаївна

співголова, декан Гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат філософських наук, доцент

СОПІВНИК
Руслан Васильович

заступник голови, завідувач кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор

ХАРЧЕНКО Світлана
Василівна

заступник декана Гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор філологічних наук, професор

БУЦИК
Ігор Михайлович

заступник декана Гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, доцент

НАЗАРОВ Богдан
Олександрович

заступник декана Гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування, старший викладач

ВАСЮК
Оксана Вікторівна

професор кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор

ВИГОВСЬКА Світлана
Володимирівна

доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат педагогічних наук, доцент

ЧЕРЕДНИК Лідія
Миколаївна

старший викладач кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат педагогічних наук

ЗМІСТ

Андрусик Павло Петрович, Кучай Олександр Володимирович ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	12
Бабкович Роман Ярославович ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ	14
Бабука Каріна Олексіївна, Кристопчук Тетяна Євгенівна ПЕРСОНАЛІЗОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА МЕТОДИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У КОЛЕДЖІ	18
Басиста Евеліна Олександрівна, Матвійчук Тетяна Адамівна ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЇ ВІРТУАЛЬНОЇ ТА ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ НА МАРКЕТИНГ	21
Басиста Евеліна Олександрівна, Обрачук Елліна Всеволодівна ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА КРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	23
Бєбко Дарина Зореславівна, Басюк Оксана Петрівна ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	25
Бєзпала Ольга Василівна ІНОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ВІЙНИ	29
Бєляк Оксана Миколаївна, Сирєжко Ольга Вячеславівна ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА МОТИВАЦІЮ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	32
Білик Богдан Ярославович ДОСВІД ГУРТКОВОЇ РОБОТИ ПРЕДМЕТНОГО ГУРТКА	34
Білименко Анастасія Сергіївна, Щєрбина Анатолій Павлович ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	37
Болюх Пауло, Паньків Галина Володимирівна ПРОБЛЕМАТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	39
Борохович Катєрина Олександрівна, Чернєля Ірина Миколаївна РОЛЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	42
Буж'ян Анастасія Миколаївна, Куракіна Олена Віталіївна ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ УКРАЇНИ	43
Вакульчук Дєнис Богданович, Федосєєва Наталія Іванівна ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	45
Василєць Єлизавєта Юрїївна, Захарчук Володимир Михайлович ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ	48
Васильчук Наталія Василівна, Волошенко Олена Олександрівна РОЛЬ ЛІДЕРІВ І ЛІДЕРСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ	50
Васюк Микола Миколайович, Маценко Лєся Миколаївна СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»	52

Вашуленко Богдан Олександрович, Баланюк Леонід Миколайович РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ЗАКОНІВ ТА ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ	55
Виговський Владислав Андрійович, Васюк Оксана Вікторівна РОЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ	58
Виговський Владислав Андрійович, Виговська Світлана Володимирівна ПРАВОВА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	61
Вітик Ігор Мар'янович, Боднар Ореста Володимирівна ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН	63
Волошин Марія Віталіївна, Виговська Світлана Володимирівна ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	66
Гайне Каріна Ігорівна, Єресько Олег Вікторович ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ	68
Гой Катерина Володимирівна, Малахова Діана Михайлівна УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ТА МОВА ПІД ЧАС ВІЙНИ	70
Гордієнко Ірина Олександрівна, Чередник Лідія Миколаївна ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	72
Гоч Вікторія Петрівна, Матвійчук Тетяна Адамівна ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	75
Гусак Станіслав Олегович, Куделя Оксана Олексіївна ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	78
Давидова Софія Сергіївна, Хріник Євген Олександрович ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	81
Дацюк Артем Ілліч, Костинюк Василь Степанович СИМВОЛІКА ТА СИМВОЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ: ЇХНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ВПЛИВ	83
Дерев'янюк Всеволод Володимирович, Кисла Ольга Миколаївна УКРАЇНА В ЖИТТІ ТА ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ XX СТОЛІТТЯ	85
Десяк Анастасія Олександрівна, Чернеля Ірина Миколаївна СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ	88
Дмитренко Ірина Вячеславівна, Дібрівна Емілія Іванівна РОЛЬ ОСВІТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МОЛОДЬ У ПЕРІОД ВІЙНИ	90
Дорошок Софія Миколаївна, Чернеля Ірина Миколаївна ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	93
Дузя Сергій Анатолійович, Стрикун Микола Володимирович ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	95
Єрмоленко Альвіна Анатоліївна, Саф'ян Карина Юріївна	97

ВПЛИВ ВІЙНИ НА СТРУКТУРУ ТА ОРГАНІЗАЦІЮ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: АДАПТАЦІЯ ДО НОВИХ УМОВ	
Жига Юлія Василівна, Бурдаш Уляна Євгенівна МОТИВАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ	99
Жига Юлія Василівна, Костів Ірина Григорівна СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ГУРТОК ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	101
Жирик Олександр Романович, Сапіжак Михайло Володимирович ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	104
Жукова Євгенія Володимирівна, Чернеля Ірина Миколаївна ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	107
Заєць Дарія Миколаївна, Матковська Ірина Дмитрівна ЯК ВІЙНА ВПЛИНУЛА НА НАШУ ІДЕНТИЧНІСТЬ, ІДЕНТИЧНІСТЬ, ПАМ'ЯТЬ ТА ЦІННОСТІ	109
Зауліна Владислава Олександрівна, Баланюк Леонід Миколайович ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ У ЧАС ПРОТИСТОЯННЯ УКРАЇНИ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ	112
Зоря Вікторія Ігорівна, Єресько Олег Вікторович МОВНА СТІЙКІСТЬ ТА ЧОМУ ТАК ВАЖЛИВО РОЗМОВЛЯТИ УКРАЇНСЬКОЮ	115
Іващенко Антон Олександрович, Стрикун Микола Володимирович РОЛЬ УКРАЇНИ У СВІТІ ПІСЛЯ ВІЙНИ	118
Ігнатенко Валерія Олександрівна, Карпов Сергій Михайлович, Кудрін Василь Іванович, Шмарко Наталія Сергіївна ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ТА СПОРТИВНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	120
Кархут Владислав Юрійович, Баланюк Леонід Миколайович РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА І КІБЕРБЕЗПЕКА УКРАЇНИ	123
Касапенко Максим Анатолійович, Сопівник Руслан Васильович ТИПОЛОГІЯ І СТИЛІ ЛІДЕРСТВА	126
Кіселик Михайло Михайлович, Сливінська Оксана Богданівна АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	130
Коваленко Єлизавета Костянтинівна, Борисьонко Максим Олегович ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	133
Коваленко Іванна Юріївна, Леміш Наталія Олександрівна ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ» В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ	136
Коваль Таїсія Віталіївна ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У КИЇВСЬКОМУ ПАЛАЦІ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА: ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ	139

Кокун Оксана Іванівна, Гелевич Галина Іванівна ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ	142
Кондратюк Анна Вікторівна, Матвійчук Тетяна Адамівна ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	144
Кононенко Дар'я Ігорівна, Сиротенко Андрій Олександрович ПІДГОТОВКА МОЛОДІ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	146
Корсак Андрій Миколайович, Маценко Леся Миколаївна ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У СИСТЕМІ АГРАРНОЇ ОСВІТИ	148
Костинюк Василь Степанович ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ	151
Кулай Христина Іванівна, Чорна Ірина Василівна ЗАПРОВАДЖЕННЯ ГНУЧКИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ	154
Левкович Олена Сергіївна, Матвійчук Тетяна Адамівна АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	157
Левченко Ілля Сергійович, Шевченко Володимир Григорович ЗНИЩЕННЯ ЦЕРКОВНИХ СПОРУД НІЖИНА	159
Лещенко Роман Романович, Сопівник Руслан Васильович КУЛЬТУРА КОРИСТУВАННЯ СУЧАСНИМ КІБЕРПРОСТОРОМ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ	162
Лещук Юлія Василівна, Лещук Василь Іванович ДІТИ ВІЙНИ. ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ	165
Липейко Діана Володимирівна, Литовченко Віктор Петрович ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ	168
МАРТЕНЮК Тетяна Вікторівна, Глухенька Людмила Миколаївна ВПЛИВ ВІЙНИ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС	170
Марченко Марина Петрівна, Кузьмін Дмитро Володимирович РОЛЬ РОЗВИТКУ НОРМ ТРАНСПОРТНОГО ПРАВА У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ТА БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	174
Мельник Дмитро Володимирович, Черняк Тетяна Григорівна РЕКОНСТРУКЦІЯ МИНУЛОЇ РЕАЛЬНОСТІ ТА ПОГЛЯД НА СЬОГОДЕННЯ У СВІТЛІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ, ДУХОВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА, ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ТА ЛІДЕРОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	177
Мілецька Марія Олександрівна, Марченко Андрій Володимирович, Кириленко Світлана Володимирівна ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОГО ФОРМАТУ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА БАЗІ ТОВ «ЦЕНТР ОСВІТИ «ОПТИМА»	180
Мороз Олег Васильович, Сопівник Руслан Васильович	182

ГУМАНІСТИЧНІ ТЕОРІЇ ЛІДЕРСТВА	
МОРОКО Діана Олексіївна, БАЛАНЮК Леонід Миколайович ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	184
Нагорна Катерина Володимирівна ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	187
Новак Ірина Олексіївна, Баланюк Леонід Миколайович ДУХОВНА БЕЗПЕКА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	189
Оганян Армаїс Татульович, Стрикун Микола Володимирович ВНУТРІШНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ, ЩО СПРИЯЮТЬ РОСІЙСЬКОМУ ВТОРГНЕННЮ	192
Оладов Сергій Андрійович, Васюк Оксана Вікторівна ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ	194
Олексенко Катерина Олександрівна, Дубас Наталія Вікторівна ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА БЕЗПЕКУ ТА ЯКІСТЬ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ: РОЛЬ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ІННОВАЦІЙ	197
Оськіна Наталія Олегівна, Вінник Ірина Володимирівна ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЛОГІСТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ	199
Палаш Софія Сергіївна, Єресько Олег Вікторович ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ	203
Пац Сніжана Олександрівна, Соловей Ірина Степанівна ДУХОВНА БЕЗПЕКА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	206
Погорєлов Єгор Павлович, Кристопчук Тетяна Євгенівна МІКРОНАВЧАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	208
Помаз Богдан Станіславович, Леміш Наталія Олександрівна АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ УКРАЇНОМОВНОГО ІНТЕРФЕЙСУ В МІЖНАРОДНИХ ПОВНОТЕКСТОВИХ БАЗАХ ДАНИХ	211
Поминчук Андрій Андрійович, Чередник Лідія Миколаївна ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «СУВЕРЕННІ МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ»	214
Попов Дмитро Сергійович, Васюк Оксана Вікторівна ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ НАЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ	217
Постельняк Даніїл Андрійович, Стрикун Микола Володимирович ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ, ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ	220
Притика Оксана Іванівна ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ АГРОБІОЛОГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	222
Прончук Ольга Вячеславівна, Кодинець Аріна Сергіївна ШЛЯХ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ...	224
Радзішевська Катерина Романівна, Горлач Анастасія Олександрівна ПРОЄКТУВАННЯ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО УСПІШНОЇ	227

ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ	
Радіонова Світлана Анатоліївна, Захорольська Валентина Миколаївна НОВІ МЕТОДИ ТА СПОСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	230
Руденко Олександра Станіславівна, Литовченко Віктор Петрович ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	234
Рудніцький Олександр Леонідович, Васюк Оксана Вікторівна ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ	236
Сабляш Юлія Михайлівна, Чорнобрива Ольга Вікторівна РОЛЬ ВОЛОНТЕРІВ У ПІДТРИМЦІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ, ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	240
Свистуленко Єлизавета Олександрівна, Маценко Леся Миколаївна ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ДО ДІЯЛЬНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	243
Семененко Назарій Павлович, Берегеля Ірина Миколаївна МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	247
Середа Карина Олегівна, Чернеля Ірина Миколаївна ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	250
Сивириненко Анастасія Володимирівна, Гольцов Андрій Геннадійович ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	252
Смоляк Софія Сергіївна, Кийко Неля Миколаївна ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНІ ПЛАТФОРМИ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	254
Стефанишин Ангеліна Василівна, Біда Петро Іванович ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОГО МОДУЛЯ ПЛАТФОРМИ ERP ODOO В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	257
ТІУНОВА Марія Володимирівна, БАЛАНІЮК Леонід Миколайович БОРОТЬБА З ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ ТА МАНІПУЛЯЦІЯМИ З БОКУ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	259
Ткачук Богдана Богданівна, Ляхович Оксана Вікторівна ВПЛИВ ВІЙНИ НА КУЛЬТУРУ ТА МИСТЕЦТВО В УКРАЇНІ	261
Толстякова Ольга Вікторівна, Чернеля Ірина Миколаївна ПРОБЛЕМА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	263
Труш Марія Ігорівна, Єресько Олег Вікторович СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ	267
Фесенко Максим Володимирович, Стрикун Микола Володимирович ДУХОВНА БЕЗПЕКА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	269
Халюк Марія Вікторівна, Гольцов Андрій Геннадійович ВПЛИВ КОЗАЦТВА НА ДЕМОКРАТИЧНУ ТРАДИЦІЮ УКРАЇНИ	272
Хорошилова Анна Русланівна, Черняк Тетяна Григорівна КІБЕРБЕЗПЕКА В ОСВІТНІХ УСТАНОВАХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	274
Худик Валерія Григорівна, Рудчик Ольга Сергіївна	276

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА	
Хутько Віта Олександрівна, Берегеля Лариса Миколаївна ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	279
Ці Кунь, Чередник Лідія Миколаївна ТЕОРІЇ ЛІДЕРСТВА: ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ	282
Чайка Анжеліка Ігорівна, Литовченко Віктор Петрович ІННОВАЦІЙНІ ВИКЛИКИ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ	286
Чемер Софія Павлівна, Гольцов Андрій Геннадійович РОЗУМІННЯ МИНУЛОГО, ТВОРЕННЯ МАЙБУТНЬОГО: УКРАЇНА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	288
Чуб Софія Андріївна, Кристопчук Тетяна Євгенівна ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ НАПРЯМ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ	290
Шайдецька Катерина Сергіївна, Куракіна Олена Віталіївна ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ У ВИМІРІ ВІЙНИ	293
Шевченко Дмитро Олексійович, Кисла Ольга Миколаївна БУТИ ТОЛЕРАНТНИМ – ОЗНАКА ВИЩОЇ ГІДНОСТІ	296
Шевчук Віталій Михайлович, Чередник Лідія Миколаївна АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	298
Шмарко Наталія Сергіївна, Гречаник Наталія Ігорівна ПРО УМОВИ ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В РЕАЛІЯХ ВІЙНИ	301
Юрійчук Василь Іванович, Сопівник Руслан Васильович УСПІШНІ ЛІДЕРИ АПК УКРАЇНИ	304
Якубенко Ярослав Анатолійович ВИХОВНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ УНІВЕРСИТЕТУ. ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ	306
Льорчак Анатолій Володимирович, Буцик Ігор Михайлович ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	308

*Андрусик Павло Петрович,
аспірант спеціальності «Освітні педагогічні, науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

*Кучай Олександр Володимирович,
д. пед. наук, проф.
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасному світі, де технології постійно розвиваються, використання цифрових ресурсів у навчальному процесі стає все більш актуальним. Запровадження цифрових технологій у навчальні програми допомагає покращити якість освіти, зробити навчання більш ефективним та захопливим для учнів. Однак, разом із цим, існують виклики, пов'язані з впровадженням цифрових ресурсів, які необхідно вирішувати для успішної інтеграції цих технологій у навчальну практику[1].

Переваги цифрових ресурсів в освіті:

- Розширені можливості навчання: Цифрові ресурси, такі як відеоуроки, інтерактивні вправи та електронні підручники, роблять навчання доступнішим та цікавішим для учнів. Вони дозволяють учням звертатися до матеріалу у вигляді, який найбільше відповідає їхнім потребам та індивідуальним стилям навчання.

- Залучення учнів до активного процесу навчання: Завдяки інтерактивним елементам, використанням відеоматеріалів та мультимедійних засобів уроки стають більш привабливими та захоплюючими для учнів, що сприяє покращенню їхнього засвоєння матеріалу.

- Розвиток критичного мислення та творчих навичок: Використання цифрових ресурсів може сприяти розвитку критичного мислення учнів, а також стимулювати їх творчість та інноваційність [3].

Виклики використання цифрових ресурсів:

- Підготовка педагогічного персоналу: Багато вчителів можуть виявляти труднощі у використанні новітніх цифрових технологій у своїй роботі. Необхідно проводити систематичні тренінги та курси підвищення кваліфікації для вчителів з цифрової педагогіки.

- Доступність технологій: Не всі учні мають доступ до необхідних технічних засобів, таких як комп'ютери або Інтернет, що ускладнює використання цифрових ресурсів в навчальних закладах.

- Кібербезпека: Використання цифрових ресурсів може створювати ризики з приводу конфіденційності даних та кібербезпеки, що потребує уваги та заходів для захисту освітнього середовища [2].

Отже, цифрові ресурси мають великий потенціал для покращення якості освіти та залучення учнів до активного навчання. Проте для успішної інтеграції

цих технологій у навчальний процес необхідно вирішувати виклики, пов'язані з підготовкою вчителів, доступністю технічних засобів та забезпеченням кібербезпеки.

Список використаних джерел

1. Clark, R. E. (2016). *Learning from media: Arguments, analysis, and evidence*. Routledge.
2. Greenhow, C., & Robelia, B. (2009). Informal learning and identity formation in online social networks. *Learning, Media and Technology*, 34(2), 119-140.
3. Warschauer, M., & Matuchniak, T. (2010). New technology and digital worlds: Analyzing evidence of equity in access, use, and outcomes. *Review of Research in Education*, 34(1), 179-225.

*Бабкович Роман Ярославович,
аспірант Національного університету
біоресурсів і природокористування
України
(м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ

Екологічна культура – якісне новоутворення особистості, частина її загальної культури. Дослідження взаємовпливу соціального і природного в житті людини дозволяє говорити про специфічні вияви культури в екологічному сенсі. Екологічна культура визначається як одна з форм культури, як здатність людини відчувати живе буття світу, пристосовувати його до себе, взаємо узгоджувати власні потреби і устрій природного довкілля [1, с.14].

Постановка проблеми. Важливість формування екологічної культури студентської молоді визначається потребами нашого суспільства, в якому збереження природного середовища, сприятливого для здоров'я і життя людини, вважаються однією з найбільш актуальних проблем сьогодення. Екологічний стан та соціально-економічні зміни в Україні зумовлюють необхідність якісного вдосконалення формування екологічної культури фахівців всіх напрямків. Екологічна культура передбачає наявність у особи певних знань та переконань, готовності до «свідомої діяльності у процесі освоєння та збереження життєво необхідних цінностей природного середовища» [2, с.90]

Проблема формування екологічної культури підростаючого покоління розглядалась у працях С. Русової, Г. Ващенко, В. Сухомлинського та інших педагогів. У 90-х роках ХХ ст. Україні розпочався новий етап вивчення проблем екологічної освіти на основі ідей сталого розвитку, що сприяло реформуванню освітньо-виховної системи, дало новий поштовх до формування екологічно грамотного спеціаліста [3].

Складові екологічної культури (екологічні знання, переконання, ціннісні орієнтації, емоційні переживання, практична діяльність) та визначення їх ролі в охороні навколишнього середовища, зміст і методику учнівських дослідницьких робіт з екології в позашкільних установах досліджував Г. Пустовіт [4; 5], екологічно доцільну поведінку молодших школярів — О. Крюкова [6]. Зміст, структуру, педагогічні умови формування екологічної культури майбутніх спеціалістів розглядали Н. Лисенко [7], Т. Нінова [8]. Найбільш детально розглянуто теоретико-методологічні та методичні основи формування естетико-екологічної культури майбутнього вчителя в працях Г. Тарасенко [9]. Вона, зокрема, відзначає, що «...культура — це поліфункціональна соціальна система, якій належить забезпечити матеріальний і духовний прогрес людства в цілковитій гармонії з природою» [9, с.5]

В Україні проводяться дослідження формування екологічної культури та світогляду майбутніх аграрників, що відображено в працях Ю. Злобіна [10], О.

Мітрясової [11], Н. Негруци [12] та Л.Фенчак [13; 14]. Так, Ю.Злобін зауважує, що «спеціаліст аграрного профілю, отримавши у вузі відповідні екологічні знання та виховання, повинен бути впевненим і готовим до здійснення екологічної конверсії сільськогосподарського виробництва, тобто розвиток і діяльність цього напрямку господарювання здійснювати за допомогою екологічно чистих і безпечних технологій» [10, с.8]. О.Мітрясова провідною ідеєю відстоює екологізацію та інтеграцію природничих знань у професійній підготовці студентів-аграрників і пропонує інтегративний курс з хімічних основ екології, що, на її думку, може використовуватись для студентів всіх сільськогосподарських спеціальностей при вивченні природничих дисциплін.

Л. Фенчак розглядає формування екологічної культури в процесі підготовки молодшого спеціаліста аграрного профілю. З цією метою авторка пропонує впроваджувати систему формування екологічної культури студентів аграрних коледжів і технікумів.

Н. Негруца досліджувала проблему формування екологічного світогляду студентів аграрних ВНЗ у процесі вивчення економічних дисциплін. Дослідниця обґрунтувала педагогічні умови формування екологічного світогляду молодших спеціалістів напрямку підготовки «Економіка і підприємництво» за спеціальностями «Бухгалтерський облік» і «Комерційна діяльність». До таких умов вона віднесла:

- професійно-доцільний відбір матеріалу екологічного спрямування в курсі економічних дисциплін, оскільки в змісті цих предметів не враховуються екологічні аспекти впливу аграрної галузі на довкілля;

- впровадження в навчальні плани окремого спецкурсу «Економіка природокористування», де висвітлено методики розрахунків економічних збитків від нераціонального природокористування в сільському господарстві;

- поглиблення змісту навчальної практики з метою виконання системи завдань з економіки природокористування, які вимагають детального аналізу механізму раціонального господарювання, доводять необхідність екологізації процесу виробництва сільськогосподарської галузі.

На екологію сформувався погляд як на певну складову різних наук і процесів, що свідчить про її інтегративний характер. Відзначимо, що нині екологія розглядається як комплексний, міждисциплінарний, науковий напрям із вираженою тенденцією до синтезу знань про природу і суспільство. М. Дробноход вказує, що «надзавданням екології як навчально-виховної дисципліни є формування екологічної свідомості, зовнішнім виявом якої є екологічна культура» [15, с.46]. Тому екологічна культура розглядається як необхідний компонент оптимізації взаємостосунків суспільства і природи, що є умовою виживання людства [13, с.78].

Формування екологічної культури забезпечується рівнями сформованості її компонентів: системи екологічних знань; системи вмінь і навичок з раціонального використання, збагачення й охорони природи; системи екологічних норм, цінностей; соціальної природоохоронної практики [9; 13]. Л.Фенчак визначила наступні структурні компоненти формування екологічної культури студента: екологічні знання — екологічне мислення — екологічна

свідомість — екологічний світогляд — екологічна етика — екологічна культура [13, с.154].

Одним із важливих компонентів, що характеризують рівень екологічної культури особистості майбутніх спеціалістів-аграрників, є екологічні знання. Саме наукові, систематизовані екологічні знання становить ядро теоретичного рівня екологічної свідомості і культури, саме вони можуть стати основою для успішної екологічної діяльності людей [14, с.56].

Отже, формування екологічної культури майбутніх аграрників визначається їх майбутньою професійною діяльністю, для якої потрібні спеціалісти, здатні приймати рішення в нестандартних ситуаціях можливих екологічних катастроф, забруднення ґрунтів важкими металами, надлишком мінеральних добрив, їх засоленням, залуженням і закисленням.

Список використаних джерел

1. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – №6. – С. 21.
2. Морозова Л.М. Виховання екологічної культури особистості// Вища освіта України. – 2001. – №2. – С.88-91
3. Білявський Г. О. Основи екологічних знань: Навч. підр. — К.: Лібра, 2002. — С. 179–276.
4. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07. — Тернопіль, 2005. — 51 с.
5. Пустовіт Г. П. Філософсько-культурологічний аспект у екологічній освіті.// Освіта. — 2002. — № 3. — С. 2–5.
6. Крюкова О. В. Формування екологічно-доцільної поведінки молодших школярів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання АПН України. — К., 2005. — 20 с.
7. Лисенко Н. В. Теорія і методика формування еколого-педагогічної культури вихователя дошкільного закладу в системі вищої педагогічної освіти України: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. — Івано-Франківськ, 1996. — 391 с.
8. Нінова Т. С. Підготовка майбутніх учителів хімії до екологічної освіти і виховання учнів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. — Черкаси, 2002. — 219 с.
9. Тарасенко Г. С. Екологічна естетика в системі професійної підготовки вчителя. — Вінниця: Вінниц. держ. пед. ін-т, 1997. — 110 с.
10. Злобін Ю. А. Екологічні проблеми агропромислового комплексу Українина порозі третього тисячоліття // Ойкумена. — 1993. — № 3. — С. 8–15.
11. Мітрясова О. П. Формування системи знань з хімічних основ екології у студентів сільськогосподарських спеціальностей. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. — К., 2000. — 170 с.
12. Негруца Н.А. Формування екологічного світогляду студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації аграрного профілю у процесі

- вивчення економічних дисциплін: Автореф. дис. ... канд. пед. наук:13.00.04. — К., 2003 — 19 с.
- 13.Фенчак Л. М. Методологічний аспект формування екологічної культури.// Нові технології навчання. — К., 2005. — № 41. — С. 150–156.
- 14.Фенчак Л.М. Проблема формування екологічної культури студентів у психолого-педагогічній теорії. // Проблеми освіти: Наук.-метод. збірник.— К., 2004. — № 35. — С. 230–242.
- 15.Дробноход М. І., Вольвач Ф. В. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою. — К., 2000. — 120 с.

*Бабука Каріна Олексіївна,
студентка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Кристончук Тетяна Євгенівна,
д. пед. н., проф.,
ВСП «Рівненський фаховий коледж Національного університету
біоресурсів і природокористування України»
(м. Рівне, Україна)*

ПЕРСОНАЛІЗОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА МЕТОДИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У КОЛЕДЖІ

Перспективними напрямками розвитку сучасної освіти є мікронавчання та геймофікація. Сьогодні на арену освітніх трендів завдяки активному розвитку технологій вийшов ще один напрям – персоналізоване навчання.

Персоналізація – це зсув акцентів. У центрі освітнього процесу постають не навчальні стандарти та вимоги, а студент. Його індивідуальність, слабкі та сильні сторони, таланти й здібності, навчальне середовище та культурний контекст – усе це фактори, які персоналізація пропонує врахувати та взяти на озброєння.

Отже, персоналізована освіта – не нова концепція в педагогіці, але особлива увага приділяється їй саме останніми роками.

У 2001 році Міжнародна Академія Освіти International Academy of Education (International Academy, с. 8) у співпраці з ЮНЕСКО опублікувала буклет із серії Освітніх практик (Educational Practices Series, с. 34). Він називається «Як навчаються діти» (How Children Learn), присвячений принципам ефективного навчання, а джерелами для написання слугували наукові дослідження та статистичні дані. Згодом ці принципи трохи переробили в Microsoft Education Transformation Framework.

Пропонуємо витяг із цих двох ресурсів – 12 принципів персоналізованого навчання та поради щодо їх застосування на практиці (Microsoft Education, с.23-34).

Принцип 1: Активна участь. Як заохотити студентів брати активну участь у занятті. Уникайте тривалого пасивного споживання інформації. Ні 90-хвилинним лекціям, під час яких студенти змушені лише тихо сидіти й слухати.

Принцип 2: Соціальна участь. Навчання – це соціальна діяльність, а тому обговорення, дискусії та робота в групах значно підвищують його ефективність. Студенти навчаються краще, коли знають, що зможуть поділитися результатами з іншими.

Принцип 3: Змістовні завдання. Ніхто не хоче виконувати роботу, яка не має сенсу. Люди будь-якого віку напружуються та докладають зусиль тоді, коли відчувають: те, що вони роблять – важливо.

Принцип 4: Зв'язок нової інформації з попередніми знаннями. Нова інформація не має бути вантажем, який витісняє з голови те, що вже було

вивчено. Знання – це черговий шматок пазлу, який інтегрується у власну картину світу, і так бачимо його повніше. Однак під час навчання часто буває складно співвіднести те, що вже відомо, та нову інформацію. Тому одне із завдань викладачів – наголошувати на зв'язку вже вивченого з тільки-но засвоєними знаннями.

Принцип 5: Стратегічність. Навчити навчатися, тобто застосовувати стратегії для побудови причинно-наслідкових зв'язків й запам'ятовування певних концепцій – вміння, яке потрібне упродовж усього життя. Стратегії самостійного навчання, наприклад, застосування тестів для самоперевірки, часто залишаються поза увагою викладачів та студентів.

Принцип 6: Самоконтроль та ефективне навчання. Заохочуйте планування експериментів, розв'язання задач, читання книг. Під час обговорень закликайте студентів надавати детальну й конструктивну оцінку чужих та власних думок. Заохочуйте самоперевірку: «Навіщо я роблю те, що роблю?»

Принцип 7: Реструктуризація попередніх знань. На засвоєння нової інформації потрібен час. Краще розглянути менше тем, але довше попрацювати з кожною з них.

Принцип 8: Розуміння, а не запам'ятовування. Навчання більш ефективно тоді, коли зосереджене на розумінні загальних принципів і концепцій, а не на запам'ятовуванні окремих фактів та алгоритмів. Саме розуміння – ключ до практичного застосування знань у життєвих ситуаціях.

Принцип 9: Перенесення знань на різні ситуації. Навчання стає більш ефективним та змістовним тоді, коли студенти навчаються застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях.

Принцип 10: Час на практику. Необхідно присвячувати більше часу активному навчанню. Пасивне одержання нової інформації значно поступається за ефективністю завданням, які передбачають залученість студентів: це може бути планування експериментів, вимірювання, обговорення, підготовка проєктів.

Принцип 11: Індивідуальні відмінності. Широкий вибір завдань і форматів допоможе зацікавити студентів. Комусь до вподоби текст, хтось краще сприймає зображення, а дехто – звук.

Принцип 12: Мотивація. Вмотивованого студента легко впізнати – він прагне досягти мети та приділяє цьому достатньо часу та зусиль. Усі викладачі хочуть працювати з студентами, які вмотивовані навчатися, однак як мотивація безпосередньо впливає на навчання, так і викладач впливає на мотивацію.

Таким чином, персоналізоване навчання має такі переваги, як : активна участь студента, соціальна участь; забезпечує зв'язок нової інформації з уже засвоєним знаннями; стратегічність, самоконтроль та ефективне навчання, і безумовно розуміння, а не зубріння.

Список використаних джерел

1. Рівне навчання для всіх URL:<https://www.microsoft.com/en-us/education> (дата звернення: 01.03.2024).
2. International Academy of Education URL:<http://www.iaoed.org/> (дата звернення: 01.03.2024).
3. [Ed practices pars](http://www.iaoed.org/index.php/ed-practices-series) URL: <http://www.iaoed.org/index.php/ed-practices-series> (дата звернення: 01.03.2024).

*Басиста Евеліна Олександрівна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Матвійчук Тетяна Адамівна,
викладач-методист програмування та інформаційних дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і
природокористування України»
(м. Рівне, Україна)*

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЇ ВІРТУАЛЬНОЇ ТА ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ НА МАРКЕТИНГ

За визначенням, віртуальна реальність – це різновид реальності в формі тотожності матеріального й ідеального, що створюється та існує завдяки іншій реальності.

Маркетинг у контексті цифрових технологій відіграє ключову роль у сучасному бізнесі. Завдяки цифровим інструментам, які постійно розвиваються, маркетологи можуть ефективно залучати увагу аудиторії, аналізувати її поведінку та створювати персоналізовані стратегії спілкування.

Соціальні медіа, пошукові системи, веб-аналітика та інші інструменти дозволяють маркетологам налаштовувати та оптимізувати свою професійну діяльність в реальному часі, щоб досягти максимального впливу. Крім того, цифрові технології дозволяють створювати інтерактивні враження, що збільшують залучення аудиторії та підвищують ефективність маркетингових кампаній.

У сфері застосування віртуальна реальність має широкий спектр використання, наприклад, у медицині для візуалізації медичних даних та планування операцій, у відеоіграх, а також у навчальних програмах для симуляції реальних сценаріїв та тренування навичок.

Вплив віртуальної та доповненої реальності на маркетинг є достатньо великим і відкриває нові можливості спілкування з аудиторією. Перш за все, ці технології дозволяють покращити взаємодію з споживачами, забезпечуючи їх інноваційними і інтерактивними способами взаємодії з продуктами та послугами. Наприклад, бренди можуть створювати віртуальні приміщення або магазини, де клієнти можуть досліджувати продукти у віртуальному середовищі перед тим, як придбати їх у реальному житті.

Підвищення ефективності продажів та конверсії є важливим фактором впливу технологій віртуальної реальності на маркетинг. Забезпечення користувачів можливістю взаємодії з продуктами у віртуальному середовищі дозволяє їм отримати більш повне та реалістичне уявлення про товари або послуги перед тим, як придбати їх. Це може позитивно підвищити рівень довіри споживачів до бренду та зменшити кількість відмов від покупки.

Технології віртуальної та доповненої реальності, хоча й мають значний потенціал у маркетингу, також стикаються з рядом викликів та обмежень. По-

перше, технічні обмеження та інфраструктурні вимоги можуть стати перешкодою для широкого поширення цих технологій. Високі вимоги до обладнання та програмного забезпечення можуть зробити їх недоступними для більшої частини споживачів. Окрім того, необхідність потужних комп'ютерів або пристроїв може збільшити витрати на впровадження цих технологій для бізнесу.

Потреба у професійних навичках та обізнаності також є важливим фактором віртуальної та доповненої реальності в маркетингу. Щоб успішно впроваджувати ці технології потрібні спеціалісти з різноманітними навичками, включаючи розробку контенту, аналіз даних.

Однак, не дивлячись на ці виклики, перспективи віртуальної та доповненої реальності у маркетингу є захоплюючими. Прогрес у технологіях та зменшення вартості обладнання можуть сприяти поширенню цих технологій серед більш широкого кола споживачів. Більше того, розвиток штучного інтелекту та машинного навчання полегшує аналіз великого обсягу інформації, дозволяючи створювати більш ефективні та персоналізовані маркетингові стратегії.

В умовах швидкоплинного розвитку інформаційних технологій засоби віртуальної реальності є цінним маркетинговим інструментом. Адже вони відкривають нові можливості для взаємодії з споживачами, забезпечуючи їх інтерактивними та захоплюючими способами спілкування з брендами. Також дозволяють створювати інноваційні рекламні кампанії, які привертають увагу споживачів і покращують їхнє сприйняття бренду. Такі інтерактивні рекламні матеріали можуть збільшити ефективність рекламних кампаній і підвищити рівень залучення аудиторії.

Технології віртуальної реальності також сприяють підвищенню ефективності продажів та конверсії, дозволяючи клієнтам отримати більш повне та реалістичне уявлення про продукти або послуги перед їх покупкою. Це може позитивно позначитися на рівні довіри споживачів до бренду та зменшити кількість відмов від покупки.

Однак, існують певні виклики, які необхідно враховувати, включаючи технічні обмеження та інфраструктурні вимоги, а також потребу у професійних навичках та обізнаності. Для успішного використання цих технологій у маркетингу потрібно інвестувати в необхідне обладнання та розвиток кадрів, які можуть ефективно використовувати ці технології.

Отже, віртуальна та доповнена реальності є великими чинниками впливу на розвиток маркетингу та на те, як сприймається людьми продаж та реклама. Віртуальна реальність відкриває усім дизайнерам та маркетологам двері у цікаве та краще майбутнє.

*Басиста Евеліна Олександрівна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Обрачук Елліна Всеволодівна,
викладач, Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж Національного університету
біоресурсів і природокористування України»
(м. Рівне, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА КРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Умови війни створюють серйозні загрози для інформаційної безпеки, які можуть мати вплив на стабільність та безпеку країни. Основні загрози включають в себе військові дії, кібератаки та дезінформацію.

Крім того, кібератаки стають все більш поширеним методом ведення війни в сучасному світі. Зловмисники можуть атакувати критично важливі інфраструктурні об'єкти, такі як електростанції, фінансові установи та госпіталі, з метою спричинення серйозних збитків та розладу в суспільстві.

Дезінформація є ще однією серйозною загрозою для інформаційної безпеки в умовах війни. Протівники можуть розповсюджувати неправдиву або вигідну для них інформацію з метою маніпулювання суспільною думкою, збурення громадськості та підризу авторитету державних установ.

У воєнний час кібербезпека є критично важливим фактором, оскільки забезпечення безпеки військових систем, комунікацій та інформаційних мереж має пряму вплив на ефективність та успішність військових операцій.

Поряд із цим, існують моніторинги та виявлення загроз, до яких входять постійний аналіз стану мережі та виявлення аномальної активності, яка може свідчити про можливу кібератаку або інший вид кіберзагрози. Також значною мірою важливо забезпечити кіберзахист військового обладнання та програмного забезпечення, щоб уникнути його компрометації та несанкціонованого доступу.

Протидія дезінформації та фейкам під час війни є важливим завданням кожного свідомого громадянина. Задля цього варто знати та вміти застосовувати різні методи кіберзахисту та загалом бути освідомленими про можливі небезпеки на просторах соцмереж та інтернету.

Тому пропонується використовувати прості правила, які допоможуть виробити імунітет від фейкових новин та ЗМІ-маніпуляцій.

1. Завжди перевіряйте джерело інформації, на яке посилається автор. Людина, яка створює новину, має спостерігати події на власні очі, скористатися відповідними документами чи процитувати людей.

2. Перевіряйте експертність, якщо в ролі експертів – представники соціологічних компаній, організацій, інституцій, яких не існує в реальності, не вказані посади, використані загальні формулювання – «експерти/вчені вважають», скоріш за все ви натрапили на фейк.

3. Не робіть висновків на основі заголовків. За статистикою, 96 % людей оцінюють новини лише за заголовками, у якому можуть бути дані, що суперечать основній меті матеріалу чи спотворюють його взагалі.

4. З особливою обережністю ставтеся до матеріалу, який викликає сильні емоції. Якщо після прочитання новини у вас з'явилася певна реакція на неї (страх, паніка, обурення тощо), необхідно перевірити цю інформацію в інших джерелах.

5. Зведіть інформаційний кошик до мінімуму. Не треба читати новини з усіх можливих і неможливих ресурсів, намагайтеся стежити за інформацією тільки з офіційних джерел: звіти ЗСУ, військово-цивільних адміністрацій, український єдиний телефір.

Також важливо вдосконалювати механізми фільтрації та перевірки інформації перед тим, як вона дістається до громадськості. Розробка та впровадження спеціальних алгоритмів та програмних засобів для виявлення та блокування дезінформації може значно підвищити ефективність боротьби з цим явищем.

Додатково, важливо підтримувати вільну пресу та журналістику, яка дотримується професійних етичних стандартів та надійно перевіряє інформацію перед публікацією. Журналістика, яка базується на фактах та об'єктивності, може відігравати важливу роль у протидії дезінформації.

Громадянське суспільство та ЗМІ відіграють надзвичайно важливу роль у підтримці інформаційної безпеки під час війни, особливо в умовах інформаційного хаосу, дезінформації та маніпуляцій. У роль громадянського суспільства входять неприбуткові організації, активісти, громадські форуми та інші учасники, які працюють на благо суспільства та захищають його інтереси. Їхня діяльність полягає в розповсюдженні об'єктивної та достовірної інформації, а також виявленні та протидії дезінформації.

У висновку можна сказати, що функції забезпечення інформаційної безпеки публічного адміністрування є одними з пріоритетних з поміж інших функцій забезпечення національної безпеки. Варто пам'ятати та вміти розпізнавати фейки, брати інформацію з об'єктивних джерел інформації та мати на увазі що шахрайства та маніпуляції існують від місця та часу. І саме головне — ні в якому разі не звертатись або ж передавати жодної інформації до російських джерел.

Список використаних джерел

1. Курінний Є. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної гігієни під час воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1
URL <https://miljournals.knu.ua/index.php/visnuk/article/view/944/886>
2. Онопрієнко С. Функції забезпечення інформаційної безпеки публічного адміністрування в Україні. *Вісник Київського нац. універ. ім. Т.Шевченка*. 2022.
URL <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/1/1-2023-38-43.pdf>

*Бєбко Дарина Зорєславївна,
Студентка спеціальності «Право»
Басюк Оксана Петрівна,
к. пед.н.,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж Національного університету біоресурсів
і природокористування України» (м. Рівне, Україна)*

ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Після повномасштабного нападу росії на всій території було оголошено канікули, заклади освіти усіх рівнів перестали функціонувати. З 14 березня освітній процес в областях, де безпекова ситуація це дозволила, почав відновлюватися. Було створено сприятливі умови на інституційному рівні (до прикладу можливість викладати без втрати заробітної плати та місця праці чи учням і студентам вчитись онлайн зі своїм класом/групою, навіть будучи за кордоном). В цей час також було організовано проект «Навчання без меж» за підтримки Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури та інформаційної політики, українських телеканалів, який передбачав трансляцію відеоуроків для школярів 5-11 класів.

Як тільки розпочалась хвиля внутрішньої міграції більшість шкіл, дитячих садочків на Західній території України (і не тільки) стали місцем перебування та житла для вимушених переселенців. За даними звіту МОН близько 3500 закладів освіти зараз використовуються в гуманітарних цілях як притулки для ВПО (внутрішньо переміщених осіб), центри збору та розподілу гуманітарної допомоги, приготування їжі для ВПО тощо.¹

Перші місяці війни дитячі садочки по всій території були зачиненими. Пізніше, з врахуванням особливостей регіонів, було прийнято рішення про те, що з травня дошкільні заклади зможуть приймати дітей за певних умов, основною з яких є офіційне працевлаштування батьків. Окрім цього вони мали бути обладнані бомбосховищами чи укриттями. Станом на середину травня в Україні працювало у звичному форматі 1400 дитячих садків, ще стільки ж відкрили лише чергові групи.²

Починаючи з середини березня учні та студенти навчались у онлайн форматі. Позитивним було те, що у зв'язку із карантинними обмеженнями, що тривали вже майже два роки, ця система була налагодженою. Звісно, війна

---

¹ Підсумковий звіт оцінювання потреб України у сфері освіти (6 травня – 24 червня 2022). URL: <https://mon.gov.ua>.

² Робота дитсадків під час воєнного стану: скільки установ відкрито зараз. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua>

внесла свої корективи і створила нові виклики для тих осіб, які знаходились у регіонах із нестабільним зв'язком чи непостійним доступом до технічних засобів. Відсутність достатньої кількості цифрових пристроїв була і залишається однією з найсерйозніших перешкод на шляху організації онлайн-освіти. Така стресова ситуація негативно позначилась на мотивації до навчання і засвоєнні знань. Психологічний стан стресу, обмеженість комунікації з однолітками, тривале перебування вдома біля комп'ютера стали викликами для усіх дітей під час війни. Найвідомішим симптом є так звані «емоційні гойдалки», коли настрій швидко і без зовнішніх причин коливається від дуже гарного до надзвичайного поганого і навпаки.³

Університети, як і інші навчальні заклади, після двотижневих канікул відновили свою роботу там, де це було можливо. Найпершим завданням усіх освітян, у тому числі колективу **Національного Університету Біоресурсів І Природокористування України** було, ні в якому разі не зупиняти освітній процес і підготовку кваліфікованих кадрів, забезпечити якість освітнього процесу у новому навчальному році та зберегти життя і здоров'я студентів та викладачів у складних умовах воєнного стану.

МОН України рекомендував закладам вищої освіти і фахової передвищої освіти у новому навчальному році максимально перейти на очний формат навчання з урахуванням наявності та місткості укриттів. З огляду на рекомендації міністерства та з метою забезпечення в умовах воєнного стану безпечного проведення освітнього процесу **НУБІП України** розпочав навчання 14 серпня, а саме: в очному форматі для студентів 1-2 курсів бакалаврату. Студенти 1 курсу бакалаврату всіх спеціальностей навчалися очно до 25 листопада і з 27 листопада очно відбувалась зимова екзаменаційна сесія. Студенти інших курсів навчалися у змішаному форматі. Зокрема, студенти 3-4 курсів бакалаврату розпочинали навчання 14 серпня в дистанційному форматі. Натомість для здобувачів освіти, які перебували у підрозділах територіальної оборони або займалися волонтерською діяльністю при наявності підтверджуючих документів, а також які перебували у зоні ведення активних військових дій, було забезпечено особливі умови навчання.

Дослідники Терещенко Г.М., Пронь Н.Б., Анісімова О.Ю проаналізували основні напрями, механізми та перепони у сфері надання фінансової допомоги українській освіті. Вони зазначають наявність безпрецедентної практики підтримки організації освітнього процесу в Україні з боку міжнародної спільноти. Зокрема, 19.04.2022 р. Україна отримала від Світового банку транш на 88,6 млн дол. США на відшкодування витрат на виплату академічних і

---

³ Як війна змінила життя українських дітей: дані опитування Gradus Research. URL: <https://gradus.app/documents/213>.

соціальних стипендій. Ці кошти було надано банком у межах проєкту «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів», що виконується МОН України.⁴

Найбільшим викликом для системи вищої освіти стала організація вступної кампанії до ВНЗ. За ініціативи міністра освіти С. Шкарлета було скасовано зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) як певний комплекс організаційних процедур (передусім – тестування), спрямований на визначення рівня навчальних досягнень випускників середніх навчальних закладів при їхньому вступі до закладів вищої освіти. Натомість було запроваджено Національний мультипредметний тест (НМТ), що включає завдання із української мови, математики та історії України.

Незважаючи на те, що у багатьох університетах світу звичною практикою є написання мотиваційного листа, він став ще однією інновацією для українських абітурієнтів. Вступникові потрібно було довільно у письмовій формі подати інформацію про власну зацікавленість у вступі на певну освітню програму, а також вказати свої досягнення в навчанні та інших видах діяльності. Враховуючи певну суб'єктивність у оцінюванні таких листів, можна відзначити ризики нерівного доступу до вищої освіти та можливості для прояву корупційних практик.⁵

Отже, стан освітньої сфери є неоднозначним та нестійким, враховуючи сучасні умови. Ми можемо визначити можливості та загрози як потенційні напрями (сценарії) розвитку сучасної української освіти. Звісно найбільш негативним є довготривале затягування війни, яка руйнує та завдає значних збитків.

Серед загроз варто виділити:

- нестабільність умов навчання; психологічний стрес, що позначається на мотивації учнів, студентів і педагогів;
- міграція з регіонів, де складна безпекова ситуація або ведуться активні бойові дії призводить до перенасичення великих міст, в тому числі переповнення дитячих садочків та шкіл.
- недостатнє оснащення технологічними засобами, інтернетом та потреба в підвищенні рівня цифрової грамотності;

До позитивних перспектив можна віднести:

- відновлення навчальних закладів у новому, більш сучасному, модернізованому форматі;
- вдосконалення безпечної діяльності закладів освіти (обладнання укриттів, тренінги персоналу та учнів у разі загрози);

---

⁴ Терещенко Г.М., Пронь Н.Б., Ансімова О.Ю. Міжнародна фінансова підтримка організації освітнього процесу в умовах запровадження воєнного стану в Україні. Український соціум. № 8(21), 2022. С. 169-180.

⁵ Вступна кампанія у 2022 році в умовах війни та подолання її наслідків. URL: <https://mon.gov.ua>.

– діджиталізація процесу навчання, розширення можливостей використання різного роду онлайн платформ, курсів програм для викладання, отримання та оцінювання знань; розробка онлайн підручників;

Список використаних джерел

1. Підсумковий звіт оцінювання потреб України у сфері освіти (6 травня – 24 червня 2022). URL: <https://mon.gov.ua>.
2. Робота дитсадків під час воєнного стану: скільки установ відкрито зараз. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua>
3. Як війна змінила життя українських дітей: дані опитування Gradus Research. URL: <https://gradus.app/documents/213>.
4. Терещенко Г.М., Пронь Н.Б., Анісімова О.Ю. Міжнародна фінансова підтримка організації освітнього процесу в умовах запровадження воєнного стану в Україні. Український соціум. № 8(21), 2022. С. 169-180.
5. Вступна кампанія у 2022 році в умовах війни та подолання її наслідків. URL: <https://mon.gov.ua>.

Безпала Ольга Василівна,
к. геогр. н., ст. викл.,
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін,
Відокремлений підрозділ
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»
(м. Ніжин, Україна)

ІНОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Умови війни ставлять перед освітньою сферою України нові виклики, особливо коли мова йде про викладання іноземних мов. Традиційні методи навчання часто стають неможливими або неефективними через нестабільність, обмежений доступ до освітніх ресурсів та вимушену міграцію. Такі обставини вимагають інноваційного підходу до навчання, який би був гнучким, доступним і здатним адаптуватися до воєнних умов життя. Розглянемо декілька інноваційних методів викладання англійської мови, які можуть бути ефективними в таких умовах.

Онлайн-курси та віртуальні класи. Онлайн-навчання надає учасникам освітнього процесу доступ до освіти незалежно від їхнього місцезнаходження, є гнучким, доступним, з можливістю широкого вибору курсів і дешевшим, ніж їхні офлайн-аналоги, оскільки вони вимагають менших витрат на оренду приміщень та комунальні послуги. Використання віртуальних класів та онлайн-платформ дозволяє спілкуватися в реальному часі, створюючи імітацію традиційного освітнього середовища. Це також сприяє взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, що є важливим аспектом вивчення мови. Але варто відмітити, що основними недоліками такого виду навчання можуть стати: **відсутність особистісного спілкування, оскільки** онлайн-навчання може обмежувати безпосереднє спілкування між студентами та викладачами, що може вплинути на процес навчання та соціалізацію; **обмеження практичного досвіду, адже деякі теми** вимагають практичного навчання, яке може бути складно реалізувати в онлайн-форматі; **визнання кваліфікацій, оскільки** незважаючи на зростаюче прийняття онлайн-освіти, деякі роботодавці та освітні установи все ще можуть сприймати онлайн-дипломи з меншою довірою порівняно з традиційними. Окрім того, ефективність онлайн-навчання значною мірою залежить від самодисципліни та мотивації студента, що може стати викликом для деяких осіб.

Проектне навчання. Проектне навчання залучає здобувачів до роботи над довгостроковими проектами, які мають практичне значення та відповідають їхнім інтересам. У воєнний час такий підхід може стати засобом для розвитку не тільки мовних навичок, а й критичного мислення, креативності, здатності до вирішення проблем, забезпечити активне навчання, розвиток навичок співпраці, застосування знань у реальних ситуаціях. Хоча цей вид навчання має

і певні недоліки: **час** - виконання проектів може займати більше часу, ніж традиційні методи навчання, що може бути проблемою в умовах обмежених ресурсів; **складність керування** - великі проекти можуть бути складними для керування та організації, особливо якщо вони виконуються великою групою учасників; **оцінювання** - оцінка проектних робіт може бути суб'єктивною і вимагати більш гнучких методів оцінювання; **нерівномірність участі** - у проектах може виникати нерівномірність участі учасників, що може призвести до нерівності у результатах та внеску кожного учасника; **необхідність ресурсів** - деякі проекти можуть вимагати доступу до спеціалізованих ресурсів [1].

Ігрове навчання. Ігрове навчання (gamification) інтегрує ігрові елементи в освітній процес для підвищення мотивації та залучення здобувачів, робить навчання більш динамічним і ефективним, а також сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу. Це може бути особливо корисним в умовах конфлікту, де є стрес та анксіозність (тривожність). Ігри допомагають розслабитися та водночас навчатися, перетворюючи процес вивчення на захоплюючу діяльність. Основними перевагами такого навчання є: підвищення мотивації; моделювання реальних життєвих ситуацій, що дозволяє практикувати мовні навички в контексті, схожому на реальний; розвиток критичного мислення; соціалізація, ігри, які передбачають групову взаємодію, сприяють розвитку комунікативних навичок та здатності працювати в команді; адаптація ігор до різного рівня знань здобувачів, їхніх інтересів і потреб. Прикладами ігор для вивчення англійської мови можуть бути: **рольові ігри, мовні вікторини, кросворди та головоломки, електронні навчальні ігри** [2].

Мобільне навчання (m-learning). Завдяки широкому поширенню смартфонів, мобільне навчання стає все більш популярним і доступним. Мобільні додатки для вивчення англійської мови можуть бути використані у будь-яких умовах, дозволяючи здобувачам освіти продовжувати навчання навіть у найважчі часи. І хоча мобільне навчання має ряд проблемних моментів, таких як: обмежений доступ до технологій, технічні проблеми, відволікання учасників процесу від навчання через широкий доступ до ігор і соціальних мереж, виникнення проблем з фізичним здоров'ям, використання гейміфікованих елементів в таких додатках збільшує мотивацію та залученість, є гнучким і доступним, такі ресурси можуть адаптувати освітній контент до індивідуальних потреб і рівня знань кожного учасника, сприяють покращенню цифрової грамотності.

Соціальні медіа. Використання соціальних медіа для викладання англійської мови дозволяє створити спільноту учасників освітнього процесу, які можуть обмінюватися знаннями, ресурсами та підтримувати один одного. Варто зазначити, що соціальні медіа сприяють невимушеному спілкуванню англійською мовою, дозволяючи практикувати мову в реальному контексті, з носіями мови. На платформах соціальних медіа можуть існувати спеціальні спільноти або групи, спрямовані на практику мови, де учасники можуть обмінюватися знаннями та досвідом. Соціальні медіа можуть бути використані для поширення мовних ресурсів, таких як відео, аудіо або текстові матеріали, які допомагають у підвищенні рівня мовлення. Соціальні медіа можуть сприяти

співпраці та обміну інформацією між учасниками, що створює сприятливу атмосферу для вивчення мови.

Очевидно що використання соціальних медіа у процесі вивчення іноземної мови може бути корисним, але воно також стикається з рядом проблем. Проблемами використання соціальних медіа є: ризик втрати фокусу, що може призвести до зниження продуктивності та результативності; **контроль якості інформації**, адже не вся інформація, яка знаходиться в соціальних мережах, є достовірною або корисною для вивчення мови; **приватність і безпека**; **мовна якість**, оскільки у соціальних медіа може бути багато недосконалої мови [3].

Таким чином, сучасні умови ставлять перед сферою освіти України нові виклики, особливо це відчутно у контексті викладання іноземних мов. Традиційні методи навчання часто стають неможливими або неефективними. Для подолання цих труднощів необхідні інноваційні підходи до навчання, які б були гнучкими, доступними і здатними адаптуватися до воєнних умов життя. У цьому контексті важливо розглянути різноманітні методи, серед яких особливе значення мають онлайн-курси та віртуальні класи, проектне навчання, ігрове навчання та мобільне навчання. Використання соціальних медіа також може бути корисним, але воно також стикається з рядом проблем. Отже, подолання викликів щодо вивчення іноземних мов в умовах війни потребує комплексного підходу та ретельного розгляду кожного методу з урахуванням його переваг і недоліків.

Список використаних джерел

1. Тихонова І. Ю. Метод проєктів – інноваційна методика викладання англійської мови професійного спрямування фахівцям морської галузі. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 52 Т. 2. С. 107-111.
2. Романчук, С. В. Англomовний дискурс інноваційної педагогічної діяльності викладача англійської мови. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 30. Т. 1. С. 124-128.
3. Заблоцька, Л. М. Інноваційні методи навчання англійської мови за професійним спрямуванням у закладах вищої освіти. *Інженерні та освітні технології*. 2019. Т. 7. № 3. С. 85-96.

*Беляк Оксана Миколаївна,
студентка спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
Сироєжко Ольга Вячеславівна,
к. пед. н.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА МОТИВАЦІЮ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Одним із найсуттєвіших факторів, що впливають на мотивацію студентів в умовах війни, є психологічна травма та стрес. Досвід війни може призвести до низки проблем психічного здоров'я, включаючи тривогу, депресію та посттравматичний стресовий розлад. Ці умови можуть суттєво вплинути на здатність і мотивацію студентів до навчання, призводячи до зниження ефективності та якості освіти. Для подолання цих наслідків необхідна розробка ефективних систем психологічних вправ і практичних рекомендацій для підвищення життєвого тону студентів. Звертаючи увагу на психологічні наслідки травми та стресу, педагоги можуть допомогти учням відновити мотивацію до навчання та успіху.

Іншим фактором, який може вплинути на мотивацію студентів під час війни, є порушення освітньої інфраструктури. Це порушення може мати різні форми, включаючи руйнування шкіл і освітніх закладів, переміщення вчителів і учнів і переривання освітніх програм. Ці збої можуть призвести до зниження рівня ефективності та якості діяльності державних і навчальних закладів. Для вирішення цих завдань освітянам необхідно працювати над створенням педагогічних умов, що підвищують мотивацію учнів до навчання в умовах війни. Це може включати використання технологій дистанційного навчання, таких як відеоконференції та платформи онлайн-навчання, щоб забезпечити студентам доступ до освітніх ресурсів і можливостей незалежно від їх фізичного місцезнаходження.

Нарешті, обмежений доступ до освітніх ресурсів також може вплинути на мотивацію студентів під час війни. Бої, окупація, відключення електроенергії та примусове переміщення студентів і вчителів можуть значно обмежити доступ до освітніх ресурсів, зокрема підручників, технологій та інших навчальних матеріалів. Щоб вирішити цю проблему, педагоги повинні працювати над визначенням альтернативних ресурсів і стратегій, які можна використовувати для підтримки навчання учнів. Це може включати використання ресурсів громади, таких як бібліотеки та громадські центри, а також розробку інноваційних підходів до викладання та навчання, які не покладаються на традиційні освітні ресурси. Вирішуючи ці проблеми, педагоги можуть

допомогти учням зберегти мотивацію до навчання та успіху навіть у найскладніших обставинах.

Підсумовуючи, можна зазначити, що формування мотивації до навчальної діяльності студентів в умовах війни є складним питанням, на яке впливають різноманітні фактори. Психологічна травма та стрес, порушення освітньої інфраструктури та обмежений доступ до освітніх ресурсів є одними з ключових факторів, які можуть негативно вплинути на мотивацію студентів. Тому для освітян і політиків важливо усвідомлювати ці проблеми та вживати активних заходів для їх вирішення. Надаючи студентам необхідну підтримку та ресурси, ми можемо допомогти їм залишатися мотивованими та брати участь у навчанні навіть у розпал війни та конфлікту. Зрештою, це може допомогти побудувати світле майбутнє для цих студентів та їхніх громад, незважаючи на труднощі, з якими вони можуть зіткнутися.

Білик Богдан Ярославич,
*викладач спеціальних електротехнічних дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ
«Бережанський фаховий коледж Національного
університету біоресурсів і природокористування України
(м. Бережани, Україна)*

ДОСВІД ГУРТКОВОЇ РОБОТИ ПРЕДМЕТНОГО ГУРТКА

Гурткова робота є найбільш масовою формою науково-дослідницької творчості та найпоширенішою формою позааудиторної роботи. На заняттях гуртка студенти удосконалюють свої знання, уміння і навички, переконуються в практичному значенні їх в майбутній професії, отримують нову цікаву інформацію, з користю проводять свій вільний час.

Гурткова робота – невід’ємна частина освітнього процесу в кожному закладі освіти, яка розвиває і формує загальні якості відповідно до вікових можливостей здобувачів освіти, задовольняє психологічну потребу у спілкуванні і самовизначенні та вирішує проблему дозвілля.

Гурткова робота розвиває пам’ять, мислення, допитливість; формує навички практичного застосування знань, навички зв’язано викладати думку; створює основи безперервної освіти, закладає фундамент для майбутньої спеціалізації, враховуючи перспективи розвитку сучасної науки, техніки, економіки.

Велику роль в організації гурткової роботи відіграє керівник гуртка, який складає план роботи гуртка, спрямовує його діяльність, дає гуртківцям завдання, пропонує ідеї, теми для дослідництва, надає членам гуртка постійну допомогу, консультує, рекомендує їм потрібну літературу тощо.

Керівник гуртка повинен знати і керуватися законодавчими і нормативно-правовими актами: Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту, Конвенцію про права дитини, наказами органів управління освітою всіх рівнів з питань освіти й виховання, правилами й нормами охорони праці, техніки безпеки, а також внутрішніми наказами та розпорядженнями по коледжу (в тому числі Правилами внутрішнього трудового розпорядку, Положенням про організацію роботи предметних гуртків, колективним договором) програмно-методичними матеріалами і документами щодо проведення педагогічного процесу відповідно до напряму діяльності (соціокультурного, художньо-естетичного, дослідницько-експериментального, науково-технічного, еколого-природничого, туристсько-краєзнавчого, фізкультурно-оздоровчого, військово-патріотичного, дозвілєво-розважального). Також повинен володіти основами педагогіки, психології, фізіології, гігієни, базовими знаннями спеціальних дисциплін відповідних спеціальностей, закладу освіти, використовувати державну мову відповідно до чинного законодавства про мови в Україні.

Керівник гуртка - комплектує склад гуртка, забезпечує його збереження протягом всієї діяльності, здійснює різноманітну діяльність зорієнтовану на навчання і виховання, вибирає форми, засоби та методи роботи, виходячи з психолого-фізіологічної, соціально-економічної діяльності. Організовує роботу серед дітей з обмеженими можливостями розвитку, створює умови для цілісного розвитку творчої особистості, виявляє і підтримує талановитих та обдарованих дітей, сприяє розвитку і формуванню їх професійних інтересів. Бере участь у розробці та реалізації навчальних програм, запроваджуючи сучасні освітні технології навчання й виховання. Проводить роботу серед вихованців з виховання загальної культури, культури спілкування і дозвіллекорозважальної діяльності. Працює у співдружності з батьками, керівниками інших гуртків, викладачами, майстрами виробничого навчання та лаборантами. Забезпечує участь гуртківців у масових заходах, конкурсах, фестивалях, виставках. Проводить профілактичну роботу з безпеки життєдіяльності та забезпечує проведення занять із додержанням правил охорони праці та санітарно-гігієнічних норм. Веде відповідну нормативно-технічне документацію і вчасно звітується про наслідки своєї роботи і творчої діяльності гуртківців на засідання циклової комісії. Систематично підвищує свою професійну кваліфікацію, бере участь у методичній роботі різних форм, в тому числі у діяльності методичних об'єднань. Дотримується етичних норм поведінки, що відповідають громадському статусу педагога, в навчальному закладі, побуті, громадських місцях.

Активні методи навчання, розроблені керівником гуртка, створюють умови для моделювання проблемних ситуацій, які формують у студентів уміння і навички класифікувати та узагальнювати отриману інформацію, застосовувати порівняння і аналогії, робити висновки.

Науково-дослідна робота здобувачів освіти поза навчальним процесом є одним з засобів формування висококваліфікованого спеціаліста. Предметний науковий гурток, як форма науково-дослідної роботи, передбачений зі здобувачами освіти всіх курсів, це сприяє самонавчання, тобто молодші переймають досвід старших, а старші, вже маючи знання, можуть спробувати себе в якості вчителя. Члени предметного гуртка готують доповіді і реферати. Згодом їх заслуховують на засіданнях гуртка чи наукових конференціях.

Для успішного функціонування і результативної діяльності наукових, дослідницьких чи предметних гуртків необхідне дотримання таких основних організаційних принципів: доцільність, добровільність, плановість, реальність тематики, різноманітність методів роботи, стабільність складу, врахування інтересів і можливостей здобувачів освіти, висока наукова кваліфікація і зацікавленість керівника, спадкоємність і формування традицій в роботі, стимулювання, високий ідейно-теоретичний рівень.

Діяльність гуртків технічної творчості сприяє оволодінню спеціальністю, розширенню теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутніх спеціалістів, ознайомленню здобувачів освіти зі станом розроблення наукових проблем у різних галузях науки, техніки, культури, формуванню здібностей застосовувати теоретичні знання в практичній діяльності.

Згідно з навчальними планами і програмами загальноосвітніх і фахових дисциплін кожний здобувач освіти повинен оволодіти процесом наукового пізнання, виконуючи протягом усього періоду навчання завдання, які поступово ускладнюються і поглиблюються

Серед напрямів розвитку технічної творчості здобувачів освіти технічних закладів освіти розглядаються наступні: застосування нових речовин, матеріалів, застосування нетрадиційних джерел енергії, ротація енергоносіїв, дослідження нових напрямків та підходів вирішення проблемних задач, розробка і дослідження математичних та комп'ютерних моделей автоматизованих систем, проектування технічних моделей та механізмів, пріоритетне забезпечення економічних показників, забезпечення безпеки життєдіяльності та екології навколишнього середовища.

У сучасних умовах науково-технічного, інформаційного прогресу підготовка студентів до продуктивної, творчої діяльності набуває особливого значення. Саме від розвитку технічних здібностей сьогоденних дітей залежить творчий потенціал суспільства в майбутньому. Відповідно, одним із завдань гурткової роботи є формування технічних здібностей.

До таких здібностей належать: зіркість в пошуках проблем, яка визначається як здатність бачити те, що не вкладається в рамки засвоєного; здатність до перенесення досвіду – вміння людини застосовувати навички, набуті при розв'язанні однієї задачі до розв'язання іншої; гнучкість мислення як властивість швидко і легко переходити від одного класу явищ до іншого; здатність до критичного оцінювання ідей та інші.

Значну роль у розкритті творчих здібностей студента і перетворення їх на творчу діяльність відіграють мотиви і воля. Тому освітня діяльність, в гуртках зокрема, повинна формувати і збагачувати мотиви творчої діяльності майбутнього спеціаліста.

Щорічними звітними заходами, які регулярно проводяться в коледжі є виставки гуртків технічної творчості, де переможців, в різних номінаціях, нагороджують призами та грамотами. Такі заходи сприяють розвитку того чи іншого гуртка, та дають стимул для росту кожному гуртківцю, зокрема.

Найкраще творчі здібності розвиваються, коли здобувач освіти бере участь у реальній, науково-дослідній, проектно-конструкторській чи іншій творчій роботі, при цьому зростає зацікавленість у предметі, працює творче чи технічне мислення, а це стимулює до самовдосконалення та розвитку людини, як особистості.

*Білименко Анастасія Сергіївна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Щербина Анатолій Павлович,
викладач
Ніжинський фаховий коледж НУБіП України
(м. Ніжин, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Україна, як демократична, соціальна та правова держава, зазнає невіршених проблем у забезпеченні ефективного функціонування системи безоплатної правової допомоги (далі – БПД) в умовах воєнного стану. Збільшення кількості запитів на БПД, обмежений доступ до неї на окупованих територіях, проблеми з кадрами та інші виклики створюють складну ситуацію, яка потребує уваги та системних заходів. Умови сучасного соціально-економічного середовища та динаміка законодавства під час війни вимагають належного управління системою БПД для забезпечення доступу до справедливого правосуддя та захисту прав громадян.

Згідно з положеннями ч. 1 ст. 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011 року № 3460-VI безоплатна правова допомога – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел (Закон № 3460-VI). Зміст правової допомоги становлять надання правових послуг, які мають на меті сприяння реалізації, захисту та відновлення порушених прав і свобод людини і громадянина.

БПД поділяється на два типи: первинну та вторинну. Перша забезпечує доступ до інформації про права особи та сприяє оскарженню рішень. Друга надає захист інтересів у судах та інших органах, а також складання процесуальних документів.

Безоплатну правову допомогу надають різні суб'єкти, які включають органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи приватного права, спеціалізовані установи та центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Особливу роль у цьому процесі відіграють адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які здатні надавати безоплатну вторинну правову допомогу.

Існують різні способи отримання правової консультації та правової допомоги. Один із найзручніших способів – телефонний дзвінок на єдиний безкоштовний номер 0-800-213-103, який діє на всій території України. Громадяни України за кордоном можуть звернутися за необхідною правовою допомогою за номером телефону +38 (044) 363 10 41. Крім того, можна скористатися інформаційно-дистанційними сервісами та каналами комунікації, такими як мобільний застосунок «Безоплатна правова допомога», офіційні сайти системи безоплатної правової допомоги, довідково-інформаційна платформа правових консультацій WikiLegalAid, а також месенджери

Телеграм, Вайбер, офіційні сторінки у мережі Фейсбук та інші (Міністерство юстиції).

Умови воєнного конфлікту в Україні призвели до збільшення кількості запитів на отримання БПД, особливо відносно таких питань, як перетин кордону, сплата комунальних платежів, статус внутрішньо-переміщених осіб, мобілізація, гуманітарна допомога та трудові права. Однак, доступність БПД обмежена через ведення воєнних дій, що призвело до припинення роботи деяких бюро правової допомоги та зміни формату роботи інших, зокрема, перехід до дистанційного надання консультацій.

Фінансування системи БПД стало проблемою через перерозподіл коштів на потреби армії, що призвело до заборгованості перед адвокатами, що працюють у цій системі. Збільшилася потреба у безоплатній допомозі через війну, зокрема серед внутрішньо переміщених осіб та постраждалих.

Наразі адвокати Національної асоціації адвокатів України безоплатно надають правову допомогу українцям-біженцям в ряді країн. Організується надання правової допомоги місцевими адвокатськими організаціями. Законодавчі зміни розширили перелік осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу.

Отже, надання безоплатної правової допомоги під час воєнного стану стикається з численними викликами, такими як обмежений доступ та фінансові труднощі. Однак, система БПД продовжує свою роботу, забезпечуючи доступ до правової допомоги тим, хто цього потребує, зокрема внутрішньо переміщеним особам та постраждалим. Розширення переліку осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, є важливим кроком у напрямку поліпшення системи БПД в умовах воєнного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. Дата оновлення: 03.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (дата звернення: 10.03.2024).
2. Номер 0 800 213 103 в умовах війни став для українців телефоном довіри (новини Міністерства юстиції України). URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/nomer-0-800-213-103-v-umovah-viyni-stav-dlya-ukraintsiv-telefonom-doviri> (дата звернення: 10.03.2024).

*Болюх Пауло,
студент спеціальності «Комп'ютерна інженерія»
Паньків Галина Володимирівна,
Викладач природничих дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ
«Бережанський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування України»
(м. Бережани, Україна)*

ПРОБЛЕМАТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Ми живемо в епоху, де технології швидко розвиваються і проникають у всі сфери життя. Це створює попит на фахівців, які розуміють та можуть працювати з цими технологіями, від розробки програмного забезпечення до робототехніки. Великі проблеми, такі як зміна клімату, медичні виклики, енергетична криза тощо, потребують наукових та технічних рішень. Інновації в області STEM можуть сприяти вирішенню цих проблем.

Країни, які інвестують у STEM-освіту, мають перевагу в глобальній економіці через свою здатність розвивати та впроваджувати нові технології. Ринок праці швидко змінюється, і він вимагає нових навичок та знань, які надає STEM-освіта. Фахівці у сферах науки, технології, інженерії та математики (STEM) стають все більш цінними для роботодавців.

Хоча STEM-освіта має багато переваг, впровадження її в освітній процес може зіткнутися з багатьма проблемами.

На впровадження STEM-освіти потрібні значні фінансові, людські та матеріальні ресурси. Багато закладів освіти можуть не мати достатнього обладнання або кваліфікованих викладачів, щоб ефективно здійснювати STEM-навчання. Деякі здобувачі освіти можуть не бути зацікавлені в STEM-предметах через їхню складність або відчуття віддаленості від реального життя. Це може призвести до низької участі та мотивації, що ускладнює впровадження STEM-освіти. Викладачі потребують спеціалізованої підготовки, щоб ефективно викладати STEM-предмети. Недостатня підготовка або відсутність доступу до навчальних ресурсів можуть стати перешкодою впровадженню якісного STEM-навчання (Олексюк, с. 264).

У різних країнах або штатах можуть бути різні підходи до STEM-освіти та різні навчальні програми. Це може призвести до неоднорідності у якості навчання та утруднити порівняння досягнень між різними системами. У багатьох країнах, особливо серед дівчат, існують стереотипи щодо певних STEM-професій, які можуть стримувати їхній інтерес та участь у STEM-навчанні та кар'єрі.

В період воєнного стану додається і психологічний спектр проблем. Психологічний стан здобувачів освіти та викладачів може сильно відрізнятись.

Одні з легкістю сприймають події і все, що їх оточує, вміють боротися зі стресом, а також володіють знаннями з медіаграмотності, що дозволяє аналізувати і чітко відбирати інформацію щодо подій в державі. Інші навпаки – постійний песимізм, зневіра в власне майбутнє та життя.

Під час війни можуть бути обмежені ресурси, такі як електроенергія, Інтернет та комп'ютери. Це може ускладнити проведення дистанційних STEM-уроків та доступ до необхідної технічної бази для виконання практичних вправ. Через масовані хакерські атаки, покликання невідомого вмісту та походження можуть ставити під загрозу безпеку та конфіденційність як і здобувача освіти, так і самого викладача. Це може вплинути на можливість здійснення STEM-досліджень або обміну інформацією через Інтернет. Питання кібербезпеки стоїть досить гостро у закладах освіти, а також інших установах де зберігається особиста інформація про здобувачів освіти чи працівників.

Для подолання цих викликів необхідно ретельно планувати та підготовлятися до впровадження STEM-освіти під час воєнного стану. Це може включати розробку адаптивних планів навчання, використання доступних ресурсів та інноваційних технологій, а також підтримку психологічного благополуччя учасників навчального процесу.

Найважче впровадження STEM-освіти під час дистанційного навчання. Спочатку стикнулись з проблемою пошуку і використання правильних ресурсів для покращення якості знань у здобувачів освіти після початку пандемії COVID – 19.

Пандемія спонукала освітні інститути та викладачів шукати нові способи навчання в онлайн-режимі. З цією метою використовувались різноманітні технології, такі як відеоконференції, віртуальні лабораторії, інтерактивні програми тощо.

Програми STEM, зокрема, потребували адаптації до нових умов. З одного боку, це виклик виявився стимулом для розробки нових технологій та онлайн-ресурсів, які дозволяли учням вивчати STEM-предмети віддалено. З іншого боку, пандемія також підкреслила нерівності в доступі до технологій та інтернету, що стало перешкодою для деяких здобувачів освіти.

На мою думку найкращими віртуальними лабораторіями, якими можна користуватися під час дистанційного навчання, є Labster та PhET Interactive Simulations. Дані ресурси містять безкоштовні інтерактивні симуляції, досліди з хімії, які можуть бути не зовсім безпечними для виконання в лабораторії, та ін.

Отже, STEM-навчання стимулює студентів аналізувати, мислити критично і шукати нові способи вирішення проблем. Це розвиває їхню креативність та сприяє інноваціям, а також може бути привабливою для здобувачів освіти різних типів, оскільки вона комбінує теоретичні знання з практичними вправами, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Основними недоліком та проблемою при впровадженні STEM-освіти під час дистанційного та змішаного навчання в період воєнного стану залишаються технічні та психологічні аспекти.

Список використаних джерел

1. Олексюк О. Р. Деякі аспекти синергетичних ефектів у впровадженні STEM-освіти. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : зб. тез III Міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль, 2020. С. 263–265.

2. Про актуальність запровадження STEM-навчання в Україні. *Блог Олени Корнієнко* : веб-сайт. [URL://http://elenakornienko.blogspot.com/2016/02/stem.html](http://elenakornienko.blogspot.com/2016/02/stem.html) (дата звернення 10.03.2024).

*Борохович Катерина Олександрівна,
Студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Чернеля Ірина Миколаївна,
старший викладач,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах України є невід'ємною складовою сучасної освітньої парадигми. Це завдання стає важливим у зв'язку зі зростаючою глобалізацією, що вимагає від нас міжнародної співпраці, розуміння різних культур та мовної комунікації.

По-перше, вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах сприяє розвитку міжкультурної компетентності. Сучасний світ змушує нас взаємодіяти з різними культурами, і вміння спілкуватися на іноземних мовах розширює наші можливості в цьому плані. Крім того, це допомагає розуміти інші культури, їхні цінності та переконання, що є ключовим аспектом в побудові гармонійних міжнародних відносин.

По-друге, вивчення іноземних мов сприяє підготовці кваліфікованих фахівців для міжнародного ринку праці. Уміння володіти іноземною мовою відкриває двері до можливостей для роботи в іноземних компаніях, міжнародних організаціях та установах. Це забезпечує конкурентні переваги на ринку праці та сприяє подальшому професійному зростанню.

По-третє, вивчення іноземних мов сприяє розвитку когнітивних навичок та підвищує мозкову гнучкість. Навчання іноземним мовам вимагає від студентів аналізу, мислення "за межами коробки" та творчого розв'язання проблем. Ці навички корисні не лише в мовленні, але й у всіх сферах життя, сприяючи розвитку критичного мислення та проблемного підходу.

Нарешті, вивчення іноземних мов в українських вищих навчальних закладах сприяє підвищенню престижу освіти в країні. Здатність університетів надавати якісну освіту з іноземних мов свідчить про їхню готовність до конкуренції на міжнародній арені, що залучає більше іноземних студентів та збільшує приток інвестицій у сферу освіти.

Отже, вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах України має ключове значення як для особистого розвитку, так і для гармонійного розвитку суспільства в умовах глобалізації.

*Буж'ян Анастасія Миколаївна,
студентка спеціальності «Маркетинг»
Куракіна Олена Віталіївна,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування
України»
(м. Ірпінь, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ УКРАЇНИ

Україна, не нова держава, тому її державотворчий процес, розпочатий ще до часів Київської Русі, не припинявся протягом всієї історії українського народу, навіть після приєднання українських земель на умовах адміністративно-територіальних суб'єктів у складі інших держав, і триває на сучасному етапі, а традиції державництва, започатковані у давньоруській державі, стали стрижнем її подальшого цивілізаційного розвитку (Гедікова, с.46).

Акт проголошення незалежності — основоположна подія у політичній історії України. Однак зі збільшенням хронологічної дистанції від 24 серпня 1991 року вона дедалі більше сприймається широким загалом як віддалений історичний факт, який мало пов'язаний з сьогоденням і впливом на нього.

Але якщо дивитися очима дослідника, з позицій довготривалої ретроспективи, то очевидним буде висновок: українське суспільство все ще знаходиться в історичній ситуації, створеній 1991 роком, та шукає відповіді на виклики, що постали в останні роки існування Української РСР. З огляду на незавершеність політичних і соціальних процесів, розпочатих 22 роки тому, можна стверджувати, що ми й досі перебуваємо у «довгому» 1991 році. Відтак погляд на творення сучасної української державності у більш широкому історичному контексті дає змогу предметніше оцінити стан та перспективи розвитку країни.

28 червня 1996 року Верховна Рада ухвалила Конституцію України. Це стало ще одним важливим етапом українського державотворення. Конституція є ядром національної правової системи. Вона фіксує головні юридичні та політичні аспекти відносин між державою та суспільством.

Конституція України є вагомим національним набутком європейської конституційної спадщини, про що засвідчила у своєму висновку Венеціанська комісія Ради Європи у березні 1997 р., підґрунтям для визнання міжнародним товариством спроможності нашої держави цивілізовано вирішувати завдання демократичного розвитку громадянського суспільства, державотворення і правотворення. Україна стала повноправним суб'єктом міжнародного права.

Як Основний Закон держави і суспільства, який має найвищу юридичну силу, регулює найважливіші суспільні відносини, Конституція України на концептуально новій основі вперше в історії українського конституціоналізму закріпила ряд основоположних засад консолідації українського суспільства та

розбудови суверенної, незалежної, демократичної, правової і соціальної держави, унітарної республіки як важливих ознак для самого існування і повноцінного функціонування держави. Зрозуміло, що певні встановлення на момент прийняття Конституції ще не могли бути одразу реалізовані – вони стали своєрідною програмою українського суспільства і держави на перспективу (3).

У сучасному етапі державотворення в Україні особливе місце посідає Революція Гідності, період розвитку та перебігу якої припадає на листопад 2013 року – лютий 2014 року. Після Революції Гідності процес державотворення в Україні стикається із все новими викликами, які своєю чергою закладають у громадян України усвідомлення про національно-територіальні та культурні цінності самоідентичності української нації. Головним принципом післяреволюційного періоду виступає принцип забезпечення стратегічного розвитку держави. З огляду на Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» в основі сучасного етапу державотворення в Україні лежить впровадження євроінтеграційних стандартів забезпечення високого рівня життя у контексті виходу України у світовий простір та зайняття нею провідних позицій. Відповідно до інформації, представленої у документі «Про Цілі сталого розвитку України на період 2030 року», в основі сталого розвитку України має лежати забезпечення її національних інтересів, сталого розвитку економіки, розвитку громадянського суспільства, а також держави загалом (Чупрінова, с.127).

Список використаних джерел

1. Гедікова Н. П. Сучасний етап державотворення в Україні: досягнення та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Н. П. Гедікова // науковий журнал "Політікус". – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://politicus.od.ua/5-6_2018/7.pdf.
2. Чупрінова Н. Ю. Особливості сучасного державотворення в Україні [Електронний ресурс] / Н. Ю. Чупрінова, І. І. Севрук, Ю. В. Соколовська // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/21.pdf.
3. Конституція України: шлях державотворення [Електронний ресурс] // Тернівська міська рада. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ternivka-rada.dp.gov.ua/novini-ta-podiyi/novini/konstituciya-ukrayini-shlyah-derzhavotvorennya>.

Вакульчук Денис Богданович,
студент спеціальності «Фінанси, банківська
справа та страхування»
Федосєєва Наталія Іванівна,
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж Національного
університету біоресурсів і природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Освіта – це процес, за допомогою якого суспільство передає акумульовані знання, вміння та цінності від одного покоління до іншого. В ширшому розумінні освіта включає будь-яку дію чи досвід, які мають формотворчий вплив на спосіб мислення, характер чи фізичну спроможність людини. Вона має фундаментальний вплив на можливості й потенціали як окремих осіб, так і громад щодо забезпечення розвитку, а також соціально економічних успіхів. Освіта – це один із ключових факторів розвитку, а також розширення можливостей людей. Освіта дає людям знання та інформацію, а також сприяє зміцненню почуття самоповаги і впевненості у собі, реалізації власного потенціалу [1].

Повномасштабна війна рф проти України, розв’язана 24 лютого 2022 року, поставила виклики перед усіма сферами життя українського суспільства, включно з системою освіти. Запровадження воєнного стану внесло кардинальні корективи в організацію освітнього процесу закладів вищої освіти. Перед педагогічною наукою постали нові виклики щодо організації ефективного освітнього процесу в умовах воєнного часу.

Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. Багато викладачів та здобувачів освіти все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Деякі заклади освіти були фізично зруйновані [2].

Всупереч найскладнішому часу в Україні у вищих навчальних закладах освітній процес здійснюється у дистанційному або змішаному форматі, в залежності від того як дозволяє безпекова ситуація. Для української освітньої системи це випробовування стало ще й своєрідним стимулом, який відкрив вікно нових можливостей, ставши каталізатором давно назрілих модернізаційних змін в освіті. Передусім ідеться про розвиток цифрової та дистанційної освіти, зокрема онлайнової. Але перспективи трансформації освіти не обмежено лише цими напрямками. Потребують пильної уваги також розвиток неформальної та інформальної освіти, створення механізмів визнання її результатів у системі формальної освіти. На часі апробація та широке впровадження сучасних методів навчання з використанням інформаційних

технологій [3].

Попри всі переваги дистанційної форми навчання, в умовах війни вона не здатна в повній мірі забезпечити стабільність та безперервність навчання. Основними ризиками в момент проведення занять є: відсутність доступу до мережі інтернет; відсутність світла; повітряні тривоги та необхідність переміщення в укриття; відсутність доступу до комп'ютера; термінова евакуація при попаданні в зону активних бойових дій тощо.

Таким чином, незважаючи на певні проблемні питання щодо дистанційного навчання, воно робить освіту більш доступною, але, обираючи його, ми не повинні обирати між доступністю і якістю. Вища освіта має бути доступною для всіх на основі здібностей кожного. Вона має зміцнювати у здобувачів вищої освіти навички та здібності, необхідні для їхнього життя і взаємопорозуміння з іншими людьми; для вирішення конфліктів; для колективної праці і планування з іншими загальних цілей і спільного майбутнього; для поваги плюралізму і різноманітності (наприклад, гендерна, етнічна приналежність, релігія і культура), а також для активної участі у житті суспільства. Також має допомогти оволодіти методами пізнання: основними засобами навчання комунікації та усного мовлення, грамотності, постановці і вирішенню задач; щоб отримати як загальні, так і глибинні знання в кількох областях; щоб зрозуміти права та обов'язки, а найголовніше, щоб навчитися вчитися [1].

Незважаючи на складні обставини, в яких сьогодні знаходиться Україна, важливим є продовжувати освітній процес. Організація освітнього процесу у період воєнного стану – це новий виклик як для закладів освіти, так і для викладачів. Важливим є організувати освітній процес так, щоб він був максимально безпечним і комфортним як для здобувачів вищої освіти, так і для науково-педагогічних працівників.

Першочергове значення в умовах війни має забезпечення безпеки життя і здоров'я здобувачів освіти, вчителів та викладачів. Це вимагає створення відповідних укриттів у навчальних закладах, розробки планів евакуації на випадок обстрілів та бойових дій. Також, немаловажним є системи оперативного оповіщення про небезпеку. Важливим аспектом залишається психологічна підтримка всіх учасників освітнього процесу.

Через масові руйнування освітньої інфраструктури внаслідок ракетних обстрілів та бойових дій, а також вимушену внутрішню та зовнішню міграцію мільйонів українців, дистанційне навчання стало домінуючим форматом здобуття освіти. Це потребує розвитку електронних освітніх платформ, підвищення кваліфікації педагогів, забезпечення технічними засобами.

Освітні можливості дітей в умовах війни стали надзвичайно нерівними. Здобувачі освіти з окупованих територій, із зруйнованих міст і сіл, діти-переселенці опинилися в ситуації обмеженого доступу до освіти. Важливо розробити механізми та програми для подолання цього розриву.

У ситуації воєнного протистояння особливої уваги набуває патріотичне виховання молоді, формування в неї активної громадянської позиції, любові до Батьківщини. Освітні програми потребують відповідного переосмислення з

акцентом на історію та культуру українського народу, його героїчну боротьбу. Освітні програми мають формувати в учнів і студентів любов до України, її історії та культури, виховувати мужність та готовність захищати свою Батьківщину. Важливим елементом має стати формування в студентів активної громадянської позиції, розуміння етичних цінностей захисту Батьківщини, підтримки Збройних Сил та волонтерського руху. Це можна інтегрувати через відповідні кейси, ситуаційні вправи та приклади з реалій воєнного часу.

Для викладача важливим є уміння створити сприятливий позитивний клімат на заняттях, встановити довірливі відносини із здобувачами, звертати увагу на психоемоційний стан учасників освітнього процесу, надати психологічну підтримку за необхідності. Також, особливої уваги набувають теми, пов'язані з етикою поведінки у кризових ситуаціях, конфліктами та комунікацією в умовах стресу. Необхідно розширити опрацювання питань етики ділових комунікацій в державному секторі, волонтерському русі, міжнародній дипломатії. Гостро актуальними стали теми протидії інформаційній війні та пропаганді.

Отже, освітня спільнота має відреагувати на всі виклики шляхом розробки нових теоретичних концепцій і практичних методик задля забезпечення безперервності та якості освіти в надзвичайних воєнних умовах. Необхідно інтегрувати патріотичний складник, а також приділяти увагу психологічному супроводу учасників освітнього процесу в складних воєнних реаліях.

Список використаних джерел

1. Освіта. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/education>
2. Освіта в умовах воєнного стану. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>
3. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchoyi-osvity-v-umovakh-voyennoyi-ahresiyi-rf-problemy-y>

*Василець Єлизавета Юрївна,
студентка спеціальності «Право»
Захарчук Володимир Михайлович,
к. пед. наук,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Рівне, Україна)*

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Виникнення української державності було складним і тривалим процесом. Незважаючи на численні труднощі, українська державність змогла закріпити своє існування і має глибокі історичні коріння. За всю історію існування української держави відбулося чимало державотворчих процесів, завдяки яким існує сьогодення Україна.

«Державотворчий процес – це процес формування й становлення основних інститутів влади, їх конституційне оформлення, визначення національних інтересів.» (1)

Основні державотворчі процеси, що відбувалися в історії сучасної України можна розглядати в контексті етапів, які пройшла наша держава за весь період свого існування.

Перший етап – українська державність в часи Київської Русі. Київська Русь була тим фундаментом, з якого і розпочалося зведення української державності. Якщо говорити більш детально про державотворчі процеси, які протікали в той час, то слід зазначити, що під владою Києва об'єдналися два величезних слов'янських політичних центри - Київський і Новгородський. Ця подія, яку літопис відносить до 882 р., традиційно вважається датою утворення Давньоруської держави. Пізніше київському князю підкорилась більшість східнослов'янських земель. У рамках Давньоруської держави робили перші кроки у суспільно-політичному розвитку більше 20 неслов'янських народів Прибалтики, Півночі, Поволжя, Північного Кавказу і Причорномор'я. Першим князем Київської держави став Олег. (Полянська, с. 15)

Другим етапом можна назвати період існування Галицько-волинського королівства. Державний лад Галицько-Волинської землі, хоча й мав ряд своєрідних рис, обумовлених особливостями її соціально-економічного і політичного розвитку, все ж у головному був подібний до державного ладу інших князівств і земель Південно-Західної Русі. Главою тут був великий князь. Йому належала верховна влада. Князь міг приймати законодавчі акти. Великі князі здійснювали поточне управління, як у своєму домені, так і в межах усього князівства.

Третій етап – це період козаччини. Щоб усунути загрозу зникнення українського народу як етнічної спільності, в порядок денний було поставлено

невідкладне завдання - створити і зміцнити державне національне утворення. Це об'єднало зусилля усіх класів українського суспільства в їх спільній боротьбі за визволення з-під влади Речі Посполитої. Організаторами цієї держави стали козацька старшина та українська шляхта.

Формування української держави здійснювалося у обстановці бойових дій, що обумовлювало її форму, а саме: для виконання державних функцій пристосовувалася вже готова, перевірена практикою військово-адміністративна, полково-сотенна організація козацтва. Іноземні держави визнали вільну Україну за рівноправного суб'єкта міжнародних відносин і охоче вступали з нею у договірні відносини. (3)

Четвертий етап – Українська держава в період 1917-1920 рр. Боротьба за державність України відбувалася в умовах запеклої громадянської війни та іноземної інтервенції. У цій боротьбі можна виділити кілька основних подій. Перша подія відбулася в листопаді 1917 р., коли було проголошено Українську Народну Республіку (УНР). Друга, це правління з кінця квітня 1918 р. Гетьмана Павла Скоропадського в умовах окупації України австрійськими та німецькими військами. Третя подія - утворення в західних регіонах України в жовтні 1918 р. Західної Української Народної Республіки (ЗУНР), відновлення УНР на чолі з Директорією і об'єднання її з ЗУНР.

П'ятий етап – Радянська Україна. Борючись проти Центральної Ради, більшовицькі організації докладали чимало зусиль для скликання Всеукраїнського з'їзду Рад, який би проголосив більшовицьку владу в Україні, створив Українську радянську державу і затвердив в ній диктатуру пролетаріату. Ідею проведення Всеукраїнського з'їзду Рад висунула більшовицька фракція виконавчого комітету Київської Ради робітничих депутатів. З листопада 1917 р., її підтримали більшовики Харкова, Катеринослава, Одеси, та інших міст. З'їзд мав стати важливим етапом на шляху встановлення радянської влади в Україні. (Ковалевський, с.102)

Шостий етап – Незалежна Україна. Незалежність України була проголошена 24 серпня 1991 року. Народ України розпочав активну діяльність по створенню своєї демократичної правової держави. Ця розбудова розпочиналась в дуже складних умовах. Необхідно було перш за все здійснити перехід від статусу союзної республіки з обмеженим суверенітетом до статусу самостійної держави. Тому законом Верховної Ради УРСР від 17 вересня 1991 р. до Конституції були внесені зміни і доповнення, які мали на меті зміцнити державний суверенітет республіки. Україну як незалежну державу визнали понад 130 країн світу.

Список використаних джерел

1. Державотворчі процеси незалежної України. *Освітній проект «На Урок»*. URL: <https://naurok.com.ua/urok-na-temu-derzhavotvorchi-procesi-nezalezghno-ukrani-319963.html> (дата звернення: 16.03.2024).
2. Ковалевський С. І. Історія української державності. – Львів, 1999.
3. Українська державність: основні етапи розвитку. Реферат. *Освіта.UA*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/history/35779/> (дата звернення: 16.03.2024).
4. Полянська Н. Історія України. В 2-х частинах. Київ, 1993.

Васильчук Наталія Василівна,
студентка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Волошенко Олена Олександрівна,
к. екон. н., Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і
природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)

РОЛЬ ЛІДЕРІВ І ЛІДЕРСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Початок повномасштабного вторгнення став серйозною перевіркою лідерства як явища. У перші ж дні стало видно, що деякі лідери були готові до випробувань, змогли підготувати до цього свої організації та попіклувались про людей, а для деяких випробування стали несподіванкою й спричинили розгубленість. Нові реалії призвели до серйозної кризи лідерства й переоцінки ставлення до людей, яких вважали лідерами. Було переоцінено ставлення до тих лідерів думок та публічних діячів, які у своїх висловлюваннях зрівняли потерпілого й агресора. Тож виклики війни створили запит на лідерів іншого гатунку, а також необхідність формулювання певних принципів лідерства, важливих завжди й скрізь, які зараз є необхідними як ніколи.

Існує такий архетип: лідер – особа вищого рангу, недосяжна для простих людей, оскільки з цієї дистанції лідеру видніше, як керувати народом. Такий архетип лідерства є спадщиною радянського періоду, і саме такий стиль лідерства є неприйнятним для сучасного українського суспільства. Сучасний лідер має виконувати свою місію не з дистанції та висоти, а розділяючи з людьми життя, спілкування та страждання.

Зараз як ніколи раніше ми побачили важливість цього принципу. Є цінним, що влада, яка керує країною, залишилась у Києві попри небезпеку; ми цінуємо, коли лідери з інших країн не лише надають дієву допомогу, а й приїжджають з візитом в Україну побачити руйнування на власні очі, коли проживають з нами повітряні тривоги та розділяють страждання нашого народу через присутність тут і зараз. Адже дистанційно слова підтримки, звучать не так переконливо, як просте слово підбадьорення того, хто поруч. Слова лідерів, які дієво допомагають людям в укриттях і пунктах незламності, слова капеланів і волонтерів біля передової – саме вони тепер мають надзвичайну вагу, навіть якщо позбавлені витонченої форми ораторської майстерності чи медійної якості.

Принцип проживання реальності. Попри вісім років війни та численні попередження про повномасштабне вторгнення, для багатьох людей події, що розпочались 24 лютого стали несподіванкою, у якій вони щиро зізнаються, натомість люди, активно залучені в допомозі на сході України від 2014 року, не розуміють цього здивування. Не в усіх організаціях існував антикризовий план дій, не в усіх сім'ях були зібрані тривожні валізки й підготовлені документи. Це пояснюється тим, що люди рятували свою психіку від усвідомлення важкої

реальності. Проте уникнення проблем методом їх ігнорування не є розв'язанням проблем.

Спостерігається доволі великий попит на публічних спікерів у різних сферах: політики, які обіцяють легкий і швидкий шлях до змін, мотиваційні оратори та тренери з особистісного росту, які обіцяють миттєвий прорив у світле майбутнє. У церковному середовищі також є різноманітні форми позитивного популізму: проповіді, що спонукають абстрагуватись від земних викликів суспільства й жити очікуванням небесного, підхід до пророцтв як до обіцянки процвітання, уникнення засуджень і висловлювань публічної позиції щодо складних питань. Безумовно, у духовних настановах має бути підбадьорення, запрошення до радості та слова надії, але це все не повинно призводити до популізму й навіювання фантазій, які абстрагують від викликів реальності. Тому в лідерів є важлива функція – пробуджувати людей і дивитись на обставини сьогодення з розплющеними очима, особливо на порозі важких часів. Зустріч з реальністю – це зокрема усвідомлення викликів і готовність їх зустріти, критичне ставлення до себе й до якості своєї роботи, вміння переглядати власні цінності, висловлювати чітку позицію засудження агресії та пошук складних, але ґрунтовних і комплексних способів розв'язання проблем.

Порадами щодо того, як слід поводитися лідеру в умовах воєнного часу можуть бути такі:

- не шкодувати за втраченим (не витратити час та енергію на жаль замість того, аби будувати довкола себе нове добро);

- не впадати в крайнощі і тримати розум холодним (використовувати agile-підходи, піклуватись про те, аби сьогодні бути кращим, ніж учора, а післязавтра – кращим, ніж завтра, вирішувати, що робити поступово, крок за кроком);

- постійно обговорювати всі важливі аспекти бізнесу як на рівні управлінської команди, так і на рівні підлеглих (люди мають відчувати, що володіють повною інформацією, яка доступна на конкретний момент);

- розвивати командну стійкість;

- особисто спілкуватись із членами команди;

- приділяти увагу ментальному здоров'ю

Війна, як і бізнес, відбувається у ширшому контексті геополітичних, економічних та соціальних подій. Війна – це час постійного стресу та змін, коли плани та комунікації знищуються, інструкції виконуються неправильно, інформація розуміється невірно, виникають непередбачувані ситуації та допускаються помилки. Роль сучасного лідера – бути пильним, щоби помітити навіть найменшу користь. Тому важливо вміти швидко змінювати тактику, коли змінюються обставини, ефективно використовувати зовнішні фактори та створювати переможні сценарії.

Васюк Микола Миколайович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»)
Маценко Леся Миколаївна,
к. пед. н., доц.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

Сьогодні суспільству, і, зокрема роботодавцю, потрібні випускники, що готові активно увійти в подальшу життєву діяльність, здатні вирішувати професійні та життєві проблеми. Все це залежить не лише від отриманих знань, умінь та навичок, але й від додаткових якостей, для визначення яких і використовується поняття «компетентність», що більше відповідає розумінню сучасних цілей освіти і характеризує компетентну особистість.

До проблеми означення понять «компетентність» та «професійна компетентність» зверталися такі вітчизняні дослідники, як Т. Герлянд, В. Кремень, О. Локшина, В. Луговий, П. Лузан, Н. Побірченко та ін. Метою нашої роботи є аналіз наукових джерел щодо означення поняття «професійна компетентність».

Європейські вчені вважають, що сучасне розуміння поняття «компетентність» походить від грецького «arête» (ἀρετή). У давній Греції воно означало «вищість», «майстерність», «добродесність», «уміння». Підкреслюючи домінування на початковому етапі значення «вищість», учені вказують, що у цьому сенсі корінь слова є основою для творення нового – «aristos» («аристократичний») (Локшина, 2019).

Передусім, зупинимо свою увагу на сутності таких термінів, як: «компетенція», «компетентність». Зауважимо, що у педагогічних дослідженнях поняття «компетенція» і «компетентність» науковці часто ототожнюють. Проте, за своєю суттю вони несуть різне змістове навантаження. Так, компетенція (від лат. *competere* – прагну, відповідаю, підхожу) – коло питань, у яких особа має певні повноваження, знання, досвід; коло повноважень, наданих законом, статутом, або іншим актом конкретному органу чи посадовій особі; знання і досвід у тій чи іншій галузі. Компетентний (від лат. *competens* – відповідний, належний) – знаючий, авторитетний, обізнаний, досвідчений у певній галузі, якомусь питанні; повноважний, повноправний у розв'язанні якоїсь проблеми (Словник іншомовних слів).

Науковець В. Луговий показує відмінності між цими поняттями, наголошуючи, що саме здатність (англ. – *ability*) – найуживаніше слово у визначенні компетентностей. І далі: «... первинною й системоутворюючою відтепер стає не процесуальна (навчально-викладацько-оцінювальна) складова частина, що, водночас, не принижує її важливості, а результативна, виражена в термінах компетентностей» (Луговий, с. 5).

Зауважимо, що у європейському вимірі компетентність трактується як комбінація взаємопов'язаних когнітивних і практичних знань, умінь, мотивації, ціннісних і етичних характеристик, ставлень, емоцій та інших соціальних і поведінкових компонентів, які разом можуть бути мобілізовані для ефективної діяльності в конкретному контексті. Європейськими науковцями у 2005 р. розроблена Європейська довідкова система ключових компетентностей для навчання протягом життя, яка складається із восьми складників (Локшина, 2009, с. 28): спілкування рідною мовою; спілкування іноземною мовою; математична компетентність і базові компетентності з науки та технологій; цифрова компетентність; уміння вчитись; міжособистісна, міжкультурна і соціальна компетентності та громадянська компетентність; підприємництво; культурна виразність. Ці ключові компетентності мають бути деталізовані в комплексі знань, умінь, навичок, цінностей, а отже, і бути зарахованими при формуванні професійної компетентності.

Не дивлячись на відсутність єдності думок науковців щодо сутності поняття «компетентність», переважно професійна компетентність визначається, як інтегративна якість особистості, яка визначає, що може робити індивід, а не описує процеси набування цієї властивості. В основі професійно-педагогічної компетентності лежить єдність теоретичної і практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності (Луговий, Демченко).

Ідеї застосування компетентнісного підходу в освіті активно розробляються науковцями Національної Академії педагогічних наук України (Побірченко, с. 37). Ними обґрунтована концепція компетентнісного підходу при виконанні міжнародного проєкту «Освітня політика та освіта «рівний рівному», що включає ключові; загальногалузеві; предметні компетентності. О. Овчарук (Овчарук) пропонує такі групи ключових компетентностей: соціальні, мотиваційні, функціональні. У науковій літературі (Вища освіта України і Болонський процес) міститься перелік 30 необхідних загальних компетентностей фахівця з трьох категорій: інструментальних, міжособистісних і системних, що класифікуються з огляду значення навичок для професії і рівня опанування після закінчення програм.

Отже, компетентність завжди є результатом, характеристикою того, що може робити індивід, мірою того, що він здатен робити у визначений час. Професійна компетентність фахівця свідчить про його готовність виконувати професійну діяльність. Вона інтегрує в собі певний досвід, професійні знання та уміння й особистісні риси.

Список використаних джерел

1. Локшина О. І. Компетентнісна освіта в Європейському Союзі – від ідеї до практики. *Життєва компетентність у контексті діалогу педагогічних культур: Україна – країни Європейського Союзу. Компаративний практико-зорієнтований збірник*. 2019. с. 20–36. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722645> (дата звернення 01.11.2023 р).

2. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Л. О. Пустовіт. Київ: Довіра, 2000. 1018 с.

3. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологіч. семінару*. Київ: Пед. думка, 2009. С. 5–17.

4. Демченко С. О. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін вищих технічних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Черкаси, 2005. 227 с.

5. Локшина О. І. Становлення “компетентнісної” ідеї в європейській освіті / *Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологіч. семінару*. Київ: Пед. думка, 2009. С. 19–33.

6. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект. *Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологіч. семінару*. Київ: Пед. думка, 2009. С. 33–43.

7. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. Стратегія реформування освіти в Україні. Київ: К. І. С., 2003. 296 с.

8. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / [авт. кол. : Степко М. Ф. та ін.; за ред. В. Г. Кременя]. Тернопіль: Навч. кн. – Богдан, 2004. 384 с.

*Вашуленко Богдан Олександрович,
студент спеціальності «Облік і оподаткування»
Баланюк Леонід Миколайович
викладач,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)*

РОСІЙСКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ЗАКОНІВ ТА ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ

Закони та звичаї ведення війни — це фактично міжнародне гуманітарне право (МГП), сукупність правил та обов'язків, що діють під час воєнних дій та поширюються на сторони конфлікту. Основна мета їх дії полягає у встановленні меж та правил для конфліктуючих сторін, визначаючи, що їм дозволено або заборонено робити відповідно до міжнародних угод, закріплених у міжнародних нормативних документах. Ці правила мають зменшити жорстокість та смертоносність війн, що особливо актуально в умовах все більш сучасного та смертоносного озброєння. Закон війни вважається відмінним від інших правових норм — наприклад, внутрішнього законодавства конкретного учасника збройного конфлікту, що може забезпечити додаткові правові обмеження для ведення чи виправдання війни.(1)

Кримінальна відповідальність за порушення цих законів поширюється не тільки на міжнародний (державний) рівень, але і на окремих осіб. Порушення законів та звичаїв війни називається воєнним злочином. Порушення законів війни та скоєння воєнних злочинів розглядаються в Міжнародному кримінальному суді, штаб-квартира якого знаходиться в Нідерландському місті Гаага.(2)

Актуальність теми російсько-української війни в контексті дотримання законів та звичаїв війни надзвичайно висока через серйозні порушення, які вчиняє Росія у війні проти України. Серед них:

- 1) Військова агресія та окупація території.
- 2) Використання зброї проти мирного населення.
- 3) Неналежне ставлення до військовополонених.
- 4) Застосування забороненої зброї на фронті.
- 5) Порушення прав людини.
- 6) Порушення угод міжнародного гуманітарного права.
- 7) Знищення мирної інфраструктури.

Протягом військового конфлікту між Російською Федерацією та Україною, воєнні злочини були виявлені з самого початку війни у 2014 році, а їх випадки особливо посилилися з початком повномасштабної військової операції з 24 лютого 2022 року. За повідомленням Офісу Генерального

прокурора України, станом на 2 листопада 2023 року було зареєстровано 107 863 злочинів проти України. 15 березня 2022 року Сенат США одностайно ухвалив резолюцію, яка вимагає розслідування щодо президента Росії Володимира Путіна як воєнного злочинця. Дослідники в галузі міжнародного права Дженніфер Трахан, Джульєт Макінтайр, Дуглас Гілфойл і Тамсин Філіпа Пейдж заявили, що вторгнення в Україну порушує статут ООН і є злочином агресії відповідно до міжнародного кримінального права; злочини агресії переслідуються відповідно до універсальної юрисдикції.(3)

Під час цієї війни скоєно масштабні воєнні злочини Росії в Україні, які були санкціоновані безпосередньо кремлем. Жахливість російських злочинів в Україні вражає: від насильства проти мирних жителів та примусового вивезення дітей, тортур та розстрілів полонених, до свідомого знищення цивільної інфраструктури.(5)

На початку квітня 2022 року Збройні Сили України (ЗСУ) повністю деокупували території Київської та Чернігівської областей, зайняті армією Росії в перші тижні широкомасштабного вторгнення. Протягом наступних місяців почали з'являтися численні шокуючі дані про вбивства людей по всій території, що перебувала під окупацією (населені пункти Ірпінь, Гостомель, Мотижин і т. д.). Часто тіла знаходили із зв'язаними за спиною руками та вогнепальними пораненнями в потилицю зі стрілецької зброї. Велика кількість українського цивільного населення загинула і в Маріуполі. За неофіційними даними у місті загинуло від 25 до 100 тисяч осіб, 50% міста повністю спалено, 90% критичної інфраструктури зруйновано. Ці смерті стали результатом авіаударів, танкових та артилерійських обстрілів. Уже 8 квітня 2022 року російські військові завдали ракетного удару по залізничному вокзалу у Краматорську на Донеччині, звідки здійснювалася евакуація. Ракетний удар по вокзалу в Краматорську забрав життя 57 осіб.

27 червня 2022 року Москва здійснила ракетний удар по торговельному центру у Кременчуку. Унаслідок удару загинули 22 людини, ще 70 дістали поранення різного ступеня тяжкості. 14 липня 2022 року російська армія ударила ракетами «Калібр» по центру Вінниці. В результаті атаки загинули 27 людей. Після деокупації Харківщини, у вересні 2022 року неподалік міста Ізюм, у лісі виявлено одне із найбільших масових поховань — 450 могил. Більшість померли насильницькою смертю. Але було багато тіл українців з ознаками катування. У червні 2023 року Росія вчинила черговий акт геноциду та екоциду, підірвавши дамбу Каховської ГЕС, затопивши величезні території біля Дніпра. Досі невідома кількість жертв на окупованому лівобережжі Дніпра, де росіяни перешкоджали рятувальним діям. Це лише частина злочинів, яка скоїла Росія під час війни. Їх на привеликий жаль дуже багато. (4)

Російська пропаганда та влада згадують про існування міжнародних конвенцій і законів війни лише тоді, коли хочуть звинуватити в їхньому порушенні Україну. З початку повномасштабного вторгнення росіяни активно розвивають тему порушення прав їхніх військовополонених в Україні через публікацію відео з ними. Щоб дискредитувати Україну, російські пропагандисти створюють постановчі відео, на яких нібито українські військові

знущуються з російських полонених. Україна неодноразово заявляла, що дотримується Женевських конвенцій, а подібні відео є фейками.(6)

“Саме Володимир Путін та його оточення розв’язали війну, через яку виникли всі подальші звірства в Україні. Представники російського військово-політичного керівництва мають постати перед судом за вчинення злочину агресії за звинуваченням, яке використовувалося проти нацистських воєнних злочинців на Нюрнберзькому процесі після Другої світової війни”.(5)

Отже зараз сучасний світ стикається з жахливою реальністю: існування антидемократичних режимів, таких як Росія, робить можливими такі трагедії, як війна в Україні. Цивілізований світ, представлений Україною не може залишатися осторонь. Для забезпечення міжнародної безпеки та стабільності у світі, Європі та США необхідно підтримувати Україну у її обороні, забезпечуючи необхідною військовою допомогою та підтримкою, оскільки це важливо не лише для України, а й для збереження правопорядку та запобігання подальшому розповсюдженню агресії у всьому світі, яку здійснюють держави з тоталітарними режимами.

Ця боротьба для нас, громадян України, буде складною і тривалою, але надзвичайно важливою. Нам слід вистояти за незалежність нашої країни і боротися за мирне майбутнє, в якому наші діти зможуть жити у вільній та демократичній державі, не зазнаючи тягара війни. Повинні бути готові до того, що цей конфлікт може тривати довго і призвести до великої кількості жертв.

Список використаних джерел

1. [Закони та звичаї ведення війни: zaborona.com](http://zaborona.com).
2. [Закони та звичаї ведення війни-Вікіпедія \(wikipedia.org\)](http://wikipedia.org).
3. [Воєнні злочини під час російсько-української війни - Вікіпедія\(wikipedia.org\)](http://wikipedia.org).
4. [Кількість злочинів у їх види у цій війні: novynarnia.com](http://novynarnia.com) .
5. [Західний фронт \(Понад 125 000 воєнних злочинів росія вчинила в Україні...\)- zahidfront.com.ua](http://zahidfront.com.ua).
6. [Які закони та звичаї війни порушує Росія в Україні? -www.ukrainer.net](http://www.ukrainer.net).

*Виговський Владислав Андрійович,
студент спеціальності «Автоматизація та
комп'ютерно-інтегровані технології»*

*Васюк Оксана Вікторівна,
д.пед.н., професор
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ

Основною тенденцією останніх років є зниження здоров'я підростаючого покоління. Учені називають різноманітні цьому причини, провідними з яких є: інтенсифікація та інформатизація освітнього процесу, що через пандемію та воєнний стан супроводжується надзвичайно високим психоемоційним напруженням; низька рухова активність дітей та молоді тощо.

Активна рухова діяльність для молодого організму та її контролювання є визначальним фактором розвитку та виховання особистості в цілому. Тому фізичне виховання має освітні, виховні, оздоровчі цілі, воно спрямоване на забезпечення фізичного та психічного здоров'я й гармонійний розвиток особистості, підготовку її до праці, життя в суспільстві, до занять фізичною культурою (Іваній, Сергієнко, с. 9). Теоретичним підґрунтям розвитку фізичного виховання є роботи відомих учених О. Духновича, А. Макаренка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших.

Наразі проблема полягає в тому, що школярі, на жаль, не достатньо, а часом і зовсім не мають уявлення про формування здорового способу життя засобами фізичної культури.

Фізична культура – це одна з основних складових здорового способу життя, збереження, розвитку здоров'я людей. Також фізична культура має особливе соціальне значення, адже її метою, предметом і головним результатом є розвиток і саморозвиток особистості (Мамаєва, Мамаєв, с. 58).

На сучасному етапі суспільного розвитку фізична культура є самостійною і спеціалізованою галуззю загальної культури, спрямованою на зміцнення здоров'я, творчу активність і продовження життя людини, її всебічний і гармонійний розвиток. За своєю суттю фізична культура, як і інші види культур, має духовну та матеріальну форми вираження. Духовний аспект полягає в зростанні загального розумового розвитку особистості, зміні її психоемоційного стану, набутті наукових теоретичних знань у галузі фізичної культури, спорту й інших гуманітарних і біологічних наук та їх раціональному використанні. Матеріальною формою фізичної культури є розвиток фізичних якостей особистості, зміна структурно-функціональних параметрів людського організму в цілому та його окремих систем і органів та відтворення функціональних взаємозв'язків між ними (Глазирін, Олексієнко, Петришин, с. 21).

Провідну роль у формуванні фізичної культури особистості в закладах загальної середньої освіти відіграють учителі. Вони повинні володіти знаннями й уміннями, основами методики викладання фізичної культури школярам; знати їхні фізіологічні особливості; упроваджувати елементи здорового способу життя на власному прикладі, через особисту валеологічну культуру.

На уроках фізичного виховання слід навчати дітей усвідомлено виконувати вправи для формування правильної постави, стопи, дихання, розвитку рухових якостей, гнучкості, швидкості, спритності, рівноваги, координації рухів. Такими вправами формується фізичний потенціал особистості (тобто рівень здоров'я) на все життя. Протягом навчального року вчителі мають інформувати дітей про рівень їх фізичної підготовленості, проводити різні заняття з батьками (бесіди, лекції, круглі столи, фізкультурно-оздоровчі заходи тощо) на теми оздоровлення дітей.

Досконало оволодіти великою кількістю різноманітних вправ, що входять в арсенал фізичного виховання, можливо лише за умови достатньо швидкого формування і закріплення рухових навичок. Тому успіх в оволодінні вправами багато в чому залежить від раціональної методики навчання та правильної реалізації дидактичних принципів, як необхідної умови успішного оволодіння навчання.

До принципів реалізації фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти можна віднести: принцип доступності та індивідуалізації, принцип систематичності, принцип наочності, принцип свідомості й активності, принцип міцності прогресування.

Провідними методами фізичного виховання є практичні методи (методи вправляння), методи використання слова та методи демонстрації. А урок фізичної культури є основною і обов'язковою формою фізичного виховання в школі. Усі уроки фізичної культури в школі за їх спрямованістю і можливістю вирішення педагогічних завдань можна класифікувати на навчальні, тренувальні, комплексні, контрольні.

Успішність формування фізичної культури можна визначити за чотирма критеріями:

- рівень засвоєння і практичної реалізації знань;
- якість виконання рухових дій, що є вираженням рівня опанування техніки передбачених програмою вправ;
- виконання нормативів за шкільною програмою;
- уміння самостійно займатись фізичними вправами.

Основним принципом оцінювання має бути принцип взаємоповаги і співпраці. Виставляючи учневі оцінку за фізичну культуру потрібно враховувати:

- рівень розвитку фізичних якостей, що визначається в кінці кожного семестру, на початку і в кінці року;
- якість (техніки) виконання вправ проводиться згідно вимог до аналогічних вправ у відповідних видах спорту;
- знання, що оцінюються через їх практичний прояв під час організації самостійних занять, засвоєння техніки та фізичні якості.

Отже, фізичне виховання є необхідною умовою розвитку особистості школяра, воно забезпечує зміцнення здоров'я, загартування організму, сприяє вдосконаленню рухових навичок і знань, формуванню звички до систематичних занять фізичними вправами. Результатом фізичного виховання є формування фізичної культури дітей та молоді як основи гармонійного розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Іваній І. В., Сергієнко В. М. (2016). Психологія фізичного виховання та спорту: навч.-метод. посіб. Суми: ФОП Цьома С. П. 204 с.
2. Мамаєва О. В., Мамаєв Д. Ю. (2010). Фізична культура і спорт як чинники соціалізації особистості. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 7, 58-60.
3. Глазирін І. Д., Олексієнко Я. І., Петришин Ю. В. (2017). Фізичне виховання (теоретичний курс для студентів ВНЗ не профільних напрямів підготовки): навч. посіб. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького. 248 с.

***Виговський Владислав Андрійович,**
студент спеціальності «Автоматизація та
комп'ютерно-інтегровані технології»
Виговська Світлана Володимирівна,
к.пед.н., доцент,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Соціально-економічні перетворення, завдання побудови демократичної держави та формування громадянського суспільства в новій системі духовних цінностей актуалізують проблеми та шляхи реалізації правового виховання. Державно-правове й національно-культурне відродження можливе лише за умови поваги до власної історії, її світоглядно-філософських гуманістичних традицій, які лежать в основі нашої ментальності, визначають характер нації і сутність правової культури (Попадинець, с. 65).

Правова культура є складним феноменом, про що свідчить велика кількість його визначень та різноманітність підходів до аналізу цього поняття. Залежно від носія правової культури виокремлюють правову культуру суспільства та правову культуру особистості. Дослідники наводять такі трактування правової культури суспільства:

- складне, інтегроване й динамічне утворення, що кваліфікується як система правових цінностей на відповідному рівні розвитку суспільства, які у правовій формі відображають стан свободи особи та інші соціальні цінності (В. Владимірова);

- багатозначна характеристика однієї з найважливіших сторін життя суспільства, невід'ємний складник його загальної культури, що містить правові цінності та норми в правовій сфері суспільного життя (О. Дьоміна);

- різновид загальної культури, який становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності даного суспільства (Д. Іщенко);

- ціннісний зріз правової дійсності, рівень його поступального розвитку, включеність у неї завоювань цивілізації (В. Сальников);

- сукупність норм, цінностей, юридичних інститутів, процесів, форм, що виконують функцію соціоправової орієнтації людей у конкретному суспільстві, цивілізації (Т. Синюкова) та ін.

Щодо правової культури особистості, то вона є компонентом культури суспільства, відображає ступінь і характер його розвитку, забезпечує соціалізацію особистості (В. Демічева, с. 40). Вона може розглядатись як сукупність двох компонентів, творчого та особистісного, ґрунтується на позитивній правовій свідомості та реалізується в активній діяльності (Підлісний, с. 241). Під правовою культурою особистості розуміють:

– правову освіченість, перенесення зовнішньої необхідності дотримуватись норм права в потребу дотримуватись законності і правопорядку, формувати правову установку, зберігаючи свідоме ставлення до діючого права (В. Велігон);

– властивість особистості, яка характеризується загальною повагою до права, достатнім знанням змісту його норм і вмінням їх здійснювати, а також активною правомірною поведінкою у всіх життєвих ситуаціях (О. Ганзенко);

– рівень правової соціалізації члена суспільства, ступінь засвоєння й використання ним правових начал державного і соціального життя (Д. Іщенко) та ін.

Показником правової культури особистості є правова активність людини як вища форма правомірної поведінки. До її структури входять правова освіченість (знання правових норм), поважне ставлення до права (переконаність у необхідності і соціальній корисності правових норм, вироблення орієнтацій на правові цінності і настанови, на використання правових засобів задоволення потреб та інтересів), уміння підкорити свою діяльність вимогам правових норм (правомірно поводитися, користуватися правовим інструментарієм, реалізовувати суб'єктивні права і юридичні обов'язки). Тобто можна виокремити когнітивний, ціннісний та поведінковий компоненти правової культури особистості.

Отже, правова культура особистості – це складне, інтегративне особистісне утворення, обумовлене особистісними характеристиками людини, рівень і характер її правового розвитку в суспільній правовій культурі, що базується на певному рівні розвитку правосвідомості, яка реалізується в професійній та повсякденній діяльності.

Список використаних джерел

1. Попадинець Г. (2020). Поняття правової культури як складової демократичної правової держави. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: “Юридичні науки”. Т. 7, № 1, 2020. С. 65-70.

2. Демічева В. В. (2009). Правова культура: теоретичний аналіз та практичний вимір. *Держава і право*. Вип. 45. С. 38-42.

3. Підлісний Є. Правова культура суспільства, особистості та соціальної групи. *Правова культура суспільства, особистості та соціальної групи*. № 3 (62). Т. 2. С. 241-246.

Вітик Ігор Мар'янович,
студент спеціальності «Облік і оподаткування»
Боднар Ореста Володимирівна,
к. е. н., доц.,
ВП НУБіП України
«Бережанський агротехнічний інститут»
(м. Бережани, Україна)

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН

Інноваційні методи й прийоми навчання стимулюють пізнавальну діяльність студента, що лежить в основі процесу формування професійних знань, умінь та навичок. Технологія вивчення облікових дисциплін у вищій школі має забезпечувати зростання кожного студента, тобто залучення його до активної діяльності через розв'язання навчальних завдань, які постійно ускладнюються, та програвання різних ролей, які розкривають специфіку й творчу природу взаємодії з іншими людьми в професійній діяльності. Спонування студентів-обліковців до самостійності й активності досягається шляхом проблемного подання матеріалу, а не повідомлення «готового знання». Проблемний виклад матеріалу заохочує студентів до самостійного пошуку інформації, самостійних висновків, узагальнень. Це, у свою чергу, сприяє розвитку особистості студента, його самосвідомості, самооцінки (Дичківська, с. 11).

На налагодження доброзичливих стосунків між студентами та між викладачами і студентами впливає сприятлива морально-психологічна атмосфера навчального процесу а також дає можливість утілювати діалог у процес навчання. Саме діалог при вивченні облікових дисциплін є ефективним шляхом активізації навчання студентів, про що свідчать такі показники:

- відкритість висловлювань та довіра студентів до викладача;
- вільна, впевнена поведінка студентів на заняттях;
- відсутність страху перед можливими помилками;
- звернення до викладача про допомогу в разі необхідності;
- відсутність будь-яких бар'єрів в обміні думками щодо пропозицій вирішення навчально-пізнавальних завдань.

Відсутність діалогу і взаєморозуміння між учасниками процесу навчання заважає створенню сприятливої морально-психологічної атмосфери в студентській групі.

Втілення новітніх педагогічних технологій при вивченні облікових дисциплін в організацію навчально-пізнавальної діяльності викладачів вищих навчальних закладів є наступним шляхом вирішення проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Основні засади, на яких ґрунтується методика проведення занять з облікових дисциплін:

- 1) опора на позитивні почуття та особистісний інтерес студента до професійного становлення;
- 2) заохочення студентів до самостійної роботи над розвитком професійних умінь та навичок;
- 3) визначення реальної соціальної і морально-психологічної цінності опанування відповідним рівнем професійної підготовки.

Всі заняття мають проводитись, базуючись на принципі співробітництва. Цей принцип передбачає акцентування уваги на засвоєнні студентами позитивного досвіду морально-психологічних переживань у процесі спільної діяльності. А це можна досягти шляхом створення ситуації успіху: фіксації уваги на позитивних сторонах особистості молодої людини; індивідуального застосування прийомів емоційної підтримки, у тому числі й невербальних; налагодження позитивних стосунків з однолітками. Одним із завдань цього є створення доброзичливої морально-психологічної атмосфери, у якій студенти могли б вільно висловлювати свою точку зору, не хвилюючись через те, що їх не зрозуміють.

Основними засадами використання такої технології навчання як навчання в співробітництві, є необхідність поставити студента в центр навчального процесу, зробити його активним суб'єктом процесу навчання, організувати його взаємодію з іншими студентами. У таких технологіях навчання студенти оволодівають конкретними соціально-психологічними знаннями, відбувається корекція професійної поведінки особистості, формуються навички спілкування, розвиваються рефлексорні здібності (наприклад, здатність аналізувати ситуацію і власну поведінку), уміння реагувати на ситуацію. Тож, основною ідеєю цієї технології є створення умов для активної спільної навчальної діяльності студентів у різних ситуаціях.

Ще одним шляхом активізації навчально-пізнавальної діяльності є розвиток емоційної сфери студентів. Емоції, як процес, є діяльність, яка оцінюється інформацією про внутрішній і зовнішній світ, яка надходить в мозок. Емоції оцінюють дійсність і доводять свою оцінку до відома організму на мові.

При вивченні облікових дисциплін сучасна дидактика надає великого значення розвитку в процесі засвоєння самостійності і творчої активності студентів. В ході заняття необхідно знаходити можливості для збільшення частки самостійної роботи студентів. Дуже важливо заохочувати самостійні приклади, щоб учні намагалися самі знайти відповіді на поставлені викладачем запитання. Цьому сприяє проведення нестандартних занять, в яких надається більше активності студентам, де вільно висловлюються і уважно вислуховуються самі найдивовижніші думки. Розвиток цієї якості буде сприяти виключенню з практики навчання надмірної опіки студентів, швидких підказок, надання можливості студентам самим знайти вихід із навчальних затруднень, які виникають.

Спеціальні засоби розвитку творчого мислення є необхідними у процесі засвоєння поданої інформації. Цьому сприяють вправи із знаходження оригінальних варіантів рішення задач, проведення дослідів самими студентами.

Це і збуджує активність, і розвиває творчість студентів. Так як у підлітків, в силу особливого віку, увага нестійка, розсіяна, то це потребує різноманітних і часто нетрадиційних форм і видів навчальної роботи, які дозволяють створювати позитивний емоційний фон заняття і тим самим керувати увагою студентів, збільшувати їх працездатність (Шевчук, с. 21).

Одним із шляхів активізації навчально-пізнавальної діяльності при вивченні облікових дисциплін є використання різних видів лекційних та практичних занять, зокрема: лекція-бесіда, лекція-дискусія, лекція-аналіз конкретної ситуації, лекція-консультація, лекція-прес-конференція та ін.

Від стародавніх часів, як традиційна форма навчання, використовуються семінари. Сьогодні у вищій школі вони носять переважно практичний характер, що створює сприятливі умови для їх застосування з метою розвитку професійного мислення, формування навчально-пізнавальної активності й творчого використання знань у навчальних умовах. Професійне застосування знань передбачає вільне володіння категорійно-понятійним науковим апаратом. Студенти повинні навчитися виступати в ролі доповідачів і опонентів, набувати вмій і навичок визначення інтелектуальних проблем та їх розв'язання, доведення і спростування, відстоювання своїх поглядів, демонстрування досягнутого рівня теоретичної підготовки. Якісному вирішенню цих відповідальних завдань сприяють різноманітні прийоми та способи активізації практичних занять. Семінари можна проводити у формі дискусії, групового дослідження, взаємонавчання тощо (Ягупов, с. 211).

Як процес діалогічного спілкування учасників, під час якого відбувається формування практичного досвіду обговорення та розв'язання теоретичних проблем, теоретико-практичного мислення майбутнього фахівця організовується *семінар-дискусія*. З успіхом можна застосовувати для навчання студентів вищих навчальних закладів, під час вивчення певних спецкурсів для аналізу актуальних теоретичних і практичних проблем *семінар-дослідження*.

Отже, активність як самостійної, так і колективної діяльності студентів при вивченні облікових дисциплін, що навчаються, можлива лише за наявності стимулів. Тому особливе місце відводиться мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Активізація навчально – пізнавальної діяльності повинна привести до підвищення ефективності професійної підготовки. Активізація є важливою складовою загального процесу професіоналізації.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. (2004). Інноваційні педагогічні технології: навч. Посібник. К.: Академвидав. 352 с.
2. Шевчук С. П., Шевчук О.С. (2000). Методи активного навчання соціальних працівників: навч. посіб. Чернігів. 116 с.
3. Ягупов В. В. (2003). Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. закл. Освіти. К.: Либідь. 560 с.

*Волошин Марія Віталіївна,
студентка спеціальності «Професійна освіта»
Виговська Світлана Володимирівна,
к. пед. н., доцент,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)*

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Роль естетичного виховання для формування загальної компетентності особистості набуває все більшого значення. Естетичне виховання – це складова частина виховного процесу, що спрямована на формування здатності сприймати та перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності особистості.

Основними завданнями естетичного виховання є:

- 1) виховання в особистості почуття прекрасного;
- 2) формування умінь і навичок творити красу в повсякденному житті;
- 3) формування уміння відрізнити прекрасне від потворного;
- 4) формування уміння жити за законами духовної краси.

Змістом естетичного виховання є естетичне сприйняття, естетичні судження, естетичні знання, естетична культура, естетичні ідеали, естетичні почуття, естетичні переживання, естетична насолода, естетичні смаки, естетична діяльність. У комплексі ці категорії розкривають сутність естетичного виховання, розширюють його палітру, становлять його структуру.

Шляхи реалізації естетичного виховання включають в себе різні аспекти, які сприяють розвитку естетичного смаку та вихованню естетичних цінностей у людини.

Важливими факторами є:

1. Розширення кругозору: через знайомство з різними видами мистецтва, такими як музика, живопис, література, танець, театр і т. д., людина отримує можливість розвивати свої естетичні смаки та ставлення до мистецтва і самовираження.

2. Запровадження мистецтва в освітній процес: інтегрування мистецтва у навчальні програми допомагає особистості відчувати радість та задоволення від творчості, розвивати фантазію та творчі навички, а також формувати особистісні якості, які приносять гармонію та красу в їхнє життя.

3. Взаємодія з природою: вивчення та спостереження за природою допомагає людині відчувати її красу, гармонію та різноманітність. Це в якості естетичного виховання може включати садово-паркове мистецтво, садівництво, флористику та інші аспекти, де природа використовується як джерело натхнення.

4. Участь у творчих процесах: активна участь у творчих процесах, таких як розробка та втілення проєктів, створення власних творів мистецтва, що сприяє розкриттю індивідуального творчого потенціалу, розвитку творчих навичок та здатності дивитися на світ з естетичною точки зору.

5. Формування естетичних цінностей: запровадження естетичних цінностей в повсякденному житті, таких як чистота, охайність, гармонія у виборі кольорів та форм, сприяє створенню атмосфери краси й добробуту в навколишньому середовищі.

Ці шляхи сприяють створенню у людини естетичного світосприйняття, викликають бажання оцінювати красу і створювати її навколо себе, а також розвивають особистісні якості, такі як толерантність, бажання розділити емоції з іншими.

Неперервність процесу естетичного виховання учнів дозволяють забезпечити різні форми організації виховного процесу під час таких видів діяльності:

- навчальної (за допомогою вивчення дисциплін художнього циклу, а також інших навчальних предметів, адже кожна з них має свою естетичну цінність, може розвивати систему естетичних поглядів, переконань, смаків, ідеалів відповідно до її специфіки);

- позаурочної (організація різноманітних заходів: екскурсій, виставок, свят, вистав, вечорів тощо)

- позашкільної (відвідування та участь у різноманітних мистецьких колективах, школах тощо).

Отже, важливим є системний підхід до естетичного виховання учнів, що ґрунтується на таких положеннях: 1) естетичне виховання є частиною загального процесу формування особистості, нерозривно пов'язане з іншими напрямками виховання; 2) естетичне виховання має бути спрямоване на формування світогляду молодій людині шляхом розвитку емоційно-почуттєвої сфери особистості; 3) естетичне виховання охоплює всі основні сфери діяльності учнівської молоді (побут, працю, технічну й художню творчість, спілкування з мистецтвом, поведінку, спорт тощо); 4) естетичне виховання покликане викликати в особистості прагнення до самовдосконалення й самовиховання.

*Гайне Каріна Ігорівна,
студентка спеціальності «Педагогіка вищої школи»
Єресько Олег Вікторович,
к. пед. н., доцент кафедри педагогіки,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

На сучасному етапі розвитку нашої держави особливу роль відіграє емоційний інтелект, адже визначено, що він напряму пов'язаний із формуванням нових підходів до освіти та є одним із чинників становлення майбутнього фахівця як спеціаліста. Вирішення різноманітних завдань у процесі навчання вимагає від студентів високого розвитку як загальних, так і спеціальних здібностей, добре сформованих професійно значущих інтелектуальних і особистісних якостей, а також сформованого індивідуального інтелектуального стилю діяльності, інтелектуальної та особистісної культури і працездатності. В умовах сьогодення розвиток афективного інтелекту у студентів є необхідною умовою їхньої успішності в професійному середовищі, а також ознакою всебічно розвиненої особистості.

Сучасний науковий дискурс питання емоційного інтелекту студентів представлений дослідженнями таких науковців, як: Андрєєва І., Гарднер Г., Грис А., Гоулман Д., Мельничук О., Онуфрієва Л., Саловеї П. та інші.

Емоційний інтелект - це насамперед не емоції, а вміння їх розуміти та контролювати. Він представляє собою надзвичайно важливу навичку не лише під час навчання чи праці, а й у повсякденному житті. Правильно розвиваючи цю навичку, ви зможете як розпізнавати свої та чужі емоції, так і адаптуватися до будь-якої емоційної ситуації в особистій чи робочій сферах, а також знаходити компроміс у конфліктах, впевнено почувати себе у спілкуванні з іншими людьми.

Доведено, що розвиток емоційної компетентності студентів майбутніх педагогічних, соціальних, психологічних та й будь-яких інших спеціальностей допомагає сформуванню професійно становленого та особистісно розвиненого фахівця, виконує профілактичну дію від емоційного вигорання, актуалізує здатність адаптуватись у різних ситуаціях, сприяє гармонічному функціонуванню в соціумі та особистому житті.

Численні дослідження показують, що інтегрування емоційного інтелекту в процес навчання слугує певним "мостом" між ситуацією та її розумінням, тому успішний розвиток афективної компетентності допомагає створенню більш гармонійної "Я-концепції" спеціаліста.

Під час адаптації студентів у процесі навчання розвиток емоційного інтелекту дозволяє адекватно оцінювати ситуації, аналізувати та обробляти інформацію, виступає умовою успішного вливання в новий колектив,

відображає емоційну зрілість особистості та правильно описує емоції та думки студента, об'єднуючи в собі інтелектуальні та регулятивні складові психіки.

Емоційний інтелект має вирішальне значення для студентів, оскільки він може суттєво впливати на їхню академічну успішність, психічне здоров'я, соціальну взаємодію. Студенти з сильним емоційним інтелектом частіше мають нижчий рівень стресу, ніж студенти з низьким рівнем емоційного інтелекту. Вони частіше мають нижчий рівень тривожності та депресії, є соціально активними та підтримують гарне загальне самопочуття.

Загалом, розвиток емоційного інтелекту під час адаптації студентів у процесі навчання має важливе значення для їхнього цілісного розвитку, академічної успішності та майбутнього професійного успіху. Це навичка, яка допоможе розпізнавати свої та чужі емоції, адаптуватися до будь-якої емоційної ситуації в особистій чи робочій сферах, впевнено почувати себе у спілкуванні з іншими людьми. Отже, афективна компетентність важлива та має численні переваги в різних аспектах життя.

Список використаних джерел

1. The University of Queensland. Why is emotional intelligence important for students? URL: <https://study.uq.edu.au/stories/why-emotional-intelligence-important-students>
2. Anna T. McDonald. The Importance of Cultivating Emotional Intelligence in Schools. URL: <https://www.nais.org/magazine/independent-teacher/spring-2021/the-importance-of-cultivating-emotional-intelligence-in-schools/>
3. Frank Romanelli, PharmD, corresponding author Jeff Cain, MS, and Kelly M. Smith. Emotional Intelligence as a Predictor of Academic and/or Professional Success. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1636947/>

*Гой Катерина Володимирівна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Малахова Діана Михайлівна,
викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін
ВСП «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України» (м. Ніжин, Україна)*

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ТА МОВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Українська мова входить у топ-десяти найбільш вживаних мов у Європі - нею говорять сорок п'ять мільйонів людей. Переважно серед них - закордонні українці, іноземні студенти, які навчаються в Україні, дослідники України за кордоном або іноземці, які прагнуть інтегруватися в українське суспільство (1, с. 5).

Просування української мови за кордоном — це, зокрема, завдання культурної дипломатії, що сприятиме посиленню суб'єктності України у світі, зробить її більш доступною для іноземців та заохотить до ще більшого поширення українського культурного продукту (1, с. 6).

Також через українську мову можна забезпечити лідерство у регіоні, коли посттоталітарний простір в межах програм східноєвропейських студій вивчатиметься через україномовні джерела. Вивчення мови також допоможе іноземним студентам, які навчаються в Україні, краще інтегруватися у суспільство (1, с. 7).

Аби вивести в публічний простір проблематику викладання української мови за кордоном, Український інститут і Національна комісія зі стандартів державної мови провели конференцію, на якій окреслили поточний стан справ та основні виклики, пов'язані з викладанням української мови як іноземної, а також обговорити дорожню карту з промоції української мови у світі (1, с. 14).

Неможливо зрозуміти людину з іншим культурних багажем, не познайомившись з її мовою. За словами криється цілий пласт сенсів, культурних знаків, патернів поведінки, цінностей і переконань. На пошуку спільного і повазі та цікавості до культурних відмінностей будуються міжкультурні зв'язки - чи то між офіційними представниками, чи громадянами різних держав (2, с. 18).

Тисячі українських студентів, які живуть за кордоном, не забувають українську мову. Вони вивчають її в родині, з приватними учителями, або й у суботніх чи недільних школах. Усі вони існують за коштів батьків (2, с. 20).

Сьогодні настав час зробити вивчення української як іноземної у світі принципом нашої зовнішньої культурної політики, але таке вивчення має відповідати Загальноєвропейським Рекомендаціям з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (CEFR) (2, с. 21).

Стандартування української як іноземної є одним із пріоритетних завдань Національної комісії зі стандартів державної мови. Це завдання ми виконуємо комплексно: по-перше, працюємо над змістом вивчення, викладання, оцінювання української як іноземної і вже затвердили Класифікацію рівнів

володіння української мови як іноземної; а, по-друге, ставимо собі амбітну мету - вступ до Асоціації укладачів мовних тестів (ALTE), і це відкриє шлях до визнання українських мовних сертифікатів у Європейському Союзі та в усьому світі» (3, с. 5).

Масовий вимушений виїзд українських громадян за кордон істотно пожвавив інтерес іноземців до вивчення української мови – за кілька місяців після російської агресії вона стала однією з популярних європейських мов. Відчутно підвищився рейтинг української мови на світовому рівні (3, с. 6).

Директорка Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Ірина Ключковська розповіла про стан викладання української як іноземної та приклади закордонних коледжів, які вже успішно працюють у цьому напрямі: «Основним пластом зацікавлених у вивченні мови як іноземної є не тільки представники старої діаспори, а й новітні трудові мігранти, які інтегруються і асимілюються у діаспору через школи вихідного дня, коледжі (4, с. 7).

Деякі з них функціонують за стандартами та вимогами країни проживання, наприклад, у Канаді; інші — при громадських організаціях і церквах, які не мають юридичного статусу і не мають ліцензії на освітню діяльність. І, звичайно, вищі україномовні студії, що входять у систему славістичних студій. Зацікавлені у вивченні також іноземні студенти, які приїхали здобувати вищу освіту в Україну і є потенційними носіями через мову правдивих знань про Україну, її культуру, студенти-іноземці, які вступають на українознавчі студії і представники дипломатичних установ» (4, с. 19).

Повномасштабне російське вторгнення активізувало процес українізації. Українська мова поступово починає домінувати в тих регіонах (Південь та Схід України) і сферах (неформальне спілкування, професійна зайнятість, віртуальний простір), де тривалий час не посідала провідних позицій (4, с. 25).

На роботі чи в навчанні українською спілкуються навіть трохи більше, ніж вдома: про вживання тільки або переважно української заявили 68 % тих, хто працює, а російської – 11% (4, с. 29).

Українська мова набуває популярності також в інтернет-просторі. До прикладу, онлайн-біржа Freelancehunt налаштувала власний сервіс таким чином, що українською відкривається будь-яка пошукова сторінка для користувачів з України. За інформацією ресурсу, частка фрилансерів, яка до війни обирала українську мову, коливалася в межах 11–30 %. Після російського вторгнення цей показник виріс до 96 % (4, с. 29).

Список використаних джерел

1. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30448396.html>.
2. URL: <https://osvitoria.media/experience/nam-mova-bolyt-yak-ob-yednaty-ukrayintsiv-navkolo-ukrayinskoyi-movy/>
3. URL: <http://www.golos.com.ua/article/>
4. URL: <https://optima.school/blog/aki-perevagivivcenna-ukrainskoi-movi-za-kordonom>.

*Гордієнко Ірина Олександрівна,
здобувачка освіти за ОПП «Педагогіка вищої школи»
Чередник Лідія Миколаївна,
кандидат пед. наук, старший викладач
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)*

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні виникла гостра потреба у реформуванні державної політики саме у питаннях підготовки педагогічних кадрів. В умовах динамічного розвитку, суспільних змін, переоцінки цінностей сучасна освіта змінила парадигму орієнтирів у бік дитино- і людиноцентризму та потребує виокремлення емоційного інтелекту як компоненту професійної компетентності педагогів (Клопота, с.79). Важливим є той факт, що професійна діяльність педагогів емоціогенна, це пов'язано з високим ступенем напруження, відповідальності, інтенсивності вирішення професійних завдань, постійної комунікації зі здобувачами освіти, колегами, батьками. З огляду на це доцільно зауважити, що емоції відіграють важливу роль у професійній діяльності педагогів.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях феномен емоційного інтелекту проаналізовано вітчизняними та зарубіжними науковцями. Зокрема, активно вивчався у контексті сприйняття та розуміння емоцій, керування ними, емпатії, самоконтролю, розвитку здатності протистояти тиску навколишнього середовища (Н. Коврига, Е. Носенко, Д. Люсіним, Н. Gardner, Е. Thorndike, D. Goleman, N. Holl, R. Bar-On, D. Mayer, P. Salovey та ін.) та як важливий компонент професійно-особистісного розвитку (І. Андрєєва, О. Почтарьова, Г. Гарскова та інш.).

Передумовою формування концепції емоційного інтелекту вважають роботи американського вченого (Gardner, 1993), який вважав, що внутрішньоособистісний інтелект є способом самопізнання, розуміння власних емоцій і почуттів з метою управління своєю поведінкою, а міжособистісний інтелект – це здатність розуміти інших людей, ефективно з ними взаємодіяти.

Важливість емоційного інтелекту та недостатня вивченість як компоненту професійної компетентності педагогів, його роль у педагогічній діяльності визначає актуальність нашого дослідження.

Зазначимо, що аналіз наукових джерел із проблеми дослідження показав, що у психологічній науці використовується низка термінів, пов'язаних з емоційним інтелектом, зокрема: «емоційна розумність» (Е. Носенко), «емоційне самоусвідомлення» (О. Власова), «емоційна компетентність» (К. Саарні), «емоційне мислення» (О. Тихомиров), «емоційна грамотність» (К. Штайнер), «емоційна обдарованість» тощо.

Вперше термін «емоційний інтелект» у психологію введено науковцями P. Salovey, J. D. Mayer, які досліджували його у контексті проблеми соціального інтелекту та визначили як «здатність сприймати і розуміти прояви особистості, що виражаються в емоціях, у керуванні ними на основі інтелектуальних процесів» (Mayer, Salovey, с. 5). Авторами визначено, що емоційний інтелект містить чотири компоненти: 1) здатність сприймати або відчувати емоції (свої власні та іншої людини); 2) здатність розуміти, що виражає будь-яка емоція; 3) здатність керувати емоціями; 4) здатність спрямовувати свої емоції на допомогу розуму.

Однією з найвідоміших і визнаних моделей емоційного інтелекту є концепція Р. Бар-Она, який визначив його як усі некогнітивні здібності, знання і компетентність, що дають людині змогу успішно справлятися з різними життєвими ситуаціями. Модель соціального й емоційного інтелекту була представлена в 1996 році на зборах Американської асоціації психологів у Торонто (Канада) (Bar-On R., 2000).

Науковець Е. Носенко феномен емоційного інтелекту розглядає як аспект виявлення внутрішнього світу особистості, що відбиває міру розумності ставлення людини до світу, до інших та до себе як суб'єкта життєдіяльності (Носенко, с.119).

Дослідниця В. Зарицька зазначає, що емоційний інтелект допомагає зберегти віру в себе і рішучість у досягненні мети та пристосуванні до нових умов; успіх викликає почуття задоволення та прояв позитивних емоцій, які важливо зберегти; а здатність викликати позитивні емоції не тільки в себе, а й в інших – типова якість емоційно-інтелектуальних людей (Зарицька, 2010).

У вітчизняних дослідженнях впливу емоційного інтелекту на професійну діяльність педагога виокремлюють зв'язок емоційного інтелекту педагога з його «емоційною грамотністю» (І. Андреева, 2006), а найбільш значущими компонентом емоційного інтелекту (М. Манойлова, 2004) для успішної педагогічної взаємодії є вміння управляти власними емоціями і розуміти емоції оточуючих; емоційний інтелект (Е.Почтарьова, 2012) як один із важливих факторів, що визначає продуктивність діяльності педагога, опосередковує гуманістичну спрямованість у взаємодії із здобувачами освіти та іншими суб'єктами освітнього процесу, реалізацію індивідуального підходу у розвитку особистості тощо; емоційний інтелект як показник емоційної складової професійної компетентності педагога і як складова його неперервної освіти. У дослідженнях також підкреслюється важливість емоційного інтелекту задля збалансованості між розумом та почуттями, виділяється творчість як один із найбільш складних і важливих конструктів професійної діяльності педагога, який тісно пов'язаний із емоційним інтелектом та має безпосередній вплив на ефективність професійної діяльності.

Слід констатувати єдність поглядів як вітчизняних, так і зарубіжних учених у питанні, що стосується можливості розвитку емоційного інтелекту протягом життя. Так, зокрема, С. Дерев'янка і М. Манойлова у своїх роботах встановили ефективність розвитку компонентів емоційного інтелекту студентів шляхом спеціально організованого навчання (Дерев'янка, 2009).

Виступаючи мобілізуючою ланкою особистісних, соціальних, спеціальних та індивідуальних компетентностей, емоційний інтелект є необхідною передумовою та складником професійної майстерності, компонентом професійної компетентності. У свою чергу емоційна компетентність як показник емоційного інтелекту сприяє підвищенню адаптивних здібностей індивіда, гармонійній взаємодії із оточуючим світом, особистісному розвитку, життєвому успіху загалом.

Розвиток емоційного інтелекту - це розвиток здібностей до усвідомлення емоцій, здатностей управління ними та спроможність до гармонійного збалансування між раціональним та емоційним (Скорик, Міненко, 2018). Емоційний інтелект відіграє важливу роль у взаємодії всіх учасників освітнього процесу, а його відсутність призводить до конфліктності, руйнівної та неефективної взаємодії, розповсюдженню негативних явищ, зокрема, булінгу та мобінгу у освітньому середовищі.

Отже, емоційний інтелект слід розглядати як особистісний чинник успішності педагога, копонент його професійної компетентності, що впливає на емоційне здоров'я (здатність регулювати та гармонізувати внутрішні емоційно-вольові процеси), соціальну адаптивність та професійну самореалізацію, а його розвиненість впливає на всі аспекти життєдіяльності вчителя – особистісні, професійні, соціальні.

Список використаних джерел

1. Дерев'янка, С. П.(2009). Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук. К., 20 с.
2. Зарицька В.В. (2010). Емоційний інтелект: аналіз наукових теорій Теорія і практика сучасної психології. Запоріжжя: Класичний приватний університет. Вип. 1. С.17-21.
3. Клопота, Є. А , Околович, О. С. (2021).Емоційний інтелект як компонент професійної компетентності педагогів інклюзивних груп закладів дошкільної освіти. *Psychological journal*. Volume 7. Issue 2 (46). P.79-87.
4. Носенко, Е.Л. (2012). Емоційний інтелект як форма прояву важливої складової особистісного потенціалу – рефлексивної свідомості. *Вісник ДНУ*. Серія: Педагогіка і психологія. Вип. 18, т. 20. № 9/1.
5. Щербак Т.І., Щерба А.П. (2019). Розвиток емоційного інтелекту у період фахової підготовки психологів. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v9/i9/74.pdf> .
6. Bar-On R. Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory. *Handbook of emotional intelligence*. San Francisco: Jossey-Bass, 2000. P. 363-388.
7. Salovey P., Mayer J. D. (1990) Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, (pp. 185–211).

Гоч Вікторія Петрівна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Матвійчук Тетяна Адамівна,
викладач-методист програмування та інформаційних дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»
(м. Рівне, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У цифрову еру штучний інтелект стає все більш необхідним і проникає в усі сфери життя, включаючи навчання. Його вплив на навчальний процес важко переоцінити, оскільки він вносить інновації, підвищує ефективність та дає можливість персоналізованого навчання. Розглянемо, як саме штучний інтелект трансформує сучасну освіту.

- Штучний інтелект допомагає забезпечити доступ до якісної освіти для всіх шляхом створення онлайн-курсів, платформ електронного навчання та індивідуалізованих програм навчання.
- Алгоритми машинного навчання та аналізу даних допомагають виявляти індивідуальні потреби студентів, а також оптимізувати процес навчання за допомогою адаптивних тестів та рекомендацій.
- Штучний інтелект дозволяє розвивати нові підходи до оцінювання, такі як автоматичне перевірка завдань, аналіз текстів та виявлення змін у навчальному процесі.
- Алгоритми навчання можуть адаптуватися до індивідуальних потреб кожного студента, надаючи персоналізовані матеріали та завдання, що сприяє підвищенню мотивації та результативності.
- Штучний інтелект дозволяє створювати інтерактивні навчальні середовища, де студенти можуть експериментувати, розв'язувати складні завдання та розвивати свої аналітичні та проблемно-розв'язуючі навички.
- Штучний інтелект може допомогти виявляти та коригувати нерівності в навчальному процесі, забезпечуючи додаткову підтримку для студентів з різним рівнем підготовки та потребами. (Власюк, с.26)
- Штучний інтелект може бути використаний у розробці індивідуальних навчальних планів для студентів з особливими освітніми потребами, забезпечуючи їм доступ до спеціалізованих ресурсів та підтримки.

Розвиток штучного інтелекту в навчальному процесі також вимагає уваги до етичних питань, пов'язаних з приватністю даних студентів, а також забезпеченням справедливого та безпечного використання технологій у навчальних закладах.

Ця технологія може допомогти автоматизувати багато адміністративних завдань у навчальних закладах, таких як реєстрація студентів, ведення обліку оцінок та управління ресурсами.

Штучний інтелект може працювати разом з іншими інноваційними технологіями, такими як віртуальна реальність, розширена реальність та блокчейн, для створення більш ефективних та інтерактивних навчальних середовищ. Тому володіння навичками роботи з штучним інтелектом стає все більш важливим для майбутніх професій, тому впровадження цих технологій у навчальний процес допомагає підготувати студентів до вимог сучасного ринку праці.

Використання штучного інтелекту в навчальному процесі відкриває нові можливості для дослідження та розвитку методик навчання, що сприяє постійному покращенню якості освіти. Використання штучного інтелекту створює можливості для розробки нових підходів до навчання, таких як гейміфікація, віртуальні асистенти та інтерактивні розвивальні програми, які сприяють покращенню залучення та мотивації студентів. (Процак, с.3)

У сучасному світі віддалене навчання стає все більш популярним, і штучний інтелект може допомогти забезпечити якісне навчання дистанційно, забезпечуючи індивідуалізовану підтримку та оцінку віддаленим студентам. Використання таких інноваційних технологій може зробити навчання цікавішим та залучити увагу студентів, що сприяє покращенню їх академічних результатів та загального розвитку.

Впровадження штучного інтелекту в навчальний процес також вимагає підготовки педагогів до використання цих технологій. Це може включати навчання роботі з новими навчальними платформами, уміння аналізувати дані та застосовувати інноваційні підходи до навчання. Також штучний інтелект може стати каталізатором для співробітництва між навчальними закладами та дослідницькими групами з усього світу. Це відкриває можливості для обміну досвідом, розробки спільних проектів та створення міжнародних навчальних програм. Ця технологія дозволяє автоматизувати процес оцінювання, забезпечуючи об'єктивне та швидке оцінювання знань та навичок студентів за допомогою алгоритмів аналізу даних та машинного навчання.

Інтеграція штучного інтелекту в навчальні процеси дозволяє виявляти потенційні загрози безпеці, такі як плагіат, кібератаки та інші види шахрайства, та приймати відповідні заходи для їх запобігання та усунення.

Штучний інтелект дозволяє створювати інноваційні навчальні програми в різних сферах, включаючи науку, техніку, медицину та інші галузі. Це розширює можливості для отримання спеціалізованої освіти та підвищення кваліфікації в різних сферах діяльності.

Штучний інтелект дозволяє створювати інтерактивні навчальні ігри, симуляції та віртуальні лабораторії, які сприяють залученню студентів та покращенню їх розуміння складних концепцій.

Застосування штучного інтелекту дозволяє створювати гнучкі та адаптивні навчальні програми, які можуть швидко реагувати на зміни в потребах ринку праці та вимогах суспільства. (Коломієць, с. 45)

Отже, штучний інтелект відкриває безліч можливостей для трансформації навчального процесу. Він підвищує ефективність навчання, сприяє персоналізації освіти, розвиває нові методи оцінювання та стимулює інновації в освіті. Інтеграція штучного інтелекту в навчальні програми допомагає підготувати студентів до вимог сучасного світу та підвищує конкурентоспроможність освітніх закладів.

Список використаних джерел

1. Власюк О. П., Степаненко О. К., і Приходькіна Н. О. (2023). Вплив штучного інтелекту та інформаційних технологій на мобільну освіту та навчання майбутнього. *Академічні візії*, 26 с.
2. Коломієць А., & Кушнір О. (2023). Використання штучного інтелекту в освітній та науковій діяльності: можливості та виклики. 45 с.
3. Процак Т. В., Кривецький В. В., Проняєв Д. В., Ясінський М. М. і Забродська О. С. (2023). Актуальність використання штучного інтелекту в сучасних умовах освітнього процесу. 3 с.

*Гусак Станіслав Олегович,
студент спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
Куделя Оксана Олексіївна, викладач,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і
природокористування України»
(м. Рівне, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У тезах досліджено особливості організації освітнього процесу за сучасних умов спричинених війною. Проаналізовано певні проблеми освітнього процесу в умовах воєнного часу.

Війна в Україні призвела до дестабілізації в багатьох аспектах суспільного життя. Однією з найбільш уразливих галузей стала освіта, яка не встигла стабілізуватися після випробування глобальною пандемією. Освітній процес зазнав значних змін і за формою, і за змістом. Ведення бойових дій, руйнування закладів освіти країною-агресором, щоденна загроза життю через російські ракетні обстріли – все це негативно впливає на освіту та призводить до порушення права на її здобуття. Навчальні заклади, змушені адаптуватися до обмежень та загроз, стикнулися із завданням гарантувати безпеку, надійність та доступність освіти в найскладніших умовах.

Особливої актуальності набули інновації з початком широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, по суті – інноваційні рішення.

Сьогодні над розкриття особливостей організації освітнього процесу в умовах воєнного стану досить актуальним є серед науковців. Зокрема колектив науковців під керівництвом Дюжикової Т., вивчаючи особливості організації освітнього процесу у закладах освіти в умовах війни, наголошує, що у період воєнного стану в Україні основою організації освітнього процесу є стратегія, яка вимагає використовувати електронні дистанційні форми взаємодії між учасниками освітнього процесу. Вченими наголошено, що основним завданням керівництва закладів освіти повинно стати забезпечення безпеки та захисту здобувачів освіти, викладачів і співробітників таких закладів в надзвичайних ситуаціях і в умовах воєнного стану, а також створення ефективних пропозицій для подальшої реалізації освітнього процесу. Тому, на думку науковців, в умовах воєнного стану важливо структурувати освітній процес, щоб розв'язати ключові проблеми війни, зокрема мобільність здобувачів освіти, перебої у мережі Інтернет, а також проблеми з обладнанням і технологіями. (Дюжикова Т., с. 58)

Хміль І. та Сергієнко Т. розглядають педагогічні технології організації освітнього процесу в закладах освіти та зауважують, технологізація освітнього

процесу забезпечує здобувачам освіти можливість самостійно виконувати навчальні чи практичні роботи, брати участь в онлайн-курсах та самостійно вивчати теоретичний матеріал з використанням цифрового контенту. Водночас педагогічні технології дають можливість викладачам цих закладів взаємодіяти зі здобувачами освіти для створення творчого середовища, що забезпечує цілеспрямоване формування вимог до креативності. (Хміль, с. 158)

Удалова О. Дзюбинська Х. та Ревка Т. стверджують, що освітній процес у зв'язку з руйнуванням великої кількості закладів освіти та неможливістю продовження навчання учасникам освітнього процесу доводиться адаптуватися до нових умов. Так, на думку науковців, в умовах воєнного стану рекомендовано проводити навчання, навчальні програми та навчальні плани шляхом інтеграції навчально-методичних матеріалів, організації самостійної навчальної діяльності здобувачів освіти, додаткових консультацій з використанням технологій дистанційного навчання. Тому з метою забезпечення якісного виконання програми без урахування кадрових показників пропонується внести відповідні зміни до календарного предметного плану дисциплін постійної та змінної складових освітнього процесу закладів освіти. (Удалова О. Дзюбинська Х., Ревка Т., с. 447)

Когут У., Сікора О. та Вдовичин Т. наголошують, що викладачі, які організовують освітній процес під час війни та вирішують конкретні професійні виклики, повинні розуміти пріоритети та плани дій, надавати ресурси, інформацію, проявляти впевненість і надавати якнайширший доступ до можливостей навчання. (Когут У., Сікова О., Вдовичин Т., с. 87)

Водночас Захарін С. стверджує, що оптимізація освітнього процесу є важливим кроком до спрощення організації освітнього процесу в закладах освіти та підвищення ефективності самостійної роботи здобувачів освіти з використанням Інтернет-ресурсів чи інших технологій дистанційного навчання. На думку науковця, це сучасний та інноваційний освітній простір, де кожен здобувач освіти може здобути освіту впродовж життя залежно від своїх можливостей та ситуації. (Захарін С., с. 528–529)

Саме поширення інноваційних технологій науковцями в освітній галузі стало об'єктивною закономірністю, зумовленою новою філософією освіти. Інновації варто розглядати як ефективні та результативні нововведення у змісті, методах, засобах і формах навчання та виховання особистості, в управлінні системою освіти, в організації освітнього процесу, у структурі закладів освіти. Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Саме тому підтримка активного упровадження інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів.

Варто зазначити, що в цей складний час і самі освітяни стали більш активно вести пошук шляхів вирішення проблем в організації навчання здобувачів освіти. Багато закладів освіти відкрили у вільному доступі платформи зі своїми навчальними матеріалами. Зокрема, в умовах воєнного

стану доцільно обрати ту форму організації освітнього процесу, яка є найбільш безпечною для учасників такого процесу; доцільно використовувати веб-можливості і відповідні цифрові ресурси та інструменти для забезпечення доступу до освітнього контенту здобувачам освіти; забезпечити збереження кадрового потенціалу та розвиток цифрових навичок учасників освітнього процесу; забезпечити належну якість освіти в умовах воєнного стану. Для продовження освітнього процесу в умовах воєнного часу немає єдиної правильної рекомендації. Це вимагає застосування комплексу заходів і методів, які керівництво може розглянути та модифікувати втілення відповідно до конкретної ситуації. У воєнний час заклади освіти стають центрами, де здобувачі освіти отримують не лише знання, а й психологічну підтримку. Тому надзвичайно важливо гнучко підходити до організації роботи школи та налаштовувати освітній процес так, щоб він був комфортним і безпечним для дітей та педагогів. (Чикалова М., с. 18.)

В умовах воєнного стану важливо структурувати освітній процес. Сьогодні викладачам, які вже мають досвід роботи з цифровими технологіями, не важко записувати лекції та робити їх доступними для обмеженої аудиторії. На сьогодні існує велика кількість платформ, веб-сайтів, програм та додатків, які дозволяють забезпечити дистанційний освітній процес в онлайн-режимі, проте цим не потрібно зловживати. (Удалова О. Ю., с. 445)

Отже організовуючи навчальний процес під час війни та стикаючись з певними викликами та проблемами необхідно актуалізувати нові форми навчання та моделі організації освітнього процесу. Створити передумови для надання освітніх послуг та забезпечити під час навчання технікою учасників освітнього процесу та безпекою для дітей та вчителів. Освіта повинна бути адаптована до ситуації війни і задовольняти потреби дітей, щоб допомогти їм в майбутньому адаптуватися до життя у складних умовах. Загалом, війна має значно негативний вплив на освіту, проте з відповідними зусиллями та підтримкою можна зменшити ці наслідки та допомогти дітям у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Дюжикова Т. М. (2022). Особливості організації освітнього процесу у ЗВО в умовах війни. *Перспективи та інновації науки*. № 11(16). С. 58–65.
2. Захарін С. (2023). Освіта під час воєнного стану: виклики та сучасний стан. *Актуальні питання у сучасній науці*. № 6 (12). С. 521530.
3. Когут У., Сікора О., Вдовичин Т. (2022). Виклики навчання та викладання в умовах війни. *Молодь і ринок*. № 6/204. С. 83–88.
4. Удалова О. Ю. (2022). Організація освітнього процесу в умовах війни. *Перспективи та інновації науки*. № 7 (12). С. 441–449.
5. Хміль І. Ю. (2023). Педагогічні технології організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. Вип.56. Том 2. С. 155158.
6. Чикалова М. (2023). Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій. *Український пед. журнал*. № 3. С. 13–22.

*Давидова Софія Сергіївна,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Хрїник Євген Олександрович,
доктор філософії,
викладач інформаційних дисциплїн,
КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР»
(м. Нікополь, Україна)*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

В умовах військово конфлікту освітній процес стає однією з перших жертв непередбачених обставин. Проте цифрові технології можуть відігравати ключову роль у забезпеченні доступної та якісної освіти під час кризових ситуацій.

Особливо, інформаційні технології дозволяють забезпечити дистанційну форму навчання, що є надважливою у зоні конфлікту та прифронтових територіях, де доступ до освітніх закладів є обмежений або взагалі неможливий. Онлайн платформи, засоби відеоконференцій та інші цифрові технології навчання стають підґрунтям для навчального процесу дистанційно.

Під час військового стану, особливо прифронтові території, зазнають значних викликів у забезпеченні неперервного навчання та збереження якості освіти. Застосування цифрових технологій є основним аспектом в забезпеченні доступу до освіти та підтримки освітнього процесу. Наведемо приклади застосування цифрових технологій в умовах військового стану:

1. **Використання відео конференцій** – дозволяє здобувачам освіти отримати знання у віддалених регіонах або коли фізична присутність неможлива.
2. **Електронні навчальні ресурси** – дозволяє набувати знань за допомогою інтерактивних матеріалів та навчальних відео у зручний час без доступу до навчального закладу.
3. **Комунікація on-line** – дозволяє спілкуватися за допомогою електронної пошти, месенджерів (Viber, Telegram, WhatsApp, Skype) викладачам та здобувачам освіти.
4. **Безпека та конфіденційність** – потрібно захищати та зберігати особисті дані викладачів та студентів. Для цього потрібно використовувати технології із шифруванням та застосовувати двофакторну аутентифікацію.
5. **Підготовка та підтримка викладачів** – потрібно надавати викладачам необхідні знання для формування навичок у сфері цифрових технологій та підтримувати їх у процесі викладання навчальних дисциплїн.

Отже, цифровізація освіти у педагогічному коледжі під час військового стану є надзвичайно важливою стратегією для забезпечення освітнього

процесу. Вона знищує географічні кордони та фізичні обмеження, забезпечуючи здобувачам освіти доступ до навчальних матеріалів відповідно до їх потреб. Для успішного впровадження цифрових технологій в умовах військового стану, потрібна підтримка влади, правильна інфраструктура, підготовлені кадри. На даний час цифровізація освіти є базою для забезпечення стійкості, якості, перспективності та розвитку освіти в умовах військового стану.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти та науки України. (2020). Державна стратегія цифрової трансформації освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/konsepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproshuye-do-gromadskogo-obgovorennya>
2. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. (2019). Дослідження впровадження інформаційних технологій в освітній процес. URL: <http://iti.fit.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/ITI-2019.pdf>
3. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. (2021). Інноваційні підходи до використання цифрових технологій в освіті. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/2414-0325.2021.1117>
4. Інститут інформаційних технологій та навчання. (2018). Кібербезпека в освіті: відповідальний підхід до захисту даних. URL: <https://csecurity.kubg.edu.ua/index.php/journal/issue/view/2>

Дацюк Артем Ілліч,
студент спеціальності «Професійна освіта»
Костинюк Василь Степанович,
асистент кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

СИМВОЛІКА ТА СИМВОЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ: ЇХНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ВПЛИВ

Символіка та символи національної самосвідомості відіграють ключову роль у формуванні колективної ідентичності та сприяють збереженню культурних та історичних традицій. Їхнє значення та вплив на суспільство є предметом постійного дослідження та обговорення. У цьому дослідженні буде розглянуто різноманітні аспекти символіки та символів національної самосвідомості, їхня роль у формуванні національної ідентичності та вплив на суспільство в цілому.

1. Традиційні символи та їхнє значення в історії та сучасності

- Аналіз історичних символів, таких як національні прапори, герби, героїчні постаті та міфи.
- Значення та семіотика національних символів у формуванні колективної пам'яті та ідентичності.
- Взаємозв'язок між традиційними символами та сучасними політичними, культурними та соціальними реаліями.
- Перша частина аналізує традиційні символи, які відображають національну самосвідомість. До таких символів можна віднести національний прапор, герб, національний герой, національний гімн та інші. Досліджується їхнє історичне походження, семантика та роль у формуванні національної ідентичності. Особлива увага приділяється символам, які мають глибокі культурні та історичні корені, що сприяють підтримці національного образу та єдності.

2. Символіка у сучасному світі: виклики та можливості

- Роль сучасних символів у формуванні національного образу в глобалізованому світі.
- Вплив масових медіа та культурної індустрії на перетворення та використання національних символів.
- Роль символів у політичних та соціальних процесах, зокрема в контексті націоналізму, патріотизму та міжнаціональних конфліктів.

У третій частині аналізується вплив символів на суспільство та індивідуума. Розглядаються психологічні аспекти сприйняття та ідентифікації з символами національної самосвідомості. Також досліджується роль символів у згуртованості суспільства, підтримці національної єдності та патріотичному вихованні. Визначаються можливості та виклики, які виникають у суспільстві внаслідок використання національних символів.

3. Вплив символів на національну самосвідомість та ідентичність

- Психологічний аспект взаємодії із символікою: емоційна прив'язаність, гордість та ідентифікація.
- Роль національних символів у підтримці соціальної єдності та згуртованості.
- Можливості використання символів для підвищення патріотичного виховання та національної свідомості у суспільстві.

Психологічний аспект взаємодії із символікою включає емоційну прив'язаність, гордість та ідентифікацію. Символи національної самосвідомості стають об'єктом емоційної прив'язаності, оскільки вони асоціюються з історією, культурою та традиціями народу. Наприклад, прапор, герб чи гімн можуть викликати в особі почуття гордості та підтримки своєї нації. Також символи можуть сприяти ідентифікації особи зі своєю нацією та почуттю належності до неї.

Національні символи відіграють важливу роль у підтримці соціальної єдності та згуртованості суспільства. Вони стають спільною точкою об'єднання для різних груп та індивідів у суспільстві. Наприклад, під час національних свят або спортивних подій національні символи об'єднують людей навколо спільної ідеї та цінностей. Це сприяє формуванню почуття належності до спільної національної спадщини та підтримує соціальну єдність.

Символи національної самосвідомості можуть бути використані для підвищення патріотичного виховання та національної свідомості у суспільстві. Їхня активна пропаганда в освітніх закладах, засобах масової інформації та громадських заходах може сприяти формуванню відчуття гордості за свою країну, поваги до національних символів та ідентифікації з ними. Це допомагає зміцнити національну самосвідомість та сприяє розвитку патріотичних почуттів серед громадян.

Таким чином, взаємодія із символікою національної самосвідомості впливає на психологічний стан особи, сприяє формуванню соціальної єдності та згуртованості суспільства, а також відіграє важливу роль у патріотичному вихованні та національній свідомості.

Дерев'янку Всеволод Володимирович,
студент ВСП «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
Кисла Ольга Миколаївна,
викладач вищої категорії,
ВСП «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Ніжин, Україна)

УКРАЇНА В ЖИТТІ ТА ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ XX СТОЛІТТЯ

Україна в житті та творчості письменників XX століття була великої любов'ю та безмежним болем, землею сили та забороненим місцеперебуванням. Митці не уявляли свого життя без неї, але дуже часто змушені були ховати в глибинах душі справжні почуття, лише інколи даючи їм волю, бо репресивно-тоталітарна система СРСР не допускала проявів національної єдності, особливо, якщо це стосувалося українців. Але випалити чи вибити любов із серця людського неможливо. Україна завжди залишалася однією з головних тем у творчості українських митців, була органічною частиною їх життя.

Володимир Винниченко народився 26 липня 1880 року в місті Єлисаветграді (сьогодні Кропивницький). У 1903 році його арештовують і ув'язнюють як члена місцевої Революційної української партії та виключають з університету. Він був поміщений у Лук'янівську в'язницю в Києві, звідки згодом вдалося втекти. Щоб уникнути ув'язнення Винниченко виїздить за кордон, живе у Франції, Австрії, Швейцарії, Італії. На певний час приїздив в Україну, але нелегально. Завжди найістотнішим у житті Винниченка, політика і митця, були болісні роздуми про Україну, рідний народ, який упродовж століть не міг здобути омріяну волю. Це один із найвизначніших прозаїків і драматургів XX століття, який своїми творами значно розширив образи української прози. Про Україну він думав усе своє життя, її недоля мучила його.

Микола Хвильовий. Народився на Харківщині в сім'ї вчителів. Саме батьки й наділили його любов'ю до культури та всього прекрасного. Микола Хвильовий був серед тих, хто ініціював та брав активну участь у великій літературній дискусії 1925–1928 рр. в Україні, що розпочалася з обговорення проблем розвитку українського мистецтва та дуже швидко набула характеру загальнофілософського осмислення української національної ідеї. В одній зі своїх праць письменник зазначав: *«Перед нами стоїть таке питання: на яку зі світових літератур взяти курс? В будь-якому випадку, не на російську. Від російської літератури, від її стихії українська поезія повинна втікати як можна швидше. Справа в тому, що російська література віками тяжіє над нами, як хазяїн положення, який привчив психіку до рабського наслідування»*. Трагедія митця, мабуть, почалася з того часу, коли він уперше в розпачі вигукнув: *«Невже я зайвий чоловік тому, що люблю безумно Україну?»* Печатку приреченості він ніс усе життя. Цькування письменника почалось

після публікації його статті «Україна чи Малоросія?», а його гасло «Геть від Москви!» стало предметом обговорень у літературних колах і підставою для нападок і звинувачень у тому, що він хоче відірвати українську літературу від російської. На знак протесту митець покінчив життя самогубством.

Максим Рильський народився 19 березня 1895 р. в сім'ї українського культурного діяча, економіста й етнографа Т. Рильського та простої української селянки Меланії Чуприни. Його звинувачували в причетності до контрреволюційної організації — Спілки визволення України, якої, і це «органам» було добре відомо, насправді не існувало. Після ув'язнення Рильський вимушено проголосив активне сприйняття радянської дійсності, завдяки чому він єдиний з неокласиків урятувався від сталінського терору. У роки Другої світової війни на перше місце в художній свідомості Максима Рильського вийшла пекуча тривога за долю України та її народу. На початку війни поет написав ліро-епічну поему «Слово про рідну матір» — гімн, проспіваний на честь рідної Батьківщини. Поет наголошує, що такий великий та волелюбний народ, який є носієм високої культури й духовних цінностей, ніщо не зможе зламати:

Хто може випити Дніпро,
Хто властен виплескати море,
Хто наше злото-серебро
Плугами кривди переоре;
Хто серця чистого добро
Злобою чорною поборе?

Поет з великою синівською любов'ю відтворив у поемі образ матері-України — її героїчну історію, невмирущу культуру, чарівну природу.

Володимир Сосюра народився на Донеччині, брав участь в Українській революції, спершу в армії УНР, пізніше в Червоній армії. У 1934 році був виключений зі Спілки радянських письменників за націоналістичні ухили. Найяскравішою згадкою України в його творах, очевидно, є поезія «Любіть Україну». За цей вірш він зазнав обвинувачення в «буржуазному націоналізмі» у 1951 році. У ній поет зображує Україну «у зірках і у вербах», «у квітці, в пташині, в електровогнях», «у хвилях Дніпра», у всьому тому, що робить її такою гарною і неповторною. Хоч Сосюра і був прихильником комунізму, який обмежував його творчу діяльність, проте Україну та рідний край він таки любив. Необхідність вибрати між любов'ю до України та комуністичними «ідеалами» зробила життя талановитого поета нестерпним.

Доля і творчість **Олександра Довженка**, режисера зі світовим ім'ям і мученика у своїй державі, є прикладом великого подвижництва, безперервних розмислів і сумнівів. Лише в одному, напевне, він сумнівів не мав: у своїй любові до України.

Олександр Петрович Довженко народився на хуторі В'юнище (нині входить до селища Сосниця Чернігівської обл.) у багатодітній селянській родині. У Другу світову став фронтовим кореспондентом газети «Красная звезда». Працював над сценарієм фільму «Україна

огні», який партійні цензори запропонували переписати. Попри всі зусилля, Довженко не приручався. 30 січня 1944 року Сталін особисто повідомив режисерові, що його фільм заборонений, бо він антиленінський і пропагує українське замість колективного радянського. Усім органам цензури було доручено «не публікувати в цивільній і військовій пресі твори О.Довженка без особливого на те дозволу в кожному окремому випадку». Це тоді Довженко записав у своєму щоденнику: «...невже любов до свого народу є націоналізм? Чи націоналізм... в невмінні художника стримати сльози, коли народу боляче...?»

Довженка звідусіль звільнили й виключили. Перевели до Центральної студії кінохроніки, де під невсипущим оком цензури робив документальні стрічки. Олександр Петрович марив поверненням в Україну, але московські «владики» категорично забороняли це. Розуміючи, що дозволу не отримає, Довженко писав: «Прощай, Україно. Прощай рідна, дорога земле-мати. Я скоро помру. Умираючи, попрошу вирізати з грудей моїх серце і хоч його одвезти і десь закопати на твоєму лоні під твоїм небом. Прийми його. Воно тобі весь вік молилось...»

Василь Симоненко народився 8 січня 1935 р. в с. Біївці Лубенського району Полтавської області. Великий Полтавець Василь Симоненко – Прометей українського духу й віри. Він був одним із бунтарів проти радянської тоталітарної системи. З цього бунту і почалося «шістдесятництво». Він не просто любив Україну, а й закликав до боротьби проти тоталітарного режиму, до боротьби за незалежну Україну. Його зброєю було Слово. «Я — українець. Оце і вся моя автобіографія», — сказав В. Симоненко. У його поетичній спадщині чимало віршів адресовано Україні. Діалог з Україною, з українським народом, поставленим у підневільні і злиденні умови життя, звернення до славного минулого українців — то міцна основа майже всієї його громадянської лірики.

Україно! Ти для мене диво!
 І нехай пливе за роком рік,
 Буду, мамо горда і вродлива,
 З тебе дивуватися повік.
 Ради тебе перли в душі сію,
 Ради тебе мислю і творю -
 Хай мовчать Америки й Росії,
 Коли я з тобою говорю!

Коротким, але таким яскравим було життя «витязя молоді української поезії».

*Десяк Анастасія Олександрівна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»,
Чернеля Ірина Миколаївна,
старший викладач,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)*

СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ

Сучасні методи вивчення мови та культури вищої школи в Україні розглядаються в різних наукових дослідженнях. Одні з них включають:

1) Комунікативний підхід: Основна мета полягає в розвитку комунікативної компетенції студентів. Цей підхід акцентує на спілкуванні, використанні мови в реальних ситуаціях та взаємодії.

2) Проектне навчання: Студенти працюють над проектами, досліджуючи різні аспекти мови та культури. Це сприяє глибокому розумінню теми та практичним навичкам.

3) Симуляційні ігри: Використання ролевих ігор для навчання мови та культури. Студенти відтворюють реальні ситуації та вдосконалюють свої навички.

4) Інноваційні освітні технології: Використання сучасних технологій, таких як онлайн-курси, відео уроки, мобільні додатки тощо.

Особливої уваги, на мою думку такі методи.

1) Комунікативний підхід:

- Основна ідея полягає в тому, щоб розвивати комунікативну компетенцію студентів. Це означає, що навчання мови не обмежується вивченням граматики та словникового запасу, а акцентується на вмінні використовувати мову в реальних ситуаціях спілкування.

- Студенти вчаться виражати свої думки, розуміти інших та взаємодіяти з оточуючими. Це може включати рольові ігри, діалоги, дискусії та інші комунікативні завдання.

2) Проектне навчання:

- Студенти працюють над конкретними проектами, пов'язаними з мовою та культурою. Це може бути дослідження певної теми, створення презентацій, написання есе або навіть організація культурних заходів.

- Проектне навчання сприяє глибокому розумінню матеріалу, розвитку аналітичних навичок та практичному застосуванню знань.

3) Симуляційні ігри:

- Цей метод передбачає використання ролевих ігор для навчання мови та культури. Студенти відтворюють реальні ситуації, наприклад, спілкування в магазині, на роботі, в готелі тощо.

- Вони вчаться виражати свої потреби, реагувати на різні ситуації та вдосконалюють свої навички спілкування.

4) Інноваційні освітні технології:

- Сучасні технології можуть значно полегшити процес вивчення мови та культури. Це можуть бути онлайн-курси, відеоуроки, мобільні додатки, вебінари тощо.

- Важливо використовувати ці технології раціонально, забезпечуючи якість навчання та активну участь студентів.

Отже ці методи сприяють більш ефективному вивченню мови та культури, розвитку навичок спілкування та підготовці студентів до реальних життєвих ситуацій .

Список використаних джерел

1. https://www.researchgate.net/publication/356835673_SUCASNI_MET_ODIKI_VIKLADANNA_INOZEMNIH_MOV_U_VISIJ_SKOLI_UKR_AINI
2. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19468/1/teaching_methods.pdf
3. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/2021_zbirnyk_kruglyy_stil_2021.pdf

*Дмитренко Ірина Вячеславівна,
студентка ОПП «Маркетинг»
Дібрівна Емілія Іванівна,
викладач,
ВСП «Ірпінський фаховий коледж
НУБіП України»
(м. Ірпінь, Україна)*

РОЛЬ ОСВІТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МОЛОДЬ У ПЕРІОД ВІЙНИ

У ці складні і непевні часи, коли наша країна зіткнулася з незаперечними викликами, ніщо не є більш необхідним, ніж міцна освіта, яка може стати фундаментом для майбутнього.

Війна – це час, коли на передній план виходять питання виживання, мужності та справедливості. Але навіть у ці тривожні дні освіта залишається ключовим елементом, який не тільки відроджує надію, але й є емпверментом для нашої молоді.

Роль освіти у воєнний час полягає не тільки в наданні знань, але й у вихованні стійкості, віри у мирне майбутнє та формуванні моральних цінностей. Молоді люди мають безліч тривог та випробувань, і освіта має запропонувати інструменти для психологічної й емоційної підтримки, навчити бути гнучкими та адаптивними в умовах непередбачуваності.

Освіта в період війни повинна адаптуватися до непростих реалій, забезпечувати доступ до навчання, невідкладно інтегрувати теми, пов'язані з війною, такі як громадська оборона, перша медична допомога та психологічна стійкість. Воно заохочує молодь до прагнення змін, до активної участі в обороні й відбудові країни.

Вплив освіти на молодь у воєнний час важко переоцінити:

- Це готує молодь до прийняття важких рішень і ведення змін;
- Надає навички критичного мислення для відпрацювання виживання та стратегій миротворення;
- Допомагає в підтримці культурної та історичної ідентичності, що є життєво необхідним для морального духу народу;
- Забезпечує інклюзивність, підтримуючи освіту для всіх, незалежно від соціального статусу, гендеру, чи фізичних можливостей;
- Ролі освіти — це також антидот до пропаганди та дезінформації, оскільки вона формує здатність самостійно оцінювати інформацію.

Зрештою, освіта – це зброя, якщо так можна висловитись, яка здатна перемогти невігластво та страх, і вести нас до мирного та стабільного суспільства. Ми, як освітяни, як студенти, як батьки та громадяни, повинні підтримувати та інвестувати в освіту, особливо у ці клопіткі часи, щоб забезпечити нашій молоді світло знань у темряві часів, що завирували.

Освіта у періоди війни може виконувати критичну роль у психологічній підтримці молоді, оскільки надає структурований підхід до вирішення низки

питань, які з'являються в умовах конфлікту. Ось деякі з способів, якими освіта може надати цю підтримку:

1. Стабільність і рутинність: забезпечуючи розпорядок дня, освіта дає молоді відчуття нормальності та передбачуваності, яке необхідне для емоційного благополуччя.

2. Емоційний вихід: навчальні заклади можуть створити безпечний простір для виявлення емоцій, страхів та викликів, з якими стикається молодь, надаючи їм можливість говорити про свої переживання.

3. Психологічна допомога: викладачі та шкільні психологи можуть використовувати освітній процес як засіб для виявлення ознак стресу чи травми в учнів та надання їм необхідної допомоги та підтримки.

Освіта у період війни ставить перед собою кілька ключових завдань, які набувають особливої важливості та актуальності:

1. Забезпечення безперервності навчання: під час воєнних дій важливо, щоб освітній процес продовжувався, за потреби в альтернативній формі, наприклад, через онлайн-платформи або тимчасові навчальні центри.

2. Психологічна підтримка та емоційний добробут: впровадження програм із психологічної підтримки, навчання вчителів та інших освітян методам роботи з травмованими дітьми та підлітками.

3. Формування стійкості: розробка та викладання курсів, що сприяють вихованню стійкості, гнучкості та здатності молоді адаптуватися до змінених життєвих обставин.

4. Підготовка до непередбачуваних ситуацій: навчання навичкам виживання, першій медичній допомозі, основам громадянської оборони та іншим важливим для військового стану аспектам.

5. Виховання патріотизму та національної свідомості: підтримка сильного почуття національної ідентичності та відданості своїй країні через вивчення історії, культури та цінностей суспільства.

6. Підтримка інклюзивності й доступності освіти: забезпечити, щоби всі діти та молодь, незалежно від їхніх обставин, мали доступ до якісної освіти.

7. Боротьба із дезінформацією: навчання критичному мисленню для вміння розпізнавати неправдиву інформацію та пропаганду, яка може циркулювати під час конфліктів.

8. Підготовка до відновлення поствоєнного суспільства: освіта повинна готувати молодь до активної участі у відновленні та реконструкції суспільства після війни, як на фізичному, так і на соціально-економічному рівнях.

Кожне з цих завдань має життєво-важливе значення для забезпечення того, щоб молоде покоління могло не лише виживати в умовах війни, але й активно сприяти мирному розвитку суспільства в майбутньому.

Під час воєнних дій, коли традиційні форми навчання можуть бути недоступними чи небезпечними, можуть бути використані альтернативні методи навчання:

1. Онлайн-навчання: використання інтернет-платформ, вебінарів та електронних курсів для забезпечення доступу до освіти з будь-якого місця, де є інтернет-з'єднання.

2. Телевізійні та радіоуроки: трансляція освітніх програм та уроків через телебачення та радіо, щоб охопити учнів у віддалених або ізольованих регіонах.

3. Навчання у тимчасових приміщеннях: організація тимчасових навчальних класів у безпечніших регіонах або внутрішніх переселенських таборах.

4. Мобільні школи: використання пересувних засобів, таких як автобуси або інші транспортні засоби, щоб вести навчання в різних місцях.

5. Програми самоосвіти: розробка спеціальних матеріалів та керівництв для самостійного навчання учнями у власному темпі.

6. Мікронавчання: невеликі, щільно структуровані навчальні сесії, що концентруються на конкретних темах або навичках, легкі для сприйняття у короткі проміжки часу.

7. Обмін ресурсами: спільна робота з обміну підручниками, навчальними матеріалами і так далі.

*Дорошок Софія Миколаївна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Чернеля Ірина Миколаївна,
старший викладач,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану вивчення англійської мови є стратегічно важливим завданням, оскільки володіння нею сприяє національній безпеці, міжнародному співробітництву та розвитку, але водночас викликає складнощі та вимагає адаптації в навчальному процесі та методиках навчання.

У сучасному світі, де геополітичні конфлікти та загрози безпеці поширюються на всі куточки планети, володіння англійською мовою стає необхідністю для забезпечення ефективної комунікації з міжнародними партнерами та представниками міжнародних організацій. В умовах воєнного стану, коли важливість міжнародного співробітництва та встановлення дипломатичних зв'язків стає особливо актуальною, вивчення англійської мови стає стратегічно важливим завданням для забезпечення національної безпеки та міжнародного спокою.

Проте, в умовах конфлікту та воєнної дії вивчення англійської мови стикається зі значними викликами та перешкодами. Зокрема, обмежений доступ до освітніх ресурсів, психологічний стрес та емоційне перенавантаження учасників навчального процесу можуть ускладнити процес вивчення мови та знизити ефективність навчання. Більше того, зміни в навчальних програмах та методиках навчання можуть вимагати адаптації та модифікації під нові умови, а це може зайняти час та зусилля.

Незважаючи на ці труднощі, вивчення англійської мови залишається надзвичайно важливим завданням, адже це не лише дозволяє зберігати та розширювати зв'язок із зовнішнім світом, але й сприяє розвитку країни, встановленню міжнародних партнерств та зміцненню міжнародного співробітництва. Шляхом вивчення та вдосконалення англійської мови в умовах воєнного конфлікту можна забезпечити ефективну комунікацію та співпрацю на міжнародному рівні, що є ключовим для збереження миру та стабільності у світі.

Таким чином, стратегії вивчення англійської мови в умовах воєнного стану повинні бути спрямовані на забезпечення якісної освіти та доступу до відповідних навчальних ресурсів, створення сприятливих умов для навчання та саморозвитку, а також підтримку психологічного комфорту та мотивації до самостійного навчання. Тільки таким чином можна забезпечити ефективне володіння англійською мовою та використання її як інструменту для досягнення національних та міжнародних цілей у складних умовах воєнного конфлікту.

Список використаних джерел

1. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/53376/1/%D0%9E%D0%9A%D0%A0%D0%95%D0%9C%D0%86%20%D0%9D%D0%95%D0%94%D0%9E%D0%9B%D0%86%D0%9A%D0%98%20%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A7%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%202023%20%D0%A3%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%8C.pdf#page=40>
2. <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17379/1/Modernization%20of%20the%20educational%20process.pdf#page=125>

*Дузя Сергій Анатолійович,
студент спеціальності «Комп'ютерна інженерія»
Стрикун Микола Володимирович,
викладач, спеціаліст I категорії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і
природокористування України»
(м. Ніжин, Україна)*

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Повномасштабне російське вторгнення 24-го лютого кардинально змінило наше життя. За даними ООН, станом на 1 грудня 2023 року, понад 8 мільйонів українців стали біженцями, а ще 6,5 мільйонів людей залишили свої домівки та перемістились межах країни. Внаслідок бойових дій зруйновано понад 30% інфраструктури. Тривала війна змушує адаптуватись і шукати нові можливості для України. (1)

У майбутній перспективі наша держава зіштовхнеться із численними викликами, які здатні перерости в унікальні можливості для розвитку. За оптимальним варіантом подій ймовірна демонстрація економічного диво, як це було після Другої світової війни з Німеччиною, Японією, Грецією чи Італією.

Говорячи про відновлення, в першу чергу, необхідно визначити цілі:

- модернізація армії та міжнародні гарантії безпеки;
- відбудова економіки, залучення інвестицій, формування сприятливого мікроклімату для бізнесу;
- модернізація інфраструктури, виробництва, медицини, реформування державних структур за для забезпечення подальшого добробуту населення.

Зміцнення обороноздатності та можливість попередити подібні загрози - запорука територіальної цілісності. Отримане озброєння поповнить ряди армії. Пріоритетною ціллю є нарощення власного ВПК, стимулювання наукових розробок, впровадження їх в життя. Міжнародне співробітництво в галузі доповнить дефіцитні та затребуванні засоби.

Ймовірно, найбільші затрати держави підуть на відновлення інфраструктури. За оцінками Світового банку знадобиться близько 611 мільярдів доларів США, проте, ця цифра приблизна, адже бойові дії і надалі продовжуються.(2) Потребуватиметься чітка координація дій урядових структур, міжнародних організацій, приватного сектору та громадянського суспільства.

Залучення коштів виявиться складним завданням, очікується, що їх значну частину буде надано міжнародними партнерами, за рахунок заморожених російських активів. Наразі, по всьому світу конфісковано 350 млрд., доларів США.(3)

Нині досягнуто максимального за всю історію рівня безробіття. Цю проблему можливо вирішити шляхом стимулювання розвитку малого та

середнього бізнесу, інвестування в інноваційні галузі, науку та чергового реформування системи освіти.

Уваги потребує і податкова система. Вивід бізнесу з «тіні» за різними розрахунками дасть мінімум (31% ВВП). Для прикладу аграрний сектор потенційно може згенерувати більш ніж 250млрд. грн.(4)

Негативним сповільнюючим фактором є корупція. Судова система та антикорупційні органи потребують трансформації й кадрового оновлення.

Портал Дія показав свою незамінність у період війни. Подальша глибока цифровізація є не менш важливою. У 2022 році завдяки застосунку заощадили 10млрд. гривень. Цього ж року було залучено 1млрд. грн. інвестицій у цифрову економіку. За прогнозами до 2025 року ця цифра зросте в 5 разів. (5)

Отже, успішне подолання викликів та реалізація можливостей у повоєнний період буде залежати від ефективної роботи влади, підтримки з боку міжнародних партнерів та єднання українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. <http://surl.li/rokaa> Дата звернення: 09.03.2024;
2. <http://surl.li/ejuxl> Дата звернення: 09.03.2024;
3. <http://surl.li/piplt> Дата звернення: 09.03.2024;
4. <http://surl.li/gytbo> Дата звернення: 09.03.2024;
5. <http://surl.li/rokax> Дата звернення: 09.03.2024;

*Єрмоленко Альвіна Анатоліївна,
студентка спеціальності «Професійна освіта»
Саф'ян Карина Юрїївна,
к. пед. н., доц.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА СТРУКТУРУ ТА ОРГАНІЗАЦІЮ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: АДАПТАЦІЯ ДО НОВИХ УМОВ

Війна завжди має значний вплив на всі сфери життя суспільства, включаючи освіту. Умови військового конфлікту росії проти України ставлять перед навчальними закладами низку викликів, вимагаючи швидкої адаптації та переорганізації для забезпечення продовження освітнього процесу.

Війна в Україні, що розпочалася у 2022 році, стала безпрецедентним викликом для системи освіти та спричинила масштабні зміни в структурі та організації навчальних закладів. Заклади освіти були вимушені швидко адаптуватися до нових, екстремальних умов, щоб забезпечити безперервність навчального процесу та безпеку учасників освітнього середовища.

Одним із найбільших викликів стала евакуація навчальних закладів з окупованих та прифронтових територій. Багато закладів освіти змушені були терміново переміститися в більш безпечні регіони країни, забезпечуючи при цьому захист життя учнів, студентів, викладачів та персоналу. Це вимагало ретельного планування логістики, пошуку альтернативних приміщень, налагодження інфраструктури та забезпечення необхідними ресурсами. Деякі навчальні заклади знайшли тимчасовий притулок в інших містах, інші ж розпочали дистанційне навчання, адаптуючись до нових реалій.

Перехід на дистанційний або змішаний формат навчання став неминучим кроком для багатьох закладів освіти. Через постійну загрозу повітряних нальотів та обстрілів, безпечне перебування в приміщеннях навчальних закладів стало неможливим. Це вимагало від викладачів опанування нових цифрових інструментів та методик викладання, а від учнів та студентів – самодисципліни та здатності ефективно навчатися в онлайн-режимі. Водночас, дефіцит технічних ресурсів, нестабільний доступ до інтернету та відсутність належної цифрової інфраструктури створювали додаткові перешкоди для успішного впровадження дистанційного навчання.

Окрім цього, війна спричинила зміни в змісті освітніх програм та навчальних планів. Деякі предмети, такі як військова підготовка, медична допомога, цивільний захист та безпека, стали необхідними для забезпечення виживання в умовах воєнного конфлікту. Навчальні заклади були вимушені адаптувати свої програми, включаючи ці важливі аспекти, одночасно зберігаючи ключові академічні дисципліни. Це вимагало від викладачів розробки нових курсів, методичних матеріалів та підходів до викладання.

Незважаючи на ці численні виклики, українські навчальні заклади продемонстрували неймовірну стійкість та здатність до адаптації. Багато з них вдалося зберегти безперервність навчального процесу, забезпечити безпеку студентів та викладачів, а також знайти інноваційні рішення для організації освіти в умовах війни. Ця криза також стала каталізатором для впровадження цифрових технологій та дистанційного навчання, що може мати довгостроковий позитивний вплив на розвиток освітньої системи в Україні.

Загалом, вплив війни на структуру та організацію навчальних закладів в Україні був масштабним та безпрецедентним. Вимушена евакуація, перехід на дистанційне навчання, адаптація освітніх програм та пошук інноваційних рішень стали невід'ємними складовими трансформації освітньої системи в умовах воєнного конфлікту. Попри всі труднощі, українські навчальні заклади продемонстрували надзвичайну гнучкість, стійкість та здатність адаптуватися до нових викликів, забезпечуючи безперервність освітнього процесу та безпеку учасників освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. ЮНЕСКО. (2020). Освіта в надзвичайних ситуаціях та кризах: Посібник до літератури. Париж: ЮНЕСКО.
2. Save the Children. (2019). Освіта в конфлікті: Швидкий огляд доказів. Лондон: Save the Children.
3. Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ). (2018). Освіта в збройному конфлікті: Право та політика. Женева: МКЧХ.

*Жига Юлія Василівна,
студентка спеціальності «Економіка»
Бурдаш Уляна Євгенівна,
викладач,
ВСП «Бережанський фаховий коледж
НУБіП України»
(м. Бережани, Україна)*

МОТИВАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Освіта – це процес, за допомогою якого суспільство передає акумульовані знання, вміння та цінності від одного покоління до іншого. В ширшому розумінні освіта включає будь-яку дію чи досвід, які мають формотворчий вплив на спосіб мислення, характер чи фізичну спроможність людини. Вона має фундаментальний вплив на можливості і потенціали як окремих осіб, так і громад щодо забезпечення розвитку, а також соціально-економічних успіхів. Освіта – це один із ключових факторів розвитку, а також розширення можливостей людей. Освіта дає людям знання та інформацію, а також сприяє зміцненню почуття самоповаги і впевненості у собі, реалізації власного потенціалу.

У зв'язку із початком війни, розв'язаної російською федерацією проти України, життя українців змінилося. Як і всі сфери життя суспільства, сфера освіти зазнала великих змін в умовах воєнного стану. Ми всі вчимося жити в нових реаліях: хтось – продовжувати здобувати освіту, а хтось – працювати.

Закономірно, що активність здобувачів освіти у навчальному процесі помітно знизилась, що пов'язано із психологічним станом учасників процесу а також фізичною можливістю продовжувати навчання. Хоча забезпечення необхідних умов для навчання в умовах війни є складним завданням як для влади, так і безпосередньо для здобувачів освітніх послуг, але вкрай необхідним.

Проблема відновлення мотивації здобувачів освіти до навчання в сучасних умовах є надзвичайно актуальною. Згідно С. Гончаренко, мотивація – це «система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності, або поведінки».

Мотивація визначається як процес, який запускає інтерес до навчальної діяльності, спонукає відчувати внутрішню потребу вчитися. Вона надає здобувачам освіти сил та любові до навчання, стимулює діяти з максимальною віддачею в різних навчальних ситуаціях, надає навчальної ініціативи, спонукає діяти та пізнавати щось нове та цікаве. Мотивація здобувача освіти впливає на його бажання і здатність навчатися. Виокремлюють такі поняття як внутрішня та зовнішня мотивація до навчання. Під зовнішньою мотивацією розуміють стимул до навчання, що спонукає здобувачів освіти до посиленої діяльності, тобто є своєрідним зовнішнім поштовхом. А внутрішня мотивація являє собою мотив, усвідомлене внутрішнє спонукання до дій. Для навчання більш ефективною є внутрішня мотивація, адже вона формує здібності, які необхідні

здобувачам освіти у подальшому житті та навчанні. Також успішному навчанню допомагає мотивація самоствердження, бажання показати свої реальні й потенційні навички.

У складних умовах воєнного стану провідні мотиви навчальної діяльності сучасних здобувачів освіти такі: пізнавальний і професійно-ціннісний. Пізнавальний мотив проявляється в бажанні здобувати нові знання, уміння та навички, а професійно-ціннісний мотив – у прагненні стати висококваліфікованим фахівцем і досягнути успіху у своїй професії.

Мотивація освітньої діяльності є однією з актуальних проблем сучасного освітнього процесу в умовах військової агресії. Важливим є, щоб здобувачі освіти мали стійкий пізнавальний інтерес і, відповідно, зацікавленість в ефективній самоорганізації навчальної діяльності. Наявність війни вплинула не тільки на форми навчання, але й на особисті мотиви та підходи до майбутньої професійної діяльності. Збереження освітнього процесу в умовах війни забезпечить дотримання кращих традицій національної освіти.

Навчальний процес має розвивати особисту відповідальність здобувача освіти за прийняття рішень. Ефективність самостійної роботи здобувача освіти, та й взагалі навчання, значною мірою визначається його мотивацією. Мотиваційне забезпечення освітнього процесу вимагає створення певної системи стимулювання з метою посилення всіх складників мотивації: потреб, інтересів, емоцій. До відповідних заходів можна віднести оптимальний добір навчальних матеріалів, заохочення до розвитку творчої ініціативи, створення атмосфери співпраці та співтворчості, формування відповідних професійних цінностей щодо відповідальності за результати діяльності.

Українська освіта в період воєнного та післявоєнного часу покликана бути джерелом розбудови та підтримки суспільства, а психологічний супровід є необхідним компонентом у системі освіти, що забезпечує розвиток особистісного, інтелектуального та професійного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Бондар Л. В., Литвинчук Н. Б. Мотивація навчальної діяльності студентів як провідний чинник підготовки майбутніх фахівців // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, червень 2020. №11. 67 с.
2. Освіта. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/education>
3. Чаусова Т. В. Особливості формування мотиваційної сфери навчання підлітків // Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки», 2018. № 35. 121 с.

Жига Юлія Василівна,
студентка спеціальності «Економіка»
Костів Ірина Григорівна,
спеціаліст II категорії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Бережанський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і
природокористування України»
(м. Бережани, Україна)

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ГУРТOK ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

*Блаженство тіла полягає в здоров'ї,
а блаженство розуму – у знанні.*

Фалес

Сучасний фахівець має мати науковий стиль мислення, який передбачає такі якості, як аналітичність, логічність, системність, уміння виконувати наукові дослідження і використовувати їхні результати для вирішення професійних завдань. Відтак, одним із завдань фахової передвищої освіти є визначення цілей, змісту, організаційних форм і методів наукової підготовки фахівців різних професійних галузей на всіх етапах навчання.

Наукову роботу студентів підрозділяють на навчально-дослідницьку – є частиною освітнього процесу, входить до навчальних планів та є обов'язковою для всіх студентів – та науково-дослідницьку – виконують у позанавчальний час (Цехмістрова, с. 146).

Науково-дослідна робота – це комплекс заходів наукового, методичного, організаційного характеру, що забезпечує навчання здобувачів фахової передвищої освіти навичками наукових досліджень. Першою та традиційною формою організації наукової роботи здобувачів освіти у фаховому коледжі є студентський науковий гурток – добровільне об'єднання, створене для поглибленого вивчення навчальних дисциплін, оволодіння необхідними навичками для продовження самостійної науково-дослідної роботи.

Студентські наукові гуртки відіграють важливу роль у фаховій підготовці здобувачів освіти. Вони сприяють розвитку креативності, дослідницьких навичок та спрямовані на поглиблене вивчення певних предметів чи проблем.

На базі ВСП «Бережанський фаховий коледж НУБіП України» діє студентський науковий гурток «Єдність у різноманітті», основними напрямками роботи якого є еколого-правовий, соціально-психологічний та філософський. Мета діяльності гуртка спрямована на:

- реалізацію та розвиток наукового потенціалу здобувачів освіти;
- розвиток творчого мислення, наукової самостійності, підвищення внутрішньої організованості, свідомого відношення до навчання, поглиблення й закріплення отриманих у процесі навчання знань;

- розширення загального і професійного світогляду;
- популяризацію суспільно-правових наук серед студентів.

Цей науковий осередок здобувачів освіти є творчим центром, де народжуються нові ідеї і, як наслідок, бажання їх розвивати й реалізовувати, брати участь у семінарах та вебінарах, допомагати один одному готуватися до конференцій чи конкурсів, що й перевіряє глибину й міцність знань, розвиває творчу активність і самостійність студента. Гуртківці разом із науковим керівником є організаторами різноманітних тематичних заходів, де обговорюють актуальні теми та проблеми. Студентський науковий гурток, зазвичай, публікує наукові статті та тези доповідей у всеукраїнських та міжнародних збірниках наукових праць. Крім того, члени гуртка є активними учасниками онлайн-курсів на платформах неформальної освіти.

Гурткова робота не тільки формує науковий світогляд у студентської молоді, вміння аналізувати, порівнювати, формулювати проблему, шукати способи розв'язання задач, корегувати результати досліджень, а при необхідності, повторювати пошук декілька раз, виявляючи творчий підхід і наполегливість. Разом з тим також розвиває вміння взаємодіяти і працювати у колективі. Позааудиторні заняття у студентському науковому гуртку сприяють поглибленню теоретичних знань і професійних компетентностей студентів, мотивації цікавості до науково-дослідної роботи, розвитку мисленнєвої діяльності, творчих здібностей (Трефаненко, с. 279).

Навчання здобувачів фахової передвищої освіти в студентському науковому гуртку у поєднанні з науково-дослідною роботою підвищує рівень теоретичної та науково-практичної підготовки. Гуртківці виховують у собі відповідальність, вміння якісно та доступно подати матеріал, відстоювати свою думку, позицію. Під час планування тем засідань гуртка, змісту роботи та напрямів наукових досліджень неодмінно враховують інтереси та пропозиції студентів – це один із напрямів підвищення ефективності роботи студентського наукового гуртка.

В умовах воєнного стану під час дистанційного навчання студентський науковий гурток грає важливу роль у підтримці академічної спільноти та освітнього процесу. Він став платформою для віртуального обміну знаннями, організації онлайн-конференцій та спільних досліджень. Така діяльність допомагає студентам підтримувати зв'язок, розвивати навички та зберігати академічний дух навіть у віддаленому форматі навчання.

Таким чином, наукові гуртки сприяють адаптації здобувачів освіти до нових умов життя, формують мотивацію щодо успішного навчання, сприяють підвищенню загальної культури та духовному розвитку, вселяють віру у власні сили, націлюють на досягнення успіху в житті. Організація роботи наукового гуртка як складової науково-дослідної роботи студентів є важливим чинником підвищення ефективності професійної підготовки майбутнього фахівця будь-якої спеціальності у закладі фахової передвищої освіти України.

Список використаних джерел

1. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Г.С. Цехмістрова. К. : Видавничий Дім «Слово», 2003. 240 с.
2. Трефаненко І.В., Хухліна О.С. Студентський науковий гурток як вид науково-дослідної роботи студентів. Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник української медичної стоматологічної академії. 2017. Т.17. Вип. 1(57). С. 278-281.

*Жирик Олександр Романович,
студент спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Саніжак Михайло Володимирович,
викладач
ВСП «Заліщицький фаховий коледж
ім. Є. Храпливого» НУБіП України
(м. Заліщики, Україна)*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Освіта у сучасному суспільстві відіграє дуже важливу роль. На початку ХХІ ст. вона почала трансформуватися, відповідаючи не лише культурним змінам території, епохальним соціальним викликам, але й індивідуальним задаткам конкретного суб'єкта. Тому визначальну роль освіти вже давно визнали країни, що стали на шлях постіндустріальної цивілізації, епохи організаційних, активних та інформаційних технологій, ери технологічної культури, епохи охорони навколишнього середовища та здоров'я людини. Новий період розвитку інклюзивної людини повинен відповідати новій філософії освіти, новим освітнім системам та новим моделям освіти (Крайнік, с. 54). З формуванням суспільства нового типу і переходом до нового типу високотехнологічної цивілізації рівень освіти суспільства набуває вирішального значення для економічного та соціального розвитку держави, вимагаючи забезпечення якісної освіти, особливо в умовах сьогодення (Сергієнко, с. 234).

Проте, незважаючи на великий науковий інтерес до даної проблеми, на сьогодні залишаються питання, які вимагають певного переосмислення, особливо в умовах воєнного стану. Російська агресія проти України підірвала як систему міжнародних відносин, яка вибудовувалася протягом десятиліть, так і основи регіональної та глобальної безпеки у світі. Посягання на територіальну цілісність української держави та її недоторканість засвідчили підвищену суспільну небезпеку і тяжкі наслідки. Сьогодні ворог намагається не лише відібрати території, але й знищити культуру та освіту. Наразі гостро стоїть проблема не лише безпеки українського суспільства, викладачів, педагогів, здобувачів освіти та учнів, але і якісної освіти. Реалії сьогодення свідчать, що війна завдала нам значних освітніх втрат, масштаби яких достеменно визначити важко. Йдеться не лише про зруйновані росіянами школи, університети, бібліотеки, поламані плани освітніх реформ, але й про те, що та молодь, яка сьогодні здобуває професії, відбудовуватиме Україну після війни. Тож, події які відбулись 24 лютого 2022 року довели, що головне питання сьогодення полягає у забезпеченні якісної освіти в умовах війни. І це питання повинне вирішуватися у напрямку вдосконалення її змісту відповідно до сучасних реалій.

Сьогодні, освіта проголошена державним пріоритетом країн, як основа соціального, політичного, економічного, духовного та культурного розвитку

суспільства. Звільняючи інтелект та відкриваючи уяву, освіта постає основою самоповаги. Це ключ до процвітання та можливостей (Сергієнко, с. 718). Також, освіта дозволяє кожному з нас робити внесок у розвиток прогресивного, здорового суспільства. Тож, освіта є інструментом, який дає людям знання, навички, інформацію, дозволяє їм розуміти свої права та обов'язки щодо сім'ї, суспільства та нації. Стандартом нового покоління є саме якісна освіта, яка має безпосередній та найбільший вплив на особистість і суспільство. Саме якісна освіта сприяє особистому та професійному розвитку людини, а також соціальному, культурному, економічному, політичному та екологічному розвитку суспільства в цілому. Формулюючи поняття якісної вищої освіти, її можна визначити через її складові, такі як: освітні стандарти, професіоналізм, сучасні технічні засоби навчання, педагогічні технології, навчально-виробнича база, менеджмент освіти, маркетинг, соціальне партнерство та багатоканальне фінансування. Щодо чинників, які впливають на якість освіти, то їх можна розділити на три групи. До першої групи чинників відносять фактори, що визначають зміст професійної підготовки, характеристики організації та здійснення навчального процесу у закладах освіти і є вимогами ринку праці, держави та суспільства до сучасного фахівця; досягнення науки і техніки, їх можливі тенденції розробки, які необхідно враховувати при формуванні змісту навчання; рівень загальної освіти претендентів; матеріально-технічне та фінансове забезпечення навчального процесу; ступінь інтегрованості вищої освіти держави у світовий освітній простір; наявність чіткої державної політики у сфері підготовки спеціалістів; законодавчо-нормативне регулювання вищої освіти; взаємодія з роботодавцями. До другої групи відносять чинники, які безпосередньо проявляються у навчальному процесі навчального закладу: навчальні плани та програми підготовки здобувачів вищої освіти вибрані форми методи і засоби навчання; впровадження сучасних педагогічних та інформаційних технологій; наявність навчально-методичних комплексів допомоги за дисциплінами; організація та педагогічний супровід самостійної діяльності студентів; створення системи контролю і оцінка всіх видів діяльності здобувача вищої освіти на різних етапах професійної діяльності навчання; професійно-практична спрямованість навчального процесу; чітке формування цілей і результатів навчання; кваліфікація та активність педагогічного колективу; забезпечення ефективної взаємодії викладачів і здобувачів освіти (Зінченко, с.55). До третьої групи відносять чинники, що визначають результати навчального процесу: професійний та особистісний розвиток фахівця, що відповідає зразку його компетентності, державному освітньому стандарту та особисте сприйняття випускником якості вищої освіти; затребуваність випускника на ринку праці; професійна самореалізація випускника.

Підсумовуючи зазначимо, що на якість вищої освіти впливають чинники, які визначають зміст професійної підготовки та особливості організації навчального процесу у закладах освіти, проявляються безпосередньо у навчальному процесі, а також визначають результати процесу навчання. Якісна освіта є нагальною потребою часу. Післявоєнне відновлення економіки на всіх

рівнях є запорукою успішного та ефективного відновлення та відбудови всього соціально-економічного механізму. І відбудова України має здійснюватися на основі виявлення проблем та розробки технології їх. Таким чином, якість освіти проявляється, передусім, у підготовці фахівців, здатних задовольняти як власні, так і суспільні потреби.

Список використаних джерел

1. Зінченко В.О. Якість вищої освіти: чинники впливу. Освіта Донбасу. 2011. No 4. С. 55-59.
2. Крайнік О.М., Сергієнко Т.І. Теоретичні аспекти особливостей міжнародного співробітництва у галузі освіти в Україні, 2018. No 1. С. 53-55.
3. Сергієнко Т.І. Інновації у контексті становлення політичної освіти. Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти. 2021.No 1.С. 233-235.
4. Сергієнко Т.І. Освіта як невід’ємна складова для сталого розвитку суспільства. Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – до університетська підготовка – заклад вищої освіти. 2022. No 2. С. 718-725.

*Жукова Євгенія Володимирівна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»*

*Чернеля Ірина Миколаївна,
старший викладач,*

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасному світі англійська мова відіграє ключову роль як у міжнародних комунікаціях, так і у формуванні культурного ландшафту. З часом вона зазнала значних змін, відображаючи не тільки еволюцію суспільства, але й вплив технологій, засобів масової інформації та глобальної міграції.

Характеристика сучасної англійської мови. Фонологія в англійській мові. Британська вимова (RP) є стандартом мови, хоча використання чистого RP залишається обмеженим, особливо в Англії. Відмінності між британською та американською англійською помітні при вимові голосних і дифтонгів. Дифтонг - це складний голосний звук гетерогенної артикуляції. Англійські приголосні складаються з 24 звуків, їх відмінністю є збереження «г» після голосних і дзвінкого «т» між голосними в американській англійській мові.

Англійська демонструє сильні моделі стресу, причому чотири ступені акцентуації впливають на стрес і вимову слів. В англійській мові є кілька варіацій тону, а саме: низхідні, висхідні та низхідні висхідні тони, які впливають на інтонацію та акценти, з регіональними відмінностями, що спостерігаються у всьому світі.

Морфологія англійської мови включає відмінювання іменників, займенників, прикметників та дієслів. Афіксація, композиція, словотвір і скорочення є важливими морфологічними процесами. Афікси можуть бути префіксами (наприклад, "un-", "undo") або суфіксами (наприклад, "-able", "comfortable"). Композиція включає утворення складних слів, які виражають різноманітні поняття. Словотвір створює нові слова з існуючих коренів. Скорочення використовуються для зручності в комунікації. Синтаксис визначає структуру речень і порядок слів у них.

За останній рік англійська мова поповнилася численними новими словами. Наприклад, "rizz" (іменник), який походить від слова "харизма" і вживається для позначення романтичного потягу або чарівності, що стало відомим завдяки актору Тому Холланду. "deinfluence" описує використання соціальних мереж для попередження, "situationship" позначає романтичні відносини, які непевні і ні до чого не зобов'язують. Термін "Glamping" поєднує комфорт готельного номера з можливістю відпочинку на природі. "Nomophobia" стала популярним описом страху залишитися без мобільного пристрою.

Крім цього, слова як "Child supervision" та "автоматизація" поширюються у повсякденному вжитку. Ці нові терміни відображають сучасні тенденції та технологічний розвиток, який впливає на наші поняття і способи життя. Це

лише декілька з багатьох нових слів, які збагачують англійську мову та відображають її неперервний розвиток у світі сучасних технологій та культурних змін.

Наприкінці дослідження «Особливості сучасної англійської мови» розкриває свою динамічну природу, сформовану взаємодією історичних, технологічних і культурних факторів. Від фонології до лексики та синтаксичних структур англійська продовжує розвиватися, відображаючи мінливі потреби та контексти її носіїв. Розширення словникового запасу англійської мови, про що свідчать останні доповнення, такі як «gizz» і «glamping», підкреслює її адаптивність і сприйнятливість до нових впливів. Крім того, запозичення термінів з різних лінгвістичних джерел підкреслює здатність англійської мови збагачуватися і розширюватися.

*Заєць Дарія Миколаївна,
студентка спеціальності «Право»
Матковська Ірина Дмитрівна,
к. пед. наук,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України» (м. Рівне, Україна)*

ЯК ВІЙНА ВПЛИНУЛА НА НАШУ ІДЕНТИЧНІСТЬ, ПАМ'ЯТЬ ТА ЦІННОСТІ

Війна дала українському суспільству потужний імпульс до змін, які помітні неозброєним оком. Деякі з них — однозначно позитивні і мають, безперечно, історичне значення. Але яким чином соціум виходитиме з кризового стану військових часів — питання відкрите.

Почнемо з небувалого підйому солідарності. Частка українців та українок, які ідентифікують себе передусім як громадян України, становить 85% чи 72%, залежно від методології та конкретного терміну проведення опитування. Хай там як, це історичний максимум. Загалом, у кристалізації української ідентичності можна виділити декілька етапів, де поворотними моментами будуть революції та війна. У 1992-2004 роках частка тих, хто вважають себе передусім громадянами України, не перевищувала 50%.⁶ Цей поріг ми перетнули після Помаранчевої революції. Наступний злет припав на Революцію гідності та початок російсько-української війни — тоді був подоланий поріг у 60%. З початком широкомасштабного російського вторгнення українське суспільство здолало поріг у 70%.⁷

Змінюється внутрішнє наповнення ідентичності, котра стала більш дієвою: у травні 2022 року 78% опитаних жертвували гроші на ЗСУ, 58% робили пожертви на гуманітарні потреби, 56% жертвували одяг та речі для ВПО, 51% долучився до волонтерської діяльності. У такий спосіб ми долаємо так званий парадокс безбілетника. Коротко, він полягає в наступному: коли людина відчуває, що її внесок незначний на тлі масштабів проблеми, проте плодами успіху можна буде скористатися незалежно від того, чи робила цей вона внесок, то, швидше за все, свого внеску у спільну справу вона й не робитиме. На певному рівні, з цим можна впоратись шляхом примусу: скажімо, щоб користуватись громадським транспортом, ти мусиш придбати квиток, інакше тебе виженуть геть або оштрафують. Але зобов'язання накладає й сама ідентичність. Так, ЗСУ захищають всіх українців та українок, незалежно від того, чи робить конкретна особа пожертви на оборону, волонтерить тощо.

---

⁶ Результати соціологічного опитування, що проводилося Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва із соціологічною службою Центру Разумкова з 5 по 12 серпня 2022 року.

⁷ ДАНИЛО СУДИН - Як війна вплинула на нашу ідентичність, пам'ять та цінності

Проте національна ідентичність ставить кожного перед питанням: якщо я не допомагатиму ЗСУ, чи матиму я право вважати себе частиною України?

З ініціативи студентської ради ВСП РФК «НУБіП України» 24 лютого 2024 року в нашому навчальному закладі стартувала благодійна акція «ЗСУ потрібні дрони. Допоможи нищити ворога». Свій внесок у збір коштів вирішили зробити і учасники художньої самодіяльності коледжу. 11 березня в актовій залі відбувся благодійний концерт «Таланти коледжу – бійцям ЗСУ».

Зібрані під час концерту кошти поповнили загальний фонд благодійної акції.⁸

Зміни у ціннісній сфері також пов'язані з трансформацією історичної пам'яті. Наприклад, в липні 2022 року до Сталіна негативно ставились 64% опитаних, хоча протягом 2012–2021 років частка таких людей коливалась в межах 37–42%. Частка симпатиків Сталіна також впала – до 5%, хоча у 2012–2021 роках коливалась в межах 14–23%. Це важливо тому, що після 1991 року – та й за часів Брежнєва також – Сталін був символом певних цінностей. Саме цим пояснюється динаміка ставлення до нього в Україні. Якщо на початку 1990-тих був період десталінізації, оскільки Сталін асоціювався, перш за все, з антидемократичними цінностями, то пізні 1990-ті – ранні 2000-ні були періодом ресталінізації в Україні, зумовленої як розчаруванням в демократії, так і матеріальною та соціальною незахищеністю широких верств. І лише з середини 2000-х знов розпочалась десталінізація – спершу повільна, а потім радикальна (після 2014 року). Тоді Сталін був символом певної ідентичності, а також певних цінностей – авторитаризму. Тому зміни в сприйнятті Сталіна після 24 лютого – закономірне продовження процесу, який розпочався ще півтора десятиліття тому.⁹

Зміни відбулися й в сприйнятті інших історичних постатей – Івана Мазепи, Симона Петлюри, Степана Бандери. Втім, найбільш промовистою є зміна ставлення до воїнів УПА. У квітні 2022 року їх визнавали борцями за незалежну Україну 80%, хоча в 2015–2021 роках – лише 41–47%, а в 2010–2014 роках – 20–30%. З одного боку, спостерігалось зростання позитивної оцінки їхньої боротьби, з іншого – після 24 лютого відбувся видимий «стрибок». Найбільш правдоподібним поясненням є не миттєва зміна ставлення до самих повстанців, скільки зміна особистих критеріїв оцінки. Тобто люди, які до 24 лютого вважали, що в історії УПА були темні сторінки, після початку широкомасштабного російського вторгнення навряд чи змінили свою думку на протилежну. Але вони радше переглянули свої критерії: за що потрібно поважати УПА? І для них відповідь стала очевидна – за героїчну та самовіддану боротьбу за Україну. Саме це можна вважати найбільш радикальною зміною у суспільній свідомості. Історична пам'ять перестала бути просто реєстром подій та постатей, які виступають маркерами «свій-чужий», вона стала набором символів тих чи інших цінностей та ідеалів. І якщо перше бачення дозволяло використовувати історичну пам'ять як інструмент поділу і поляризації,

---

⁸ Сайт ВСП РФК «НУБіП України»

⁹ Юлія Карманська – Війна ідентичностей

мобілізації виборців заради політичних вигод, то друге «ціннісноцентричне» бачення вже відкриває шлях до національного компромісу навколо тих таки цінностей, які насправді нас об'єднують, а не роз'єднують.

Таким чином, рецепт відбудови України після війни виглядатиме так: не потрібно завищувати очікувань від влади, але й не потрібно їх занижувати. Перше спонукатиме до швидких рішень, прийнятих в обхід наявних інститутів, що останні й підриватиме. Друге означатиме, що від влади нічого не очікують, а отже вона має карт-бланш робити що завгодно. Потрібно пам'ятати, що процеси відбудови та реформування країни тривалі – і займуть явно не декілька місяців. З іншого боку, не слід і відмовлятися від вимог прозорості та підзвітності, які ставили українській владі ще до 24 лютого 2022 року. Врешті-решт, українське суспільство все ж має непоганий запас реалізму: з березня до липня 2022 року частка тих, хто вважає, що Україні для відновлення знищеної інфраструктури та економіки треба менше року, зменшилася з 13% до 5%. А серед цілей України на найближчі десять років після відновлення територіальної цілісності (49% опитаних) респонденти називають подолання корупції (48%).¹⁰

Результати соціологічних досліджень свідчать, що війна позбавила переважну більшість наших громадян останніх ілюзій щодо цінностей радянської доби й можливості нормального співіснування з авторитарною та агресивною Росією, яка не тільки не подолала імперських комплексів, а навпаки – розвинула їх до рівня соціально-психологічної патології. Війна стала важливим чинником формування української політичної нації з інклюзивною громадянською ідентичністю. Віра в перемогу, підтримка незалежності України, бажання будувати в ній своє майбутнє, почуття гордості за українське громадянство, перетворення його на наріжний камінь власної ідентичності стає основою національної консолідації, стимулом для збільшення солідарності та активної громадянської взаємодії.¹¹

Список використаних джерел

1. Данило Судин Як війна вплинула на нашу ідентичність, пам'ять та цінності.
2. Литвиненко О.М. Як війна змінила суспільну свідомість українців: соціологічні дослідження.
3. Результати соціологічного опитування, що проводилося Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва із соціологічною службою Центру Разумкова з 5 по 12 серпня 2022 року.
4. Сайт ВСП РФК «НУБіП України»..
5. Юлія Карманська Війна ідентичностей.

¹⁰ ДАНИЛО СУДИН - Як війна вплинула на нашу ідентичність, пам'ять та цінності

¹¹ О. М. Литвиненко - Як війна змінила суспільну свідомість українців: соціологічні дослідження

*Зауліна Владислава Олександрівна,
студентка спеціальності «Економіка»
Баланюк Леонід Миколайович,
викладач, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і
природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ У ЧАС ПРОТИСТОЯННЯ УКРАЇНИ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

Гібридна війна — різновид ескалації конфліктів, властивий для 21 ст., що поєднує застосування державних та недержавних, традиційних і нетрадиційних стратегій, ресурсів, засобів, методів підривної діяльності, механізмів кібервійни з метою досягнення певних політичних цілей (1). І російсько-українська війна є яскравим прикладом гібридних війн. Протистояння між країнами в 21 ст. вже не мають суто воєнного характеру, що робить їх навіть більш небезпечними. На жаль, Україна – не єдина країна, на суверенітет якої скоєно замах. В складному становищі зараз Ізраїль, Китай відкрито погрожує Тайваню. У всьому світі росте напруга, та варто розуміти, що якщо буде третя світова війна, то вона зовсім не буде схожою на попередні. Тому питання ведення гібридної війни є актуальним в наш час.

Складовою частиною гібридної війни є інформаційна війна, яка була започаткована ще у 20 ст.. Окремі складові інформаційної війни такі як дезінформація, пропаганда, контрпропаганда з використанням сучасних інформаційних технологій суттєво впливають на свідомість звичайних людей так і тих хто наділений владою, рішення яких може змінити хід людської історії.

Російсько-українська війна стала каталізатором у прискорені поділу переважної більшості країн світу на 2 табори: демократичний (Україна та її союзники, країни Північної Америки, Європи та інш.) і антидемократичний авторитарно-тоталітарний (РФ та країни, які її підтримують у загарбницькій війні). І результат протистояння між ними може змінити світ. Росія є країною тоталітарного режиму і її перемога у війні з Україною поставить під загрозу мир в країнах. На жаль, наш ворог вдається до гібридної війни, впливаючи різними способами на представників інших країн та на нас. Основною місією Росії є похитнути становище України в світі, що полегшить загарбання територій. Та інформаційна війна впливає і на звичайних українців, яка може похитнути в них віру в перемогу.

Наведемо деякі факти інформаційної війни із сьогодення, що засвідчують значний її вплив на хід російсько-української війни, а саме на становище України у цей не легкий для неї час.

Ситуація на українсько-польському кордоні загострюється. Польські фермери перекрили рух вантажівок на шести з дев'яти пунктів пропуску, також вперше зафіксували спроби протестувальників не пропускати навіть пасажирський транспорт – причому і автобуси, і потяги. Вони вимагають не запроваджувати нових екологічних ініціатив ЄС Green Deal, обмеження імпорту сільськогосподарської продукції з України та вимагають підтримки власного тваринництва (2). Висипаючи українське зерно та блокуючи кордон, поляки викликають обурення та страх нашої держави та звичайних людей. За інформацією польських джерел УП та даними з відкритих та закритих баз, у Польщі є щонайменше три компанії, які є найбільшими покупцями агропродукції з Росії: Bromex, Diaspolis та Karpol Krzysztof Łuźniak (3). То які ж пріоритети у Польщі і кого вона підтримує в цій війні, будучи демократичною державою?

Які ж зараз відносини між Україною та США? Слід звернути увагу на те, що Конгрес затримує виділення допомоги Україні в розмірі 61 млрд доларів. Та ми дуже вдячні цій країні за надану нам допомогу раніше. Актуальним є питання про те, що понад пів року залишилося до виборів і ми уважно спостерігаємо за кандидатами на посаду президента Сполучених Штатів, адже від цієї людини залежить, чи надаватимуть сьогодні в подальшому Україні допомогу. Одним із таких кандидатів є Дональд Трамп, висловлювання якого насторожують та навіть обурюють. Заяви Трампа про завершення російсько-української війни за 24 години та погрози припинити фінансування партнерів по НАТО, ба навіть заохотити Росію напасти на тих, хто не збільшує видатки на оборону, лише підживлюють тривогу (4). Повернення Трампа до Білого дому є благом для Путіна, адже відомо, що між ними «теплі стосунки» і Трамп підтримує країну-агресора.

Варто теж розглянути діяльність Організації Об'єднаних Націй, основною метою при заснуванні у 1945 році якої було забезпечення миру на територіях, що склалися після Другої світової війни. На жаль, ця організація не може цілком виконувати свої функції, адже однією з країн-засновниць є Росія, що стала правонаступницею СРСР після його розпаду. Ані десятки тисяч задокументованих воєнних злочинів, скоєних російськими силами у війні проти України, ані ордер Міжнародного кримінального суду (МКС) на арешт президента РФ Володимира Путіна не стали причиною призупинення членства Росії в Радбезі ООН або хоча б її головування (5).

Ми вдячні кожній країні та організації, що надає нам фінансову, військову допомогу, українці не забудуть, як тепло їх прийняли в інших країнах після початку повномасштабного вторгнення. Та ми також усвідомлюємо, що Україна – «щит» для Європи та усього демократичного світу. Це не тільки протистояння 2-х держав, ця війна та її наслідки мають світове значення. Її результат покаже, які країни мають визначати майбутнє людства:

демократичні країни чи авторитарні. Та, як ми спостерігаємо, навіть країни,

що підтримують Україну, можуть співпрацювати з Росією. Насамперед це зумовлено тим, що наш сусід багатий на природні ресурси.

Такі події можуть привести до зневіри українців у перемогу своєї держави, що і основною метою цієї війни для РФ. Росія хоче знищити Україну не тільки фізично, а й духовно, тому використовує різні шляхи досягнення цілей.

Питання напрямку протікання інформаційної війни, як складової сучасної гібридної війни залишається відкритим, адже вона ще не закінчилась. Ми можемо тільки припускати, яка коаліція країн візьме гору та що ж буде в майбутньому. А зараз просто сподіваємося на краще та залишаємося свідомими та непереборними. Але на мою думку все таки сили добра, які сповідують загальнолюдські цінності здобудуть бажану перемогу.

Список використаних джерел

1. Гібридна війна
URL: <https://vue.gov.ua/>
1. Що відбувається на кордоні з Польщею і чи заблокують пасажирські перевезення
URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/ckkv5z93pw2o>
1. Що відомо про імпорт зерна з Росії та Білорусі до Польщі, які збитки Києва через блокаду та як реагують уряди
URL: <https://suspilne.media/698720-so-vidomo-pro-import-zerna-z-rosii-ta-bilorusi-do-polsi-aki-zbitki-kieva-cerez-blokadu-ta-ak-reaguut-uradi/>
1. "Якщо побачить в Україні історію успіху, він цим скористається". Чи повернеться Трамп у Білий дім і чого чекати Києву
URL: <https://suspilne.media/701660-akso-pobacit-v-ukraini-istoriu-uspihu-vin-cim-skoristaetsa-ci-povernetsa-tramp-u-bilij-dim-i-cogo-cekati-kievu/>
1. Росія в Раді безпеки ООН. Механізм усунення агресора існує – експерти
URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rada-bezpeky-oon-rosiya/32345242.html>

*Зоря Вікторія Ігорівна,
студентка спеціальності «Професійна освіта»
Єресько Олег Вікторович,
к. пед. н., доцент кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

МОВНА СТІЙКІСТЬ ТА ЧОМУ ТАК ВАЖЛИВО РОЗМОВЛЯТИ УКРАЇНСЬКОЮ

Один із найвпливовіших теоретиків менеджменту, радник чотирьох президентів Сполучених Штатів Америки, Пітер Фердинанд Друкер вважав, що керівники, їх кваліфікація, чесність і ефективність відіграють вирішальну роль для майбутнього усього світу, та разом з багатьма іншими науковцями визначав найголовніші якості керівника.

Ми пропонуємо розглянути лише одну з якостей керівника – мовну стійкість. На наше переконання, на сьогодні це вирішальна якість для майбутнього усієї нашої країни. Керівники усіх рівнів у цьому питанні мають стати взірцем для інших працівників.

Почнемо з того, що поняття мовної стійкості не завжди було актуальним. Але тема мовної стійкості ніколи не забувалась і не відходила на задній план. Не мало авторів писали на цю тему серед них: Лариса Маценко, Олександр Ткаченко, Світлана Єрмоленко, Анатолій Тогрібний, Оксана Кравченко.

Чи невже мовна стійкість так багато значить? Чому так важливо її мати? Чому не можливо обійтись без неї? Та найголовніше – як сформувані в собі мовну стійкість?

З початком повномасштабної війни російської федерації проти України, уряд, країна нарешті почала потрохи позбуватися російського спадку. Великих змін зазнало телебачення, радіопрограми російською мовою усунули з ефіру. Виконавці українського шоу-бізу почали перекладати свої хіти. Серіали та фільми зняті до повномасштабної війни, також переозвучено українською. У садочках, школах та в закладах вищої освіти теж відбулись різкі зміни для покращення рівня навчання мови.

З 2019 року в Україні діє мовний закон, що став основою для зміцнення української мови, посилення її статусу як єдиної державної. Українська виконує функції мови міжетнічного спілкування, є гарантією захисту прав людини для кожного громадянина незалежно від його походження, чинник єдності і національної безпеки країни (1).

Держава робить багато для зміцнення єдності українського народу, щоб важкі моменти української історії не повторились. Бо іще з давніх часів у нас хотіли забрати найголовніше – мову.

Одним із найперших указів був у 1622 році, а саме наказ царя Михайла з подання Московського патріарха Філарета спалити в Московській державі всі примірники книг, надруковані в Україні. Це був перший крок спрямований на позбавлення українців їхньої мови. 1720 року заборонено книгодрукування

українською мовою та вилучено з церковних книг українські тексти. А вже у 1729 році всі державні постанови і розпорядження переписано з української мови на російську. 1789 року було видано розпорядження про закриття всіх українських шкіл, а 1832 року заявлено про переведення шкіл на російську мову навчання. З часом почали забороняти все що було пов'язано з українською культурою та писемністю. Знаємо що було 134 заборони на українську мову. Але українська мова вистояла, бо мала носіїв. Носіїв – мовно стійких (2).

Мова – візитівка людини. По мові людини ми розуміємо, наскільки вона вихована. Бо лише ввічлива людина, до якої ти звертаєшся, зможе відповісти тобі тією ж мовою. Нажаль, більшість з нас вирости в оточенні, в якому говорили або ж на ламаному суржику, або ж куди гірше в російськомовному середовищі. У більшості випадків діти беруть приклади з старших тому і самі починають так говорити. Але що ж тоді: українська стає мовою для особливих випадків, для офіційних урочистостей або ж навчання у закладах вищої освіти? Звичайно, якою мовою де і з ким говорити – особиста справа кожного. Але невже це правильно, після стількох подій і старань повернути своє, пустити все на самотік і розмовляти мовою країни-агресора?

«У великих містах сформоване російськомовне середовище, воно тисне. Людині здається, якщо говоритимеш українською, тебе сприйматимуть як білу ворону» зазначає соціолінгвістка Лариса Масенко. Сама ж пані Лариса зізнається, що усвідомлений вибір говорити українською, не залежно від середовища, прийшов згодом (3).

Як сформувати в собі мовну стійкість?

Формування мовної стійкості у кожної людини проходить по різному, тому що, для когось це доволі легко, а комусь потрібно докласти не мало зусиль. Пропонуємо три прості правила формування мовної стійкості.

Перше – Ваше бажання. Насамперед все починається з бажання людини сформувати в собі мовну стійкість. Почніть спілкуватися українською не лише вдома, а й на вулиці, при розмові з друзями, а також у соцмережах.

Друге – Ваш простір. Очистіть свій простір (книги, телевізор, інтернет, новини, музика, мемчики, відео і все звучання і відеоряд) від самі знаєте якої мови. Безжально перемикайте канали, хвилі, відео в ютубі та всі соціальні сторінки, і переходьте на ті, де звучить українська.

Третє – Ваше оточення. Про людину судять з її оточення. Просіть Ваших друзів розмовляти з вами українською, і не тільки десь на вулиці, в школі, університеті, на роботі, а також і при розмові одне з одним на одинці. Повідомте Ваших рідних про свій вибір. Це допоможе не тільки Вам в удосконалення своїх навичок, але й покаже Вашим близьким, що мовна стійкість є важливою.

Усвідомлення мовної стійкості в мене прийшло не відразу. Але тепер у моєму колі майже немає людей, які спілкуються не українською. Чому майже? Тому що багато з них якраз працюють над своєю мовною стійкістю. І вони розуміють наскільки це важливо. І що в цьому не має нічого складного, лише потрібно захотіти зробити перший крок.

Сьогодні українська мова активно розвивається: українською виходять наукові видання, пишуть публіцистичні статті, випускають високоякісну художню літературу, лунають українські пісні. У Києві та інших містах формуються україномовні групи молодих людей, які хочуть розвивати українську мову. І не переходять на російську. Бо поважають свій вибір, себе і країну, де живуть.

Розвиваючи в собі мовну стійкість ми висловлюємо свою повагу до своєї культури, коріння та великої історії. Розмовляючи своєю рідною мовою, ми показуємо свою позицію в суспільстві та світі. Бо мова є надзвичайно важливою насамперед у цей час, бо наша мова зараз не лише спосіб спілкування, а й зброя. Зброя проти того чужого світу, який нам завжди нав'язували. Мовою потрібно володіти, мову потрібно вивчати, мовою потрібно розмовляти. Бо якщо мовою не розмовляти, то мова просто зникне.

Любіть українську. Спілкуйтесь українською. Ми варті мати свою мову, культуру, традиції, країну. Бо воно вистраждано багатьма поколіннями. Бо за наше і за свою країну, і зараз проливають кров, віддають життя. Будьмо мовно стійкими. Слава Україні!

Список використаних джерел

1. Закон України Про забезпечення функціонування української мови як державної (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 21, ст.81) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення 11.03.2024)
2. «ГО–«Альтернатива»» URL: <https://alternatyva-pisochyn.com.ua/1246-yak-borolisya-z-ukrayinskoyu-movoyu-hronka-zaboron.html> (дата звернення 12.03.2024)
3. Анна Каленська, стаття на тему (Бути собою: мовна стійкість дає людям змогу формувати середовище, а не залежати від нього) URL: <https://tyzhden.ua/buty-soboiu-movna-stijkist-daie-liudiam-zmohu-formuvaty-seredovyshche-a-ne-zalezhaty-vid-noho/>

*Іващенко Антон Олександрович,
студент спеціальності
«Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»
Стрикун Микола Володимирович,
викладач, спеціаліст I категорії,
Відокремлений структурний підрозділ «Ніжинський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»
(м. Ніжин, Україна)*

РОЛЬ УКРАЇНИ У СВІТІ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Робити прогнози чи розмірковувати про майбутнє в країні, яку поглинула війна, справа вкрай невдячна. Ніхто точно не знає, як буде завтра. І точно ніхто точно не знає, як буде після війни. Але мріяти й працювати над втіленням цих мрій все ж варто.

Більшість українців вважають, що через 10 років Україна буде процвітаючою країною у складі ЄС. Натомість лише 5% респондентів мають песимістичні очікування, що через 10 років Україна буде спустошеною країною з відтоком людей. А Йоахіму фон Путткамеру дісталось запитання: який вигляд матиме міжнародна система в разі перемоги України? А в разі перемоги Росії? Історик каже: якщо Україна переможе, вона стане найбільшою сильною в Європі і доволі напористим партнером — і справедливо. Якщо ж Україна не переможе, або ж якщо програє, буде унікальна ситуація в Європі. (1)

Щодо проблем, з якими доведеться зіткнутися, їх дуже багато – відновлення економіки, житла, інфраструктури, розмінування. Є інерційний сценарій, котрий описує, що після перемоги Україну очікує депопуляція, деградація, великий відсоток пенсіонерів, людей з інвалідністю, людей с психологічними проблемами, дефіцит інвестицій, бо контур української перемоги далеко не такий, щоб усіх влаштував. В такому сенсі і довгострокове і короткострокове майбутнє України - це бідність, економічний занепад, буферна зона між ордою та західним світом. (2)

Україна може втратити майже половину населення, нас може залишитися 20 млн. Тому є проблема повернення мільйонів біженців і проблема залучення мігрантів з інших країн. Люди, які пережили війну, можуть мати проблеми з психічним здоров'ям, потребувати психологічної допомоги та соціальної адаптації. (3)

Для відновлення Україні доведеться приймати неординарні рішення й створювати спеціальні умови для бізнесу, які можуть бути привабливими для інвестицій.

Чим Україна може бути привабливою? Привабливість - точний результат наших дій. Україна має величезний ресурсний потенціал - землі, метали, енергоносії, дешеву робочу силу, вигідне логістичне розміщення. Але усього цього замало може виявитись замало.

Інвестори шукають країни, викликають довіру та з іншого боку, демонструють зростання можливостей для розвитку, великий внутрішній попит

чи значну залученість до мереж створення цінностей, передбачувану державну політику, яка заявляє візію на десятиріччя вперед та створює умови, що стимулюють розвиток бізнесу.

Що це означає? В Україні має бути краща податкова система у порівнянні з Західним та Східним світом. Ми маємо виграти конкуренцію за інвестиції наших регіональних та глобальних партнерів. Конкуренцію в привабливості: податкова система; прозора, електронна, мобільна митна система; дерегульована економіка, ліберальні права, що дають можливість запускати проекти з віртуальних активів. (4)

Отже, нині у світі відбуваються тектонічні зміни, вибудовується нова система світової безпеки відбувається формування нового світового порядку, і Україна може зіграти в цьому не останню роль, необхідно не втратити свій шанс.

Список використаних джерел

1. <http://surl.li/rnesj> Дата звернення: 10.03.2024;
2. <http://surl.li/fxlpс> Дата звернення: 10.03.2024;
3. <http://surl.li/drvnesj> Дата звернення: 10.03.2024;
4. <http://surl.li/jonesj> Дата звернення: 10.03.2024;

*Ігнатенко Валерія Олександрівна,
учениця Ірпінського академічного ліцею НУБіП України
Карнов Сергій Михайлович,
вчитель фізичного виховання,
Кудрін Василь Іванович,
вчитель Захисту України,
Шмарко Наталія Сергіївна,
вчитель історії України,
Ірпінський академічний ліцей НУБіП України
(м. Ірпінь, Україна)*

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ТА СПОРТИВНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вплив національно-патріотичного та спортивного виховання на формування естетичних смаків здобувачів закладів фахової передвищої освіти в умовах війни важливий з точки зору культурно-освітньої практики. У ситуації воєнного конфлікту, національно-патріотичне виховання стає ключовим фактором у формуванні громадянської свідомості та патріотичних цінностей. Це може включати в себе участь у патріотичних заходах, військових парадах, волонтерській роботі тощо, що сприяє формуванню позитивного ставлення до власної країни та її культурних традицій.

Спортивне виховання також відіграє важливу роль у цьому контексті. Умови війни можуть спонукати до активізації спортивних заходів, змагань, тимчасових спортивних об'єднань, що сприяє збереженню здоров'я та формуванню дисциплінованості, витривалості та командного дусі у студентів.

Щодо формування естетичних смаків, національно-патріотичне та спортивне виховання може впливати на учнів через відчуття гордості за свою країну та за досягнення своїх спортивних команд. Крім того, участь у спортивних заходах може відкривати нові можливості для спілкування та обміну досвідом зі співробітниками та студентами з інших країн, що розширює культурний горизонт та сприяє розвитку естетичних смаків (Беланова, с.128).

У цілому, національно-патріотичне та спортивне виховання в умовах війни може стати важливим чинником у формуванні повноцінної особистості, сприяючи не лише розвитку фізичних якостей, але й розширенню культурного та естетичного світогляду студентів закладів фахової передвищої освіти.

В умовах війни, національно-патріотичне та спортивне виховання здобувачів закладів фахової передвищої освіти має великий вплив на їхнє формування як особистостей та на їхні естетичні смаки. Цей вплив може бути вирішальним у становленні громадянської свідомості та патріотичних цінностей студентів. Події воєнного часу, національні змагання та спортивні заходи стимулюють розвиток дисципліни, витривалості та командного дусі. Вони також сприяють формуванню позитивного ставлення до власної країни та

її культурних традицій через відчуття гордості за досягнення та спортивні успіхи.

Участь у спортивних змаганнях та патріотичних заходах розширює горизонти студентів, надаючи їм можливість спілкуватися та обмінюватися досвідом з представниками інших країн. Це сприяє розвитку толерантності, взаєморозуміння та відкритості до інших культур. Також, участь у спортивних заходах стимулює інтерес до краси та гармонії, що може сприяти формуванню естетичних смаків студентів (Андрущенко, с.43) .

Усе це разом впливає на зростання та розвиток особистості студентів, сприяючи формуванню повноцінних громадян, здатних до активної участі в житті суспільства та відданості своїй країні.

В сучасному українському суспільстві, формування національної особистості в значній мірі обумовлене потребою у процесах державотворення, які базуються на принципах гуманізму, демократії та соціальної справедливості. Ці принципи спрямовані на забезпечення всім громадянам однакових можливостей для особистісного розвитку та використання їх потенціальних здібностей. Важливим є досягнення суб'єктивно привабливих та одночасно соціально значущих цілей як умова для задоволення основної соціально-психологічної потреби особистості - потреби в самовизначенні та самоутвердженні.

Процес будівництва та утвердження суверенної, правової, демократичної та соціально орієнтованої держави нерозривно пов'язаний з формуванням громадянського суспільства в Україні, що передбачає значні зміни у світоглядних орієнтаціях та самосвідомості народу.

Згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, освітній процес спрямований, передусім, на виховання громадянина, що виявляється у розвитку патріотизму та любові до свого народу та рідної країни.

Отже, проблема виховання залишається актуальною і нині, так само, як і у минулі століття. Одним із пріоритетів Програми розвитку вищої освіти є передача учням ідеології української державності, де ключовим є відродження й формування національної свідомості та гордість за незалежність своєї країни. Будь-який навчальний заклад має сприяти формуванню громадян України. Головною метою є забезпечення того, щоб випускники, незалежно від їх національності, розуміли себе як громадян України та пишалися на свою належність до великої європейської держави.

Це завдання можливо вирішити лише враховуючи всі можливості предметів, які викладаються, у процесі формування національної держави. Національна система виховання та освіти не може існувати без національно свідомого вчителя, викладача та керівника. Педагог є ключовою фігурою у національно-культурному відродженні України. Тому успіх навчального й виховного процесу залежить від готовності педагога відмовитися від старих стереотипів та переходу до нових підходів, де ідеї національного виховання отримують новий зміст (Барно, с.54).

Для підготовки випускників вищих навчальних закладів, які мають загальноєвропейський рівень середньої освіти, необхідно формувати в них цілісне уявлення про світ та самого себе, а також досягнення гармонії між світом та особистістю. Важливо віддати пріоритет загальнолюдським цінностям у духовному розвитку особистості на національній основі, допомагаючи їм засвоїти теоретичні знання та переконання у всіх сферах науки, мистецтва, моралі та релігії, а також обирати свої соціальні переконання свідомо.

У контексті сучасного українського суспільства, особливо в умовах воєнного конфлікту, національно-патріотичне та спортивне виховання відіграють важливу роль у формуванні естетичних смаків студентів закладів фахової передвищої освіти. Спорт та національно-патріотична свідомість можуть виступати як інструменти, які сприяють не лише збереженню здоров'я, а й розвитку естетичних уподобань.

Завдяки спортивній діяльності студенти навчаються цінувати фізичну активність, відчуваючи радість від перемоги та усвідомлюючи важливість спільної роботи для досягнення цілей. Це може вплинути на їхнє сприйняття естетики, оскільки збільшується чуттєве сприйняття краси, гармонії та виразності у спортивних досягненнях.

Насамперед, національно-патріотичне виховання сприяє формуванню почуття гордості за свою країну, її культуру, історію та досягнення. Це може вплинути на естетичні смаки студентів, відкриваючи для них нові шляхи та джерела для виявлення та розвитку естетичних уподобань (Бех, с. 28).

Уміння цінувати красу та вишуканість у власній культурі та мистецтві може також бути наслідком національно-патріотичного виховання, яке надає студентам можливість глибше вивчати історію, традиції та культурні цінності своєї нації.

Отже, національно-патріотичне та спортивне виховання відіграють значну роль у формуванні естетичних смаків студентів закладів фахової передвищої освіти в умовах війни, сприяючи розвитку їхньої чутливості до краси, гармонії та національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Беланова Р.А. Гуманізація та гуманітаризація освіти в класичних університетах (Україна США) / Беланова Р. А. – К., Центр практичної філософії, 2001. – 216 с.
2. Андрущенко В.П. Освіта має плекати духовність // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 7. Релігієзнавство.
3. Барно О. Демократизація та гуманізація вищої освіти – запорука формування високопрофесійного спеціаліста XXI століття // Імідж сучасного педагога. – 2003. – №5-6. – С.6-12.
4. Бех І. Національна ідея у виховному процесі школи: програмно-виховний контекст / І. Бех, К. Чорна // Шкільний світ. – 2008. – № 45. – С. 1-37.

*Кархут Владислав Юрійович,
студент спеціальності «Облік і оподаткування»
Баланюк Леонід Миколайович,
викладач,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)*

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА І КІБЕРБЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Забезпечення надійного кіберзахисту – одне з ключових завдань для кожної української установи та організації будь-якої форми власності. Адже кібервійна триває, яка є складовою частиною гібридної війни, а загроза з боку російських хакерів не знижується. (1)

Розвиток знань та практичних навичок у сфері кібербезпеки наразі життєво важливий. Це наша інтелектуальна зброя, необхідна для запобігання, виявлення та реагування на російські загрози у сфері кібербезпеки. (2) В умовах повномасштабної війни Служба безпеки України стала однією з ключових безпекових структур, які дають відсіч російській збройній агресії.

СБУ не тільки знешкоджує ворожу агентуру всередині країни, а й ефективно працює безпосередньо на лінії фронту, наближаючи Перемогу.

Війна довела, що Україні потрібна сильна спецслужба. Відповідаючи на виклики воєнного часу, Служба безпеки суттєво модернізувала свою діяльність – зосередилася на контррозвідувальній роботі, протидії злочинам проти національної державності, недопущенні терактів, розслідуванні воєнних злочинів РФ, кіберзахисті тощо. «За час повномасштабної війни Служба безпеки України довела, що здатна бути такою, якою її хоче бачити народ України, – ефективною, потужною, бойовою. Вона не лише стала важливою складовою Сил оборони і безпеки, але й вибудувала надійну систему захисту нашої держави від російських спецслужб. І попри всі спроби ворога використати свою агентуру, колаборантів чи дестабілізувати ситуацію в нашій країні, СБУ вчасно протидіє ї, що навіть більш важливо, діє на випередження», – так оцінює діяльність спецслужби Президент України Володимир Зеленський. (3) Україні допоможуть зменшити вразливість і зміцнити стійкість критичної інфраструктури до кіберзагроз.

США і Данія реалізовуватимуть це через проєкт USAID «Кібербезпека критично важливої інфраструктури України». Данія інвестує в проєкт 2,8 млн доларів, повідомляє посольство США в Україні.

«Починаючи з 2014 року та особливо перед початком брутального повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 року, російська федерація спрямовувала та спрямовує численні кібератаки проти урядових

установ та критичної інфраструктури України, зокрема: телекомунікаційних систем, електромереж та систем зберігання даних», – йдеться у повідомленні.

Сполучені Штати з цією новою підтримкою з боку Данії, продовжать свою діяльність зі зміцнення кібербезпекового середовища України, зокрема законодавчої, нормативної та інституційної бази; підготовки фахівців у сфері кібербезпеки, зокрема через підвищення кваліфікації чинних спеціалістів.

Також мова йде про розбудову пулу спеціалістів у сфері кібербезпеки, підвищення взаємодовіри та посилення співробітництва між приватним та державним сектором з метою формування в Україні більш стійкої галузі кібербезпеки. (4)

За даними Мінцифри, включно з анонсованою фінансовою підтримкою, з лютого 2022 року загальна сума допомоги США становитиме \$82 млн на вдосконалення кіберстійкості України та понад \$120 млн з 2016 року. Це дало змогу посилити кіберспроможності України, вчасно виявляти кіберінциденти та загрози й реагувати на них. (7) Відомо, що з початку війни Україні вдалося відбити понад 5 тис. російських кібератак. (5) Україна наразі відстежує зловмисну активність понад 85 хакерських груп, більшість з яких пов'язані саме з росією, 90% із них або належать до силових структур країни-агресора, або узгоджують з ними свої дії. Варто також відзначити, що, незважаючи на складну ситуацію і численні виклики для кібербезпеки, Україна їм протистоїть. Вона посідає 24-те зі 160 місць в рейтингу Національного індексу кібербезпеки. Подбати про свою цифрову безпеку, передусім, має великий бізнес, але це не означає, що невеликі підприємства в безпеці. Вони також можуть постраждати від кібератак, і для них цей удар може бути ще болючішим, ніж для великих компаній. (6) Одним із важливих факторів посилення кібербезпеки закладу є підвищення рівня кваліфікації його ключових співробітників за допомогою навчання та тренінгів. Ці заходи посилять спроможність установ, що є бенефіціарами проєкту, у сфері кібербезпеки, створюючи стійкі та адаптивні процеси захисту систем та даних. (2)

Високий професіоналізм дозволяє співробітникам СБУ виконувати надскладні бойові завдання та унікальні спецоперації. Зокрема: знищувати військову інфраструктуру, техніку й особовий склад ворога, активно застосовувати безпілотні судна, виявляти та локалізувати загрози в кіберсфері тощо.

Відомчі освітні заклади СБУ постійно вдосконалюють навчальні програми, за якими співробітники опановують нові знання та навички, використовуючи при цьому кращі практики провідних спецслужб країн світу та унікальний практичний досвід, здобутий підрозділами СБУ в умовах війни.

Зокрема, запроваджено підготовку операторів БпЛА, викладання методології проведення розвідки з відкритих джерел OSINT, здійснення фінансових розслідувань, зокрема й злочинів із використанням віртуальних активів, основи стратегічних комунікацій, підвищення кваліфікації поліграфологів тощо.

Викладачі відомчих навчальних закладів постійно вдосконалюють свої професійні знання та навички, опановують сучасні методики і практики викладання, нові освітні та інформаційно-комунікативні технології. (3)

Отже, кібербезпека в сучасних українських реаліях — безперервний і вкрай важливий процес. І на військовому, і на цифровому фронті України протистоїть підступний ворог, який постійно працює над удосконаленням атак. А це означає, що постійно вдосконалюватися має і захист від них. Це стратегічно важливе завдання для будь-якої компанії. Але, насамперед, про це має подбати саме великий системний бізнес та державні установи. (6)

Список використаних джерел

1. [Кібербезпека під час війни: базові заходи з кіберзахисту для українських організацій-www.kmu.gov.ua.](http://www.kmu.gov.ua)
2. [Установи МОЗ України посилюють заходи з кібербезпеки: для чого це рішення-rubryka.com.](http://rubryka.com)
3. [Посилення спроможностей СБУ-ssu.gov.ua.](http://ssu.gov.ua)
4. [США і Данія виділяють військову допомогу Україні для посилення кібербезпеки-https://zakordon.rayon.in.ua.](https://zakordon.rayon.in.ua)
5. [Україна вже відбила понад п'ять тисяч російських кібератак-ukrinform.ua.](http://ukrinform.ua)
6. [Кібербезпека бізнесу під час війни-minfin.com.ua.](http://minfin.com.ua)
7. [США нададуть Україні додатково \\$37 млн кібердопомоги-forbes.ua.](http://forbes.ua)

*Касапенко Максим Анатолійович,
студент спеціальності «Професійна освіта»
Сопівник Руслан Васильович
д. пед. н., проф.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ТИПОЛОГІЯ І СТИЛІ ЛІДЕРСТВА

Лідерство можна класифікувати за декількома типологіями та стилями, кожен з яких відображає різні аспекти та підходи до управління та мотивації команди. Ось кілька типологій і стилів лідерства:

1) *Трансформаційне лідерство*: Цей стиль лідерства передбачає здатність лідера впливати на інших, перетворюючи їх погляди, цінності та мотивацію. Трансформаційні лідери часто надихають своїх підлеглих та сприяють розвитку інноваційних ідей.

1. Візія та інспірація: Трансформаційні лідери мають чітку візію майбутнього, яка є не лише цільовою, але й надихаючою для підлеглих. Вони здатні комунікувати цю візію з ентузіазмом та переконливістю, що мотивує команду долучатися до досягнення цілей.

2. Емпатія та співчуття: Трансформаційні лідери проявляють інтерес до потреб своїх підлеглих та демонструють співчуття до їхніх проблем і турбот. Це допомагає підтримувати довіру та сприяє відчуттю приналежності до команди.

3. Стимулювання інновацій: Трансформаційні лідери активно стимулюють творчість та інновації у своїй команді. Вони створюють сприятливе середовище для висловлення нових ідей та експериментів, що дозволяє розвивати нові концепції та підходи.

4. Здатність до змін: Трансформаційні лідери є активними опонентами змін і стимулюють команду до прийняття нових викликів та можливостей. Вони самі є прикладом для наслідування, активно включаючись у процес адаптації та вдосконалення.

5. Розвиток особистості: Ці лідери працюють над особистісним та професійним розвитком своїх підлеглих, надаючи їм можливості для саморозвитку та досягнення свого потенціалу.

6. Підтримка командного духу: Трансформаційні лідери допомагають створити сильний командний дух, підтримуючи взаємодію та співпрацю між членами команди.

2) *Створення мотивації*: Трансформаційні лідери здатні надихати свою команду до досягнення великих цілей. Вони розуміють, як стимулювати підлеглих до високих досягнень шляхом використання різних мотиваційних факторів, таких як визнання досягнень, особистий зріст та внутрішня задоволеність від роботи.

1. **Визнання досягнень:** Трансформаційні лідери розуміють важливість визнання досягнень своїх підлеглих. Вони активно виявляють подяку та цінують успіхи членів команди, що стимулює їх до подальших зусиль і високих результатів.

2. **Особистий зріст:** Лідери надають підтримку особистому та професійному розвитку своїх підлеглих. Вони надають можливості для навчання, тренінгів, та інших форм самовдосконалення, що стимулює їх до постійного зростання і розвитку.

3. **Внутрішня задоволеність від роботи:** Трансформаційні лідери сприяють створенню робочого середовища, де підлеглі відчувають себе задоволеними та задоволеними від своєї роботи. Це може включати розуміння і врахування індивідуальних потреб та інтересів кожного члена команди.

4. **Стимулюючі завдання та відповідальність:** Трансформаційні лідери надають своїй команді стимулюючі завдання та відповідальність, що відповідають їхнім здібностям та інтересам. Це допомагає підвищити рівень самооцінки та мотивації досягти поставлених цілей.

Створення відчуття приналежності та значимості: Трансформаційні лідери активно працюють над створенням відчуття спільної мети та приналежності до команди. Це може включати залучення до процесу прийняття рішень, комунікацію цілей та стратегій, а також сприяння згуртованості та взаємо підтримки.

3) *Ситуаційне лідерство:* Цей підхід вважає, що ефективний стиль лідерства залежить від конкретної ситуації. Лідер має змогу адаптувати свій стиль до потреб та характеристик групи, яку він керує.

1. **Адаптація до ситуації:** Цей підхід передбачає, що лідер повинен визначити поточну ситуацію і відповідно до неї використовувати певний стиль лідерства. Наприклад, у кризовій ситуації може бути необхідно вжити більш директивний підхід, тоді як у ситуації, коли команда має великий досвід та експертизу, більш демократичний підхід може бути ефективнішим.

2. **Розуміння потреб групи:** Лідер повинен бути здатний аналізувати потреби, характеристики та динаміку своєї команди. Він має враховувати рівень мотивації, навичок, досвіду та особистості кожного члена групи для того, щоб вибрати найбільш підходящий стиль лідерства.

3. **Гнучкість та адаптивність:** Ситуаційний лідер повинен мати гнучкість та здатність швидко адаптуватися до змін в ситуації. Він повинен бути відкритим до впровадження різних підходів та стратегій, залежно від потреб і обставин.

Керівництво за завданнями і відносинами: Ситуаційний лідер може використовувати як стиль керівництва, орієнтований на завдання (тобто фокус на досягненні цілей), так і стиль, орієнтований на відносини (тобто фокус на підтримці взаємовідносин та командного духу), залежно від конкретної ситуації

4) *Демократичне лідерство:* Демократичні лідери залучають свою команду до прийняття рішень, надаючи їм можливість висловлювати свої думки та ідеї. Це сприяє відчуттю співпраці та залученості серед підлеглих.

1. Залучення до прийняття рішень: У демократичному лідерстві лідер не приймає рішення самостійно, а залучає свою команду до обговорення та прийняття рішення шляхом консультацій, голосування або інших форм демократичного процесу.

2. Вислуховування думок та ідей: Демократичні лідери активно прислуховуються до думок та ідей своїх підлеглих. Вони створюють відкрите середовище, де кожен член команди відчувається комфортно висловлювати свою думку та брати участь у процесі прийняття рішень.

3. Сприяння співпраці та залученості: Демократичне лідерство сприяє розвитку відчуття співпраці та залученості серед підлеглих. Колективна участь у процесі прийняття рішень зміцнює командний дух та підтримує взаємодопомогу між членами команди.

4. Збереження мотивації та підтримки: Демократичні лідери зазвичай зберігають високий рівень мотивації у своїй команді, оскільки кожен відчуває, що його думка важлива та бере участь у прийнятті рішень. Це сприяє залученості та підтримці робочого процесу.

5. Підтримка та довіра: Демократичні лідери підтримують та вірять своїм підлеглим, що сприяє розвитку довіри в команді. Кожен відчуває, що його думка важлива для лідера, що підвищує самооцінку та стимулює досягнення високих результатів.

5) *Автократичне лідерство*: Автократичні лідери приймають рішення самостійно, без значного внеску підлеглих. Вони зазвичай видають команди та очікують виконання їх без обговорення або діалогу.

1. Централізоване керівництво: Автократичні лідери контролюють усі аспекти прийняття рішень та керування. Вони зазвичай відчувають себе вповноваженими і відповідальними за прийняття всіх стратегічних та оперативних рішень.

2. Мало внеску підлеглих: Підлегли в автократичному оточенні мають обмежений вплив на процес прийняття рішень. Їхні думки та ідеї можуть бути ігнорованими або прийняті тільки за умови, якщо лідер вирішить їх врахувати.

3. Виконання команд без обговорення: Автократичні лідери видають команди та очікують їх виконання без обговорення або діалогу. Вони можуть бути вкрай рішучими та недостатньо відкритими до будь-яких інших поглядів чи пропозицій.

4. Висока швидкість прийняття рішень: Однією з переваг автократичного лідерства є можливість швидко приймати рішення, оскільки не потрібно витратити час на обговорення альтернативних варіантів чи збирання думок підлеглих.

5. Можливий відчутний контроль: Автократичні лідери можуть зберігати відчуття контролю над ситуацією, адже вони вирішують, що буде робитися і яким чином.

Список використаної літератури

1. Пилипенко, І. О. (2019). Психологія лідерства. Київ: Видавництво "Кондор".
2. Шкурат, Ю. П. (2015). Лідерство: сутність, особливості та стилі. Львів: Видавництво Львівської політехніки.
3. Бойко, А. В. (2019). Лідерство в управлінні. Львів: Видавництво Львівської політехніки.
4. Кравець, О. В., Козак, І. М. (2016). Психологія лідерства: науково-методичний посібник. Київ: Видавничий центр "Академія".
5. Чумак, В. І., Ковальов, О. М. (2015). Трансформаційне лідерство в управлінні соціально-економічними системами. Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова.

Кіселик Михайло Михайлович,
студент спеціальності «Облік і оподаткування»
Сливінська Оксана Богданівна,
к. екон. н., доцент,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України
«Бережанський агротехнічний інститут»
(м. Бережани, Україна)

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Актуальність проблеми активізації особистості у навчанні в умовах сучасного розвитку системи вищої в Україні зумовлена з прийняттям Закону України «Про вищу освіту», введенням стандартів освіти, новими вимогами до ліцензування та акредитації спеціальності та поглибленим змісту професійного навчання, посиленням міжпредметних зв'язків. Одночасно зріс обсяг інформації, яка необхідна для повного завершення навчання, але не збільшились терміни його засвоєння. Проблема розвитку ініціативності і самостійності студентів у навчально-пізнавальній діяльності, їх активності і сьогодні залишається актуальною.

Активність як самостійної, так і колективної діяльності студентів, що навчаються, можлива лише за наявності стимулів. Тому особливе місце відводиться мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Важливим на початку активної діяльності повинна бути невимушеність, бажання самостійно вирішити проблему, пізнати що-небудь, довести, оспорити.

Пізнавальна діяльність – це єдність сприймання, теоретичного мислення і практичної діяльності (Фіцула, с. 267). Вона здійснюється в усіх видах діяльності і соціальних взаємин людей (продуктивна і суспільно-корисна праця, ціннісно-орієнтаційна і художньо-естетична діяльність, спілкування), а також шляхом виконання різних наочно-практичних дій в навчальному процесі (експериментування, конструювання, вирішення дослідницьких завдань тощо.).

Активізація навчально-пізнавальної діяльності повинна привести до підвищення ефективності професійної підготовки. Активізація є важливою складовою загального процесу професіоналізації.

Було встановлено, що активізація в психолого-педагогічній літературі розглядається й трактується по-різному. Зокрема в Українському педагогічному словнику активізація трактується, як удосконалення методів і організаційних форм навчально-пізнавальної роботи студентів, що забезпечує активну й самостійну теоретичну і практичну діяльність студентів у всіх ланках навчального процесу.

Активізація (від латинського actualis-справжній, сучасний) – перехід певного інстинкту, схильності, здатності з можливого (потенційного) у справжній актуальний стан (Фіцула, с. 20).

Активізація – це цілеспрямована діяльність викладача, спрямована на розробку й використання такого змісту, форм, методів, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню інтересу, активності, творчої самостійності студента у засвоєнні знань, формуванні вмінь та навичок, застосуванні їх на практиці.

Проблема активізації пов'язана з цілеспрямованою діяльністю викладача, що спрямований на вдосконалення змісту, форм, методів, способів і засобів навчання з метою збудження інтересу, піднесення активності, творчості, самостійності студентів у засвоєнні знань, формуванні вмінь та навичок, застосуванні їх у практиці. Це – спрямування діяльності студентів на удосконалення вже отриманих та пошук нових знань.

Процес активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів повинен відбуватися систематично, охоплюючи всі можливі напрямки. Тобто потрібні певні організаційно-методичні засади, згідно з якими викладач буде скеровувати свою діяльність і навчально-пізнавальну діяльність студентів. При цьому принципове значення має мета викладача при активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Для досягнення таких результатів необхідним є створення відповідних психолого-педагогічних і організаційно-методичних засад. А саме, взаємопов'язати і психологічні фактори, і педагогічні, врахувати можливі чинники, що впливають на процес активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Навчання завжди відбувається в спілкуванні та ґрунтується на вербально-діяльністному підході. Слово одночасно є засобом виразу і пізнання суті явища, що вивчається, знаряддям комунікації і організації практичної навчально-пізнавальної діяльності студентів (Пашенко, с. 24).

У структурі активності виділяються такі компоненти: готовність виконувати навчальні завдання; свідомість виконання завдань; прагнення до самостійної діяльності; систематичність навчання; прагнення підвищити свій особистісний рівень.

Ще однією важливою стороною мотивації навчання студентів являється самостійність, яка пов'язана з визначенням об'єкту, засобів діяльності, її здійснення без допомоги інших. Пізнавальна активність і самостійність невід'ємні один від одного.

Управління активністю студентів традиційно називають активізацією. Активізацію можна визначити як постійно поточний процес сполуки, що вчать до енергійного, цілеспрямованого навчання, подолання пасивного і стереотипної діяльності, спаду і застою в розумовій роботі.

Головною метою активізації є формування активності, студентів підвищення якості навчально-пізнавальної діяльності процесу та ефективності.

Найбільший активізуючий ефект на заняттях дають ситуації, в яких студенти самостійно: обстоюють власну думку; беруть участь у дискусіях і обговореннях; ставлять запитання своїм одногрупникам і викладачам; рецензують відповіді одногрупників; оцінюють відповіді і письмові роботи одногрупників; займаються навчанням тих, що відстають; пояснюють студентам незрозумілі місця; вибирають завдання; знаходять декілька варіантів

можливого вирішення навчально-пізнавальної задачі (проблеми); створюють ситуації самоперевірки, аналізу власних пізнавальних і практичних дій; вирішують пізнавальні завдання шляхом комплексного застосування відомих способів рішення.

Можна зробити висновок, що успіх навчання визначається ставленням студентів до навчання, їх прагнення до пізнання, усвідомленим і самостійним набуттям знань, умінь і навиків, їх активністю (Кузьмінський, с. 124).

Якщо необхідно не тільки зрозуміти і запам'ятати, а й і практично опанувати знаннями, то природно, що навчально-пізнавальна діяльність студентів не зводиться тільки до слухання, сприймання і фіксації навчального матеріалу. Одержані знання він намагається застосувати до власної практики і формуючи, таким чином, новий образ професійної діяльності. Чим активніше перебігає цей розумовий і практичний процес, тим продуктивнішим є його результат. У студента формуються нові переконання поповнюється професійний багаж студента. Саме тому активізація навчально-пізнавальної діяльності має таке важливе значення.

Таким чином, аналіз педагогічних і психологічних джерел, дозволив конкретизувати значення поняття «активізація»:

- система зовнішніх дій, яка сприяє підвищенню рівня активності й якості діяльності.

- стан, у якому знаходиться суб'єкт діяльності і який характеризується зростанням активності;

- мета навчального процесу, яка переводить енергію зовнішнього впливу у внутрішню самодетермінованість.

Отже, під поняттям «активізація» навчальної діяльності студентів, ми розуміємо з одного боку, якісний рівень діяльності, якому притаманна певна система ознак (самодетермінованих проявів); з іншого – це цілеспрямоване керування процесом пізнання студентів, створення оптимальних психолого-педагогічних умов, підпорядковане меті професійної підготовки, яке спрямоване на формування внутрішніх мотивів та цілей навчально-пізнавальної діяльності; ефективне застосування нових знань та набуття навичок їх практичного застосування.

Список використаних джерел

1. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. (2007). Педагогіка: підручник. К.: Знання. 447 с.

2. Пащенко М. І. (2003). Технологія використання активних методів навчання: навч. посіб. / М. І. Пащенко, В. Ф. Мішкурова, О. М. Середницька. К.: Науковий світ. 94 с.

3. Фіцула М. М. (2001). Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагог. закладів освіти. К.: Видавничий центр «Академія». 528 с.

Коваленко Єлизавета Костянтинівна,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Борисьонюк Максим Олегович,
методист навчально-методичного кабінету,
викладач педагогічних дисциплін,
КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР»
(м. Нікополь, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан на території всієї держави. У зв'язку зі збройною агресією українські школи вимушені були перейти на дистанційну форму навчання. Найбільш вразливою в такому становищі стала початкова школа, яка має надати учням базу знань для подальшої освіти та розвитку. Недостатня комунікація з дітьми, низька цифрова компетентність вчителів, часткове самостійне опрацювання учнями навчального матеріалу – це все перешкоджає якійсь організації освітнього процесу в молодших класах.

XXI століття ознаменоване інтенсивною цифровізацією процесу навчання, що допомагає дистанційно навчатися та викладати [1]. Але одного оцифрування не вистачає для забезпечення якісної освіти. Важливими чинниками є: психологічна та кваліфікаційна готовність вчителя початкової школи до дистанційного навчання; надання віддаленої психологічної підтримки здобувачам освіти; методична допомога у засвоєнні навчального матеріалу; розвиток креативного та критичного мислення в обставинах воєнних дій.

В умовах воєнного стану необхідно враховувати, де знаходиться учень, його емоційний стан, рівень безпекової ситуації, можливості технічного оснащення (наявність смартфона, ноутбуку, комп'ютера тощо). Інколи молодші школярі можуть потребувати окремої особистої консультації вчителя, задля опрацювання навчального матеріалу, але дистанційна робота обмежує індивідуалізацію освітнього процесу.

Розглянемо специфіку вивчення навчальних предметів початкової школи (*математика, українська мова та читання, я досліджую світ*), а також методи та поради для якісної організації процесу навчання молодших школярів.

Математика. Провідним завданням вивчення курсу математики в початковій школі є навчити школярів: основам нумерації чисел; арифметичним діям; властивостям геометричних фігур тощо. Математика – це точна наука, яка потребує чітких роз'яснень та практики. Вчитель за дистанційного навчання не може в повній мірі контролювати записи учнів під час уроку або ж сфокусувати увагу дітей на особливостях викладеного матеріалу. Також існує складність у навчанні молодших школярів (1 клас) основам правопису цифр та нумерації чисел. Для першокласників важливо не тільки сприймати теоретичний

матеріал, а й мати можливість практичного пояснення вчителя за допомогою наочного матеріалу.

Враховуючи вищезазначені труднощі, на допомогу вчителю початкових класів стануть інтерактивні ігри та вправи. Доцільним для використання вважаємо цифрову платформу – *Matific* [3]. Дана платформа містить кольорові та цікаві вправи в ігровій формі, які розділені на відповідні категорії за класами. Інтерактивні завдання дуже схожі на ігри, в які зазвичай звикли грати діти, але з повчальним характером, тож навчання буде проходити цікаво та ефективно. Також на платформі *Matific* можна знаходити завдання відповідно до теми уроку, наприклад «Натуральні числа», «Дії з цілими числами» тощо. Запропоновані вправи сприяють розвитку математичних здібностей, логіки та уваги молодших школярів, також, допомагають краще засвоїти навчальний матеріал.

Платформа *Childdevelop* допоможе вчителю із пошуком цікавих завдань для учнів. Користувач цього сайту має доступ до вже готових практичних завдань, робочих зошитів, генерації власних вправ [4]. Також на *Childdevelop* є окремий розділ із науковими статтями для вчителів початкових класів різної тематики та практичними порадами щодо забезпечення якісної організації освітнього процесу.

Українська мова та читання. Під час дистанційного навчання особливо важко навчити дітей читати. Онлайн зробити це в рази важче. Під час занять на платформах Google Meet або Zoom можливості вчителя як наставника під час читання учнем дуже обмежені: поганий Інтернет-зв'язок, повітряні тривоги тощо. Все це перешкоджає якісній методичній роботі вчителя над навичками читання учнів.

Оптимальним вирішенням поставленого завдання буде систематичне використання різноманітних інтерактивних ігор та вправ як під час уроку, так і в якості домашнього завдання. Стануть в нагоді наступні завдання: інтерактивні ігри «*Мишеняткова абетка*», «*Хитрі слова*»; вправи «*Цікава читанка*», «*Читацькі скриньки*»; *короткі тексти для читання* [2]. Запропоновані тренажери допомагають вивчати алфавіт в ігровій формі, розвивають увагу, логіку, навички читання та слідування за текстом.

Розвитку мовлення молодшого школяра сприятимуть вправа «*Читацькі скриньки*» та *питання після вправ із текстами*: діти вчать аналізувати прочитане, формулювати свою думку та висловлювати її перед групою слухачів. Також короткі тексти для читання можна використовувати, як домашню роботу – учень може записати читання твору на відео, і тоді для вчителя буде більше можливостей почути всі помилки та виправити їх.

Щодо перевірки прочитаного, рекомендуємо використовувати платформу *Quizizz* [5], яка допоможе створити цікаві та привабливі для дитячого ока вікторини за сюжетом прочитаних творів або біографіями письменників.

Я досліджую світ. Особливість даного навчального предмету полягає в тому, що це здебільшого практична дисципліна, з потребою робити досліди, творчі завдання під наставництвом вчителя тощо. Відеоматеріал, як допомога

під час викладання, є розповсюдженим рішенням, але є не настільки ефективним, як наочні дослідження.

Задля викладання теоретичного матеріалу пропонуємо використовувати навчальний *електронний посібник «Я досліджую світ»* на платформі *Є-Картографія* [6]. В цифровому підручнику розміщено матеріали, які оформлено у форматі яскравих картинок, відеоанімацій та з можливістю відтворення звуку, що допоможуть учням пізнати світ у більш цікавій та зрозумілій формі подання інформації. Посібник оснащено багатьма гіперпосиланнями та тестовими завданнями для перевірки знань молодших школярів.

Для реалізації практичних завдань пропонуємо використовувати інтерактивну онлайн дошку (стіну) – *Padlet* [7]. Ресурс надає можливість для створення дошок різних типів. Проєкти учнів будуть системно упорядковані, що є плюсом для перевірки вчителем домашнього завдання. Крім того, діти можуть як ділитися власними проєктами, так і переглядати роботи своїх однокласників. Для прикладу роботи з дошкою Padlet: вчитель дає домашнє завдання дітям знайти цікаві факти про природу, тварин тощо, а потім, під час онлайн уроку або асинхронно, учні можуть переглянути всі публікації, що є на платформі. Робота з інтерактивною онлайн дошкою сприяє розвитку пошукових здібностей школярів, викликає інтерес до виконання практичних завдань.

Отже, проблема організації освітнього процесу учнів молодшого шкільного віку в умовах дистанційного навчання є актуальною та потребує значної уваги з боку вчителя початкової школи. Опрацювання цікавих текстів та виконання різноманітних інтерактивних завдань і вправ підвищують інтерес молодшого школяра до процесу навчання. Слід зазначити, що систематична та комплексна робота з використання інтерактивних ігор, вправ на уроках в початкових класах сприятиме ефективному засвоєнню навчального матеріалу школярами.

Список використаних джерел

1. Васютіна Т., Борисьонко М., Лідіч А. (2023). Цифрові освітні ресурси в роботі вчителя початкової школи : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова. 68 с.
2. Коваленко Є. (2023). Особливості формування навичок читання у молодших школярів під час дистанційного навчання. *Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти*: збірник матеріалів III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції 18 травня 2022 р. м Рівне : Рівне: РДГУ. С. 155–156.
3. Matific URL : <https://www.matific.com/ua/uk/home/>
4. Розвиток дитини. Childdevelop. URL : <https://childdevelop.com.ua/>
5. Quizizz. URL : <https://quizizz.com/?lng=en>
6. ДНВП «Картографія». URL : <https://kgf.com.ua/>
7. Padlet. URL : <https://uk.padlet.com/>

*Коваленко Іванна Юріївна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Леміш Наталія Олександрівна,
к. істор. н., доцент,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»
(м. Ніжин, Україна)*

ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ» В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

Перехід на українську мову продовжує активно впроваджуватися на законодавчому рівні. Саме з 16 липня 2022 р. набрали чинності норми мовного закону, які стосуються використання української мови в інтернеті та в інтерфейсах програм. Це означає, що всі товари, «локалізовані» для України – повинні мати україномовний інтерфейс: інтернет-ресурси (сайти, сторінки в соцмережах, YouTube-, Viber-, Telegram-канали, мобільні застосунки), а також ЗМІ (5).

Із часу, коли закон набрав чинності, уповноважений із захисту державної мови, може накладати штраф на представників органів державної влади та місцевого самоврядування, працівників компаній, які порушують закон. Розмір штрафу становить від 3400 до 8500 грн, якщо порушення вчинено вперше. За повторне порушення накладатиметься штраф від 8500 до 11 900 грн (5).

Відповідно до частини другої статті 27 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» встановлюється, що «комп'ютерна програма з користувацьким інтерфейсом, встановлена на товарах, що реалізуються в Україні, повинна мати користувацький інтерфейс державною мовою, який за обсягом та змістом має містити не менше інформації, ніж іншомовні версії такого інтерфейсу. Недотримання цієї вимоги має наслідки, визначені законодавством про захист прав споживачів для реалізації товару неналежної якості» (3).

У частині шостій статті 27 цього закону встановлюється, що «інтернет-представництва (в тому числі вебсайти, вебсторінки в соціальних мережах) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій державної і комунальної форм власності, засобів масової інформації, зареєстрованих в Україні, а також суб'єктів господарювання, що реалізують товари і послуги в Україні та зареєстровані в Україні, виконуються державною мовою. Поряд з версією інтернет-представництв (у тому числі вебсайтів, вебсторінок у соціальних мережах), виконаних державною мовою, можуть існувати версії іншими мовами. Версія інтернет-представництва державною мовою повинна мати не менше за обсягом та змістом інформації, ніж іншомовні версії, та завантажуватись за замовчуванням для користувачів в Україні» (3).

Для іноземних суб'єктів господарювання, що реалізують товари і послуги

в Україні та мають в Україні дочірні підприємства, філії, представництва, версія вебсайту державною мовою повинна містити достатню за обсягом та змістом інформацію для зрозумілої навігації та розкриття мети діяльності власника такого інтернет-представництва. Версія такого вебсайту державною мовою для користувачів в Україні повинна завантажуватися за замовчуванням (3).

Секретаріат Уповноваженого із захисту державної мови здійснив моніторинг діяльності 50 найпопулярніших онлайн-медіа щодо дотримання вимог частини шостої статті 27 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», відповідно до якого встановлено, що 7 онлайн-медіа порушують закон. Серед них два – «Багнет» та «Голос.ЮА» подають інформацію виключно недержавною мовою, п'ять – «РБК-Україна», «Політека», «Хвиля», «Вести», «Ракурс», не забезпечують завантаження українськомовної версії інтернет-представництва за замовчуванням (4).

43 (86%) обстежених онлайн-медіа дотримуються вимог частини шостої статті 27 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», з них 6 онлайн-медіа – «Суспільне», «Захід.нет», «Радіо Свобода», «Новинарня», «Коментарі», «Подобиці», подають інформацію на сторінці виключно українською мовою (4).

Крім того, Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ» обслуговується іспанською, німецькою, французькою, польською та японською мовами (4).

Національна рада отримала достатньо широкий та комплексний набір повноважень й інструментів для здійснення контролю та нагляду за суб'єктами в сфері медіа. Ці повноваження дозволяють регулятору ефективно реагувати на порушення вимог законодавства та/або умов ліцензії. У разі виявлення порушень вимог законодавства та/або умов ліцензії, Національна рада застосовує різні заходи реагування, які пропорційні до виду порушень. Серед них можливість накладання штрафів, анулювання ліцензій (за рішенням суду), скасування реєстрації, заборона видання та розповсюдження друкованих медіа, а також тимчасова або повна заборона поширення онлайн-медіа (1).

Цей підхід до реагування на порушення в медіа-сфері спрямований на забезпечення дотримання закону та забезпечення свободи слова та журналістської діяльності, відповідно до вимог законодавства та міжнародних стандартів. Такий підхід дозволяє збалансувати право на свободу слова з необхідністю регулювання медіа-сфери для запобігання порушення та забезпечення якості медійного вмісту (1).

Упровадження нового закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» може бути ефективним за умови належного контролю за його виконанням та відповідної підтримки з боку уряду, громадськості та освітніх установ. Деякі можливі кроки для подальшого розвитку цього закону можуть включати:

1. Забезпечення доступності української мови в усіх сферах життя, включаючи освіту, медіа, державні установи та комерційні організації.

2. Проведення кампаній із популяризації української мови серед населення, особливо серед молоді.

3. Посилення моніторингу дотримання нового закону та вжиття відповідних заходів у разі порушень.

4. Розробка програм підтримки та розвитку української мови, включаючи навчальні матеріали, курси та інші ініціативи.

Ці кроки можуть сприяти зміцненню статусу української мови як державної та її популяризації серед населення країни.

Список використаних джерел

1. Відповідальність за порушення законодавства у сфері медіа: аналіз, наслідки та шляхи врегулювання - Центр демократії та верховенства права. Центр демократії та верховенства права -. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/vidpovidalnist-porushennya-media/> (дата звернення: 08.03.2024).

2. НДІ ПЗІР НАПрН України. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/29.11.19/29_11_2019_30.pdf (дата звернення: 09.03.2024).

3. Уповноважений із захисту державної мови - 3 16 липня 2022 року - новий контрнаступ української мови!. *Головна* | *Уповноважений із захисту державної мови.* URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/16-lipnya-2022-roku-novij-kontrnastup-ukrayinskoji-movi> (дата звернення: 08.03.2024).

4. Уповноважений із захисту державної мови - Сім з п'ятидесяти найпопулярніших онлайн-медіа порушують Закон про державну мову. *Головна* | *Уповноважений із захисту державної мови.* URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/news/sim-z-piatdesiaty-naipopuliarnishykh-onlain-media-porushuiut-zakon-pro-derzhavnu-movu?fbclid=IwAR2Be7ZUGo-3laaTq3CJyuvUNBmO4JwfNmlhzfxp4ylDj3P-ZwBNfSjrBjI> (дата звернення: 08.03.2024).

5. Усі сайти повинні мати основну українську версію з 16 липня. Суспільне | Новини. URL: <https://suspilne.media/culture/250954-usi-sajti-povinni-mati-osnovnu-ukrainsku-versiu-z-16-lipna/> (дата звернення: 08.03.2024).

*Коваль Таїсія Віталіївна,
завідувачка кабінету відділу навчально-
методичної роботи та дистанційної освіти
Київського Палацу дітей та юнацтва*

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У КИЇВСЬКОМУ ПАЛАЦІ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА: ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Російська військова агресія внесла суттєві зміни в організації освітнього процесу у закладах освіти України. Перед освітянами постала необхідність прийняття оперативних рішень стосовно того, як організувати освітній процес для дітей в умовах воєнного стану, коли лунають тривоги, коли частина вихованців, які успішно опанували програми гуртків на базі Київського Палацу дітей та юнацтва (далі – Палац), вимушено опинились у евакуації, але хочуть продовжувати навчання дистанційно; як здійснювати атестацію педагогічних працівників; як організувати освітній процес для дітей з особливими освітніми потребами; як надавати психологічну підтримку дітям і дорослим та багато інших питань, які потребують невідкладного реагування.

Ситуацію добре розуміють педагоги Палацу, намагаючись максимально повернути освітній процес на довоєнний формат. Корисними у цій ситуації стали напрацьовані під час пандемії коронавірусу моделі змішаного та дистанційного навчання у синхронному й асинхронному режимах.

Науково-методичний простір Палацу також постійно удосконалюється, адаптується до викликів часу. Конференції, вебінари, коворкінги, воркшопи, засідання круглих столів, методичні івенти та багато інших цікавих заходів проводяться в режимі офлайн та онлайн. Онлайн формат є найбільш безпечним та дозволяє залучити максимальну кількість учасників з усіх куточків України і зарубіжжя, однак офлайн зустрічі створюють теплу атмосферу, мотивують, дають можливість комунікації та втілення навичок задля досягнення кращих результатів.

Науково-методична робота в Палаці являє собою цілісну систему, яка, ґрунтуючись на досягненнях науки і перспективному педагогічному досвіді, забезпечує неперервний інноваційний розвиток закладу, його творчого потенціалу, формування професійної компетентності педагогічних працівників.

На базі Палацу створені й успішно функціонують постійно діючі методичні формування (освітній кластер, школа молодого педагога, методичні об'єднання керівників гуртків різних напрямів позашкільної освіти, методистів, психологів).

З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами у Палаці продовжують своє функціонування інклюзивні групи на базі гуртків. Педагоги Палацу докладають максимум зусиль, щоб в умовах воєнного стану, навчаючись офлайн чи онлайн, вихованці з особливими освітніми потребами не втратили набутих умінь та навичок, соціалізації, академічних знань. Щоб їхній прогрес, здобутий раніше нелегкою

працею команди фахівців, дітей та батьків, не був знівельований, а сильні сторони кожної дитини розвивалися.

Виклики сьогодення та тенденції розвитку сучасної освітньої системи активізували процес цифровізації суспільства. Перші кроки до цифровізації Палацу були зроблені ще у 2016 році – започатковано проєкт «ІТ-Палац». Освітня діяльність Палацу в умовах пандемії і воєнного стану показала, що ми на правильному шляху.

Досягненням є наші електронні журнали обліку гурткової роботи, які суттєво полегшили роботу керівників гуртків. Робота над їх розробкою розпочалась ще під час пандемії, але використовувати у освітньому процесі почали у 2022-2023 навчальному році. Проєкт успішно реалізується, удосконалюється, сподіваємось, знайде поціновувачів у інших закладах позашкільної освіти.

Також створено сайт «Віртуальний офіс методиста» – це інформаційно-методична база для підвищення творчого потенціалу та професійної компетентності педагогів, забезпечення інформаційного супроводу методичної роботи педагогічних працівників закладу – <https://vom.palace.kyiv.ua>. Крім методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу, дистанційного навчання, налагодження роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та інше, на сайті розміщено інформацію про заходи та проєкти, у яких можуть взяти участь усі педагоги нашої країни.

Психологічна підтримка учасників освітнього процесу під час війни – ще одне із завдань Палацу. Саме тому педагоги Палацу активно долучаються до психологічних воркшопів, вебінарів, тренінгів, майстер-класів, де вчаться протистояти стресу, відновлювати себе, свій психічний, фізичний та емоційний стан після травмуючих подій, допомагати собі та іншим в умовах кризи і легше долати будь-які складні ситуації.

«Нові крила» – це спільний проєкт Палацу та Національної Організації Скаутів України для родин переселенців, які знайшли прихисток у столиці. Для дітей та дорослих педагоги Палацу проводять психологічні студії та групові консультації, майданчики для психологічної розрядки, ігри, творчі майстерні, скаутські змагання, вікторини, квести, тренінги, майстер-класи для всієї родини. Це чудова атмосфера, яка допомагає відволіктись від війни та добре рятує від стресу.

Серед найважливіших напрямів освіти в Палаці сьогодні є національно-патріотичне та громадянське виховання. Це виховання відповідає як на нагальні запити та виклики сучасності, так і закладає підвалини для формування свідомості нинішніх і майбутніх поколінь.

Цього року конкурсанти приділятимуть увагу у своїх конкурсних роботах феномену українства у Міжнародному молодіжному конкурсі «#U Hero Award», адже гаслом цьогорічного конкурсу є «Українство надихає!».

Проєкт «Офіс юного мера» – ще одне яскраве свідчення того, що нове покоління українців небайдуже до своєї країни. Діти є свідомими, натхненними, активними і готовими змінювати світ на краще власними силами. Свої вміння та навички застосовують на тренінгах з лідерства, взаємодії у

команді, мистецтва презентації, фандрайзингу. Детальніше про проєкт – <https://www.young-mayor.com/>

Також залучення вихованців до волонтерства відіграє важливу роль у формуванні почуття державності та патріотизму.

Волонтерство в Україні стало унікальним потужним рухом. Це справжній феномен людської відданості та благородства, який став для всього світу однією з візитівок України.

Творчі колективи Палацу у рамках благодійного мистецького туру «Ми – разом» виступали з благодійними концертами в Нідерландах, Німеччині, Південній Кореї, Польщі, Бельгії тощо.

Спільними зусиллями уся дружня палацівська родина придбала автомобілі, генератори, тепловізори, дрони і речі першої необхідності для військових та людей, які постраждали від окупації. Розуміючи гостру потребу як на передовій, так і в госпіталях, усі бажаючі плетуть сітки і роблять свічки, шують теплий одяг, готують печиво, тушкованку та медово-горіхові ласощі для наших захисників.

Під час повномасштабної війни особливо важливою є підтримка емоційного стану українських дітей. Гармонія звуків стабілізує внутрішній стан людини, зміцнює віру у Перемогу.

Освітньо-культурологічний проєкт «Українська музика – дітям!» прагне донести до юної аудиторії, що попри страшні події, які переживає сьогодні український народ, є світло й джерело духовної сили – це мистецтво, культурне надбання нашого народу. Це проєкт, який реалізується Палацом та камерним складом симфонічного оркестру «Київ-Класик» під керівництвом Германа Макаренка, художнього керівника оркестру, диригента Національного академічного театру опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка, народного артиста України.

Суперсила учасників освітнього процесу під час війни – ділитися досвідом, надихати один одного, згуртовуватися та бути надійним тилом.

З вірою в Перемогу тримаємо освітянський стрій!

*Кокун Оксана Іванівна,
студентка спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Гелевич Галина Іванівна,
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
КЗЛОП «Бродівський фаховий педагогічний
коледж ім. Маркіяна Шашкевича»
(м. Броди, Україна)*

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

У період сьогодення, проблема психічного здоров'я дитини набуває все більшого значення. Адже, психічне здоров'я – це стан дитини, коли її емоційні та інтелектуальні потреби цілком задовольняються і вона не відчуває психічної та м'язової напруги. Відчуття небезпеки, тривога, постійні зміни та переміщення – все це може злякати дитину та принести їй неабиякий дискомфорт. Війна – це стрес не тільки для дорослих, які все розуміють, а й для дітей. Психологічні травми, зумовлені війною, мають довготривалі наслідки для дитячої психіки: чим довший конфлікт, тим серйозніші симптоми.

Надзвичайні ситуації завжди пов'язані з високим рівнем стресу та тривоги, але водночас вимагають від педагогів сфокусованості та зібраності. Стрес – стан організму, що характеризується емоційною та фізичною напругою, викликаною впливом різних несприятливих факторів. Першими ознаками стресу є м'язова напруга, підвищена тривожність та втомлюваність, занепад настрою і сил, або, навпаки, перезбудження, дратівливість з найменшого приводу, нетерплячість, знижена працездатність, розлади сну, погіршення пам'яті та здатності до концентрації уваги, розсіяність.

Батькам, педагогам дуже важливо вчасно помітити та докласти зусиль для їх усунення. Щоб корекційний розвиток і навчання проходили успішно, необхідна співпраця і взаєморозуміння між педагогами навчального закладу і членами сім'ї дитини. Саме заклад освіти відіграє одну з ключових ролей у тому, як буде організована система турботи про психічне здоров'я дітей. Так, усіх освітян закликають об'єднати свої зусилля для того, аби кожен освітній заклад міг потурбуватись про психічний стан дитини. Травматичний стрес – це нормальна реакція здорової людини на ненормальні для неї події (події, що виходять за межі звичайного життєвого досвіду людини). Діти пережили чимало складних та тривалих стресових ситуацій, які залишають після себе наслідки.

Не слід забувати, що діти орієнтуються на реакцію дорослих, важливо завжди зберігати спокій, аби дитина відчувала безпеку. Педагогу, як наставнику, слід обережно ставитись до дитини, яка пережила травматичний стрес та перебуває у так званій депресії.

Щоб відновити почуття безпеки у дитини, педагогу рекомендується дотримуватись алгоритму встановлення контакту з дитиною.

I. Етап «Знайомство». Найпершим етапом є знайомство, під час якого не слід одразу заглиблюватись в внутрішній світ дитини, а дати зрозуміти з ким вона буде проводити час за відсутності батьків.

II. Етап «Оцінювання потреб дитини». Після чого варто оцінити потреби дитини. Рекомендується запитати про її самопочуття, чи вона не бажає води, поїсти або пограти в гру.

III. Етап «Знайомство з місцевістю» Коли дитина хоч трішки познайомилась поближче, варто показати місцевість – групу, в якій дитина перебуває, де вона може гратись, їсти, ознайомити з певними правилами.

IV. Етап «Підтримка». Найважливішим етапом є підтримка. Дати дитині зрозуміти, що вона може довіряти вам, поговорити з вами на будь-яку тему, поговорити про те, що її найбільше подобається або хвилює.

Крім етапів встановлення контакту з дитиною, треба водночас уникати спілкування на тему війни, розпитувати про травмуючі для неї події. Важливо не порушувати особисті кордони дитини, обов'язково треба запитати, чи можна взяти її за руку, обійняти, перш ніж це зробити. Не згадувати про минуле, а націлювати дитину на позитивні емоції та почуття.

У стані стресу дуже важко бути уважним до потреб дитини, тому важливо щоб батьки разом із педагогами створили максимальну рівновагу, щоб підтримати дитину та допомогти легше перенести травматичні події.

Отже, з вище викладеного, можна зробити висновки, що діти, які стикнулись з проблемою війни мають чітко виражені або незначні проблеми з психічним здоров'ям. Це все потребує довгого процесу корекції як з батьківської сторони, так і в роботі з педагогом. Тому головним завданням є надати належну підтримку та допомогу дітям, аби їх рани могли зцілитися.

Список використаних джерел

1. Депутат Н.І. Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років «Віконечко»/ Сак Т.В.-Тернопіль: Мандрівець 2015. с.
2. unicef Поради батькам під час війни
3. <https://bilozerka.info/yak-zberegty-psyhichne-zdorovya-ditej-pid-chas-vijny-konsultacziya-psyhologa/>
4. <https://dyvys.info/2024/02/26/turbota-pro-psyhichne-zdorov-ya-ditej/>

*Кондратюк Анна Вікторівна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Матвійчук Тетяна Адамівна,
викладач-методист програмування та інформаційних дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»
(м. Рівне, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасна система освіти орієнтована на використання новітніх інформаційних технологій у навчальному процесі, що формує комп'ютерну та інформаційну грамотність майбутніх фахівців. Це стало можливим завдяки загальній інформатизації суспільства, поширенню сучасної комп'ютерної техніки та програмного забезпечення у навчальних закладах, впровадженню державних і міждержавних програм інформатизації освіти та зростання досвіду інформатизації серед педагогів. Застосування таких технологій підвищує ефективність та якість освітнього процесу.

Використання сучасних інформаційних технологій в освіті дозволяють:

- покращити доступність навчання, надаючи можливість навчатися в будь-якому місці та часі за допомогою онлайн-платформ та електронних ресурсів;
- розширити навчальні можливості шляхом інтерактивних засобів, мультимедійних матеріалів та інших інноваційних методів;
- підвищити ефективність навчання, забезпечуючи індивідуальний підхід;
- інформатизація сприяє розвитку цифрових навичок, що є важливим для успішної адаптації до сучасного інформаційного суспільства;
- підвищити мотивацію до навчання, використовуючи цікаві інтерактивні методи навчання.

Інформаційні технології надають можливість раціонально організувати пізнавальну діяльність студентів у ході навчального процесу, допомагають побудувати відкриту систему освіти, що забезпечує кожній особистості власну траєкторію навчання. Саме завдяки інструментам мультимедійного контенту навчання стає цікавішим та ефективнішим, залучаючи всі види сприйняття студента.

Застосування мережевих технологій та веб ресурсів дозволяє створювати навчальне середовище, що не обмежується територіально і має можливість розвинути систему електронного навчання. Один із основних пріоритетів у цій сфері - широке використання електронних технологій у навчальному процесі.

Форми електронного навчання:

- Онлайн-курси: Це найпоширеніша форма електронного навчання, де студенти мають доступ до матеріалів, відеоуроків, тестів та завдань через спеціалізовану платформу або веб-сайт.
- Вебінари: Це інтерактивні онлайн-семінари, де студенти можуть слухати лекції, спілкуватися з викладачем та іншими учасниками, а також брати участь у дискусіях та віртуальних практичних заняттях.
- Мультимедійні матеріали: Використання відео, аудіо, інтерактивних ігор та інших мультимедійних ресурсів для навчання і засвоєння матеріалу.
- Електронні книги та навчальні матеріали: Студенти можуть вивчати теоретичний матеріал, виконувати завдання та тести, переглядати ілюстрації та графіку через електронні книги та навчальні платформи.
- Соціальне навчання: Використання соціальних мереж, форумів та спільнот для обміну досвідом, спілкування та співпраці між студентами та викладачами.
- Інтерактивні вправи та ігри: Використання інтерактивних ігор, вправ для підвищення зацікавленості студентів та поглиблення їх розуміння матеріалу.

Перевагою технології електронного навчання є те, що вони можуть застосовуватися в різних формах навчання. В процесі стаціонарного навчання вони допомагають організувати самостійну роботу і проводити безперервний моніторинг навчального процесу. Під час заочної форми інформаційні технології є основною формою представлення матеріалу, сприяють формуванню навичок практичної роботи.

Отже, застосування інформаційних технологій є невід'ємною умовою сучасної освіти. Інформаційні технології надають можливість раціонально організувати навчальний процес, роблять навчання більш ефективним та доступним, сприяють розвитку цифрових навичок та підвищують мотивацію студентів до здобуття знань. Використання різних форм електронного навчання дозволяє створювати нове, якісно покращене навчальне середовище, що сприяє розвитку електронного навчання як пріоритетного напрямку у сучасній освіті.

Список використаних джерел

1. Кривонос О. М., (2012) Використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні. <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/10166>
2. Ірина Шахіна, (2016) Використання інформаційних технологій у навчальному процесі. <https://core.ac.uk/download/pdf/228635696.pdf>
3. М. Ю. Кадемія, (2016) Використання змішаної технології навчання у дистанційній освіті. <file:///C:/Users/User/Downloads/330-333.pdf>

*Кононенко Дар'я Ігорівна,
студентка ОПП «Маркетинг»
Сиротенко Андрій Олександрович,
викладач,*

*Відокремлений структурний підрозділ «Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)*

ПІДГОТОВКА МОЛОДІ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Питання підготовки молоді до призову в армію стає все більш актуальним у зв'язку з війною росії проти України та збільшенням загроз тероризму. Це підкреслює необхідність уваги до підготовки молоді до військової служби. У демократичних країнах відчутна потреба у захисті національної безпеки та суверенітету, а також у захисті громадян від зовнішніх втручань та маніпуляцій. Це призводить до розвитку різноманітних програм підготовки молоді до військової служби.

У США однією з найбільш популярних програм є Junior Reserve Officers Training Corps (JROTC), яка охоплює близько 600 тисяч учнів старших класів і спрямована на формування характеру та лідерських якостей у майбутніх військових. JROTC поєднує академічну і фізичну підготовку, сприяючи розвитку життєвих навичок та дисципліни, корисних не лише у військовій сфері, а й у будь-якій іншій (1, с. 4).

Учні активно беруть участь у різних проєктах та беруть на себе відповідальність за діяльність у школі та громаді. Усього у США існує близько 3000 спеціалізованих військових класів, в які Пентагон вкладає значні кошти - приблизно 400 мільйонів доларів щорічно (, с. 17).

Популярним у США є також National Defense Cadet Corp (NDCC), який фінансується місцевими громадами та призначений для дітей віком від 11 років. У Канаді також існують військові середні навчальні заклади, де окрім загальної освітньої програми учні отримують військову підготовку. За допомогою Canadian Cadet Organization (CCO), яка фінансується Міністерством оборони, впроваджується державна програма.

Прикладом такої програми є Академія Роберта Ленда (RLA), де учні навчаються з 5-го по 12-й клас та при зарахуванні отримують статус призовника. Учні живуть у казармах і отримують звання молодшого капрала за лідерські якості. У Канаді також існували українські кадетські відділи, які готували молодь до військової служби та захисту країни. У підготовці молоді до військової служби значний внесок роблять скаутські організації, які об'єднують понад 100 тисяч учасників в Канаді.

У Великій Британії існує подібна до канадської модель підготовки молоді до військової служби. Досить популярною є Community Cadet Forces (CCF) - мережа організацій, що займаються підготовкою кадетів з різних видів військ (сухопутних, морських та військово-повітряних), спонсорованих та

контрольованих Міністерством оборони. Такі осередки працюють як у державних, так і у приватних школах. Міністерство оборони відіграє ключову роль у підготовці волонтерів та штатних вихователів, забезпечуючи їх однострій, зброю та доступ до військових об'єктів та транспорту.

Скаутські організації також є популярними у Великій Британії, об'єднуючи понад півмільйона школярів та є найбільшими у ЄС. Однак впровадження патріотичного виховання у школах не завжди знаходило розуміння через проблеми з підготовкою вчителів (3, с.25).

Російська агресія спонукала Польщу до пошуку нових шляхів підготовки молоді до служби у війську. Так була запроваджена програма «Сертифіковані військові уніформовані класи», що передбачає відповідну підготовку у закладах загальної середньої освіти. Програма охоплює все більше шкіл та учнів, забезпечуючи їм практичні навички та знання.

У Польщі також існує традиція використання скаутського руху для підготовки молоді до військової служби, що починається ще з початку ХХ століття. Цей рух і сьогодні залишається важливою складовою системи підготовки молоді до захисту країни (4, с.2).

Отже, підготовка молоді до військової служби в демократичних країнах є актуальним завданням, що вимагає постійного вивчення удосконалення та розвитку.

Список використаних джерел

1. Pannoni, A & Moody, J. (2019). What to know About High School JROTC Programs. US News and World Report <https://www.usnews.com/education/blogs/high-school-notes/2023/11/10/3-things-to-know-about-high-school-jrotc-programs>.
2. Robert Land Academy (2022). Взято з: <https://educativ.net/schools/canada/robert-land-academy/>.
3. Юзич, Ю. (2021). Військове виховання юнацтва у країнах НАТО. А що в Україні? Дзеркало тижня. Взято з: <https://rpr.org.ua/news/viys-kove-vykhovannia-iunatstva-u-krainakh-nato-a-shcho-v-ukraini/>

*Корсак Андрій Миколайович,
студент спеціальності «Педагогіка вищої школи»
Маценко Леся Миколаївна,
к. пед. н., доц.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)*

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У СИСТЕМІ АГРАРНОЇ ОСВІТИ

Сучасна освітня ситуація характеризується тим, що суспільство вступило в епоху нових високих технологій, загальної інформатизації освіти. Поняття «інформатизація освіти» стає обов'язковою складовою роботи будь-якого закладу системи аграрної освіти.

Інформатизація освіти зумовлена потребами освітніх установ та суб'єктів освітнього процесу у швидкій передачі, зберіганні та обробці інформації.

Застосування нових інформаційних технологій в освіті стає однією з пріоритетних умов якісної освіти. Як засоби отримання навчальної інформації активно застосовуються глобальні мережі, Інтернет, електронна пошта, відеоконференції, вебінари, електронні бібліотеки тощо.

В освітній сфері з'являються поняття «відкрите навчання» та безперервна освіта, чому сприяють інформаційні технології, які кардинально змінюють освітній процес та дозволяють розвивати системи, які адекватно реагують на зміни в системі освіти.

Новим перспективним напрямом розвитку є впровадження змішаного навчання з урахуванням сучасних освітніх, інформаційних, інформаційно-комунікаційних технологій.

На думку експерта ЮНЕСКО, наявний високий інтерес населення у дистанційній формі освіти. Тільки деякі з дорослих респондентів задоволені традиційною системою освіти (Молчанов). Інші хотіли б бачити у навчанні сучасні технології, моделі, способи викладання, які адекватні дистанційному, відкритому, гнучкому навчанню.

Розглянемо докладніше зміст поняття «дистанційне навчання». До визначення поняття «дистанційне навчання» є два принципово різні з погляду дидактики.

Перший, найпоширеніший, визначає дистанційне навчання як обмін інформацією у системі «педагог-учень» з допомогою інформаційних засобів комунікацій (Литвинова, с. 8).

У другому підході розглядається продуктивна особистісна діяльність учнів, що здійснюється за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Такий підхід передбачає інтеграцію сучасних освітніх та інформаційних технологій, інтерактивність та продуктивність взаємодії суб'єктів освітнього процесу (Markle, с. 53).

Дослідженню особливостей дистанційної освіти присвячено роботи багатьох вітчизняних вчених, таких як В.М. Кухаренко, В. Ю. Биков, Г. В. Ткачук, Л. В. Васильченко, І. С. Лапшина, Г.М. Кравцов, М.О. Вінник, Ю.Г. Тарасіч.

Так В.М. Кухаренко визначає дистанційне навчання як навчання з відривом, просторовий поділ суб'єктів процесу навчання (Кухаренко, с. 57).

В. Ю. Биков розглядає дистанційне навчання як освітній процес з використанням засобів інформаційних технологій, при якому віддалені суб'єкти освітнього процесу його реалізують, а сам процес створює освітню продукцію та сприяє внутрішнім змінам суб'єктів (Биков, с. 323).

Г. В. Ткачук зазначає, що саме нова організація навчального процесу сприяє самостійному навчанню студентів, а навчальне середовище в умовах віддаленості суб'єктів один від одного в просторі та (або) у часі, сприяє тому, що суб'єкти можуть підтримувати діалог за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій (Ткачук, с. 237).

Л. В. Васильченко, І. С. Лапшина, досліджуючи дистанційне навчання як сучасну форму здобуття освіти, яка використовує інноваційні методи, форми організації навчальної діяльності, зазначають, що у такому навчанні обов'язкові інформаційно-комунікаційні технології (Васильченко, Лапшина, с. 77). Дослідники роблять висновок, що дистанційне навчання є цілеспрямованим та організованим процесом інтерактивної взаємодії педагога та учнів, варіативний за простором взаємодії та часу, і реалізується в специфічній дидактичній системі.

Г.М. Кравцов, М.О. Вінник, Ю.Г. Тарасіч зазначають, що дистанційне навчання – нова, а не модифікована форма заочного навчання (Кравцов, Вінник, Тарасіч, с. 237). Наведемо принципів відмінності зазначених форм в таблиці 1.

Таблиця 1.

Відмінності заочної та дистанційної форм навчання

Підстави для порівняння	Заочна форма	Дистанційне навчання
Самостійність студентів	Повна самостійність	Системна взаємодія між викладачем та студентом, між студентом та іншими студентами
Наявність освітнього процесу	Епізодично представлений у період сесій	систематичний
Технології та методи навчання	Традиційне навчання	Арсенал сучасних освітніх технологій та активних методів
Навчальні матеріали	Підручники, посібники та ін.	Електронно-освітні ресурси, електронні бібліотеки, бази інформаційних даних тощо.

Об'єднує форми навчання лише те, що суб'єкти процесу навчання

розділені у просторі.

Отже, відзначимо, що зміст розвитку сучасної освіти в Україні визначається інноваціями у сфері цифрових технологій. Ця обставина безпосередньо пов'язана з появою «цифрового покоління». Це покоління відрізняється здатністю кращої роботи з графікою, спілкуванням за допомогою інтернет-додатків, швидким отриманням інформації, прагненням одночасного вирішення численних завдань, перевагою проектної групової діяльності, захоплення грою.

Значущість появи «цифрового покоління» актуалізує проблему пошуку умов, закономірностей, освітніх технологій, методів навчання та виховання. У свою чергу, методичні проблеми пов'язані з питанням кваліфікації викладачів та загальною організацією освітнього процесу у системі аграрної освіти.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. (2009). Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ : Атіка. 684 с.
2. Васильченко Л. В., Лапшина І. С. (2016). Організаційно-методичне забезпечення дистанційного навчання в закладах освіти. Харків : Вид. група «Основа». 128 с.
3. Експерт ЮНЕСКО: традиційна освіта стає іншою. URL: <https://pon.org.ua/novyny/8327-ekspert-yunesko-tradicyna-osvta-staye-nshoyu.html>
4. Кравцов Г.М., Вінник М.О., Тарасіч Ю.Г. (2013). Дистанційне навчання у ВНЗ України. Сучасний стан. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Ялта : РВВ КГУ. Вип. 41. С. 143-147.
5. Кухаренко В.М. (2015). Системний підхід до змішаного навчання. Інформаційні технології в освіті. Херсон. № 24. С. 53-67.
6. Литвинова С.Г. (2011). Інформаційно-комунікаційні компетентності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. *Комп'ютер в школі та сім'ї*. № 5. С. 6-10. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/86628618.pdf> (дата звернення: 22.10.2021).
7. Ткачук Г. В. (2018). Практично-технічна підготовка майбутніх учителів інформатики в умовах змішаного навчання: монографія. Умань : Сочінський М. М., 318 с.
8. Markle R.S. Exploring teacher readiness: what features of professional development enhance motivation to Implement technology innovations?: Doctoral dissertation. Columbia, 2016. 100 p. URL: https://scholarcommons.sc.edu/etd/3879/?utm_source=scholarcommons.sc.edu/etd/3879&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages (date of access: 21.02.2024).

Костинюк Василь Степанович,
аспірант
Сопівник Руслан Васильович
д. пед. н., проф.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ

В умовах швидких змін подій світового рівня, зокрема, в контексті становлення української державності, відстоювання цілісності територіальних кордонів, незаконної окупації українського Криму та частини Східної України 2014 року, повномасштабної російсько-української війни 2022, високого рівня загрози третьої світової війни, набирає актуальності питання формування національної самосвідомості української молоді.

Засоби масової інформації (ЗМІ), зокрема соціальні мережі, в цьому аспекті відіграють ключову позицію, оскільки в епоху діджиталізації стали провідним інструментом забезпечення населення своєчасною та швидкою інформацією, площадками для різноманітних послуг та торгівлі товарами.

Марта Дальяні, у своїх дослідженнях присвячених проблемі розвитку національної ідентичності молоді наголошує, що медіа можуть впливати на формування уявлень про себе як члена свого народу та сприяти розвитку національної ідентичності. Особлива увага в цих дослідженнях належить впливу інтернету та соціальних мереж на цей процес (Dalyani, 2018).

І. Струтинській у своїй роботі «Молодь та національна ідентичність: дослідження теорії та практики» проаналізував роль освіти, засобів масової інформації, сімейного середовища та інших чинників у формуванні національної свідомості та ідентичності особистості в Україні. Дослідник акцентує увагу на тому, що значні соціокультурні зміни впливають на процес формування національної ідентичності молоді, зокрема після отримання незалежності України. Також історичні події, політична ситуація та медіа у становленні ідентичності особистості відіграють важливий вплив (Струтинський, 2011).

Також І. Струтинським висунута концепція культурної самосвідомості, яка висловлює ідею, що молодь формує свою національну ідентичність шляхом осмислення культурних цінностей, традицій та історії свого народу через здійснення аналізу впливу освіти, культурно-мистецького середовища та організацій молоді на цей процес (Білоус, 2023).

Професор Монтсеррат Гібернау з Кембриджського університету вважає, що однією з основних стратегій, які використовує держава для формування єдиної національної ідентичності, що спроможна об'єднувати громадян, є «прогресивне зміцнення національної освіти та масової інформації як основних інструментів у поширенні конкретного «образу нації» з його символами,

ритуалами, цінностями, принципами, традиціями, способами життя, спільними ворогами і, що найважливіше, виразним визначенням доброго громадянина» (Гібернау, 2012).

Очікувана за М. Гібернау функція ЗМІ у формуванні єдиної національної ідентичності стає можливою за фінансової підтримки найвищих державних органів, які повинні б дбати про своїх громадян, їхні інформаційні потреби провідній частині ЗМІ. На сьогодні, актуальною стає потреба у якісних друкованих всеукраїнських газет, редакції котрих забезпечували б глибоке всебічне інформування та аналіз українського і зарубіжного життя. Вони повинні б бути щоденними і доступними для кожного громадянина (цінова політика, мережа розповсюдження тощо). Для досягнення важливої стратегічної мети, що спрямована на національні цілі, необхідною є "Державна програма розвитку центральної друкованої періодики". Ця програма повинна забезпечити підтримку вже існуючих брендів, таких як газети "День", "Україна молода", "Дзеркало тижня", "Молодь України", "Сільські вісті" та заохочувати створення нових, спрямованих на розвиток національної ідентичності, почуття патріотизму та національної свідомості молоді (Присяжний, 2012).

Але хочемо зауважити, що сучасний український інформаційно-культурний простір за його нинішньої структури та наповненості недостатньо адаптований до вирішення такого суспільно значущого завдання, як формування історичної пам'яті, яка є важливою складовою національної самосвідомості. Від того, яка концепція минулого буде закладена у свідомість людини, залежать її ціннісні орієнтації, світогляд, політична культура та поведінка тощо (Коханко Денисюк).

У сучасних умовах інформаційно-культурний простір України відіграє ключову роль у формуванні ціннісних та символічних систем в суспільній свідомості. Відсутність чітко визначеної української системи цінностей створює умови для співіснування різних культурних впливів. Громадяни вбирають західні цінності та підтримують європейський курс України, проте одночасно вони піддаті впливу російського інформаційного простору, що часто пропагує інші цінності, відмінні від західних. Це призводить до культурно-психологічного розходження, навіть до прагнення повернення до "радянського минулого". В цілому, національна свідомість українського суспільства страждає від розмитості та неоднорідності у фундаментальних цінностях. У суспільстві панує "світоглядний хаос" та ціннісна дезорієнтація, що ускладнює національний прогрес і заважає досягненню консенсусу щодо країнних орієнтацій.

Отже, підводячи підсумки, можемо зазначити, що першою пріоритетною метою державної інформаційної політики, зокрема у контексті підвищення впливу ЗМІ на формування національної самосвідомості, є удосконалення законодавчого та нормативно-правового регулювання в інформаційній сфері. На наш погляд, це передбачає розробку та прийняття Інформаційного Кодексу України. За допомогою цієї системи норм та правил держава зможе ефективно протистояти зовнішнім інформаційним впливам, запобігати процесам зросійщення українського інформаційного простору, а також захищати

духовно-культурне та морально-психологічне здоров'я українського суспільства з огляду на національні інтереси. Розробка ефективної системи контролю за виконанням законів та нормативів українського інформаційного законодавства з боку іноземних ЗМІ буде сприяти зміцненню інформаційної безпеки країни.

Список використаних джерел

1. Білоус, І. (2023). Особливості розвитку національної ідентичності молоді в умовах війни. Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у воєнний та повоєнний періоди: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 листопада 2023 р., м. Рівне).
2. Гібернау, М. (2012). Ідентичність націй. Київ: Темпора.
3. Коханко, П., Денисюк, С. Вплив ЗМІ на формування української національної свідомості. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/10314-36806-1-PB.pdf>
4. Присяжний, М. (2012). Національна ідентичність: людина, суспільство, ЗМІ. Вісник Львівського університету. Серія Журналістика, 36, 21-31.
5. Струтинський, І. (2011). Молодь та національна ідентичність: дослідження теорії та практики. Київ: Видавництво "Інтерсервіс".
6. Dalyani, M. (2018). National Identity Development: From Adolescence to Adulthood. *Journal of Youth Development*, 13(4), 24-32.

*Кулай Христина Іванівна,
студентка спеціальності 192
«Будівництво та цивільна інженерія»
Чорна Ірина Василівна,
к. т. н., голова циклової комісії будівельних дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ
“Рівненський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування України
(м. Рівне, Україна)*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ГНУЧКИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ

За даними Міністерства освіти, з початку війни по всій Україні було пошкоджено понад 2600 навчальних закладів і понад 400 зруйновано. Ці обставини, які визначали останні роки життя українців, зумовили зниження результатів PISA з усіх галузей, підсумки опубліковано 5 рудня 2023 року пресслужбою Міністерства освіти і науки України.

Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 (Національний звіт, с. 40), виявили погіршення результатів у всіх досліджуваних галузях, для прикладу в математичній - на 12 балів (1 рік навчання = 20 тестових балів). однак варто зауважити, що Україна показала вищі результати з усіх трьох галузей, ніж Болгарія, Молдова і Грузія. Водночас результати Естонії, Польщі та Словацької Республіки є вищими.

За даними ЮНІСЕФ, у 2022 році майже 300 000 дітей отримали психосоціальну підтримку та взяли участь у соціальному та емоційному навчанні по всій країні. Задля обмеження впливу війни на українську освіту впровадили програми для забезпечення гнучких методів навчання. Мета таких програм полягає в тому, щоб звести до мінімуму переривання навчання шляхом надання як формальної, так і неформальної освіти, навчальних матеріалів та психосоціальної підтримки для понад 1,4 мільйона студентів.

Світова спільнота повинна ствердно засудити та надати Україні допомогу у війні з росією, щоб припинити напади на школи або використання вибухової зброї широкого радіусу дії поблизу шкіл чи університетів, захоплення шкіл і університетів і використання їх у військових цілях. Окупація завдає шкоди школам і університетам і ставить під загрозу студентів і викладачів, але вона також може поставити навчальні заклади під приціл ворожих сил. Уряди повинні схвалити та виконувати Декларацію про безпечні заклади освіти, міждержавне політичне зобов'язання щодо захисту здобувачів освіти та закладів освіти у збройних конфліктах. По-третє, потрібно притягнути зловмисників до відповідальності. Уряди, Організація Об'єднаних Націй, національні та міжнародні організації повинні підтримувати зусилля зі збору надійних доказів нападів на школи та університети, їхніх студентів і співробітників, а також притягувати винних до суду в справедливих

національних або міжнародних судах, а також надавати допомога постраждалим від нападів.

Щоб забезпечити неперервність навчання під час війни в Україні необхідно залучати іноземні інвестиції для облаштування додаткових бомбосховищ. Студентам, що мають статус внутрішньо-переміщеної особи, гарантована можливість продовжувати навчання, розроблено інструменти для надання психологічної та психосоціальної підтримки для подолання стресу (Атаманчук, с. 1320), розширено доступ молоді до розвитку навичок, а також надано матеріали, які допомагають студентам та викладачам, як найкраще залишатися в безпеці під час війни.

Одним із першочергових завдань закладів фахової передвищої освіти постає функція підтримки та зміцнення розвитку ключових компетенцій, які включають знання та навички, необхідні для самореалізації та розвитку, працевлаштування, соціальної інтеграції та активної громадянської позиції студентів.

Підхід полягає у сприянні ключовим компетентностям шляхом:

- забезпечення високоякісної освіти;
- підтримка педагогічних працівників у впровадженні компетентнісних підходів до викладання та навчання;
- заохочення різноманітних підходів до навчання та контекстів для продовження навчання;
- вивчення підходів до оцінювання та підтвердження ключових компетенцій.

Рекомендація визначає вісім ключових компетенцій, необхідних для самореалізації, здорового та сталого способу життя, працевлаштування, активної громадянської позиції та соціальної інтеграції студентів:

Грамотність	
Багатомовність	
Численні, наукові та інженерні навички	
Цифрові та технологічні компетенції	
Навички міжособистісного спілкування та здатність приймати нові компетенції	
Активна громадянська позиція	
Підприємливість	
Культурна обізнаність та самовираження	

Сучасні підходи викладання повинні надихати ідеями розвитку особистості як суб'єкта, який поєднує у собі духовні, інтерактивні, креативні та інтелектуальні здібності, здатного до активної участі у перетворенні власної

навчально-пізнавальної і дослідницької діяльності. Головне завдання залучення особистості до науки (Важинський, с. 169) на засадах актуалізації, розвитку наукового потенціалу – формування особистості готової та здатної, тобто компетентної, до здійснення пізнавальної діяльності у форматі науки. Існують дві базові суперечності, що відображають такі неузгодженості: між усвідомленням необхідності опанування культурних знань і досвіду та неготовністю приймати цінності культууроволодіння й культуротворення як керівництво до дії; між рівнем сформованості дослідницької культури і вимогами, що характеризують особистість як таку, що володіє способами організації культурної дослідницької діяльності. Розв’язання цих суперечностей буде сприяти активізації дослідницької діяльності тих, хто навчається, орієнтації їх на творчість і на культурне становлення, що на практиці забезпечить розгортання суб’єктної позиції особистості на всіх етапах розвитку наукового потенціалу.

Отже, ключовим пріоритетом освітньої галузі в Україні в умовах війни має стати вектор, що забезпечить успішні способи сприяння розвитку компетенції за допомогою інноваційних підходів до навчання, методів оцінювання та підтримки педагогічного персоналу. Важливий принцип сучасного підходу до освіти, поширений зокрема у країнах ЄС – орієнтація на навички та вміння (компетенції) замість того, щоб надавати здобувачу освіти лише фактичні знання. Знання, за цим підходом, перестають бути самоціллю, а радше перетворюються на засіб формування умінь.

Список використаних джерел

1. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / кол. авт. : Г. Бичко (осн. автор), Т. Вакуленко, Т. Лісова, М. Мазорчук, В. Терещенко, С. Раков, В. Горох та ін. ; за ред. В. Терещенка та І. Клименко ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2023. 395с.

2. Атаманчук, Н. М. Подолання студентською молоддю стресу, викликаного воєнною агресією: ресурс творчості, The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects, pp. 1316-1322.

3. Важинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень: Навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак.– Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – 260 с.

*Левкович Олена Сергіївна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Матвійчук Тетяна Адамівна,
викладач-методист програмування та інформаційних дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»
(м. Рівне, Україна)*

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Штучний інтелект – це галузь інформатики, яка займається розробкою інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського мислення.

Штучний інтелект має величезний вплив на освіту. Він може змінити систему освіти, зробити навчальні заклади більш конкурентоспроможними та дати учасникам освітнього процесу більше можливостей.

Педагоги використовують штучний інтелект, як джерело натхнення для створення нових завдань, формування цікавих та корисних матеріалів, створення презентацій. Студенти часто користуються додатком при підготовці домашнього завдання, для розширення пошуку ідей, більш глибоко вивчення теми, саморозвитку та виявлення своїх слабких місць. Додаток допомагає поліпшити якість навчання через автоматичне створення конспектів, оптимізацію часу на рутинні завдання.

Перевагами використання штучного інтелекту в освіті є:

- доступність здобуття нових знань;
- віртуальний ментор;
- можливість бачити слабкі місця;
- можливість знайти різні варіанти рішення завдань.

Серед інструментів застосування штучного інтелекту в освіті слід виділити:

- Індивідуальне навчання. Штучний інтелект дозволяє побачити всі індивідуальні потреби вирішення завдання та підлаштуватись під нього, щоб навчання було комфортним і цікавим.
- Голосові помічники. Такі додатки, як Amazon Alexa, Apple Siri, Google Home дають змогу вивчати різний навчальний матеріал самостійно. Цю онлайн платформу можна використовувати в будь-якому місці та в будь-який час.
- Розумовий контент. Мається на увазі застосування можливостей штучного інтелекту для розвитку власного мислення, досліджень, тверджень.
- Глобальне навчання. Штучний інтелект дає змогу обмінюватися досвідом та навчальними матеріалами у всьому світі. Студентам випадає можливість проходити різноманітні курси та навчальні програми. Також додаток допомагає навчатися людям, які мають

проблеми з зором та слухом. Presentation Translator – це рішення на основі штучного інтелекту, яке створює субтитри в режимі реального часу.

Можна виділити наступні додатки-помічники, що працюють за технологією штучного інтелекту:

- Knowji – аудіовізований словниковий додаток, який використовує поточні освітні дослідження.
- Чат-бот Айві – набір інструментів штучного інтелекту для чат-ботів, які спеціально розроблені для коледжів та університетів.
- Курс героя – платформа надає допомогу в виконанні домашнього завдання.
- MathGPTPro – репетитор з математики на основі штучного інтелекту, який дозволяє користувачам миттєво вирішувати математичні задачі.
- Century.tech допомагає будувати персональні плани навчання для студентів.

Застосування додатків штучного інтелекту в освіті має ряд недоліків:

- зловживання інформаційними технологіями ChatGPT для розв'язку завдань;
- не всі викладачі мають можливість працювати з такими технологіями;
- сучасний освітній процес ще не цілком адаптований до наявності застосунків, які містять штучний інтелект;
- несамотійність виконання завдань, зменшення необхідності докладання зусиль;
- залежність від технологій.

Отже, використання технологій штучного інтелекту в освіті дозволяє змінити підхід до системи навчання та, за умови правильного застосування, підвищує рівень самопідготовки. Однак з іншого боку його використання може викликати ряд проблем, які потрібно вирішувати для адаптації в навчальний процес.

*Левченко Ілля Сергійович,
студент спеціальності «Облік і оподаткування»
Шевченко Володимир Григорович,
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ «Ніжинський
фаховий коледж Національного університету
біоресурсів і природокористування України»
(м. Ніжин, Україна)*

ЗНИЩЕННЯ ЦЕРКОВНИХ СПОРУД НІЖИНА

Ніжинські кам'яні церкви будувалися переважно у XVIII столітті, створивши архітектурно-культурне середовище центральної частини міста. Впродовж півтора століття вони залишалися важливими зразками міської забудови. Незважаючи на довгі роки існування, вони зберігали гарний вигляд та виконували своє релігійно-культурне призначення.

В основу відносин радянської влади з церквою було покладено витіснення її з усіх сфер суспільного життя з огляду на «несумісність релігійних пережитків» з комуністичним побутом. Особливого значення в боротьбі з релігією надавалося руйнуванню культових споруд.

Керівні органи КП(б)У упродовж 1929-1930 рр. ініціювали масове закриття церков, руйнацію храмів. Церковні споруди, які знімалися з обліку, залишались напризволяще, або ж, здебільшого використовувалися не за їх прямим призначенням.

Наприкінці 1920-х років ряд соборів у Борзні, Ніжині та Новгороді-Сіверському були передані під склади для збереження зерна (Киридон, с. 95). Під час «вирішального штурму» 1933-1936 років в УСРР припинило існування приблизно 75-80% наявних церков (Киридон, с. 97).

Почнемо з історії Замкової церкви, якій в порівнянні з іншими храмами пощастило трохи більше. Будівництво цієї церкви відбувалося у період 1719-1721 років у стилі бароко на території Ніжинського замку. Згодом до неї було додано купол, побудовано дзвіницю, а також прикрасили бічні входи чотирма колонами та трикутними фронтонами. Церкву оточувала стіна, яка у початку XX століття містила торгові лавки, що здавалися в оренду разом з кам'яними льохами. Найважчі часи для цього храму припали на 1920-1930-ті роки, коли місцева радянська влада остаточно заборонила тут богослужіння, перетворивши церковне приміщення на склад. Тоді ж, напевно, був вивезений іконостас і церковне начиння, а разом з цим був знесений другий поверх дзвіниці та баня з куполом. Сьогодні Богоявленська церква є діючою православною церквою. Вона відкрита для відвідувачів як храм і як музей. Церква потребує реконструкції та реставрації, щоб зберегти свою унікальну архітектуру та інтер'єр.

На початку XIX ст. на південь від Благовіщенського собору збудували теплу Петропавлівську церкву, на дзвіниці якої встановили годинник, кам'яні

торгові ряди (21 лавка) з підвалами, які здавали в оренду купцям. За радянських часів церкву закрили, дзвіницю з годинником зруйнували.

Дзвіницю грецького храму Всіх Святих було побудовано у 1805 році, разом з кам'яною огорожею та новою перебудованою церквою, після того як старий храм довелося розібрати «за ветхістю» у другій половині 18 століття. Свідчення володимирського генерал-губернатора князя І.М.Долгорукова, який двічі відвідав Ніжин та залишив докладні описи своїх мандрівок: «Дзвінниця гарна та наскрізна. На жаль, поскупились греки зробити з третім уступом ще один поверх. Вона була б тоді взірцевої краси...» У 1930-х роках знищили верхні поверхи стрункої дзвіниці, що була колись найвищою спорудою старого міста. А після війни бульдозери довершили чорну справу, розтягнувши її залишки разом з цегляною огорожею.

Спасо-Преображенський храм побудований у 1757 році поруч зі старою столітньою дерев'яною церквою. Впродовж 1853-1857 років із західного боку храму прибудували теплу церкву з високою триярусною дзвіницею. Храм було розширено ще двома престолами. 17 травня 1861 року на подвір'ї цього храму зупинилася похоронна процесія, що провела в останню дорогу Тараса Шевченка. З 1924 року в церкві правила службу Божу громада Української Автокефальної Православної Церкви. Після розправи 1930-х роках над громадою, комуністи добралися й до самого храму. Церкву було закрито, а в ній розташували військовий склад. Як розповідають старожили, влітку 1941 року, коли з міста відходила Червона армія, то приміщення церкви разом з військовим майном просто спалили. А після війни, наприкінці 1950-х років, з допомогою вибухівки знищили дзвіницю та теплу церкву, які буцімто заважали рухові транспорту (Морозов, с. 54).

1960 року сильна загроза нависла над усіма церквами міста. Коли П.Чаус (тодішній секретар Ніжинського міськкому компартії) разом із Л.Гузієнком (голова виконкому міськради) звернулися до Голови Ради Міністрів УРСР з листом про те, що церковні споруди своїм зовнішнім виглядом спотворюють місто. Чиновники пропонували вирішити проблему через нестачу коштів на реставрацію за допомогою зносу будівель, але Рада Міністрів УРСР дозволу не дала (Морозов, с. 55).

Побудована у 1761-му, Успенську називали кращою з ніжинських церков. У XIX столітті до неї із західного боку прибудували дзвіницю. Відомо, що це була досить велика будівля, бо поділялась на два приміщення – холодну та теплу церкви. Старожили стверджують, що розписи та оздоблення в них був величнішими, ніж у Миколаївському соборі або в церквах Благовіщенського монастиря. Жовтневу революцію 1917 року православне духовенство зустріло насторожено, бо більшовики не приховували свого негативного ставлення до священнослужителів. У січні 1927 року окружний адміністративний відділ категорично заборонив священику Успенської церкви на свято Хрещення йти хресним ходом до річки Остер. Замість релігії Сталін створював культ власної особи, що призвело до шаленого цькування духовенства, його фізичного знищення та руйнування храмів. Влітку 1934 року над старовинним Ніжином почали лунати вибухи під лемент і голосіння віруючих. Дивлячись на

Успенську церкву, вони чекали, що Бог врятує і не дасть, щоб здійснилося нечуване богохульство. Та другий вибух – і в повітря злетіли дзвіниця і п'ятибанна церква. У 1959 році танк доруйнував рештки стін церкви (Симоненко, с. 106).

Отже, ніжинські храми зараз є візитівкою сучасного історичного центру міста. Незважаючи на збереження тільки частини культових споруд, вони все одно створюють атмосферу величі та гармонії минулого в сучасній забудові.

Список використаних джерел

1. Киридон, А. М. «Руйнування культових споруд (1920–1930-ті рр.): порушення традиційної ритмології простору.» Проблеми історії України: факти, судження, пошуки (2013).
2. Морозов, Олександр Сергійович. «Спасо-Преображенська церква в Ніжині–Шевченківська святиня.» (2002).
3. Симоненко, Володимир. «Доля Ніжинського Успенського храму.» Ніжинська старовина (2005).

*Лещенко Роман Романович,
здобувач освіти за ОПП 015.37 «Професійна освіта»
Сопівник Руслан Васильович,
доктор пед. наук, професор
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

КУЛЬТУРА КОРИСТУВАННЯ СУЧАСНИМ КІБЕРПРОСТОРОМ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Сучасне суспільство існує в умовах інформаційного світу, саме тому культура користування кіберпростором є невід'ємним компонентом загальної культури особистості, яка існує і функціонує в інформаційному суспільстві. Феномен культури користування кіберпростором слід розглядати як цілісну готовність конкретної особистості до засвоєння нових правил існування і комунікації у інформаційному просторі, що передбачає у числі інших окреслення власної інформаційної картини світу, формування власних світоглядних установок та уявлень про глобальний інформаційний простір, можливості його пізнання, перетворення та адаптації для задоволення власних суспільних, професійних, пізнавальних потреб.

Актуальність проблеми формування культури користування кіберпростором як частини загальної культури особистості продиктована тим фактом, що уміння опановувати інформацію та орієнтуватися в її великій кількості, здатність існувати, комунікувати та взаємодіяти у кіберпросторі стає невід'ємною рисою фахівця будь-якої сфері, вимогою сучасного ринку праці.

Проблема формування культури користування кіберпростором у тій чи іншій інтерпертації (інформаційна культура особистості, культура користування інтернет-простором, кіберкультура, цифрова культура тощо) викликала зацікавленість і широкого кола вітчизняних (І. Арістова, Г. Вишинська, О. Значенко, А. Зуєв, Р. Калюжний, Л. Макаренко, Ю. Полулях, Е. Смерічевський, О. Сотникова, А. Суханов, Ю. Шрейдер та інш.) та зарубіжних (Д. Белшоу, Б. Гірш, Г. Крибер та Р. Мартін, Л. Манович, Дж. Стоммел та ін.) дослідників.

Сьогодні ми з впевненістю і відносним розумінням апелюємо поняттями «електронна освіта», «цифрова грамотність», «електронна система державного управління», віртуальний туризм та ін. Поряд з цим і культура окремої особистості та всього соціуму набуває нового виміру, виходить на новий виток розвитку: вона переноситься у площину Інтернету, соціальних мереж, груп і чатів за інтересами та характеризується поняттями «інформаційна культура», «медіа-культура», «кіберкультура», «культура користування кіберпростором» тощо, що, у свою чергу, формує якісно новий світогляд з відповідними ціннісними установками, нормами, соціальними ролями і моделями поведінки

сучасної людини.

Дослідники О. Дарморіз, Д. Рашкоф та інш. вважають широким поняття «інформаційна культура» і трактують його як інформаційний компонент людської культури загалом, об'єктивну характеристику рівня усіх інформаційних процесів у суспільстві та наявних інформаційних стосунків (Дарморіз, 2012). Але поняття «інформаційна культура», на думку вчених, не є ознакою сучасного світу, адже людство оперувало інформацією завжди на всіх етапах свого розвитку, змінювались лише способи передачі інформації.

Науковці Ф. Власенко, Є. Левченко визначають кіберкультуру як комплексну характеристику «особистісних, професійних якостей, що відповідають сучасним вимогам професійної діяльності, визначальним чинником якої виступає всебічна інформація та знання, що, в свою чергу, формують відповідну систему мислення та світорозуміння» особистості (Власенко, 2019).

Як здатність соціуму ефективно використовувати медіаресурси й застосовувати передові інформаційні технології трактує поняття медіакультури Г. Онкович (Онкович, 2018).

Найбільш слушним у світлі теми нашого дослідження є трактування поняття «цифрова культура», яке подає К. Літвінова у власному DigitleBlog: це системи правил поведінки людини під час використання інформаційно-комунікаційних технологій (Літвінова, 2020), яка серед компонентів цифрової культури виокремлює наступні (рис. 1).

Рис. 1. Компоненти цифрової культури (за К. Літвіновою)

Зважаючи на те, що культура користування сучасним кіберпростором має складну структуру взаємопов'язаних компонентів, їх зміст постійно змінюється відповідно до технологічних, соціальних та культурних тенденцій.

Таким чином, підходимо до висновку, що сучасні інформаційно-комунікаційні технології відкривають для людини небачені раніше можливості доступу до інформації і знань, дозволяють кожній людині реалізувати свій потенціал і поліпшити якість життя. Але користування кіберпростором передбачає сформованість у користувачів культури користування ним: це не

тільки ціннісне ставлення до інформації, інформаційної діяльності, а також система знань і умінь, які забезпечують самостійну діяльність з використання інформаційних технологій з дотримання правил кібербезпеки та кібергігієни.

Список використаних джерел

1. Власенко, Ф.П., Левченко, Є.В. (2019). Інформаційна культура та кіберкультура в контексті розвитку сучасного суспільства. Українські культурологічні студії. № 2(5). С. 75-79.
2. Дарморіз, О.(2012) Особливості розвитку інформаційної культури в добу глобалізації. *Вісник Львівського університету*. Серія філософські науки. Вип. 15. С. 190-196.
3. Літвінова, К. (2020). Про компоненти цифрової культури: Digitle Blog. Режим доступу: <https://digitle.wordpress.com/2016/10/04/12499875/>
4. Онкович, Г. В. (2018). Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа Режим доступу: http://edu.of.ru/mediaeducation/default.asp?ob_no=30060.

*Лещук Юлія Василівна,
студентка спеціальності «Підприємництво та торгівля»
Лещук Василь Іванович,
практичний психолог,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Відокремлений структурний підрозділ
«Бережанський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Бережани Тернопільської обл. Україна)*

ДІТИ ВІЙНИ. ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

Психологічна реабілітація відіграє важливу роль у соціальній інтеграції та здоровому розвитку дітей, які постраждали від травм чи травматичного досвіду. Починаючи з 2014 року, багато людей зіткнулися з проблемами окупації, а з 24 лютого 2022 року Україна веде війну. Щоденні трагедії та втрати суттєво впливають на психічне здоров'я дітей та підлітків.

Кожна історія сімей є різною та неповторною, водночас проблеми, з якими стикаються як діти, так і дорослі, є часто схожими. Те, з якими наслідками дитина переживе трагедію, залежить від низки аспектів:

- яким тривалим було перебування дитини безпосередньо у центрі травматичних подій;
- які саме події пережила та побачила дитина;
- як багато втрат і переживань нашарувалося (втрата когось з рідних, дому, друзів та ін.);
- який вік дитини;
- хто з дорослих був поруч з дитиною в моменти трагедії;
- в яких обставинах дитина опинилася на даний час;
- чи перебуває дитина в безпечних умовах.

«Як розказати дитині про втрату?»:

- Кожна дитина переживає втрату по-своєму, тому немає єдиної відповіді.
- Розповідайте дитині правду про втрату, але з урахуванням її віку та розвитку.
- Будьте готові відповідати на запитання дитини про смерть і втрату.
- Заохочуйте дитину висловлювати свої почуття.
- Дозвольте дитині переживати горе по-своєму.
- Зверніться за допомогою до психолога, якщо ви відчуваєте, що не можете впоратися з горем дитини.

«Як допомогти дитині впоратися з втратою?»:

- Проводьте час з дитиною і вислухайте її.
- Заохочуйте дитину брати участь в улюблених заняттях.
- Створіть безпечну атмосферу вдома.
- Допоможіть знайти дитині нові способи впоратися з горем.

- Заохочуйте дитину висловлювати свої почуття.

Не забувайте про те, що дитина може потребувати професійної допомоги.

Якщо забезпечити дитині безпечне середовище перебування, коли діти перебувають на відстані від військових дій і всього, що з ними пов'язано, тоді вони заспокоюються, починають адаптуватися та наповнюють своє життя новими враженнями й емоціями. Але частина дітей далі перебувають у тривозі, неспокійно реагують на несподівані гучні звуки, схожі до звуків війни.

Багато дітей неспокійно сплять, в своїх снах переживають знову трагічні події, у них посилюється страх. Дитині важливо, щоб дорослі її чули, допомогли справитись з ними.

Психологічно травмовані діти можуть проявляти такі зміни в соціумі:

- Погана експресія поведінки в школі та в суспільстві: бійки, хуліганство, грубіянство, приниження оточуючих, вибухи агресії, поведінка.

- Поведінка, що завдає шкоди самій дитині: самотність, замкнутість, смуток, сльози.

Початок психологічної травми відзначається такими симптомами:

- Надмірна залежність від батьків
- Тілесний біль і симптоми психосоматичних захворювань, особливо у маленьких дітей.

- Різноманітні форми страху.

- Вибухи раптового, гучного плачу.

- Поблажливість.

- Незрозумілі, раптові спалахи люті.

- Постійно порушений сон.

- Регресія.

- Тривога.

- Гіперактивність.

- Протести.

Якщо ви помітили, що дитина погано навчається або втрачає інтерес до життя, це може бути ознакою емоційних або психічних проблем. Ці виклики можуть споживати значну кількість енергії, через що дитині буде складно зосередитися на навчанні та інших аспектах свого життя.

Коли дитина, звикаючи до нових обставин, перебудовує звичні сімейні й родинні стосунки, стикається з втратою соціальних контактів (спілкування з родичами, друзями, однокласниками, неможливість вести звичне життя, певна ізоляція в новому просторі, куди переїхала родина). На відновлення соціальних зв'язків потрібен час, сила, різні зовнішні можливості та певна власна сміливість та ініціативність.

Головним завданням зараз є адаптація до нового соціального середовища. Багато дітей вже навчаються в нових навчальних закладах і спілкуються з однолітками, але більшість з хвилюванням чекає початку нового навчального року.

У сучасних закладах освіти діти часто цікавляться, як їх сприймають однолітки в новому середовищі. Вони хвилюються тим, чи будуть ставити

багато запитань, особливо про батьків, особливо, якщо вони померли, або про їхній пережитий досвід. Діти бояться, що в них не буде друзів, тому що всі в новому колективі вже знайшли своє коло спілкування. Вони шукають поради, як уникнути цих запитань і чи є спосіб почувати себе впевненіше в новій компанії.

Діти, як правило, створюють згуртовану групу друзів, встановлюють соціальний статус і формують думку про своїх вчителів під час навчання. Однак, коли дитина змінює навчальний заклад (за звичайних обставин), у неї з'являється додаткове стабільне коло спілкування поза ним. Це призводить до великих очікувань щодо початку нового навчального року.

Багато з рідних думає, що коли дитина піде до навчального закладу, відразу знайде собі багато друзів, почне чимось цікавитись, більше виходити з дому гуляти, перестане мовчки сидіти в гаджеті тощо, у дитини відразу зміниться поведінка. Дуже часто саме такі очікування є завищеними, часто ці очікування підвищують тривогу в дитини. Діти дуже часто згадують свій попередній негативний досвід з однолітками в очікуванні, що він може повторитися.

Коли ми хочемо допомагати дітям, то варто не забувати надавати допомогу та підтримку дорослим. Звернувшись до психолога, підтримку отримають не тільки діти, а й батьки, або люди, що з ними поруч, допомагають знайти внутрішні ресурси, налагодити комунікацію з дітьми, зрозуміти та зменшити неконструктивні прояви дитячої поведінки, відновити довірливі стосунки.

Чим більше дорослих людей, що готові допомогти, підтримати, прояснити, розділити переживання та захоплення, буде навколо дитини, тим швидше дитина відновиться. Після кваліфікованої допомоги у дітей знову з'являється усмішка, зменшуються тривоги, повертаються плани на життя, діти знову мріють і вірять, що все буде добре. А з цією вірою значно легше успішно справлятися з усіма життєвими викликами.

Отож, психологічна реабілітація допомагає дітям, які зіткнулися з проблемами, пов'язаними з їхніми навичками соціального спілкування та розуміння емоцій. Це може допомогти їм зрозуміти свої почуття та реакції, а також допомогти зрозуміти почуття та реакції людей, які їх оточують. Цей етап може допомогти дитині зміцнити свої соціальні зв'язки та зрозуміти важливість свого життя. Це дозволяє дитині подолати проблеми та стати сильною та стриманою людиною.

*Липейко Діана Володимирівна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Литовченко Віктор Петрович,
к. філос. н., доц.,
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»
(м. Ніжин, Україна)*

ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

Війна, що розпочалася внаслідок повномасштабного вторгнення в Україну, кинула виклик не лише українському суспільству загалом, але й системі освіти зокрема. Воєнні дії створили надзвичайно складні умови для освітнього процесу. Традиційний освітній процес, зазнав значних змін, а учасники цього процесу – педагоги, учні, студенти – опинилися в емоційно та психологічно складних умовах. В таких умовах педагогічна підтримка стає не просто важливою, а й життєво необхідною. Її мета – допомогти всім, хто задіяний в освітньому процесі, впоратися з емоційними та психологічними труднощами, адаптуватися до нових умов навчання, зберегти мотивацію до знань та відновити відчуття безпеки.

Форми та методи педагогічної підтримки можуть бути різними, адже кожен учасник освітнього процесу має свої особливі потреби. Так, психосоціальна підтримка передбачає створення атмосфери довіри та емпатії, активне слухання та співпереживання, надання інформації про те, як впоратися зі стресом та тривогою. Організація психологічних тренінгів та груп підтримки може стати цінним ресурсом для людей, які пережили травматичні події. Важливо навчити учасників освітнього процесу методам саморегуляції та емоційної стійкості. Проводити тренінги з розвитку життєвих навичок, таких як критичне мислення, прийняття рішень, вирішення проблем. Створювати атмосферу надії та оптимізму, щоб допомогти учасникам освітнього процесу вірити у краще майбутнє.

Педагогічна підтримка має ґрунтуватися на індивідуальному підході до потреб кожного студента. Створення гнучкого та адаптивного навчального середовища, використання інтерактивних та ігрових методів навчання, заохочення самостійної та дослідницької діяльності – все це може допомогти дітям та молоді зберегти інтерес до навчання та здобувати знання навіть в умовах невизначеності. Використання інтерактивних та інноваційних методів навчання зробить освітній процес цікавим та захоплюючим. Також важливо давати студентам можливість здобувати знання та навички, які допоможуть їм у житті в умовах війни.

Інформаційна складова також не менш важлива. Надання достовірної та актуальної інформації про освітній процес, організація консультацій для педагогів та батьків, створення онлайн-ресурсів – все це допоможе учасникам освітнього процесу отримати необхідну допомогу та підтримку. Прозорість,

доступність, простота доступу усувають бар'єри для здобувачів освіти, сприяють утворенню сприятливого освітнього середовищу.

Отже, педагогічна підтримка – це важливий фактор, який може допомогти учасникам освітнього процесу впоратися з труднощами, зберегти психічне та емоційне благополуччя, а також продовжувати освітню діяльність навіть в умовах воєнного стану. Важливо зазначити, що педагогічна підтримка в умовах воєнного стану – це спільна відповідальність. Педагоги, психологи, батьки, органи влади та всі небайдужі люди повинні об'єднати зусилля, щоб допомогти дітям та молоді пройти через цей складний період життя. Ефективність педагогічної підтримки залежить від злагодності, координації та співпраці всіх учасників освітнього процесу. Лише спільними зусиллями ми зможемо забезпечити якісний освітній процес та зберегти психічне та емоційне благополуччя молодих людей від яких буде залежати наше майбутнє.

Список використаних джерел

1. Кузьмін Д.В., Леміш Н.О. Соціально-педагогічна підтримка здобувачів освіти, які опинилися у складних життєвих потребах. Інноваційна педагогіка. 2024. Випуск 62. Том 2. С.246-251.
2. Слюсаревський М.М., Любов В.Г. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2022. № 4(1). С. 1-7.

*Мартенюк Тетяна Вікторівна,
студентки III курсу
спеціальності «Початкова освіта»
Глухенька Людмила Миколаївна,
науковий керівник, викладач природничих дисциплін
Фахового коледжу «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

У статті розглядається питання як війна вплинула на якість освіти школярів, чому так важливо навчатися не дистанційно, а офлайн.

Ключові слова: дистанційне навчання, освітній процес, прогалини, безпека.

Постановка проблеми. Здобувачі освіти пережили багато стресових ситуацій, чимало з них постраждали від війни. Покинути свої домівки і переїхати в інші регіони. За даними ЮНІСЕФ, орієнтовно 2,2 мільйона тепер перебувають у інших країнах. Діти, які пережили обстріли, втікали, переховувались у бомбосховищах чи просто були змушені переїхати кудись із дому – далеко від друзів, у нове мовне середовище – пережили серйозні стресові ситуації. Тому важливо подолати прогалини в навчанні, а також яким чином загоїти психологічні травми, які так чи інакше впливатимуть на їхнє життя надалі, зокрема здатність навчатися.

Актуальність дослідження.

Вплив війни на освітній процес є актуальною темою сьогодення, адже саме пошуки шляхів розвитку освіти в умовах жахливої війни – це певний досвід нашого народу, завдяки якому змінилося наше сьогодення. Вплив війни на освіту в Україні – це питання, яке потребує аналізу та обговорення, адже від нього залежить культурне майбутнє як країни загалом, так і наступних поколінь.

З перших днів війни наша держава зазнала значних втрат у всіх регіонах країни, що є безпрецедентним світовим злочином у першій чверті ХХІ століття. Особливо болючим для країни стали втрати життів дітей та дорослих, а також знищення міст, сіл, життєво важливої інфраструктури. Це стосується також руйнування освітніх закладів, неможливості для багатьох учнів та студентів відвідувати школи та університети. Війна призвела до виникнення питань доступності та безпеки освіти. Багато дітей втратили можливість долучитися до навчального процесу, педагоги під загрозою обстрілів викладали в регіонах, де ведуться або потенційно можуть відбуватися бойові дії. Такі умови потребують серйозного планування освітніх процесів та забезпечення належних умов навчання в умовах війни.

Освіта виступає одним з чинників мирного співіснування народів. Проте наразі сама освіта виявляється ареною зіткнення економічних, політичних, національних і суспільних інтересів, що особливо загострюються в регіонах, де тривають військові конфлікти (1, с. 70-71).

Розкриваючи нашу тему необхідно навести вислів професора філософії та соціології Паризького університету Е. Морена: «Навчати розумінню математики або іншій подібній дисципліні – це одне, а навчати людському розумінню – зовсім інше. У цьому полягає власне духовна місія освіти: навчити розумінню між людьми як умові та гармонії інтелектуальної і моральної солідарності людського роду» (2).

Війна в Україні внесла свої корективи у всі сфери життя, зокрема в систему освіти та організацію освітнього процесу. В Концепції «Нова українська школа» зазначено, що освітній простір має сприяти розвитку дитини та її мотивації до навчальної діяльності (3). Однак у сучасних умовах освітній простір дитини не завжди є середовищем освітнього закладу. Відповідно до цього перед вчителем стоїть завдання вплинути на мотивацію учнів у дистанційному або змішаному форматах, зробити інформаційне середовище сприятливим та результативним, дібрати відповідні методи та прийоми підвищення рівня мотивації (4, с. 3).

Як вважає Л.Гриневич, дистанційна освіта не може бути єдиною формою освіти, бо втрачається багато важливих функцій – насамперед, індивідуальний зворотний зв'язок, спілкування, соціалізація, командна робота, формування соціальних стосунків, виховання, співпереживання. Крім того, дистанційна освіта потребує високої самодисципліни дитини. Всі ми розуміємо, що часто цій дисципліні мають сприяти батьки. Якщо вони не цікавляться дитиною, то й успішність буде ще гіршою.

Однак навіть у таких складних та небезпечних умовах педагоги продовжують освітній процес. В Концепції НУШ зазначено, що «найважливіше завдання вчителя — підтримувати в кожному учневі впевненість і мотивацію до пізнання» (4). Саме навчальна діяльність є провідною в молодшому шкільному віці, є продуктивною за умов наявності позитивного ставлення до освіти, пізнавальних інтересів у дитини. Діяльність педагога має бути спрямована на підвищення успішності учнів початкової школи, а отже, і на розвиток навчальної мотивації в цілому. Мотивація учнів початкової школи до навчання є «складною, комплексною системою мотивів, цілей та мотиваційних установок» (5, с. 243). Тому робота вчителя має бути комплексом методів та прийомів, спрямованих на підвищення рівня мотивації. Результатом формування навчальної мотивації є рівень шкільної успішності, що являє собою систему знань, умінь, навичок та бажання навчатись (5, с. 116).

Дистанційне навчання в Україні неможливе без процесів цифрової трансформації, що вимагає додаткових матеріальних (техніка, інтернет, програмні продукти) та нематеріальних (уміння вчителів працювати з ІКТ) ресурсів. Проблемним є те, що у час війни близько 30% учнів не мають постійного доступу до уроків онлайн. Також через війну розклад уроків часто доводилося змінювати. Форми та методи роботи вчителів теж недостатньо адаптовані до дистанційного навчання. Під час навчання онлайн найбільше страждають предмети, які передбачають наявність лабораторних та практичних робіт. Проблемою є і забезпечення учнів та вчителів комп'ютерами та

смартфонами під час дистанційного навчання. Зокрема, часто різноманітні презентації та матеріали краще переглядати саме на ноутбучі чи комп'ютері.

Найбільше навчальному процесові перешкоджають повітряні тривоги. Це призводить до освітніх втрат та прогалин у знаннях учнів. Адже багато тем діти пропускають. Освітні втрати у навчальних закладах України найчастіше компенсують наданням матеріалів для самостійного опрацювання. Вчителі іноді можуть надавати групові та індивідуальні консультації у вільний час чи ущільнювати навчальний матеріал. Тож ці та інші проблеми, які через війну виникли у навчальному процесі, значно вплинули і вплинуть на рівень знань дітей.

Важливого значення набуває безпека– укриття, де діти зможуть ховатися в разі небезпеки, а також організованість. Тобто кожен із нас, і діти у тому числі, повинен знати, як поводитися в тій чи тій ситуації.

Під час опитування в Україні з'ясовано, чи всі учні мали можливість користуватися підручниками під час війни. 41 % опитаних учителів зазначили, що всі учні мали підручники в друкованому або електронному вигляді. 53,6 % указали, що не всі учні мали доступ до навчальних книг. Цей факт дає підстави передбачити, що освітній процес у таких класах зазнавав труднощів, адже особливість сприймання у молодшого школяра передбачає задіяння різних рецепторів, зокрема зорових. Візуальні опори, вміщені в підручниках, значною мірою забезпечують повноцінне засвоєння дітьми навчального матеріалу, а їх відсутність загальмовує цей процес. Окрім того, розгортання навчання спирається на дидактичний принцип неперервного повторення, упровадження якого зумовлене віковими особливостями засвоєння молодшими школярами навчального матеріалу. Відсутність навчальної літератури, безумовно, уповільнило поступ учнів у досягненні очікуваних результатів.

Отже ми можемо зробити висновки про те, війна – суцільний жах, який охопив всі сфери, включаючи освітній процес. Освіта під час війни потребує координації та співпраці між державними органами, міжнародними співтовариствами, місцевими організаціями, соціальними працівниками та незалежними експертами для забезпечення максимальної освітньої можливості та захисту дітей в умовах навчання. Необхідно забезпечити навчальні процеси не лише методичними матеріалами, а й соціальною та емоційною підтримкою, культурними заняттями, доступом до новітніх технологій;

Список використаних джерел

1. Українська освіта в умовах війни : монографія / за наук. ред. С.О. Терепищого. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. – 234 с.
2. Морен, Е. Освіта у майбутньому: сім невідкладних завдань. М. : “Прогрес”, 2007. С.78.
3. Концепція «Нова українська школа» / Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>..

4. Волянюк, С. В. Актуальні проблеми розвитку мотивації учнів початкової школи в умовах війни. [Електронний ресурс] / С. В. Волянюк, – Режим доступу до ресурсу: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/17188/7%20%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D1%83%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%B2%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%20%D0%B2%20%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

5. Волянюк А. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка. 2020. Т. 1. № 27. С. 4.

*Марченко Марина Петрівна,
студентка спеціальності «Транспортні технології»
Кузьмін Дмитро Володимирович,
к. юрид. н.,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»
(м. Ніжин, Україна)*

РОЛЬ РОЗВИТКУ НОРМ ТРАНСПОРТНОГО ПРАВА У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ТА БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Розвиток сучасної цивілізації, побудованої людством, базується на ключових принципах забезпечення безпеки, економічної й соціальної стабільності, а також розвитку різних форм і методів поширення інформації. У рамках вищезазначеного слід наголосити, що транспорт відіграє у цьому сенсі ключову роль. Транспорт все більше стає не лише комфортним та доступним засобом переміщення людей, багажу та вантажів, а й усе частіше виступає як основа функціонування національної та глобальної безпеки. Ефективно функціонуюча транспортна галузь створює ті успіхи в економіці, які є основою розвитку сучасності.

У свою чергу, ефективне функціонування транспортної галузі серйозно залежить від розвитку норм права, які прямо впливають на безпеку громадян. Саме тому важливим є аналіз ролі розвитку норм транспортного права у формуванні правової культури та забезпеченні безпеки в умовах сьогодення. Досліджуючи зазначену тему, спробуємо виявити ключові виклики, які постають перед суспільством та державою, і запропонуємо можливі шляхи вирішення цих проблем.

Першою групою проблем, які впливають на розвиток норм сучасного транспортного права, є інновації в технологіях та зміни в суспільних потребах, що змушують постійно адаптувати правові норми. Деякі з цих викликів та інновацій включають питання, пов'язані із експлуатацією сучасних електромобілів та альтернативні джерела енергії. Електромобілі та альтернативні джерела енергії (Більдер, с. 5-6) в сучасному транспортному секторі відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності, екологічності та сталості. Зростаюча свідомість щодо змін клімату та вичерпання природних ресурсів стимулює перехід до більш екологічно чистих технологій, а електромобілі та альтернативні джерела енергії саме відповідають цим вимогам. Одним з ключових аспектів у використанні електромобілів є інфраструктура заряджання. Розбудова мережі зарядних станцій та стандартизація їхнього використання вимагають відповідних норм та правил, які забезпечать зручність користування та безпеку. Паралельно з електромобілями, розвиваються й інші альтернативні джерела енергії для транспорту, такі як водень, біопаливо та сонячна енергія. Кожен з цих джерел

має свої переваги та виклики, які потребують вивчення та регулювання з боку транспортного права. Отже, розвиток електромобілів та альтернативних джерел енергії в транспортній галузі вимагає відповідного адаптивного реагування з боку законодавців та регуляторів. Нові норми та стандарти повинні сприяти розвитку цих технологій, забезпечуючи при цьому безпеку, ефективність та екологічність транспортного сектору у майбутньому.

Також важливим аспектом розвитку сучасних транспортних технологій є інтермодальність та спільне використання транспорту (Орда). Зростання популярності спільного використання транспорту (car-sharing, bike-sharing тощо) та інтермодальних перевезень (комбінація різних видів транспорту в одній поїзді) вимагає розробки нових правил та стандартів для забезпечення безпеки та захисту прав користувачів.

Актуальними питаннями для людства є також кібербезпека та захист від кібератак. Питання кібербезпеки та захисту від кібератак у транспортному секторі стають все більш актуальними та невідкладними, оскільки зростає кількість підключених до мережі транспортних систем. Ця зростаюча цифрова залежність відкриває нові можливості для кіберзлочинців і створює серйозні загрози для безпеки та функціонування транспортних мереж. Одним із ключових аспектів кібербезпеки у транспортному секторі є захист інфраструктури та систем керування. Це включає в себе забезпечення безпеки автоматизованих систем управління рухом транспортних засобів, систем безпеки на дорогах, систем автоматичного керування та моніторингу, а також захист інформаційних систем та даних. Зазначені загрози вимагають введення нових норм та стандартів з кібербезпеки в транспортному праві, а також співпраці між різними суб'єктами, включаючи урядові органи, промислові підприємства та осіб, які є учасниками законодавчого процесу.

Не останню роль відіграють також питання екологічної безпеки. Зміни клімату та екологічні вимоги стають невідкладними проблемами, які впливають на весь транспортний сектор та вимагають серйозних змін у нормах та правилах, які регулюють цю галузь.

Другою групою проблем, без сумніву, є те, що сучасний розвиток людства тісно пов'язаний із глобальними процесами, що, у свою чергу, ставить питання перед вітчизняним законодавством щодо гармонізації та уніфікації міжнародного та національного транспортного права. Уніфікація та гармонізація транспортного права сприяють зниженню витрат на дотримання різних норм та стандартів у кожній країні. Це дозволяє підприємствам зосередитися на оптимізації своїх процесів та забезпеченні якості своїх послуг, що підвищує їх конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Також забезпечуються права та інтереси усіх учасників транспортної галузі, включаючи перевізників, виробників, споживачів та інших суб'єктів учасників організації перевезень. Це сприяє створенню прозорих та стабільних умов для розвитку транспортного бізнесу та забезпечує взаємну довіру між усіма сторонами.

До третьої групи проблем віднесемо потребу боротьби зі злочинністю та забезпечення безпеки транспортної галузі та її інфраструктури. Злочинність у

транспортній сфері може мати серйозні наслідки для громадської безпеки, економічного розвитку та загального добробуту. Для ефективної боротьби з цими загрозами необхідно впроваджувати комплексні заходи та вдосконалювати правову базу. У цьому аспекті важливим є необхідність поліцейської присутності та патрулювання. Забезпечення належної поліцейської присутності на транспортних маршрутах, у терміналах, на зупинках та в інших важливих точках. Регулярне патрулювання сприяє запобіганню злочинності та забезпечує швидку реакцію на випадки порушень порядку. У цьому напрямі важливим є впровадження систем відеоспостереження, контролю доступу, датчиків безпеки та інших технологій, які сприяють виявленню та запобіганню злочинності на транспорті та удосконалення норм права, які регулюють експлуатацію зазначених технічних пристроїв.

У сучасному світі розвиток норм транспортного права відіграє ключову роль у формуванні правової культури та забезпеченні безпеки в умовах сьогодення. Зростаюча мобільність населення, постійний технологічний прогрес та глобалізація транспортних мереж створюють нові виклики, які можуть бути успішно вирішені лише шляхом вдосконалення та адаптації правових норм. Розвиток норм транспортного права прямо сприяє формуванню правової культури серед громадян, що має важливе значення для забезпечення дисципліни та порядку на дорогах, підвищення безпеки учасників руху та зменшення аварійності.

Таким чином, активний розвиток та удосконалення норм транспортного права відображають сучасні реалії та вимоги суспільства, сприяючи формуванню правової культури та забезпеченню безпеки в умовах сьогодення. Реалізація цих норм сприятиме створенню стабільного, безпечного та розвинутого транспортної галузі, яка відповідатиме потребам сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Більдер, М. А. (2007) Особливості формоутворення об'єктів дизайну працюючих на альтернативних джерелах енергії (на прикладі електромобілів). Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв, № 6, С. 3-8.
2. Орда О.О. (2019) Формування стратегій організації інтермодальних контейнерних перевезень в ланцюгах постачань на принципах кооперації учасників: Дис. на здобуття вчен. ступеня канд. техн. наук: спец. 0522.01 «Транспортні системи». Харків. 2019. 184 с.

*Мельник Дмитро Володимирович,
студент спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
Черняк Тетяна Григорівна,
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України»
(м. Рівне, Україна)*

РЕКОНСТРУКЦІЯ МИНУЛОЇ РЕАЛЬНОСТІ ТА ПОГЛЯД НА СЬОГОДЕННЯ У СВІТЛІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ, ДУХОВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА, ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ТА ЛІДЕРОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Вступ

В сучасному світі ретельне вивчення та реконструкція минулих подій виявляються ключовими для належного розуміння та аналізу сучасної реальності та суспільних процесів. Історичний контекст дозволяє нам уникнути повторення помилок минулого та зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки у розвитку суспільства. Це особливо важливо в умовах складних викликів та кризових ситуацій, коли історичний досвід може стати важливим джерелом навчання та підґрунтям для ефективних стратегій подальшого розвитку. Крім того, аналіз минулих подій допомагає визначити основні цінності та ідеали, на яких базується сучасне суспільство, і розкриває шляхи досягнення національної єдності.

Історичний контекст

Україна, як і багато інших країн, має багату історію, в якій важливе місце займають боротьба за державність та втрати незалежності. Від періоду Київської Русі до сучасних днів, український народ переживав різні етапи свого розвитку, що вплинули на формування його національної свідомості та ідентичності. Ключові історичні події, такі як Козацька Рада, Голодомор, Холодна війна та Оранжева революція, відіграли значну роль у формуванні та зміцненні української національної ідентичності. Розуміння цих подій допомагає нам краще зрозуміти сучасну політичну та соціокультурну ситуацію в Україні та в світі в цілому.

Державотворчі процеси в умовах війни

Державотворчі процеси в умовах війни є складними та важливими для майбутнього країни. Війна, з одного боку, створює надзвичайні виклики та загрози для стабільності та існування держави. З іншого боку, вона може стати каталізатором для консолідації суспільства та мобілізації ресурсів у відповідь на загрозу. Важливою складовою державотворчих процесів в умовах війни є формування національної ідентичності та підтримка національної єдності.

Війна може змусити суспільство переглянути свої цінності та ідеали, що може призвести до посилення національної самосвідомості. Важливо, щоб політичні лідери в цей час змогли ефективно комунікувати із громадянами та стимулювати їхню патріотичну атмосферу. Державотворчість в умовах війни часто пов'язана з важливими рішеннями щодо оборони території, мобілізації економічних та людських ресурсів, а також з розвитком стратегій зовнішньої політики та дипломатії.

Важливим елементом державотворчих процесів є також забезпечення духовної безпеки суспільства. Воєнний конфлікт може породжувати моральні та етичні дилеми, що ставлять під сумнів деякі базові цінності. Тому важливо, щоб уряд та лідери суспільства здійснювали заходи для збереження моральної стійкості та підтримки етичних норм. Державотворчі процеси в умовах війни також створюють можливості для переосмислення структури та функціонування державних інститутів. Воєнний час може вимагати швидких та рішучих дій, але в той же час це може бути часом для реформ та модернізації системи управління. Такі процеси можуть зміцнити державні інституції та забезпечити більш ефективне функціонування держави в майбутньому.

Політологічний та лідерологічний аналіз

Важливо враховувати, що в умовах війни та кризових ситуацій лідерство набуває особливого значення. Лідер повинен бути здатний демонструвати стійкість, визначеність та впевненість у своїх діях, а також мати здатність вести народ через складні часи. Крім того, важливою є здатність лідера зберігати моральні цінності та духовну стійкість суспільства під час кризових ситуацій.

Політологічний та лідерологічний аналіз дозволяють не лише зрозуміти ситуацію, а й розробити ефективні стратегії дій для досягнення успішного вирішення проблем. Вони становлять важливий інструмент для політичного керівництва та відновлення стабільності та безпеки у складних умовах воєнних конфліктів та після їх завершення.

Повоєнна відбудова та перспективи

Після завершення війни настає фаза повоєнної відбудови, яка вимагає комплексного підходу та обґрунтування пріоритетів у відновленні суспільства як матеріальної, так і духовної сфер. З одного боку, це означає відновлення зруйнованих інфраструктурних об'єктів, житлового фонду, та економічного потенціалу країни. Необхідно також забезпечити відновлення соціальних систем, включаючи освіту, охорону здоров'я, та соціальне забезпечення, щоб підтримати місцеве населення та забезпечити його добробут.

З іншого боку, повоєнна відбудова вимагає уваги до духовних аспектів суспільства. Національна ідентичність та культурна спадщина мають бути відновлені та зміцнені. Збереження та розвиток національних традицій, мови, та культурних цінностей є важливими завданнями для забезпечення єдності та ідентифікації суспільства. Пріоритети у повоєнній відбудові також повинні включати створення сприятливого середовища для економічного розвитку та підтримки підприємництва. Це може включати заохочення інвестицій, розвиток інноваційних технологій, та покращення умов для бізнесу. Зміцнення

економічної бази держави є важливою передумовою для стабільності та процвітання нації.

Висновки

Дослідження підкреслює важливість історичного контексту для розуміння сучасної політичної ситуації та духовної безпеки суспільства. Рекомендації щодо посилення цих аспектів включають подальший розвиток політологічного та лідерологічного аналізу, а також активну участь лідерів у формуванні національних цінностей та стратегій розвитку.

*Мілецька Марія Олександрівна,
генеральний директор ТОВ «Центр освіти «Оптіма»
Марченко Андрій Володимирович,
директор з розвитку ТОВ «Центр освіти «Оптіма»
Кириленко Світлана Володимирівна,
к. пед. наук, начальник відділу інноваційної діяльності
та дослідно-експериментальної роботи ДНУ
«Інститут модернізації змісту освіти»
(м. Київ, Україна)*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОГО ФОРМАТУ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА БАЗІ ТОВ «ЦЕНТР ОСВІТИ «ОПТІМА»

Досвід та успіхи найбільш розвинених країн світу у галузі науки, нових технологій свідчать про необхідність перебудови системи освіти у напрямі створення умов для особистості, яка має вільно проявляти свої здібності, розвиватися відповідно до своїх нахилів.

Забезпеченню високого інтелектуального рівня громадян може сприяти дистанційна освіта, яка відкриває перед людиною широкі можливості для отримання освітніх послуг у необмеженому географічному просторі, окрім того сприяє розвитку самостійного планування та побудови особистісно зорієнтованого навчального графіка учня.

Використання дистанційних форм і методів навчання сприяє індивідуалізації процесу успішного навчання, спонукає учнів до самостійної роботи, сприяє формуванню в них інформаційної культури, налаштовує на оволодіння інноваційними засобами здобуття та застосування інформації.

Таким чином поширення та впровадження дистанційної освіти в систему закладів середньої загальної освіти – важливий механізм інформатизації й інтелектуалізації сучасного суспільства, виховання високоінтелектуальної, морально розвинутої широкоглядної особистості, подолання нерівності в системі сучасної освіти.

Переваги дистанційної форми навчання для учнів закладів загальної середньої освіти полягають, насамперед, в інтенсивному оновленні знань, що здобуваються зі світових інформаційних ресурсів; розширюють поле навчальної діяльності вчителя; забезпечують спеціальні потреби як учнів з особливими освітніми потребами, так і будь – яких інших категорій учнів під час отримання ними базової середньої освіти; розвивають пізнавальні інтереси, сприяють формуванню їх професійного напрямлення, оволодінню новітніми методами сучасних наукових досліджень.

Тому особливої актуальності набуває проблема впровадження єдиного інформаційно-освітнього середовища для навчально-методичного забезпечення закладів загальної середньої освіти по забезпеченню виконання вимог

Державного стандарту повної загальної середньої освіти в умовах державно-приватного партнерства.

Державно-приватне партнерство в освіті – система відносин між державними та приватними закладами освіти, при реалізації яких ресурси обох об'єднуються з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород між ними, для взаємовигідної співпраці на довгостроковій основі у створенні нових моделей освітнього процесу. Одним із стратегічних принципів державно-приватного партнерства є принцип забезпечення вищої ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним закладом освіти без залучення приватного партнерства. Це пов'язано з обмеженістю, вичерпаністю людських, фінансових, майнових ресурсів, які належать державі.

Для подальшого розвитку системи освіти, а також для забезпечення комплексності й узгодженості дій, пов'язаних зі здійсненням дистанційного навчання, необхідно забезпечити інтеграцію цифрового та очного середовища на засадах державно-приватного партнерства.

Головною метою має стати забезпечення загальнонаціонального доступу до освітніх ресурсів шляхом використання сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій задля реалізації громадянами свого права на освіту. Соціальне значення змішаної (очно-дистанційної) форми навчання на засадах державно-приватного партнерства полягає в можливості вирішення таких проблем: які стосуються змісту, методів, організаційних форм і засобів навчання, гуманітаризації та гуманізації освіти.

Концепція змішаного (очно-дистанційного) формату навчання змінює погляд на процес навчання в цілому, зумовленою інноваційною освітньою потребою принципово нового підходу щодо надання освітніх послуг сучасному здобувачу освіти.

На сьогоднішній день такі принципи роботи закладу середньої освіти вже втілюються на цифровій освітній платформі ТОВ «Центр освіти «Оптіма», яка базується на багаторічному застосуванні позитивного європейського досвіду організації дистанційної шкільної освіти з урахуванням особливостей національного українського законодавства, Державного стандарту повної загальної середньої освіти, об'єднання зусиль українських та європейських фахівців. Аналізуючи освітні запити, як учнів і вчителів, так і батьків, удалося створити унікальну освітню систему, навчатись на якій можливо незалежно від місця проживання/тимчасового перебування учня, стану здоров'я, особливих потреб, політичної ситуації. Навчатись в дистанційній школі можна з будь-якого місця світу за індивідуальним графіком, на своїй швидкості сприйняття, без будь-яких обмежень. Цю освітню систему вже сьогодні можна ефективно запроваджувати в закладах освіти за дистанційною формою або за змішаним форматом навчання на засадах державно-приватного партнерства.

Таким чином, наразі особливим пріоритетом у розвитку закладів загальної середньої освіти є організація змішаного (очно-дистанційного) формату навчання для забезпечення доступності якісної повної загальної середньої освіти для всіх громадян України.

*Мороз Олег Васильович,
аспірант кафедри педагогіки
Сопівник Руслан Васильович,
д. пед. н., проф.,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ГУМАНІСТИЧНІ ТЕОРІЇ ЛІДЕРСТВА

У результаті узагальнення теорій походження лідерства нами виділено 5 груп, що відповідають визначеним методологічним підходам: 1) особистісна сфера – концентрує увагу на дослідженні особистісних якостей лідерів, лідерської «Я-концепції», інстинктів лідерів (психоаналіз) [1;2]; 2) ситуаційна сфера – передбачає вивчення ефективності лідерства та умов прояву у конкретних ситуаціях, які визначаються суттю та структурою групового завдання, відносинами між послідовниками, їх зрілістю, позиційною владою лідера та інше [3]; 3) сфера поведінки і взаємодії – досліджується поведінка лідера, його взаємодія з послідовниками, статус і соціальні ролі; 4) мотиваційна сфера – вивчається здатність лідера формувати потрібні для реалізації головного групового завдання мотиви послідовників; 5) ціннісна сфера – включає вивчення філософії, світогляду, цінностей лідерів і послідовників і їх взаємозв'язок, у ході якого відбувається ціннісний обмін [4].

У той же час, в ХХ-ХХІ ст. у менеджменті набули популярності та підтвердили свою ефективність на практиці гуманістичні теорії лідерства. Ці теорії акцентують на тому, що ефективність управління залежить від здатності лідера забезпечувати задоволеність послідовників, сприятливий морально-психологічний клімат в організації, подолання конфлікту між індивідом і організацією шляхом структурування ролей, стимулювання членів групи до самореалізації потенціалу через прояв ініціативи і відповідальності. У цьому зв'язку цікавою є теорія «аміцитії», коли лідер розглядається як примирювач, дипломат, медіатор, фігура, яка здатна консолідувати членів групи, перетворити їх на колектив і команду породжуючи відносини дружби (аміцитії) (А. Залізняк, Р. Аргіріс, Р. Лікерт) [4];

До гуманістичних теорій лідерства, на наш погляд, можна відтесати теорію трансформаційного лідерства. Поняття «трансформаційне лідерство» з'явилося наприкінці 1970- рр. ХХст. Автором даного конструкту є Джеймс Макгрегор Бернс, який визначив традиційне лідерство як трансакційне, протиставивши його трансформаційному лідерству, що розглядається як процес, спрямований на досягнення колективних цілей шляхом взаємного використання мотивів, що є в лідера і послідовників. Трансформаційні лідери, як доводив Б. Басс, викликають довіру, повагу і захоплення у своїх послідовників завдяки таким атрибутам: інтелектуальна стимуляція; індивідуальне ставлення; надихаюча мотивація; ідеалізований вплив[4].

Проте, найповніше гуманістичні ідеї представлені у теорії ціннісного лідерства. Цей напрям досліджень започатковано відносно недавно (80-ті – 90-

ті рр. XX ст.). Ціннісний лідер орієнтований на розвиток і підтримку в організації вартостей, що сприяють самореалізації і особистісному вдосконаленню послідовників. Вивчення лідерства, з точки зору його взаємозв'язку з питаннями цінностей, етики і моралі в більшій мірі стало предметом філософського аналізу. У розвиток ціннісних теорій лідерства істотний вклад внесли: Р. Грінліф, С. Кучмарські і Т. Кучмарські, К. Ходжкінсон, Г. Фейрхольм та ін [7].

В основі теорії ціннісного обміну постулат про те, що люди охоче йдуть за тим, у кого є чому повчитись (знання, метод управління, інтелігентна, шляхетна поведінка, вміння ефективно комунікувати, налагоджувати взаємодію тощо). Кожен послідовник бачить у взаємовідносинах з лідером свої переваги ціннісного обміну, поступово росте і розвивається у професійному та управлінському плані і на певному етапі стає «стейкгольдером» (співвласником долі управлінського капіталу). Таким чином, лідер перетворює послідовника на такого ж лідера як він сам.

Кульмінаційною точкою розвитку гуманістичних теорій лідерства вважаємо розробку і застосування в організаційному менеджменті теорії лідерства-служіння, автором якої є американський консультант з управління бізнесом Роберт Грінліф. У своїй праці «Обслуговуюче лідерство: подорож природою законної влади і величі» він відзначив, що поняття «слуга» і «лідер» можуть сприйматися як протилежні, але перебувають в єдності. Великим лідером є той, хто допомагає (служить) іншим людям. По-справжньому лідерські якості проявляються в тій людині, яка зорієнтована на надання допомоги і підтримки іншим в їх індивідуальному і професійному рості [6].

Отже, такі теорії, як ціннісного обміну, сервант лідерства, аміцитії, трансформаційного лідерства передбачають можливість для самореалізації в ролі лідера значної кількості осіб, що не пригнічують шляхом домінування інших, а підсилюють їх ціннісний потенціал, а це, у свою чергу, може суттєво пожвавлювати динаміку розвитку галузі чи окремого її процесу.

Список використаних джерел

1. Гальтон, Ф. (1996). *Спадковість таланту: Закони та наслідки*. Мисль.
2. Олпорт, Г., Айзенк, Г., Кеттел, Р. (2000). *Теорія рис: процес лідерства пояснюється виявом тих чи інших рис характеру індивіда*. НТУ
3. Stogdill, R. (1948). Personal Factors Associated with Leadership: A Survey of Literature. *Journal of Psychology*, 25, 35-71.
4. Сопівник Р.В., Рахманіна А. С., Санченко О. В. (2023). *Лідерологія: підручник*. К.: «Компринт», 620 с.
5. Кетс де Вірс, М. (2007). *Містика лідерства: розвиток емоційного інтелекту*. Альпіна Бізнес Букс.
6. Greenleaf, R. (1977). *Servant leadership: A journey into the nature of legitimate power and greatness*. Paulist Press.
7. Kuczumarski, T. D. (1995). *Values-Based Leadership: Rebuilding Employee Commitment, Performance and Productivity*. Prentice Hall.

*Мороко Діана Олексіївна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Баланюк Леонід Миколайович,
викладач,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Інформаційна війна стала невід'ємною частиною українсько-російського конфлікту. Російська пропаганда використовується для маніпулювання громадською думкою, виправдання агресії та деморалізації українського суспільства. Її вплив на хід та сприйняття конфлікту є значним і багатограним.

Російсько-українська інформаційна війна — комплекс заходів, постійно здійснюваних урядовими та неурядовими організаціями Росії та України в інформаційному просторі України, Росії, інших країн та міжнародних організацій, спрямованих на отримання стратегічно-політичних переваг шляхом деморалізації або введення в оману суперника та протидії заходам іншої сторони у глобальному протистоянні Росії і України, а також протистоянні Росії та «Західного світу». Почалась у часи розпаду СРСР і точиться донині — як суттєва ідеологічна складова сучасної російсько-української війни.(1)

Напередодні вторгнення росії в Україну і протягом всієї війни, що триває, соціальні мережі, телебачення та веб-сайти слугували полем битви для держав і недержавних суб'єктів, які поширювали конкуруючі наративи про війну і зображували конфлікт у своїх власних термінах. Із затягуванням війни ці цифрові системи заповнила дезінформація. Стратегічні пропагандистські кампанії, в тому числі ті, що поширюють дезінформацію, аж ніяк не є чимось новим під час війни, але перехід до соціальних мереж як основного каналу розповсюдження інформації змінює спосіб ведення інформаційної війни, а також те, хто може брати участь у поточних дискусіях для формування нових наративів.

За своєю суттю наративи, які представляють росія та Україна, є діаметрально протилежними. росія представляє війну в Україні, яку Путін називає «спеціальною військовою операцією», як необхідний оборонний захід у відповідь на розширення НАТО у Східній Європі. Путін також представляє військову кампанію як необхідну для «денацифікації» України і припинення нібито геноциду, що проводиться українським урядом проти російськомовного населення. На противагу цьому, український наратив наполягає на тому, що війна є агресією, підкреслює свою історію як суверенної нації, відмінної від

росії, і зображує своїх громадян і збройні сили як героїв, що захищають себе від невинного вторгнення. І росія, і Україна широко використовують соціальні мережі для представлення своїх версій подій, що розгортаються, і посилення протилежних наративів про війну, включаючи її причини, наслідки і продовження. Урядовці, окремі громадяни та державні установи звертаються до різних платформ, включаючи Facebook, Twitter, TikTok, YouTube та Telegram, для розміщення інформації. Важко визначити точну кількість контенту, завантаженого цими різними суб'єктами, але масштаби інформації про війну, що завантажуються в соціальні мережі, є величезними. Наприклад, лише за перший тиждень війни відео з різних джерел у TikTok з тегами #Russia та #Ukraine набрали 37,2 млрд. та 8,5 млрд. переглядів відповідно.

Напередодні російського вторгнення 24 лютого дезінформаційні меседжі загалом мали на меті деморалізувати українців, посіяти розбрат між Україною та її союзниками і посилити суспільне сприйняття росії. Заяви включали в себе те, що нарощування військової присутності перед вторгненням було лише для навчань; повідомлення, зосереджені на історичному ревізіонізмі, щодо дезінформацій про Україну як суверенну державу (що Україна не має історичних претензій на незалежність і була створена росією); заяви про неонацистську інфільтрацію в українському уряді; заяви про загрози російському населенню в Україні та про те, що український уряд здійснює геноцид у тих частинах Донецької та Луганської областей, які з 2014 року незаконно контролюються підтримуваними росією сепаратистами; поширення наративів, які применшують масштабне вторгнення росії, привертаючи увагу до ймовірних воєнних злочинів інших країн; тощо.

З початку війни зусилля з дезінформації продовжують зосереджуватися на використанні розколів всередині України та між урядами інших країн. Аналіз російських урядових та підтримуваних державою ЗМІ під час війни показує, що поточні наративи обертаються навколо кількох ключових тем. До них відносяться теорії змови щодо українських та американських досліджень біологічної зброї та так звані операції під чужим прапором, коли росія стверджує, що дії, які вони здійснювали, насправді були здійснені Україною з метою приховати справжнє джерело відповідальності. Перелік дезінформаційних наративів, характерних для України, є довгим і постійно розширюється. (2). Важливо зазначити, що в Україні є центр протидії дезінформації.

Центр протидії дезінформації (англ. Center for Countering Disinformation) — робочий орган Ради національної безпеки і оборони України, утворений відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про створення Центру протидії дезінформації», уведеного в дію Указом Президента України від 19 березня 2021 року № 106.

Центр забезпечує здійснення заходів щодо протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, виявлення та протидії дезінформації, ефективною протидією пропаганді,

деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігання спробам маніпулювання громадською думкою. (3)

Отже, інформаційна війна стала невід'ємною частиною українсько-російського конфлікту.

Росія використовує пропаганду та дезінформацію для маніпулювання громадською думкою, виправдання агресії та деморалізації українського суспільства.

Дезінформація та пропаганда можуть впливати на хід війни, підірвати довіру до влади, деморалізувати українців, а також мати довгострокові наслідки для України та росії. Боротьба з дезінформацією та пропагандою є важливою складовою українського спротиву російській агресії. Важливо підтримувати незалежні ЗМІ, підвищувати медіаграмотність населення та поширювати правдиву інформацію.

Список використаних джерел

1. [Дезінформація під час російсько-української війни — Вікіпедія \(wikipedia.org\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Дезінформація_під_час_російсько-української_війни)
2. [Dunayeva Larysa Mykolaiivna.pdf \(pdu.edu.ua\)](https://pdu.edu.ua/)
3. [Центр протидії дезінформації — Вікіпедія \(wikipedia.org\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Центр_протидії_дезінформації)

*Нагорна Катерина Володимирівна,
асистент кафедри управління та
освітніх технологій
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасна освіта перебуває на етапі трансформації. Адже, на сьогоднішній день, є багато чинників які неї вплинули – спочатку пандемія Covid-19, яка просто «закрила» заклади освіти для учасників освітнього процесу, потім велика «біда» Українського народу – вторгнення росії, що також внесло корективи в освітню систему.

Проте інформаційний розвиток в світі не зупиняється і зміни в європейському суспільстві активно впливають на освітній процес. Тому потреба в підготовці фахівців адаптованих до соціальних змін та криз у суспільстві, бути психологічно стійкими, розвивати здатність до самоорганізації – це вимагає пошуку нових форм організації навчального процесу.

Людина створена таким чином, що вже з перших днів життя прагне до пізнання оточуючого її світу: все розглядає, намагається до всього дотягнутись руками, відчутти та прислухатись. З часом рівень активності таких дій зростає, і з оволодінням та вміннями користуватися найпростішими знаряддями та, набуттям певного досвіду, в неї виявляються не лише дослідницькі задатки, а й задатки та нахили до творчості. Практичним втіленням даних вмінь витуває проєктна технологія, яка дозволяє «пізнати те, що знає учень і використати в своїй майбутній діяльності». На думку видатного українського вченого С. Б. Кримського, «досвід майбутньотворення та конструювання в сучасній цивілізації показав, що здійснення актів переходу від теорії до практики, від минулого до майбутнього, від потенційного до актуального, від природнього до штучного потребує діяльності особливого типу. Такою діяльністю і є проєктування та його головне концептуальне завдання — проєкт» (Кримський, с. 6-15).

Особливої уваги такий підхід в освіті стає важливим тоді коли навчальний процес переходить в дистанційний формат та практична діяльність в основному базується на самостійному вивченні та засвоєнні знань. Оскільки проєкти є практичним утіленням отриманих знань і вмінь під час виконання роботи з розв'язанням наближених до реального життя задач та їх виконання — організація самостійної дослідної роботи під час вивчення предмету, створення умов для їх самонавчання, розвитку ініціативи, окреслення інтересів та особистих прагнень.

В українській педагогічній практиці явище проекту з'явилося в останнє десятиліття в результаті діяльності міжнародних організацій, які розробляли і поширювали освітні проекти.

Навчальна проектна діяльність має проблемно-пошуковий характер. Вона поєднує в собі елементи пошукової, творчої, дослідницької діяльності, самостійну роботу учасників освітнього процесу, що відбувається у співпраці з викладачем або наставником. У ній присутні елементи ігрової, пізнавальної і професійної діяльності. Тому, обираючи об'єкт проектної діяльності, слід враховувати певні вимоги до здійснення даного методу практичного навчання, адже робота над навчальним проектом передбачає розв'язання проблемних ситуацій, що потребує від учасників освітнього процесу пошукових зусиль, спрямованих на розробку оптимальних шляхів його реалізації, незмінний публічний захист і аналіз підсумків.

Необхідно забезпечити умови навчальної проектної діяльності, а саме: можливість використання, застосування отриманих знань, умінь і навичок; відповідність навчального завдання індивідуальним можливостям учасників освітнього процесу, наявність необхідних матеріально-технічних засобів, забезпечення безпечних умов навчання та праці, залучення освітніх ресурсів.

Проектну діяльність можна розглядати як вид роботи, що дозволяє перетворити академічні знання на реальний життєвий досвід учасників освітнього процесу. Неможливо не погодитися з тим, що проектування є потужним засобом людської діяльності. Але коректне ставлення до проектування полягає в розумінні його інструментальності. Проектування — це лише засіб, але не мета (Яременко, с.81-84).

Отже, варто зазначити, що використання проектних технологій сприяє розвитку та збагаченню власного досвіду учасників освітнього процесу, дозволяє розвинути самостійність та власне бачення розв'язання певної соціальної проблеми. Використання проектних технологій сприяє:

- Розвитку адекватної самооцінки, формуванню позитивної «Я-концепції» (досвід цікавої роботи й публічної демонстрації її результатів);
- Розвитку комунікативної та інформаційної компетентності, інших соціальних навичок;
- Розв'язанню профорієнтаційних завдань.

Список використаних джерел

1. *Кримський С. Б.* Проект і проектування в сучасній цивілізації // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико зорієнтований зб. / Наук. керів. і ред. *І. Г. Єрмаков.*— К.: Департамент, 2003.— С. 6–15.
2. *Яременко О. О.* Соціальні дослідження як інструмент обґрунтування соціальних програм та проектів // Соціальна робота в Україні: теорія і практика.— 2002.— № 1.— С. 81–84.

*Новак Ірина Олексіївна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Баланюк Леонід Миколайович,
викладач,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)*

ДУХОВНА БЕЗПЕКА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Попри те, що російська агресія проти України триває з 2014 року, до 2022-го на законодавчому рівні не було прийнято належних мір зі збереження об'єктів культурної спадщини України в умовах війни. Зокрема законодавство не надавало працівникам установ зі збереження культурної спадщини достатнього інструментарію для оцифрування об'єктів авторського права, що зберігаються у фондах архівів і музеїв України і які за строком дії майнових авторських прав не перейшли у суспільне надбання. (1)

За час війни ми неодноразово переконалися, що культура — це не лише про творення сенсів у мирних обставинах, а й постійна робота з тим, що відбувається тут і тепер. І коли йде війна у всіх її жахливих проявах, то, кажучи словами митця Антона Слепакова, «зараз така червона кривава доріжка культури», тобто культура не відсторонюється від важких тем і далі є нервом суспільства. (2)

Кожна критична ситуація, з якою стикається людина чи компанія, є своєрідною перевіркою правильності її дій, вміння реагувати на обставини, здатності «тримати удар» та пристосовуватися до зміни подій. А також є можливістю звірити моральний компас – чи я вірю в те, про що говорю, чи мої цінності є справжніми, чи готовий я дотримуватися проголошених декларацій. І війна є найжорсткішою з усіх перевірок, з якими можна стикнутися в житті. Адже вона перевіряє день за днем, місяць за місяцем і ставить в надскладні умови, в яких схибити дуже легко. І велике щастя, коли можеш впевнено сказати – так, я пройшов всі перевірки. І велика честь очолювати компанію, яка кожен день своєю роботою підтверджує заявлені цінності. (3)

Через повномасштабну війну українські музеї з безцінними експонатами опинилися під загрозою знищення. Деякі з них в окупації та вже пограбовані росіянами, деякі постраждали від обстрілів, а музейники змушені покидати рідні міста, через що не всім вдається залишитися у професії. Хто далі від бойових дій, устиг евакуювати або сховати весь чи хоча б частину музейного фонду, але працює зі скороченим фінансуванням.

Місто Луцьк, що на Волині, славиться передусім замком Любарта, а з 2018 року туристи приїжджають туди й у Музей сучасного українського мистецтва Корсаків.

З початком воєнного стану велику кількість робіт перенесли в безпечне місце, але музей далі діє та розповідає людям про сучасне мистецтво, зокрема регулярно влаштовуючи різні експозиції українських митців. (4)

Під час окупації росіяни спустошили фонди Херсонського художнього музею імені Олексія Шовкуненка, Херсонського обласного краєзнавчого музею та Художньої галереї імені Альберта Гавдзинського у Новій Каховці. До окупованого Криму вивезли колекції іконопису 17-20 століть, українського живопису 19-20 століть, зокрема, 297 творів живопису та графіки Гавдзинського, роботи сучасних митців. Частина викрадених картин опинилася в експозиції Центрального музею Тавриди в Сімферополі.

Хронологія одного з актів мародерства, за свідченнями працівників Херсонського художнього музею імені Олексія Шовкуненка: тільки за один день, 1 листопада 2022 року, з території музею виїхали три фури та шкільний автобус із награваним. Наступного дня виїхало ще дві фури. 3 листопада автобусом забирали залишки. За попередніми оцінками, йдеться про близько 15 тисяч одиниць колекції. (5)

Попри тривалу російську агресію проти України, культура залишається нервом суспільства, яке змушене протистояти військовій агресії. Цінності і моральний компас перевіряються в кризових ситуаціях, а культурні установи, незважаючи на небезпеку, продовжують свою діяльність, щоб зберегти духовну спадщину країни. Українські музеї, як символи національної ідентичності, стикаються з викликами війни, проте волонтери і організації продовжують надавати їм підтримку та допомогу, щоб зберегти і захистити культурне надбання України.

Отже, знищення або викрадення пам'яток культури рашистами направлене на знищення національної самосвідомості українського народу, яка є основою його національної ідентичності. І якщо ми поступимося рашистам у боротьбі на фронті духовної безпеки у цій російсько-українській гібридній війні, то український народ не тільки втратить українську «душину» але й свободу, волю і державу.

Список використаних джерел

1. Збереження культурної спадщини в умовах воєнного стану - <https://ukrpatent.org/uk/news/main/zberezhennia-kulturnoi-spadshchyny-v-umovakh-voiennoho-stanu-ta-innovatsiina-ekosistema-ukrainy-xvi-mizhnarodnyi-biznes-forum-23032023>
2. Культура під час війни. Північ - <https://www.ukrainer.net/kultura-i-viyna-pivnich/>

3. Цінності під час війни – <https://www.corteva.com.ua/press-publications/values-in-the-war.html>
4. Культура під час війни. Захід. Музей Корсаків і «Територія терору» - <https://www.ukrainer.net/kultura-i-viy-na-zakhid/>
5. Вандалізм і мародерство: Росії проти культурної спадщини України - <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3729227-vandalizm-i-maroderstvo-vijna-rosii-proti-kulturnoi-spadsini-ukraini.html>

Оганян Армаїс Татульович,
студент спеціальності «Комп'ютерна інженерія»
Стрикун Микола Володимирович,
Викладач, спеціаліст I категорії
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і
природокористування України»
(м. Ніжин, Україна)

ВНУТРІШНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ, ЩО СПРИЯЮТЬ РОСІЙСЬКОМУ ВТОРГНЕННЮ

Ніхто не міг уявити війну в центрі Європи, де ядерна країна, «ІІ армія світу» та прямий нащадок СРСР буде намагатись захопити колись «братню» та дружню суверенну державу. Нині це питання набуває особливої актуальності і потребує всебічного вивчення. Деякі дослідники вже зверталися до аналізу даної теми в своїх працях, серед них: "Україна: шлях до свободи" (2014) Timothy Snyder, "За лаштунками війни: Україна і Росія 2013-2014" (2015) Serhii Plokyh, "Гібридна війна: український досвід" (2017) Marko Suprun.

Серед можливих причин агресивної політики рф варто виділити: по-перше, російський імперіалізм, по-друге, неспроможність державної системи протягом періоду незалежності зорієнтуватись на національних інтересах, висока проросійська активність в середині України, по-третє, відсутність грамотно вистроєної військової доктрини. (1)

Після розпаду СРСР Росія прагнула відновити свою владу над колишніми радянськими республіками, створюючи ряд конфліктів: Молдова (Придністров'я), Грузія (Південна Осетія, Абхазія) та Україна (Крим, ОРДЛО).(2) Агресивні імперські мотиви орієнтувалися не на цивілізований розвиток рф зсередини, а йшли на підкорення сусідніх народів шляхом спонсорування сепаратизму та військових кампаній.

Серед внутрішніх факторів, які посприяли російському повномасштабному вторгненню є глибока насиченість політичної площини проросійськими силами. Досить тривалий час у парламенті України представлялись ліві сили, з чіткою прорадянською політикою (КПУ), проросійські - (Партія Регіонів, ОПЗЖ) та похідні від них. (3) Вони проводили антиукраїнську діяльність, яка руйнувала національні засади в усіх сферах життя держави.

Слабкість економічного розвитку пострадянської України не давала можливості достатньо сконцентруватись на військовій міці. Фінансування військово-промислового комплексу тривалий час здійснювались за залишковим принципом. Коштів не вистачало не лише на розвиток армії, а й на її утримання. Отримана у спадок майже мільйонна армія і потужний арсенал озброєння недалекоглядно були розпорошені. Таким чином, найбільша за площею країна в Європі лишилась з не захищеними кордонами. Прописаний в конституції України позаблоковий статус та знівельований Будапештський

меморандум ніяким чином не вплинули на безпекову ситуацію. Градус напруги додали розміщені на території Автономної Республіки Криму військові бази рф. Як наслідок Україна лишилась віч-на-віч з потужним агресивним ворогом.

Отже, на ряду з агресивними імперськими амбіціями рф повномасштабному вторгненню сприяли підривні дії проросійських політичних сил та відсутність досконалої військової стратегії на внутрішній та зовнішній арені.

Список використаних джерел

1. <http://surl.li/rteyy> Дата звернення 18.03.2024.
  2. <http://surl.li/rtfbr> Дата звернення 18.03.2024.
- <http://surl.li/rtfcq> Дата звернення 18.03.2024.

Оладов Сергій Андрійович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»)

Васюк Оксана Вікторівна,
д-р пед. н., проф,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

Перехід до цифрової економіки сприяв глибокому й інтенсивному проникненню інформаційних технологій у освітній процес, обумовивши, з одного боку, нові тренди розвитку вишів, а з іншого – жорсткіші вимоги до компетентності майбутнього фахівця. Цифрові освітні ресурси стають дієвими інструментами тих закладів, які впроваджують діджиталізацію у свою діяльність, персоналізуючи освітній процес і спрощуючи виконання численних освітніх завдань.

Нині педагогічна спільнота накопичила чималий арсенал робіт щодо використання хмарних технологій у освітньому процесі (О. Гриб'юк, О. Кузьмінська, С. Литвинова, Ю. Лотюк, Н. Морзе, Н. Сороко, М. Шиненко та ін.). Метою роботи є аналіз означених праць щодо висвітлення найефективніших хмарних технологій.

За визначенням О. Гриб'юка, хмара – це великий пул легко використовуваних і доступних віртуалізованих інформаційних ресурсів (обладнання, платформи розробки та/або сервіси) (Гриб'юк).

Учені також трактують це поняття, як складну інфраструктуру з великою кількістю технічних деталей, захованих у «хмарах». З-поміж найбільш поширених освітніх сервісів і систем вони називають Black board, Moodle, Microsoft Live@edu, Google Apps для освіти, Групи Google.

Лідером у сфері комерційних «хмарних» сервісів Н. Морзе та О. Кузьмінська вважають компанію Microsoft, яка пропонує відповідні рішення замовникам за допомогою Microsoft Online Services та платформи Windows Azure (Морзе, Кузьмінська). Прикладом хмарного сервісу для швидкої та якісної розробки власних тестів є OpenTest (Вакалюк).

Хмарні технології для закладів вищої освіти від Google мають низку переваг, серед яких головними виступають мінімальні вимоги до апаратного забезпечення, незалежність від потреби мати спеціальне програмне забезпечення, підтримка всіх операційних систем і клієнтських програм, можливість використовувати для роботи з документами будь-який мобільний пристрій, що підтримує роботу в Інтернеті, а також безкоштовність інструментів Google Apps Education Edition .

Одним із напрямів застосування хмарних технологій в освіті є переміщення в хмару систем управління навчанням (Learning Management Systems, LMS), коли передача підтримки таких LMS як Blackboard, Moodle

зовнішнім провайдером дозволяє освітнім установам заощаджувати кошти на купівлі й підтримці дорогого обладнання та програмного забезпечення. Вчені констатують, що найбільш поширеним напрямом використання хмарних технологій є застосування моделі хмари «програмне забезпечення як сервіс». Особливої уваги заслуговує сервіс Google Docs, за допомогою якого студенти мають можливість виконувати сумісні проєкти, обговорювати їх, публікувати результати в мережі Інтернет, з метою подальшого аналізу створювати зведені таблиці й діаграми, а також проходити тестовий контроль і самоконтроль навчальних досягнень. Окрім зазначеного сервісу, інструментами цієї технології є електронна пошта Gmail, календар Google, диск Google – сховище для зберігання власних файлів, сайти Google – інструмент, який дозволяє створювати сайти за допомогою стандартних шаблонів.

Зручною є хмарна платформа Microsoft Live@edu, використання якої надає можливість вивчати офісні додатки через веббраузер. Окрім того, до сервісів цієї платформи відносять електронну пошту, календар, вебконференції, віртуальну дошку, конструктор створення та підтримки вебсайтів, можливість створення, редагування документів (Вакалюк).

Шукаючи напрями вдосконалення індивідуальної форми навчання, С. Литвинова адаптувала сервіс WiziQ й організувала освітній процес на основі технології віртуального класу (Литвинова).

Хмарні технології, як вважає Ю. Лотюк, дозволяють підвищити якість підготовки студентів закладів вищої освіти та покращити контакт викладача зі студентами. Щоб побудувати систему навчання студентів на основі хмарних технологій для вивчення математики, вчений пропонує у хмарі університету розмістити електронний навчальний посібник, який складається з теоретичного матеріалу та прикладних завдань, і стверджує, що із цією метою слід застосовувати систему Moodle (Лотюк).

Microsoft Office 365 для освітніх установ дозволяє користуватися всіма можливостями «хмарних» служб, допомагаючи економити час та кошти, а також підвищує працездатність студентів. Серед найбільш відчутних переваг розробники продукту називають можливість проведення віртуальних уроків та використання сайтів груп, які дозволяють студентам «тримати руку на пульсі».

М. Шиненко та Н. Сороко розкривають функціональні можливості хмарних технологій для організації дистанційного навчання як навчання у хмарі (за допомогою сервісу Google Groups), моніторингу якості освіти (за допомогою Google Doc), упровадження системи аналітики (за допомогою Google Analytics) (Шиненко, Сороко).

Отже, застосування таких хмарних технологій має позитивний вплив на якість освіти. Нині популярності набувають хмарні сервіси, за допомогою яких викладач отримує можливість розробляти власні або використовувати наявні навчальні матеріали та здійснювати контроль навчання. Ми переконані, що наявність електронних навчальних посібників також сприятиме вдосконаленню освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Гриб'юк О. О. Перспективи впровадження хмарних технологій в освіті. *Теорія та методика електронного навчання. Зб. наук. пр.* Кривий Ріг. 2013. 4. С. 45–58.
2. Морзе Н. В., Кузьмінська О. Г. Педагогічні аспекти використання хмарних обчислень. *Інформаційні технології в освіті.* 2011. 9. С. 20–9.
3. Вакалюк Т. А. Можливості використання хмарних технологій в освіті. *Актуальні питання сучасної педагогіки. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Острог, 1–2 листопада 2013 року). Херсон, 2013, С. 97–9.
4. Литвинова С. Г. Методика використання технологій віртуального класу вчителем в організації індивідуального навчання учнів [автореферат]. Київ: Ін-т інформаційних технологій і засобів навчання нац. академії пед. наук України; 2011. 22 с.
5. Лотюк Ю. Г. Хмарні технології у навчальному процесі ВНЗ. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. Зб. наук. пр.* Рівне. 2013. 1. С. 61–7.
6. Шиненко М. А, Сороко Н. В. Використання хмарних технологій для професійного розвитку вчителів (зарубіжний досвід). *Інформаційні технології в освіті.* 2012. 12. С. 206–14.

*Олексенко Катерина Олександрівна,
студентка спеціальності «Харчові технології»
Дубас Наталія Вікторівна,
викладачка вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист
ВСП «Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)*

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА БЕЗПЕКУ ТА ЯКІСТЬ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ: РОЛЬ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ІННОВАЦІЙ

Сучасний світ стикається з різноманітними викликами, серед яких особливе місце посідає війна. В умовах воєнного стану питання безпеки харчових продуктів стає вкрай актуальним. Але що саме означає безпека харчових продуктів?

Безпека харчових продуктів – це поняття, що охоплює обробку, підготовку та зберігання їжі таким чином, щоб запобігти хворобам харчового походження. Виробники та реалізатори продуктів харчування повинні дотримуватися строгих процедур, щоб уникнути потенційних небезпек для здоров'я. Це означає, що вони повинні гарантувати безпечність харчових продуктів на кожному етапі їхнього виробництва та реалізації.

Безпечний продукт – це той, який не завдаватиме шкоди споживачу за умови правильного споживання. Коли виробник виготовляє продукт, він повинен оцінити ризики від того чи іншого небезпечного фактору, як ці ризики вплинуть на небезпечність продукту, а також спосіб споживання продукту.

Небезпечні харчові продукти, що містять хвороботворні бактерії, віруси, паразити або шкідливі хімічні речовини, можуть спричинити більше 200 різних хвороб. Згідно з оцінкою Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), майже кожен десятий у світі стає жертвою вживання неякісних харчових продуктів, а ця цифра збільшується у період війни.

Воєнні конфлікти часто призводять до руйнування інфраструктури, переривають поставки продуктів та змушують людей шукати альтернативні джерела харчування, нерідко з ризиком для їхнього здоров'я. У таких умовах контроль якості та безпеки харчових продуктів стає надзвичайно важливим, оскільки неякісна або забруднена їжа може призвести до серйозних захворювань та навіть смерті.

Розуміння ролі хімічної освіти у забезпеченні безпеки та якості харчових продуктів у період війни є критично важливим для захисту здоров'я та життя мільйонів людей, які перебувають у зоні бойових дій. Роль хімічної освіти та інновацій у цьому контексті стає надзвичайно важливою.

Перш за все, знання хімії сприяє розумінню та аналізу складу харчових продуктів, а також виявленню потенційних загроз і ризиків, пов'язаних з їхнім забрудненням. Знання інноваційних методів аналізу та контролю дозволяє виявляти небезпеку та вживати необхідні заходи щодо покращення безпеки

продуктів. Наприклад, застосування новітніх технологій у галузі хімічного аналізу дозволяє швидко виявляти навіть найменші кількості шкідливих речовин у продуктах харчування. Крім того, інноваційні підходи до зберігання продуктів, такі як модифікація упаковки або використання нових консервантів, можуть значно підвищити термін зберігання та зберегти якість харчових продуктів навіть у військових умовах. Таким чином, поєднання хімічних знань з інноваційними розробками стає ключовим фактором у забезпеченні безпеки та якості харчових продуктів під час воєнних дій.

Хімічна освіта стимулює розвиток нових методів збереження та обробки харчових продуктів, які відіграють критичну роль у забезпеченні їхньої безпеки та якості, навіть у надзвичайних умовах війни. Деякі із таких інновацій включають:

- активну упаковку, яка використовує спеціальні матеріали, що можуть відсіювати або поглинати шкідливі гази, запобігаючи таким чином псуванню продуктів та зберігаючи їхню свіжість;
- модифіковану атмосферу, що використовує контрольоване середовище упаковки з певними газами для збереження якості продуктів та запобігання росту мікроорганізмів;
- холодну пастеризацію, яка використовує низькі температури для убивання шкідливих мікроорганізмів, зберігаючи при цьому корисні властивості та текстуру продуктів;
- високий тиск обробки, що дозволяє убивати бактерії та інші мікроорганізми без нагрівання продуктів, зберігаючи при цьому їхні вітаміни та мікроелементи;
- екструдкування, яке забезпечує довший термін зберігання продуктів шляхом піддачі їх високому тиску та температурі.

Ці нові технології дозволяють зберігати харчові продукти на довший термін та зберігати їхню якість та безпеку, що має надзвичайне значення в умовах воєнного часу, коли доступ до свіжих продуктів може бути обмеженим або навіть неможливим.

Отже, можна зробити висновок, що знання з хімії та інновації грають ключову роль у забезпеченні безпеки та якості харчових продуктів під час війни. Наша відповідальність полягає в постійному вдосконаленні та застосуванні новітніх методів та технологій, щоб забезпечити населення найвищим рівнем безпеки та якості харчових продуктів у найскладніших умовах військових дій.

Список використаних джерел

1. Димань Т.М., Мазур Т.Г. Безпека продовольчої сировини і харчових продуктів. – Київ: Академія, 2011. – 520 с.
2. Волошина І.М. Біобезпека продуктів харчування. (Електронний ресурс) – К.: НУХТ, 2014. – 83 с.
3. Власов В. І. Методичні підходи щодо оцінки продовольчої безпеки країни / В. І. Власов, В. П. Саблук, М. А. Лисак // Економіка АПК. – 2009. – № 8. – 90 с.

*Оськіна Наталія Олегівна,
студентка спеціальності «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»
Вінник Ірина Володимирівна,
викладач фахових дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Ірпінь, Україна)*

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЛОГІСТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ

В сучасному світі, що стрімко розвивається, інноваційна діяльність стала невід’ємною складовою успішного функціонування будь-якого закладу фахової передвищої освіти. Інноваційна діяльність — не просто модне слово, а й стратегічний напрямок, який дозволяє: створити конкурентоспроможні технології, техніку та матеріали, забезпечити інноваційний розвиток суспільства, підготувати фахівців нового типу, здатних генерувати та втілювати в життя нові ідеї.

Інноваційна діяльність у коледжі має багатогранний характер: з одного боку, вона є джерелом оновлення змісту освіти та здобуття нових наукових знань, а з іншого — це рушійна сила розробки нових технологій та продукції, що стимулює розвиток економіки та підвищення добробуту суспільства.

Важливим аспектом інноваційної діяльності є її практична спрямованість. Студенти повинні не лише отримувати теоретичні знання, але й мати можливість застосовувати їх на практиці, брати участь у розробці та впровадженні інноваційних проектів. Саме з цією метою коледж продовжую розширювати співпрацю з науково-дослідними інститутами, підприємствами та організаціями; постійно оновлює матеріально-технічну базу для проведення практичних занять.

Інноваційна діяльність у закладі ФПО — це інвестиція в майбутнє. Вона дозволить Україні стати лідером інноваційного розвитку та підготувати нове покоління фахівців, які зможуть творити майбутнє країни.

Ринок праці динамічно розвивається, генеруючи нові потреби та виклики. Це, в свою чергу, зумовлює зростання попиту на кваліфікованих фахівців, здатних відповідати вимогам часу. В умовах жорсткої конкуренції за абітурієнтів та працевлаштування випускників, оцінка освітніх послуг, що пропонуються закладами ФПО, набуває особливого значення. Традиційний підхід до оцінки, який фокусується на переліку дисциплін, кваліфікації викладачів та матеріально-технічній базі, вже не є достатнім. Сьогодні на перший план виходить привабливість освітніх програм для споживачів: абітурієнтів, їхніх батьків та потенційних роботодавців. Оцінка освітніх послуг з позиції привабливості має враховувати: відповідність освітніх програм потребам ринку праці, практичну спрямованість навчання та наявність можливостей для стажування, рівень викладання та інноваційні методи

навчання, можливості для розвитку особистості та кар'єрного зростання, відгуки випускників та роботодавців.

Важливим інструментом оцінки освітніх послуг є рейтинги закладів освіти. Однак, окрім традиційних рейтингів, які ґрунтуються на формальних показниках, все більшої популярності набувають рейтинги, що враховують думку споживачів.

Оцінка освітніх послуг з позиції привабливості – це не просто спосіб вибрати найкращий заклад освіти. Це потужний інструмент, який стимулює до вдосконалення освітніх програм, підвищення якості навчання та розвитку інноваційних методів викладання.

В умовах жорсткої конкуренції за абітурієнтів та працевлаштування випускників заклади освіти, які нехтують оцінкою освітніх послуг з позиції привабливості, ризикують втратити свою конкурентну позицію на ринку освітніх послуг.

Сучасний світ стрімко змінюється, ставлячи перед фаховою передвищою освітою нові виклики та завдання.

Одним із ключових моментів у цій динамічній системі стає актуальність викладання дисциплін, адже саме від них залежить рівень підготовки майбутніх фахівців та їхня спроможність відповідати потребам ринку праці.

Важливо розуміти, що дисципліни, які вивчаються у закладах ФПО, не просто набір теоретичних знань. Це систематизована сукупність навчального матеріалу, який має: сприяти формуванню у студентів компетенцій, необхідних для успішної професійної діяльності, вчити застосовувати здобуті знання на практиці, вирішуючи реальні проблеми та завдання, стимулювати критичне мислення та аналітичні здібності, виховувати відповідальність та креативність.

Актуальність викладання дисциплін обумовлюється низкою факторів: швидким розвитком науки та технологій, що потребує постійного оновлення змісту освітніх програм, зміною потреб ринку праці, що потребує фахівців з новими знаннями та навичками, глобалізацією та інтеграцією України у світовий освітній простір.

Методика викладання дисциплін має ґрунтуватися на: інноваційних підходах, які роблять навчання більш цікавим та ефективним, практичній спрямованості, яка дозволяє студентам набути досвіду вирішення реальних проблем, зв'язку з економічним життям суспільства, що робить знання студентів більш цінними та затребуваними.

Студент сучасності – це не просто пасивний реципієнт інформації. Це активний учасник освітнього процесу, який має: системно підходити до навчання, комплексно використовувати здобуті знання, бути готовим до постійного самовдосконалення. Саме тому викладання дисциплін у заклах освіти – це не просто передача знань, а відповідальна місія з підготовки нового покоління фахівців, які зможуть творити майбутнє України (Січкарук, с. 68)

Важливо, щоб викладач володів широким спектром сучасних освітніх технологій і вмів обирати ті з них, які є найбільш ефективними для досягнення поставлених цілей.

В освітній сфері застосовуються два типи педагогічних технологій – інноваційні та традиційні. Найважливішим чинником розвитку та конкурентоспроможності є інновації, інтелект та знання людини (Лупенко, с.112). Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Війна в Україні суттєво вплинула на освітній процес, змушуючи викладачів шукати нові методи та підходи до викладання. Це стосується й дисципліни логістики, яка, як і раніше, є однією з найважливіших для економіки країни.

Які ж інноваційні методи можна використовувати для викладання логістики в умовах війни? Онлайн-навчання: використання онлайн-платформ та інструментів (Moodle, Discord, Zoom, Google Meet) для проведення лекцій, семінарів та практичних занять. Застосування інтерактивних методів навчання, таких як вебінари, онлайн-дискусії та віртуальні практичні роботи. Проектне навчання: розробка та реалізація студентами проектів з логістики, пов'язаних з актуальними проблемами воєнного часу, співпраця з підприємствами та організаціями, що потребують логістичних рішень. Кейс-метод: використання кейсів з реальних логістичних ситуацій для аналізу та прийняття рішень, розробка власних кейсів з урахуванням специфіки воєнного часу, запрошення фахівців-практиків для обговорення кейсів. Ділові ігри: проведення ділових ігор з логістики, що дозволяють студентам набути практичного досвіду (Саух, с.225).

Важливо зазначити, що використання інноваційних методів викладання логістики має ряд переваг: підвищує мотивацію та зацікавленість студентів у навчанні, дозволяє краще засвоїти матеріал та набути практичних навичок, сприяє розвитку критичного мислення та аналітичних здібностей, готує студентів до роботи в умовах невизначеності та змін, в умовах війни інноваційні методи викладання логістики стають не просто доповненням до традиційних методів, а й необхідністю.

Вони дозволяють зробити освітній процес більш ефективним та результативним, а також підготувати фахівців, які зможуть успішно працювати в логістичній сфері в умовах воєнного часу та післявоєнної відбудови країни.

Окрім вищезазначених методів, важливо також звертати увагу на актуальні проблеми логістики, пов'язані з війною. Використовувати приклади з реального життя, щоб зробити навчання більш цікавим та практичним, залучати фахівців-практиків до освітнього процесу, підтримувати зв'язок зі студентами та надавати їм необхідну допомогу.

Війна – це не привід для зупинки освітнього процесу. Навпаки, це час для нових можливостей та інновацій.

Список використаних джерел

1. Саух П. Ю. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи. Житомир: Житомирський держ. університет ім. Івана Франка, 2011. 444 с.
2. Лупенко Ю. О., Жук В. М., Шевчук В. О., Ходаківська О. В. Фізична економія у вимірах теорії і практики господарювання. Київ: Інститут аграрної економіки, 2013. 502 с.
3. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі. Київ: Таксон, 2006. 88 с.

*Палаш Софія Сергіївна,
студентка спеціальності «Професійна освіта»
Єресько Олег Вікторович,
к. пед. н., доцент кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ

Мотивація — це бажання діяти заради досягнення мети. Це вирішальний елемент у постановці та досягненні наших цілей, основний рушій наших дій.

Мотивація є суттєвим побудовчим елементом людської поведінки, яка стимулює конкуренцію та сприяє формуванню соціальних зв'язків. Її відсутність може призвести до розвитку психічних проблем, таких як депресія, стресові розлади тощо. Мотивація включає в себе бажання продовжувати пошуки сенсу, цілей та значущості в житті. Особливої гостроти цей пошук набуває в часи збройної агресії російської федерації проти України.

У сфері організаційного управління відомо багато теорій мотивації, які можна розділити на дві основні групи: змістовні та процесійні. Розглянемо найбільш відомі з них.

Змістові теорії мотивації:

1) Теорії потреб:

Американський дослідник Генрі Маррей (1893 – 1988) нарівні з органічними (первинними) виокремив вторинні (психогенні) потреби, які вбачав результатом навчання і виховання: потреба у досягненні успіху, агресії, незалежності й протидії, повазі й захисті, домінуванні та приверненні уваги, уникненні невдач, допомозі й взаєморозумінні, пізнанні та поясненні.

Згідно з теорією ієрархії потреб, розробленої американським лікарем-психологом Абрагам Маслоу в 1943 р., предметом психології є поведінка, а не свідомість людини. Вивчаючи особливості поведінки американців, А. Маслоу поділив їх потреби на п'ять рівнів за ступенем впливу на поведінку:

- фізіологічні потреби;
- потреба в безпеці;
- соціальні потреби (належності, причетності, статусу, любові);
- потреба поваги, визнання;
- потреба в самоактуалізації (1).

Основною ідеєю А. Маслоу є принцип відносної пріоритетності мотивів, згідно з яким потреби нижніх рівнів вимагають задоволення й, отже, позначаються на поведінці людини раніше ніж потреби більш високих рівнів.

Теорія потреб Клейтона Алдерфера базується на трьох рівнях потреб:

- існування (existence) – фізіологічні потреби та потреби безпеки;
- взаємовідносин (relatedness) – потреба в міжособистісних стосунках;
- зростання (growth) – потреба самореалізації та поваги.

За першими літерами англійських назв потреб теорія отримала назву ERG.

На думку К. Алдерфера, кожна потреба, на відміну від потреб, визначених А. Маслоу, може задовольнятися незалежно від інших.

Розглянемо приклад. За відсутності гарантій зайнятості та відповідно подальших перспектив професійного та кар'єрного зростання, навіть у добре оплачуваного спеціаліста у більшості випадків починають превалювати особисті інтереси, а тому в нього зростає прагнення до наживи за рахунок підприємства (2).

2) Двофакторна теорія мотивації Фредеріка Герцберга.

Ця теорія, розроблена Ф. Герцбергом і колегами на основі проведених у 50-х роках ХХ століття досліджень двохсот інженерів і конторських службовців великої лакофарбної фірми, з'явилася у зв'язку зі зростаючою необхідністю з'ясувати вплив матеріальних і нематеріальних чинників на мотивацію людини.

Ф. Герцберг виділив дві групи мотивуючих чинників, які впливають на поведінку людей і свідчать про задоволеність роботою: гігієнічні (зовнішні) та мотиваційні (внутрішні).

1. гігієнічні (загальна політика компанії, інспекція і контроль, заробітна плата, міжособистісні стосунки, умови праці);

2. мотиваційні (мотиватори) (можливість досягнення успіхів на роботі, просування по службі, визнання людини як особистості, зміст трудової діяльності, відповідальність за доручену справу) (1).

Незадоволення роботою респонденти пояснювали тим, що вони вважали ставлення керівництва до них несправедливим, тоді як задоволення роботою вони сприймали як стан психологічного піднесення і самоактуалізації. Це привело Ф. Герцберга до висновку, що "гігієнічне" зовнішнє середовище та справедлива політика компанії можуть запобігти незадоволенню, але не можуть забезпечити психологічне піднесення та задоволення, оскільки ці аспекти формуються особливостями виробничих завдань і можливостей для особистісного росту. Двофакторна теорія спонукала керівництво багатьох компаній переглянути організацію праці та зосередитися на значущості роботи для людини, що допомогло підвищити її продуктивність.

Процесійні теорії мотивації:

Процесуальні теорії мотивації базуються на визначенні того, як поведуться люди з урахуванням їх сприйняття та пізнання життя. У процесуальних теоріях аналізується те, як людина розподіляє свої зусилля і як обирає певний тип поведінки для досягнення конкретних цілей.

Відповідно до теорії очікувань Віктора Врума, не тільки потреба є необхідною умовою мотивації людини, а й її надія на те, що обраний нею тип поведінки приведе до задоволення потреб. Очікування – це оцінка особистістю ймовірності даної події.

Приклад. Більшість людей очікують, наприклад, що закінчення школи або ЗВО з певною імовірністю дозволить їм одержати кращу роботу, а праця з повною віддачею обов'язково приведе до кар'єрного росту (2).

З точки зору В. Врума, мотивація є підсумковим результатом взаємодії трьох чинників: того, наскільки сильно індивід бажає отримати винагороду (валентність), і його оцінок можливостей того, що докладені зусилля приведуть

до результату в формі успішного виконання робочого завдання (сподівання), а досягнення поставленої цілі буде достойно винагороджено (інструментальність).

Згідно з теорією справедливості Джона Стейсі Адамса люди суб'єктивно визначають відношення отриманої винагороди до витрачених зусиль системно, у порівнянні із винагородами і умовами праці (якістю обладнання, доступом до інформації тощо) інших працівників, які виконують аналогічну роботу. Оцінюючи суб'єктивно винагороду за досягнуті в процесі праці результати, співробітники прагнуть до соціальної рівності. Якщо порівняння показує дисбаланс і несправедливість, то у людини виникає психологічна напруга. У такому разі слід мотивувати цього співробітника, зняти напругу та виправити дисбаланс. Працівники прагнуть відновити баланс або зміною рівня зусиль, що витрачаються, або вимаганням зміни рівня винагороди.

Теорія мотивації Лаймана Портера – Едварда Лоулера – комплексна теорія мотивації, що містить елементи попередніх теорій. На думку авторів, мотивація є одночасно функцією потреб, очікувань і сприйняття працівниками справедливої винагороди. У моделі Портера-Лоулера фігурує п'ять основних ситуаційних чинників: витрачені працівником зусилля; сприйняття; отримані результати; винагорода; ступінь задоволення (1).

Відповідно до моделі Портера-Лоулера по-перше, рівень зусиль, що витрачаються, залежить від цінності винагороди і від впевненості в наявності зв'язку між витратами зусиль і винагородою; по-друге, на результати, досягнуті працівником, впливають три фактори: витрачені зусилля, здібності і характерні особливості людини, а також усвідомлення нею своєї ролі в процесі праці; по-третє, досягнення необхідного рівня результативності може привести до внутрішньої винагороди, тобто відчуття задоволеності роботою, компетентності, самоповаги, і зовнішньої винагороди – похвала керівника, премія, просування за службою тощо (2). Основна ідея цієї теорії - результативна праця веде до задоволення і, очевидно, сприяє підвищенню результативності праці.

Отже, знайомство з існуючими психологічними теоріями професійної мотивації допомагає розуміти, які чинники та процеси впливають на те, що мотивує людей до досягнення успіху та задоволення в роботі. Ці теорії досліджують різноманітні аспекти мотивації, включаючи потреби, цілі, очікування, винагороди та стимули.

Список використаних джерел

1. https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/1lesko_psiholog_upravlin_organ_izaciyi/332.html
2. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/43225/3/Konspekt_lekcii_Teoriya_motivatcii_Olga_Prokopenko.pdf;jsessionid=FE9219CB8BB60C7B2EEB91A4A1DFF9D8

*Пац Сніжана Олександрівна,
здобувачка вищої освіти спеціальності «Туризм»*

Соловей Ірина Степанівна,

к. екон. н.,

Відокремлений структурний підрозділ Національного університету

біоресурсів і природокористування України

«Бережанський агротехнічний інститут»

(м. Бережани, Україна)

ДУХОВНА БЕЗПЕКА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Духовна безпека українського суспільства в умовах сьогодення набула особливого значення і не тільки в системі національної безпеки. Складові духовної безпеки прямо чи опосередковано впливають і на інші структурні елементи національної безпеки: економічну, соціальну, політичну, військову тощо. Беззаперечно, проблеми духовної безпеки послабили єдність українського суспільства і спричинили анексію Криму і збройні протистояння на Сході України, а потім і повномасштабне вторгнення. Зараз наша держава відстоює свій Суверенітет і Незалежність у запеклих боях, тому проблема духовної безпеки залишається надзвичайно актуальною і гострою.

Нажаль, упродовж тривалого часу з боку держави в Україні не надавалося цій проблемі належного значення, не було адекватної реакції на очевидні тенденції і загрози з боку агресивного північно-східного сусіда. Хоча деякі активісти, громадські діячі, науковці, члени патріотичних партій попереджали про очевидну загрозу.

«Духовна безпека – це система умов, що дозволяє певному суспільному суб'єктові (культурі, суспільству, державі) зберігати свої життєво важливі параметри в межах норм, що історично склалися. Їх вихід за рамки норми під впливом різного роду чинників (перш за все культурного, цінніснонормативного характеру) веде до дезорганізації і, кінець кінцем – до національної катастрофи, тобто розпаду суспільства та держави як цілісної системи у зв'язку з руйнуванням тих елементів, що створюють їх духовні засади» (Барановський, с. 10).

Не визволимося політично поки не визволимося духовно, – сказав Дмитро Донцов. Нам і до цього часу не просто вийти з-під впливу російського духовно-культурного простору, адже культурний шовінізм захоплював свідомість не одного покоління українців. Але ця війна не лише за території, майно чи ресурси. Це війна на життя або смерть. Для росіян сильна українська національна держава, духовно сильне українське суспільство, незалежна українська Україна – це смерть їх імперським амбіціям. А для нас і для нашої держави смертю є їхній «руській мір».

Питання духовної безпеки пов'язане із визначенням духу народу, культури, історії, державності. Окупанти однаково сильно бояться як Збройних Сил України так і об'єднаних духовно сильних українців.

Щоби подолати проблеми духовної безпеки українського суспільства найперше потрібна внутрішня усвідомлена воля кожного громадянина. І, що не менш важливо, у державній політиці потрібно сформувати стратегію формування загальнонаціональної системи цінностей, становлення і розвитку духовності та культури українського суспільства, розвивати політику формування національної пам'яті, підтримувати і захищати єдиний інформаційно-культурний простір, посилювати спільну відповідальність за долю українства. А також вдосконалити мовне законодавство держави, регулювати і контролювати дотримання чинного законодавства, адже оздоровлення і духовна безпека українського суспільства є запорукою перемоги над ворогами.

Список використаних джерел

1. Барановський В. Ф. Проблеми духовної безпеки українського суспільства: збірник наукових праць, 2-ге видання, доп. та доопраць. Київ : Лицар, 2018. 260 с.

Погорелов Єгор Павлович,
студент спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Кристончук Тетяна Євгенівна,
д. пед. н., проф.,
ВСП «Рівненський фаховий коледж Національного університету
біоресурсів і природокористування
України»
(м. Рівне, Україна)

МІКРОНАВЧАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами, їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті. Сутнісною ознакою інновації є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі.

Джерелом інновації є цілеспрямований пошук ідеї з метою розв'язання суперечностей, її освоєння відбувається шляхом апробації в формі педагогічного експерименту або пілотного впровадження.

Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Слово "інновація" має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації.

Поняття «інновація» означає нововведення, новизну, зміни, інновація як засіб і процес передбачає введення чогось нового. Щодо педагогічного процесу інновація означає введення нового у цілі, зміст, методи і форми навчання і виховання, організацію спільної діяльності.

Перспективним напрямом розвитку сучасної фахової передвищої освіти визначають мікронавчання.

Братися за все й одразу вже не модно – сьогодні все більшої популярності набуває практика «розбивання» великої мети на маленькі завдання. Це використовують як розробники ІТ-проектів, наприклад, за допомогою методології Scrum, так і освітяни.

Щоб ефективно використовувати мікронавчання (microlearning) – розбивання матеріалу на «правильні» шматки, – необхідно розуміти структуру навчального процесу (Barry J. Zimmerman, с. 56).

Навчальний процес необхідно поділити на три фази:

1. *Обмірковування заздалегідь (Forethought Phase)* – мотивація та постановка мети. Ставимо два запитання: чому й навіщо потрібно це вивчити? Далі визначаємо бажані результати, коротко- та довгострокові цілі й складаємо план дій.

2. *Виконання (Performance Phase)* – самоконтроль і самоспоглядання. Самоконтроль означає постійну перевірку того як ти виконуєш завдання. До речі, варто зосереджуватися лише на важливих завданнях, адже надмірна увага до деталей перешкоджає навчальному процесу. Самоспоглядання – це оцінювання власних успіхів впродовж виконання завдань. Вчити, перевіряти, вчити далі, знову перевіряти – так проходить фаза виконання.

3. *Самооцінювання (Self-reflection Phase)* – оцінка та висновки.

Пояснимо використання елементів мікронавчання на прикладі вивчення української мови. Вступ забезпечує першу фазу навчального процесу – обмірковування заздалегідь. Він включає теоретичний матеріал, опис завдань та постановку запитання. Другий тиждень «Лайфхаків з української мови» охоплює три підрозділи до теми «Загальна морфологія. Іменник». Кожен підрозділ розпочинається з короткого опису теми: тобто студент бачить, що саме він опанує протягом вивчення цієї теми. Упродовж вивчення цієї теми студенти ознайомлюються з принципами поділу слів на частини мови, з загальною характеристикою до кожної з них, навчаються визначати, якою частиною мови є те чи інше слово в реченні (Ляшенко А., с. 4).

Наступний етап – активне навчання, яке забезпечує фазу виконання. Це перегляд відео і розв’язання супроводжуваних завдань.

Алгоритм такий: під час перегляду відео студент отримує інструкції, відповіді на запитання «як?», а потім застосовує їх на практиці. Одразу після перегляду відео пропонується тест, що допомагає закріпити щойно вивчений матеріал і водночас оцінити себе. Так студент переглядає невеликий логічно завершений розділ, застосовує одержані знання на практиці та одразу бачить свій результат. Фаза виконання завершена успішно.

Залишилася фаза самооцінювання. Для її реалізації учневі потрібно одержати оцінку власних знань і зробити висновки – це етап завершення. У «Лайфхаках» наприкінці кожного тижня є змога заповнити аркуш студента та пройти підсумковий тест. Завдяки цьому студент закріплює матеріал та оцінює себе двічі. До того ж, аркуш здобувача освіти – зручний спосіб оцінити себе самотійно, адже весь теоретичний матеріал потрібно записати самотужки. Це і повторення, і створення конспекту, який знадобиться в майбутньому. Наприклад, модуль Загальна морфологія. Іменник. Завдання: намалюйте схему або візуалізуйте у вигляді малюнка тему «Частини мови». Біля назви кожної частини мови напишіть питання, на які вона відповідає, або ключові слова для її визначення.

Завдання традиційного підсумкового тесту охоплюють усе вивчене за тиждень, а наприкінці ставиться оцінка. Так здобувач освіти перевіряє себе та одразу бачить результати. Так з’являється змога зробити висновки про власний прогрес, а отже, навчальний цикл замикається.

Принципи *microlearning* стануть у нагоді і для самотійного навчання, і для створення навчального контенту. Засвоєний таким чином матеріал легко «дістати» з пам’яті та застосувати на практиці.

Ключові характеристики мікронавчання – стислість і цікавий контент. Контент поєднує в собі невеликі навчальні блоки, які можуть включати текст і

мультимедіа (відео та аудіофайли), зображення (фото та ілюстрації), ігри (прості завдання на одному екрані), тести та вікторини в стилі Quiz (Хомич О., с.2).

Таким чином, застосування принципу мікронавчання дозволяє студентам зосередитися не великих обсягах інформації, що полегшує засвоєння та запам'ятовування матеріалу; зменшує час на занятті та забезпечує можливість використовувати його для повторення матеріалу.

Список використаних джерел

1. Ляшенко А. Малими кроками до великих результатів. URL: <http://blog.ed-era.com/microlearning-malimi-krokami-do-vielikikh-riezultativ/> (дата звернення: 01.03.2024).
2. Хомич О. Мікронавчання: Як новий освітній тренд мотивує вчитися сучасних дітей. URL: <https://osvitoria.media/experience/mikronavchannya-yak-novyj-osvitnij-trend-motyvuje-vchytysya-suchasnyh-ditej/> (дата звернення: 01.03.2024).
3. Barry J. Zimmerman Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. URL: https://www.researchgate.net/publication/280751547_Attaining_self-regulation_A_social_cognitive_perspective (дата звернення: 01.03.2024).

Помаз Богдан Станіславович,
студент спеціальності «Агрономія»
Леміш Наталія Олександрівна,
к. істор. н., доцент,
*Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»
(м. Ніжин, Україна)*

АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ УКРАЇНОМОВНОГО ІНТЕРФЕЙСУ В МІЖНАРОДНИХ ПОВНОТЕКСТОВИХ БАЗАХ ДАНИХ

Відкритий доступ — це безкоштовний, швидкий, постійний, повнотекстовий доступ в режимі реального часу до наукових та навчальних матеріалів, що реалізовується для будь-якого користувача у глобальній інформаційній мережі, здійснюваний переважно до рецензованих науково-дослідних журналів. Перша важлива міжнародна згадка про відкритий доступ (англ. Openaccess (OA) міститься в Будапештській Декларації відкритого доступу у лютому 2002 р. За нею слідували заява Біфезда у червні 2003 р. і Берлінська декларація про відкритий доступ до наукових та гуманітарних знань у жовтні 2003 р. Поняття відкритого доступу широко обговорюється серед дослідників, вчених, працівників бібліотек наукових співробітників, фінансистів, державних службовців та видавців (2).

Міністерство освіти і науки України вживає необхідні заходи для надання українським здобувачам освіти доступу до важливих електронних ресурсів наукової інформації. Доступ до електронних ресурсів наукової інформації за бюджетні кошти здійснюється відповідно до Порядку забезпечення доступу закладів вищої освіти і наукових установ до електронних баз даних наукової інформації, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 27 лютого 2019 №269, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 06 травня 2019 р. за №463/33434 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2021 року №880 (3). Проаналізуємо наявність україномовного інтерфейсу деякі з них.

Google Scholar – є вільнодоступною пошуковою системою, яка індексує повний текст наукових публікацій всіх форматів і дисциплін. Google Scholar включає статті, що опубліковані в журналах, зберігаються в репозитаріях або знаходяться на сайтах наукових колективів чи окремих вчених. У результаті пошуку формується список, в якому джерела (статті, книги, дисертації) розташовані залежно від місця публікації, ким створений документ, по частоті цитування і як недавно був процитований документ. Пошукова система Google Scholar повідомляє користувачеві назву, фрагмент тексту і гіперпосилання на документ. Посилання на безкоштовні повні тексти публікацій мають позначки [PDF]. Google Scholar містить відомості не лише про онлайн, але і про друкарські статті. У списку результатів пошуку офлайн статті мають позначку [Citation]. За гіперпосиланням «Cited by ..» можна отримати відомості

про те, скільки і які саме документи посилаються на конкретну публікацію в межах бази даних. У списку результатів може бути декілька посилань на матеріали, що відносяться до однієї і тієї ж статті. Має україномовний інтерфейс.

DOAJ (Directory of Open Access Journals) – каталог рецензованих наукових журналів, періодичних видань відкритого доступу та метаданих їх статей, що охоплюють різні галузі знань (біологія, хімія, історія, археологія, економіка, політика, науки про землю, соціологія, медицина, техніка). DOAJ має зручний інтерфейс, на головній сторінці можна здійснити стандартний пошук серед журналів /або статей за ключовими словами, назвою часопису, заголовком статті, ім'ям автора чи словами з анотації. Меню складається з розширеного пошуку, перегляду за предметною рубрикою, форми для подачі заявки на журнал, новин. Не має україномовного інтерфейсу.

BASE (Bielefeld Academic Search Engine, з англ. Білефельдська академічна пошукова система) — одна з найбільших у світі пошукових систем, спеціалізованих на пошуку наукових публікацій відкритого доступу в Інтернеті, створена бібліотекою Білефельдського університету. В його основі лежить безкоштовне та відкрите програмне забезпечення Apache Solr та VuFind. Пошуковик збирає відкриті метадані з інституційних репозитаріїв та інших академічних цифрових бібліотек, а потім нормалізують та індексують дані для пошуку. Окрім метаданих ОАІ, бібліотека індексує вибрані вебсайти та локальні бази даних, які можна шукати через єдиний пошуковий інтерфейс. Користувачі можуть шукати бібліографічні метадані, включаючи анотації статей, якщо вони доступні. Однак BASE не здійснює повнотекстовий пошук. Бібліографічні дані надаються в декількох форматах, результати можуть бути відсортовані за кількома полями, наприклад, за автором або роком публікації. Має україномовний інтерфейс.

ScienceDirect – повнотекстова база даних компанії Elsevier, яка містить 25% світових наукових публікацій з усіх галузей знань від понад 47 тис. впливових авторів. На платформі ScienceDirect представлені такі типи наукових видань як: електронні книги Elsevier (eBooks), книжкові серії (Book Series), довідкові видання (Handbook), навчальні посібники (Textbooks) тощо. Серед переваг використання платформи ScienceDirect – зручний та інтуїтивно-зрозумілий інтерфейс, широко розповсюджені формати завантаження повних текстів (PDF і HTML) та наявність гіперпосилань на значну кількість науково-технічних і медичних статей на платформах інших видавництв. Не має україномовного інтерфейсу.

Отже, вільний доступ до наукової інформації є однією із найважливіших умов прогресу науки та наукової комунікації. Такий доступ має сприяти зменшенню нерівності в доступі до наукових досліджень, також і до даних і ресурсів між різними країнами та регіонами; має забезпечити швидкий обмін науковими знаннями та отриманням даних, сприяти глобальному науковому співробітництву й прийняттю рішень на основі відкритих наукових знань.

Вільний доступ до наукової інформації, можливість вільно підтримувати ділові стосунки з колегами в будь-якій точці світу-одна з найважливіших умов розвитку освіти, науки та інтеграції України до світової академічної спільноти.

Список використаних джерел

1. Українська бібліотечна енциклопедія. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <https://ube.nlu.org.ua/> (дата звернення: 18.03.2024).

2. Чорноморський національний університет імені Петра Могили. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/05/Vidkritij-dostup-do-baz-danih-naukovoji-informatsiyi.pdf> (дата звернення: 18.03.2024).

3. Про затвердження Порядку забезпечення доступу закладів вищої освіти і наукових установ до електронних баз даних наукової інформації. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0463-19#Text> (дата звернення: 18.03.2024).

*Поминчук Андрій Андрійович,
здобувач освіти за ОПП «Педагогіка вищої школи»
Чередник Лідія Миколаївна,
кандидат пед. наук, старший викладач
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «СУВЕРЕННІ МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ»

Наша держава визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства. Законом України «Про освіту» як основні визначено принципи гуманізму, компетентності, моральності, демократизму, пріоритетності загальнолюдських духовних цінностей; органічного зв'язку із світовою та національною історією, культурою, традиціями (Закон, ст.54).

Проблема цінностей становила науковий інтерес здавна. Зокрема, морально-духовна доктрина «Повчання Володимира Мономаха дітям», втілення релігійних та моральних засад в Конституції Пилипа Орлика ґрунтуються на християнських засадах, приборканні особистістю своєї гордині та уникненні гріхів, суворому дотриманні праведності, помірності життєвих потреб, стриманості в емоційно-вольових виявах, активній добродійності та ін. Соціологи розглядали цінності як соціальну настанову, що регулює поведінку індивіда (В. Абрамов, В. Панок та ін.). Згодом до вивчення цінностей долучилися дослідники з філософії, педагогіки, політології, соціальної психології (О. Міненко, В. Москалець, В. Педоренко, Е. Помиткін, В. Роменець та ін.). Поняття «цінність» широко використовується у філософській літературі для акцентування на людському, культурному і соціальному значенні певних явищ реальної дійсності.

Вивченню проблеми цінностей присвятив свої дослідження М. Рокич. Він розглядав цінності як стійкі переконання індивіда в тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета його існування має потенційне значення з індивідуального з погляду індивіда, на відміну від протилежного чи зворотного способу поведінки або кінцевої мети існування. Поняття «цінність», на його думку, близьке до поняття «значущість». Цінністю вважається все те, що може бути значимим, вагомим для особистості (Рокич, с.155).

Ми розділяємо думку багатьох науковців щодо зв'язку розвитку моральних цінностей особистості із рівнем її духовності. Так, С. Болтівець дає визначення духовності через ціннісну сферу особистості: «система усвідомлених і осмислених найвищих нематеріальних цінностей, найвища самореалізація людини шляхом засвоєння цих цінностей, 30 духовність виражається в багатстві духовного світу особистості, її ерудиції, розвинутому інтелекті й емоційних запитах, людяності, моральності, у двох фундаментальних рисах – пізнавати і жити, діяти «для інших» (Болтівець, с. 63).

Науковець М. Боришевський переконаний, що моральні цінності виявляються в різних видах активності людини, спрямованих на самоствердження в міжособистісних стосунках таких постулатів, як доброта, сумлінність, справедливість, толерантність, відповідальність, щирість, взаємоповага, власна гідність, принциповість. Він вважав, що духовно досконала особистість активно утверджує моральне начало у повсякденному житті - у ставленні до інших людей, до себе самої, виявляючи такі особистісні риси як доброта, справедливість, співчутливість, доброзичливість, толерантність, щирість, сумлінність, повага до іншої людини, готовність їй допомогти, почуття власної гідності, самокритичність, принциповість (Боришевський).

Важливого значення проблемі духовно-морального розвитку особистості надає М. Савчин, вважаючи моральність стрижневою функціональною структурою духовності особистості (Савчин).

Гуманісти К. Роджерс, А. Маслоу вважали ключовими такі якості, як повага, емпатія, доброзичливість (безумовне позитивне ставлення до іншої людини), відповідальність. Зазначені науковцями моральні якості повинні стати професійними цінностями майбутніх педагогів, адже саме вони допомагають швидко і ефективно оволодіти професійно важливими компетентностями, знаннями, вміннями і навичками і в майбутньому успішно виконувати професійні обов'язки.

Окремі науковці розглядають моральні цінності як опосередковані психікою потреби, які є на початку будь-якої діяльності, формують певні мотиви, обумовлюють конкретну мету. Схематично цю послідовність можна зобразити наступним чином: потреби > цінності > мотиви > цілі > дії (Карпенко, Гоян, с.32). Але суверенні моральні цінності (СМЦ) не повинні суперечити загальноприйнятим моральним цінностям.

Деякі науковці (І. Бех, М. Савчин, В. Франкл) розглядають моральні цінності як вищі, оскільки саме вони відповідають найважливішим потребам людини, без задоволення яких неможливе щастя і саме існування людини. Найсуттєвіші якості людини виражаються її вищими потребами в творчості, праці, у спілкуванні, пізнанні, в красі та доброті. Цим вищим потребам і відповідають вищі цінності: блага людини і людства, справедливість, альтруїзм, безкорисливість, благородність, честь, совість. Всі інші цінності розглядаються як засоби, передумови досягнення вищих цінностей.

Дослідники єдині у висновку, що характерна для кожної людини система цінностей може змінюватись протягом життя. На зміну цінностей впливають вік, успішність у самореалізації людини, певні життєві обставини, суспільство. З часом несуперечливі цінності можуть стати суперечливими і навпаки. Саме тому науково та практично значущим, на нашу думку, представляється формування суверенних моральних цінностей у студентів у процесі здобуття освіти.

Отже, у результаті аналізу психолого-педагогічних напрацювань з порушеної проблеми ми підходимо до висновку, що суверенні моральні цінності – це сформовані у певної особистості особистісні якості, орієнтири,

установки, які сприяють її успішній професійній діяльності: виконанню професійних обов'язків, вибору шляхів для вдосконалення себе як фахівця, здійсненню підбору морально обгрунтованих педагогічних методів і прийомів у роботі та ін. Названі цінності формуються у процесі професійної підготовки у ЗВО, мають індивідуальні відмінності в залежності від вроджених та попередньо соціалізованих рис особистості, її духовності. Суттєвий вплив на формування суверенних моральних цінностей мають і загальносуспільні моральні цінності.

Список використаних джерел

1. Болтівець, С. І., Слободяник, Н. В., Чепа, М.-Л. А. (2010). Українська психологічна термінологія: словник-довідник, ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», К., 302 с.
2. Боришевський, М. Й. (2013). Виховання духовності особистості: навчально-методичний посібник, Імекс-ЛТД, Кіровоград, 104 с.
3. Карпенко, З. С., Гоян, І. М. (2000) «Ціннісні виміри індивідуальної свідомості», Методологічні і теоретичні проблеми психології: хрестоматія, Плай, Івано-Франківськ, 128 с.
4. Про освіту: Закон України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Савчин, М. В. (2016). Здатності особистості: монографія, ВЦ «Академія», К., 288 с.
6. Rokeach, M. (1973) The Nature of Human Values. N.Y., 298 p.

*Попов Дмитро Сергійович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»)*

*Васюк Оксана Вікторівна,
д-р пед. н., проф,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ НАЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Ефективність навчально-пізнавальної діяльності людини залежить від багатьох факторів, але визначальним є мотивація студентів до навчання, спрямована на отримання певної професії.

Розроблено велику кількість концепцій і теорій мотивації. Найбільш відомими є змістовні (Герцберг Ф., Мак Кленланд Д., Маслоу А.) й процесуальні (Врум В., Лаулер П. та ін.). Значний внесок у розвиток теорій мотивації здійснили вітчизняні вчені О. Васюк, С. Виговська, О. Вершинська, Н. Зубанова, Г. Костюк, В. Манько та ін.

Метою роботи є окреслення теоретичних аспектів мотивації навчально-пізнавальної діяльності.

У психолого-педагогічній літературі існують різні підходи до визначення природи мотивації людини. Зокрема, під мотивацією розуміють сукупність стійких мотивів, що обумовлені спрямованістю особистості, її ціннісною орієнтацією і визначає її діяльність. Мотивація є багатовимірним утворенням і включає в себе такі багатомірні компоненти, як окремі мотиви, потреби, цілі й наміри, інтереси, ідеали й ціннісні орієнтації.

Переважає більшість дослідників мотивацію трактують як властивість, компонент, якість особистості. Це стрижень особистості, що визначає цілісність людини, її активність.

Учений В. Манько, аналізуючи потребо-мотиваційну сферу студентів-аграрників, доходить висновку, що більшість дослідників у поняття мотивації включають сукупність усвідомлених спонукань, до яких уходять потреби, мотиви і цілі. Вони, у свою чергу, пов'язані з ціннісними орієнтаціями, ідеалами, почуттями, емоціями (Манько).

Отже, мотивація – це не що інше як система взаємодоповнюючих мотивів, що формуються та проявляються в діяльності.

Загальновідомо, що теорія мотивації немає однозначного вирішення. Теорія біологічних спонукань – це теорія, що дозволяє пояснити механізм задоволення біологічних потреб, є теорією простої і прямої мотивації. Згідно з теорією оптимальної активності, організм намагається підтримувати оптимальний рівень активації, що дозволяє функціонувати найбільш адекватно. Когнітивні теорії мотивації ґрунтуються на положенні провідної ролі

когнітивних структур у перебігу психічних процесів поведінки людини (Зубанова).

Теорія мотивації А. Маслоу є однією з спроб поєднати існуючі підходи до визначення природи мотивації людини. В її основі лежить уявлення про «ієрархію потреб», що протягом життя в тій чи іншій мірі визначають поведінку людини, діючи в найбільшій відповідності зі своїми можливостями та прагненнями (Основи психології).

У психології існує два поняття мотивів діяльності: одні мотиви, що спонукають до діяльності, водночас надають їм особистісний зміст – змістоутворюючі. Інші, що співіснують поряд із ними, виконують роль спонукальних факторів (позитивних або негативних) – часом гостро емоційних, афективних – позбавлені змістоутворюючої функції, називаються мотивами – стимулами.

Дослідник В. Манько зазначає, що одним із основоположних моментів мотиваційної концепції є признання полімотивованості діяльності, відповідно до якої будь-яка діяльність спонукається не одним, а декількома різними мотивами. Серед них є домінуючі, провідні, що очолюють ієрархічну структуру мотиваційної сфери особистості й визначають спрямованість діяльності, її результати (Манько).

Для професійного становлення особистості надзвичайно важливою є мотивація навчально-пізнавальної діяльності. Адже свідоме ставлення до навчання обумовлює ефективність професійної підготовки майбутнього фахівця, спрямованість особистості на ознайомлення із змістом професії, практичну апробацію своїх можливостей, оволодіння активними способами підготовки до майбутньої праці, самовиховання професійно важливих якостей (Васюк, Виговська).

На переконання О. Вершинської, структура мотивів, які складають успішну навчальну діяльність студентів і визначають спрямованість, інтенсивність й особистісний сенс пізнавальної діяльності студентів, складають зовнішні й внутрішні мотиви. Під внутрішніми мотивами навчальної діяльності дослідниця розуміє спонукування, в основі якого задоволення від процесу й безпосередніх результатів навчально-пізнавальної діяльності. Це мотиви пізнавальний, самодетермінації та самовдосконалення. Зовнішні мотиви – це також спонукування, але таке, що тематично не пов'язане з процесом і безпосередніми результатами навчальної діяльності студентів та відіграє стимулюючу роль. До них належать мотиви: професійний, досягнення, обов'язку, комунікативний, самоствердження та прагматичний (Вершинська).

Переважно науковці усю ієрархію мотивів навчальної діяльності поділяють на дві групи: пізнавальні (мають безпосереднє відношення до навчальної діяльності) й соціальні (тісно пов'язані з міжособистісними взаєминами і спілкуванням).

Мотивами навчальної діяльності є також інтерес до змісту учіння, пізнавальні результати навчальної діяльності та певні спонукування до пізнавальної активності у процесі учіння: усвідомлення власного обов'язку,

розуміння важливості навчальної діяльності для оволодіння певною професією в майбутньому (Костюк).

Отже, аналіз психолого-педагогічних джерел показав, що більшість дослідників виділяють два типи мотивації: *внутрішню* (утворення, що характеризує такий тип поведінки, коли спонукальні й регулюючі фактори проходять у структурі особистісного «Я» і цілком знаходяться в середині самої поведінки) і *зовнішню* (утворення, що характеризує поведінку в тих випадках, коли фактори, що її спонукають і регулюють, знаходяться поза особистістю). Внутрішня і зовнішня мотивація може суттєво впливати на поведінку людини. При цьому внутрішня мотивація має позитивний вплив на пізнавальні процеси і на особистість у цілому. Внутрішньо вмотивована діяльність не має заохочення (є самоціллю), крім самої активності.

Таким чином, мотиваційна природа навчально-пізнавальної діяльності студента складна і багатогранна, але реалізувати себе він може лише тоді, коли співвіднесені провідний мотив навчання та основний зміст майбутньої професійної діяльності, риси його характеру та рівень розвитку здібностей. У такому взаємозв'язку провідна роль буде належати домінуючому в загальній системі мотиву.

Список використаних джерел

1. Манько В. М. Аналіз потребо-мотиваційної сфери студентів-аграрників з високою успішністю навчання. *Наук. вісник НАУ*. Київ, 2005. Вип. 88. С. 102–111.
2. Зубанова Н. Ю. Формування професійно-педагогічної спрямованості майбутнього вчителя фізичної культури: дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02. Луцьк, 1998. 159 с.
3. Основи психології: підруч. для студ. вищ. закладів освіти [за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця]. 4-те вид. Київ: Либідь, 1999. 630 с.
4. Васюк О., Виговська С. Мотивація у професійному виборі: теоретичний аспект. *Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. (Серія «Педагогіка. Психологія, Філософія»)*. Київ: [б. в.], 2015. Вип. № 208. Ч. 2. С. 32–40.
5. Вершинська О. Б. Проблеми формування навчальної мотивації студентів ВНЗ. http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/1_2010/VERSHYNSKA.pdf (дата звернення 23.02.2024 р.).
6. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ, 1989. 608 с.

*Постельняк Данііл Андрійович,
студент спеціальності «Комп'ютерна інженерія»
Стрикун Микола Володимирович,
Відокремлений структурний підрозділ «Ніжинський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»
(м. Ніжин, Україна)*

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ, ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Після початку повномасштабної війни економіка України зазнала великих втрат. Бойові дії негативно вплинули на світову торгівлю. Насамперед, ця проблема була пов'язана з блокуванням морських шляхів та складним фінансовим станом виробників сільськогосподарської продукції. Заміновані площі, складний фінансовий стан с/г виробників, та зменшення врожайності через вірогідне менші обсяги внесених добрив, засобів захисту рослин тощо зумовлять подальше скорочення врожаю зернових у 2023 році на 15%. Виробництво соняшникової олії становить 30-40% від довоєнного рівня через проблеми з експортом. (1)

Врожаї основних культур, млн т

	Середнє 2016-2020	2021	2022	2022, % р/р
Пшениця	26.0	32.2	20.2	-37
Ячмінь	8.3	9.4	5.8	-39
Кукурудза	30.9	42.1	25.3	-42
Соняшник	13.7	16.4	10.5	-36
Ріпак	2.4	2.9	3.2	+9
Соя	3.8	3.5	3.7	+6
Цукрові буряки	12.4	10.9	9.0	-17

Джерело: ДССУ, МінАПК, розрахунки НБУ.

Урожай зернових та соняшнику, млн. т

Надалі продовження війни призвело до погіршення стану промисловості. Причини цьому: безпекова ситуація (постійні обстріли окупантами цивільної і виробничої інфраструктури), труднощі із логістикою, а також брак обігових коштів. В прифронтових зонах підприємства змушені призупиняти виробництво.

Одною з проблемою війни є дефіцит коштів. Як відомо, переважну кількість видатків державного бюджету Україна спрямовує на оборону та безпеку, а з грошима на соціальні видатки, зарплати бюджетникам та на деякі інші потреби держави допомагають міжнародні партнери.

У 2022 році національна економіка втратила 29,2% реального ВВП.[1]. Попри це влада намагалася стабілізувати скрутне становище за допомогою коштів від держав партнерів. Найбільше надав Європейський Союз – \$11,4

млрд. Від США ми отримали \$8,5 млрд, від МВФ – \$3,59 млрд. Далі в переліку Канада (\$1,76 млрд) і Японія (\$1,5 млрд). \$579 млн – “внесок” Світового банку, \$499 млн надала Великобританія. Також фінансово підтримували нашу країну цьогоріч Іспанія, Німеччина, Фінляндія, Ірландія, Швейцарія, Бельгія, Ісландія та Естонія. (2)

На економічний стан України впливає корупція. Масштаби "розпилу" бюджетних коштів вражають. І це в умовах, коли кожна гривня має бути спрямована на потреби Збройних Сил України та захист цивільного населення. Подальші перспектив варто очікувати в експорті інноваційних технологій, програмного забезпечення в секторі ІТ, а також створення виробництв, які здійснюють виготовлення товарів з доданою вартістю. (3)

Для досягнення економічного відновлення України, особливо в промисловості, потрібна співпраця між урядом, бізнесом та світовими партнерами. Крім того, важливими є дотримання верховенства права та боротьба з корупцією. Ці елементи є ключовими для членства України в Європейському Союзі. Однак найважливішим фактором залишається перемога над військами агресора. У подальшому розвитку економіки відіграє важливу роль підтримка ЄС, яка включає в собі: кредити, гранти, донорські кошти на відновлення української економіки, інфраструктури, розвиток малого підприємництва.

Отже, падіння економіки України у 2022 році внаслідок повномасштабної війни було найбільшим. Завдяки допомозі міжнародних партнерів та стійкості енергетичної системи і здатності бізнесу адаптуватися, показники вдалось втримати. Для подальшого підйому і процвітання необхідна військова безпека та інвестиції в перспективні галузі економіки.

Список використаних джерел

1. Ольга Погарська.:Економіка України в умовах війни. Національний банк України URL: <http://surl.li/mnxc> (дата звернення:(14.03.2024).
2. Огляд впливу війни на промисловість України та прогноз перспектив в економіці URL: <http://surl.li/kcvgh> (дата звернення:(14.03.2024).
3. Що сприяє економічній стійкості України під час війни за Незалежність URL: <http://surl.li/roimz> (дата звернення:(14.03.2024).

*Притика Оксана Іванівна,
аспірантка спеціальності «Професійна освіта»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ АГРОБІАЛОГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У контексті повномасштабної війни, що розпочалася в 2022 році, інтерактивні технології в системі освіти стали однією з ключових сфер. Збурення соціокультурного середовища, спричинене воєнною агресією, внесла значні зміни у структуру та функціонування освітньої системи країни. Дослідження новітніх технологій вимагає глибокого розуміння динаміки змін у системі освіти та їхнього взаємозв'язку.

Передусім важливо визначити аспекти інтерактивних технологій в освіті під час російсько-української війни. Війна викликала напруженість не тільки на військовому фронті ай спровокувала серйозні виклики в сфері освіти. Студенти, учні та викладачі стали свідками змін у змісті навчальних програм, викладацьких методичних вказівок, та впровадженні нових інтерактивних технологій.

Умови воєнного стану ставлять перед галуззю нові виклики, і використання інтерактивних технологій, що можуть стати ключовим фактором для успішної підготовки та діяльності. Аграрії повинні бути готові до швидкого відновлення сільськогосподарської інфраструктури, а саме вирішенням проблем сільськогосподарського сектору і використання сучасних технологій у їхній підготовці може мати величезне значення для підвищення їхньої ефективності та конкурентоспроможності. Інтерактивні тренування, що моделюють процеси відновлення, допомагають студентам вивчати стратегії та реалізовувати їх у реальних умовах (Войтович с 36).

Перш за все, варто відзначити, що інтерактивні технології роблять навчання більш захопливим та ефективним для студентів. Дані технології надають можливість вивчати матеріал у формі ігор, віртуальних лабораторій, що допомагає краще засвоювати та зрозуміти складні концепції даної спеціальності. Інтерактивні технології не аби як сприяють розвитку та покращенню практичних навичок. Завдяки віртуальним тренажерам та стимуляційним програмам студенти можуть навчатися виконувати реальні агробіологічні процедури безпечно та ефективно, що робить їхню підготовку більш практичною та зрозумілішою. Не менш важливими є онлайн ресурси завдяки яких ми можемо забезпечити дану аудиторію необхідною інформацією, консультаціями та підтримкою, навіть коли фізичний доступ обмежений (Сидоренко С 108).

Одже повномаштабна війна, що почалася 2022 році, розпочала значущі трансформації в системі освіти. Патріотичне виховання та перегляд навчальних програм визначають освітні пріоритети. Змішане навчання та інтерактивні технології стають не тільки засобами навчання, але й ключовим інструментом

для підготовки агробіологів до реальних викликів, та відновлення сільськогосподарської діяльності. Спільно ми можемо вдосконалювати ці технології забезпечити стійкість та ефективність аграрного сектору в умовах непередбачуваних ситуацій. У цілому, інтерактивні технології в освіті під час війни визначають не лише зміни в системі, але й вимагають гнучкості для забезпечення ефективного освітнього процесу в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Войтович О.І. Використання інтерактивних технологій у підготовці фахівців сільського господарства в умовах воєнного конфлікту. Сільське господарство та лісівництво, 2019, № 5, с. 34-39.
2. Інтерактивні методи навчання в системі підготовки агробіологів: досвід використання та перспективи розвитку / під загальною редакцією Петренка В.М., Сидоренка В.В. Київ: Урожай, 2018.
3. Сидоренко В.В. Методичні підходи до використання інтерактивних технологій у підготовці майбутніх агробіологів. Наукові записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Педагогіка. Психологія, 2017, т. 30 (69), № 2, с. 108-112.

*Прончук Ольга Вячеславівна,
викладач
Кодинець Аріна Сергіївна,
студентка спеціальності «Комп'ютерні науки»
Відокремлений структурний підрозділ
«Боярський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і
природокористування України»
(м. Боярка, Україна)*

ШЛЯХ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ....

Кримські татари сформувалися як народ у період Кримського ханства – держави, яка існувала на півострові від 1441 до 1783 рр (1,ст.10).

У 1783 р. внаслідок перемоги росії над Османською імперією Крим був окупований, а потім анексований цією державою. Це було початком доби в історії кримських татар, яку багато хто з них називають «чорне століття». Утиски з боку російського самодержавства та експропріація землі у кримсько татарських селян спричинили їхню масову міграцію до Османської імперії (1,ст.11).

Інтенсивні українсько-кримськотатарські контакти в політичній та військовій сферах почалися, коли гетьман Богдан Хмельницький уклав договір із кримським ханом щодо допомоги в національно-визвольній боротьбі українців проти Речі Посполитої (3).

XX століття виявилось досить буремним для корінного населення Криму. Кримські татари боролися за свою державність, і Михайло Грушевський, як голова Української Центральної Ради, особисто надавав їм всіляку підтримку в національному самовизначенні.

Центральна Рада надіслала кримським татарам привітання: «Ми вітаємо вас із Кримом, тому що бачимо там життєві сили. Можете керувати Кримом так, як вам заманеться» (1,ст.13).

Першим головою уряду проголошеної в грудні 1917 р. Кримської народної республіки став Номан Челебіджіхан. Він виступав за рівноправ'я всіх народів, що живуть у Криму. Проте влада більшовиків, встановлена в Петрограді 25 жовтня 1917 р., не визнала кримсько татарський уряд і досить швидко поклала край існуванню молоді республіки.

У січні 1918 р. Більшовики захопили Сімферополь, заарештували Челебіджіхана. 23 лютого 1918 р. Матроси розстріляли його у міській в'язниці, а тіло викинули в Чорне море (3).

У 1930-х радянська політика щодо татар, як і щодо інших національностей СРСР, стала репресивною. Спочатку було розкуркулення і виселення татар на північ росії і за Урал. Потім насильницька колективізація і Голодомор 1932–33 років. А пізніше – чистки інтелігенції в 1937–38 рр. (3).

18 травня 1944 р. Радянська влада розпочала насильницьке переселення кримських татар зі своєї історичної батьківщини. Протягом неповних трьох діб, з удосвіта 18 травня 1944 р. до 16:00 20 травня депортували 238 500 людей –

майже все кримсько татарське населення. Офіційною причиною насильницького переселення стало звинувачення всього кримсько татарського народу в державній зраді, «масовому винищенні радянських людей» і колабораціонізмі – співпраці з нацистськими окупантами. Такі аргументи містилися в рішенні Держкомітету оборони про депортацію, яке з'явилося за тиждень перед її початком (3).

Лише 1989 р. Під впливом безперервно боротьби татар, демократизації та лібералізації в суспільстві всі перепони до повернення на батьківщину було усунуто. За 4 роки половина всіх радянських кримських татар (250 тис.) повернулася додому. Для представлення інтересів народу перед владою та в іноземних організаціях 1991 р. Було утворено Меджліс кримсько-татарського народу (3).

Контроль у територіальній АРК взяли проросійські еліти. Їх підтримувала російська більшість населення. Це стало особливо актуальним під час тимчасової окупації Криму росією у 2014 р. 20-25 тис. кримських татар змушені були покинути Крим. Меджліс кримськотатарського народу взагалі названо «екстремістською організацією» і заборонено його діяльність в Криму. І вкотре кримськітатари змушені боротися за право проживати в Криму – споконвічній Батьківщині та право на ідентичність (3).

Коли йдеться про культурну спадщину кримських татар, зокрема архітектурну, зазвичай згадують Ханський палац в Бахчисараї. Але існує ще одна перлина - соборна мечеть Джума-Джамі, розташована в Євпаторії.

Ця мечеть була однією з головних у Кримському ханстві. Сьогодні вона вважається шедевром світової ісламської архітектури XVI століття.

Архітектура мечеті унікальна: величезний купол оточують 12 куполів, з боків підносяться два гостроверхих мінарети. Джума-Джамі є найбільшою двомінаретною і багатокупольною мечеттю в Європі.

За часів Кримського Ханства татарські чоловіки й жінки носили однакове вбрання. Поверх сорочки вони одягали кафтан із вузькими рукавами, який застібали до шиї (2).

Стан Криму на сьогоднішній день є складним та обговорюваним питанням через ряд подій. Враховуючи ці обставини, можна висвітлити кілька ключових аспектів стану Криму на сучасний момент: (4,ст.114)

- У 2014 році росія анексувала Крим після контроверсійного референдуму, що був визнаний багатьма країнами та міжнародним співтовариством як неправомірний.

- Багато країн та міжнародні організації відхилили анексію Криму і зберігають санкції проти росії, відзначаючи це як порушення міжнародного права.

- Економіка Криму зазнала змін після анексії, включаючи реорганізацію економічних зв'язків з Україною та іншими країнами.

- Демографічна ситуація в регіоні змінилася, зокрема через масовий переселення російського населення на півострів.

- Крим є автономною республікою в складі росії, але багато країн продовжують визнавати його частину України.

- Постають питання щодо прав людини, зокрема відносно татар Криму, і існують звіти про порушення їхніх прав та свобод.

- Туризм є важливою галуззю для Криму, проте ситуація складна через санкції та міжнародні обмеження.

- Загальною тенденцією є те, що стан Криму залишається предметом напружених дебатів та міжнародного спростування, і його майбутнє залишається несхожим.

Список використаних джерел

1. Крим: шлях крізь віки. Історія у запитаннях і відповідях / В. А. Смолій. – Київ: Інститут історії України, 2014. – 456 с.
2. Кримці: цікаві факти з історії та традицій [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/05/160517_crimea_tatars_dk
3. Історія Криму [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_Криму
4. Етнічна преса Криму: історія та сучасність / Н. В. Яблонівська. – Сімферополь, 2006. – 313 с. – (Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка).

*Радзішевська Катерина Романівна,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Горlach Анастасія Олександрівна,
викладач педагогічних дисциплін
початкової освіти
Дніпровського фахового педагогічного
коледжу «ДАНО» ДОР
(м. Дніпро, Україна)*

ПРОЕКТУВАННЯ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Сучасні умови, активний розвиток технологій є передумовою для розвитку сучасної та успішної особистості, зокрема педагога. Учитель повинен уміти швидко пристосовуватися до нових умов, бути гнучким в залежності від ситуації. Також він повинен містити цілий спектр якостей, а саме: бути компетентним у своїй діяльності, знати та уміти застосовувати інноваційні технології, мати прагнення до саморозвитку та вдосконалення власних знань, розвивати стресостійкість та критичне мислення, що необхідні педагогу для відповідності вимогам сучасної освіти.

Сучасна людина виділяє ряд сфер, успіх у яких є більш важливим для неї, а саме: соціально-економічна, психоемоційна, сфера фізичного здоров'я, академічної, професійної й особистісної самореалізації. Звертаю увагу на те, що сучасна людина, в більшості випадків, прагне успіху у декількох сферах, а не тільки в одній царині(Олексюк, с.141).

На розвиток особистості людини можуть впливати різні життєві сфери, наприклад:

- Сфера праці впливає на розвиток у людини власних здібностей та здобування нею певних вершин у сфері її діяльності;
- Сфера спілкування розвиває у людини здатність комунікувати та бути соціально обізнаною;
- Сфера сім'ї має великий вплив на рівень щастя та благополуччя особистості;
- Сфера дозвілля дає можливість особистості відпочити, зайнятися улюбленою справою, що також необхідно для відновлення внутрішньої гармонії;
- Сфера духовного життя має великий вплив на формування особистості так, як впливає на усталення власних цінностей та світосприйняття.

Отже з цього ми можемо зробити висновок, що на формування успішної та сучасної особистості впливають різні життєві сфери.

На підготовку гідних професійних кадрів, у нашому випадку- педагогів, ще впливає освітнє середовище - педагогічний коледж, навчальні предмети в якому сприяють розвитку професійної успішності. На такому предметі, як

проектування професійного успіху відбувається підготовка майбутніх педагогів. Ще нас навчають методам саморозвитку, складовим та можливостям власної успішності в професії. Це дає можливість попередньо моделювати свій кар'єрний шлях з певними нюансами, наприклад важливості саморозвитку. Так як самоосвіта, що вже є самостійною роботою студента, це запорука успіху. Вона передбачає удосконалення власних розумових і моральних навиків, що в свою чергу допомагають здобувати поставлені перед собою цілі.

Тоді можна узагальнити вище написане словами Писарчук О. Т. «освітньо-розвивальне середовище трактуємо як систему впливів та умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, що містяться в його просторово-предметному, психолого-дидактичному, пізнавально-мотиваційному та соціально-комунікаційному компонентах» (Писарчук, с.8).

Професійний успіх - це частина життєвого успіху, що складається з особистісних і професійних компонентів. Загалом професійна успішність є складовою життєвого благополуччя.

Проектування професійного успіху у педагогічному коледжі, як раз і дає можливість нам, студентам, усвідомити те, що наша професійна діяльність повинна привести нас до професійного благополуччя- підсумку нашої праці, що відповідає власним потребам, цінностям та інтересам. Благополуччя професійної діяльності педагога включає фізичне, психічне, соціальне та професійне благополуччя, і недостатня реалізація хоча б одного із цих підпунктів може відіграти вагомий роль у досягненні загального результату.

Варто зазначити те, що освітнє середовище педагогічного коледжу формує ще й сучасного майбутнього вчителя. Це важливо, адже зараз все ще є невирішеність питання між традиційним та інноваційним вихованням молоді. Деякі вважаю, що сучасний вчитель - це просто передавач знань, без тих важливих для педагога чеснот та цінностей, але це не так. Адже сучасний професійно успішний вчитель повинен уособлювати як і ідеала загальнолюдських цінностей, так і професіонала, що наділяє учнів розумовими та, не менш важливими, моральними знаннями.

Ідеальним варіантом є створення цілями освіти «гармонійної триєдності та забезпечення переосмислення багатьох позицій у всьому освітньому процесі. Це стосується мети, змісту, форм, методів і засобів навчання й виховання та переосмисленні ролі особистості педагога, професійного навчання, вимог до рівня його загального та професійного розвитку, фахової майстерності тощо» (Пріма, с.8).

Отже, можна зробити висновки, що саме таке освітнє середовище, як педагогічний коледж, сприяє проектуванню професійно успішної особистості, що відповідає сучасним стандартам. Адже він формує майбутніх працівників освіти, що будуть прагнути до саморозвитку, уособлювати в собі потрібні їм якості та вміння для здійснення якісного освітнього процесу та при цьому зможуть досягти професійного благополуччя.

Список використаних джерел

1. Проектування і розвиток професійно успішної особистості в умовах освітньо-виховного середовища університету : монографія / за заг. ред. В. Д. Будака. Миколаїв : Іліон, 2017. 458 с.
2. Писарчук О. Т. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до організації освітньо-розвивального середовища : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2016. 20 с.
3. Пріма Р.М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія. Дніпропетровськ : ІМА-ПРЕС, 2009. 367 с.

*Радіонова Світлана Анатоліївна,
студентка спеціальності
013 Початкова освіта
Захорольська Валентина Миколаївна,
викладач,
Дніпровський фаховий педагогічний коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
(м. Дніпро, Україна)*

НОВІ МЕТОДИ ТА СПОСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасних умовах війни та пов'язаних з нею економічних і соціальних змін якість знань, отриманих учнями як онлайн, так і в аудиторії, набула ще більшого значення у сфері освіти та педагогічної практики.

Важливе значення має також ставлення здобувача освіти до майбутньої професійно-дослідницької діяльності, розуміння ним мети, необхідності, корисності та переваг набутих професій. Це свідчить про підвищення організаційної складності навчального процесу та створення ефективних психолого-педагогічних умов в освітньому середовищі, від яких значною мірою залежить професійна компетентність майбутніх спеціалістів.

Війна докорінно змінила всі сфери життя та систему освіти. А точніше, цифрові технології в дистанційному навчанні почали використовуватися активніше. Університети мають відповідати жорстким вимогам, які змушують їх вдосконалювати систему вищої освіти, насамперед, щодо цифрових освітніх технологій та ключових кваліфікацій викладачів і студентів. Освітні принципи вимагають системного та комплексного підходу та набуття вчителями та учнями навичок, необхідних для пошуку загальних та індивідуальних рішень виникаючих проблем.

Сучасна громадськість сприймається як цифрове суспільство. Люди цінують використання цифрових медіа та мають велику кількість їх компонентів, необхідних у повсякденному житті. Проте, оскільки дослідження освітніх змін має важливе значення, основним пунктом для будь-якого засобу в структурі навчального методу є допомога освітнім змінам у розумінні найкращих стратегій і умов життя учнів, коли вони сприймають нові думки в навчанні.

Акцентуація полягає не тільки в тому, який тип субстанції, здібностей і поведінки покращує людей, але й у здатності регулювати використання інновацій у суспільстві та освіті. Це означає, що значущість є найкращим способом дізнатися, що слід усвідомлювати. З переходом від моделі «читай і навчайся» до повністю інтуїтивного навчання, доступного через цифрові медіа, студенти підвищують важливість обов'язків щодо власної освіти та розглядають її як процес навчання протягом усього життя; вони знайомляться з результатами вдосконаленого мислення та здібностей до критичного мислення,

пов'язаних із численними інструментами навколо них. Важливо представити цифрові медіа як метод створення нових способів навчання. Причина використання цих інновацій в освіті полягає не просто в тому, щоб підготувати студентів до їх професії, але й у підтримці нової ери вчених-новаторів, які знайомі з використанням цифрових медіа.

Усвідомлення необхідності координації цифрових медіа та інновацій у нинішній освітній програмі стало центром уваги багатьох викладачів, і школи прагнуть знайти найкращий спосіб досягти цього в навчанні учнів. До цього моменту ці методології відрізняються напрямком, стратегіями та зв'язками, і викладачі повинні розуміти, що перевірено було відшліфовано в школах, і як вони можуть покращити розуміння студентами нових і прогресивно міцних методів навчання в цифровому часі. Стан цифрових медіа дає студентам шанс покращити світ, використовуючи обчислювальні здібності та кращі підходи до дедукції (Бугайчук, с.26-32). Цифрове громадянство та нова медіа-освіта підкреслюють здібності та інформацію, які, як очікується, будуть життєздатними в беззаперечно цифрових медіа-умовах.

Цифрові медіа лежать в основі існуючих типів комунікації щодо спілкування з однолітками та різними групами. Ці цифрові технології дозволяють людям шукати власні переваги та сфери уваги. Нові технології складаються з інструментів навчання, але на додаток до налаштування локальної та глобальної комунікації, з індивідуальним внеском, невід'ємним для нових навичок. Програма цифрових медіа надає студентам поєднання стильної, гіпотетичної та спеціалізованої інформації, життєво важливої для виробників цифрових медіа, дизайнерів, спеціалістів та оцінювачів у умовах, що швидко розвиваються. Студенти вивчають навички керівництва, спілкування, дослідження, творчості та критичного мислення.

Цифрові технології для освіти характеризуються будь-яким процесом, у якому викладач або студент використовує цифрове обладнання, наприклад, ноутбук, ПК, планшет, MP3-плеєр або підтримку для доступу до цифрових інструментів, наприклад, етапи навчання та віртуальні навчальні середовища. Навчання за допомогою цифрових технологій включає елементи ІКТ (Інформаційно-комунікаційні технології), наприклад, віддалену координацію, електронну пошту, телевізійні уроки, радіостанції, інтелектуальну структуру голосової реакції тощо.

Крок за кроком у всьому світі відбувається цифровізація і система освіти є однією з найбільших сфер, де може бути представлено більше цифровізації. Сьогодні значна частина стилів навчання була змінена на систему цифрової освіти.

Цифрова освіта також поширюється через соціальні системи. Цифрові процедури навчання – це нові методи демонстрації використання інновацій з метою покращення характеру освіти та залучення студентів до освітньої процедури. Існує велика кількість цифрових технологій, включаючи проблемне навчання, проектне навчання, цифрові історії, цифрові моменти, онлайн-навчальні середовища, технологічно інтегровані стратегії навчання, освітні ігри та автентичне навчання (Вакалюк, с.19-24).

Цифрові досягнення допомагають викладачам зменшити настільну роботу: практичні зошити та звіти замінені робочими станціями або планшетами з доступом до всіх необхідних академічних даних. Домашні завдання студентів, окрім тих випадків, коли потрібні незвичайні рекомендації викладача, можуть бути природно обмежені програмними засобами. Студенти також збільшують очевидні переваги. Найкращі в своєму класі цифрові досягнення дозволяють працювати над будь-яким завданням у групі, обмінюватися поглядами та точками зору з учителем та однокласниками, втілювати власні проекти та передавати кращі результати за коротший період часу.

Об'єктивний аналіз освітнього середовища та наявність проблемного характеру даної теми дають підстави вважати наше дослідження особливо важливим, оскільки основною тенденцією сьогодення є, на нашу думку, формування надмірно вільної, самостійної, несамостійної досить відповідально ставиться до вчинків і поведінки особистості та індивідуальності учня.

Вимоги сьогодення до випускників – це не лише набуття базових професійних знань та різноманітних технологічних компетенцій під час навчального процесу, а й формування навичок міжособистісної комунікації та відповідального ставлення до суспільної корисності своєї професійної діяльності.

Освітнє середовище має можливість брати участь у формуванні та вдосконаленні індивідуальності студентів задля соціальної корисності, підвищення їхньої самооцінки, а також почуття цінності та потреби в суспільстві тощо. Психологія і педагогіка давно встановили важливість індивідуальності, яка еквівалентна розвитку, і лише розвиток індивідуальності веде до створення повністю розвиненої людини. Тому метою освітнього середовища та викладачів є створення психолого-педагогічних умов для онлайн-надання студентам професійної компетентності та можливості проявити свою індивідуальність. Викладацька діяльність – це навчальна практика, яка вивчає позитивні результати такого досвіду і робить з цього висновки, необхідні для подальшого вдосконалення, зміни процесу праці.

Вимоги сьогодення до учнів включають набуття не лише базових знань і різноманітних установок, а й навичок самоконтролю; а самоуправління в навчанні набуває нового змісту, яким є педагогічний супровід у ході навчального процесу (Новицька, с.130-133). Недбале ставлення студентів до свого особистісного розвитку та відсутність зусиль проявити свої найкращі якості та подолати внутрішній опір, що заважає, лінь, скутість, самообмеження призводять до наступної нездатності ефективно здійснювати професійну діяльність і приймати самостійні рішення.

Онлайн-навчання виявило, що студенти, які серйозно налаштовані на свою майбутню роботу, навчаються старанніше, краще адаптуються до дистанційного навчання, уважніше ставляться до набутих цінностей і засвоюють їх, а отже, переконливі та послідовні в подоланні перешкод, виявляють передбачувану суспільно корисну поведінку.

Таким чином, різні зміни, які відбулися в системі вищої освіти під час війни, мають далекосяжні наслідки для будь-якої стратегії та перспективи. Альтернативним варіантом стало дистанційне навчання. Важливе значення для трансформації освіти мають психолого-педагогічні підходи з новими структурами та зміненими поглядами учасників освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Бугайчук К. Л. (2017) Мікронавчання: поняття, особливості, переваги. *Дистанційне навчання – старт із сьогодення в майбутнє : збірник науково-методичних праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна. С. 26-32.
2. Вакалюк Т. А., Іванова С. М., Кільченко А. В. (2021) Вітчизняний досвід використання інформаційно-цифрових технологій для оцінювання результативності науково-педагогічних досліджень. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Центральноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. Володимира Винниченка*. № 198. С. 19-24
3. Новицька Т. Л. (2022) Сучасна електронна наукова бібліотека: нові реалії. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*, м. Тернопіль, 28 квіт. 2022 р. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний ун-т імені Володимира Гнатюка. С. 130-133.

*Руденко Олександра Станіславівна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Литовченко Віктор Петрович,
к. філос. н., доцент,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»
(м. Ніжин, Україна)*

ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Популярність дистанційної освіти в останні роки різко зростає. Ця форма навчання в нинішніх реаліях України є найбільш гнучкою та доступною для багатьох бажаючих отримати знання. Причина такої успішності криється в підготовці й перепідготовці різного роду фахівців по всій території України з використанням сучасних інтернет-технологій, мінімізацію кошторисних витрат на освітню діяльність. Проаналізуємо, наскільки вагомими є причини впровадження дистанційного навчання в наше повсякденне життя.

Питання межі дистанційності в освітньому процесі навряд чи коли досягнуть фінальної стадії, але вже можна однозначно стверджувати, що дистанційне навчання стало невідворотною реальністю, яка має ряд важливих переваг в порівнянні із традиційним навчанням. За наявності мережі інтернет можливість навчатися стає доступною практично 24 години на добу, сім днів на тиждень. Здобувач освіти, який навчається дистанційно, може самостійно спланувати індивідуальний графік навчання й долучитися до нього в зручний для себе час.

Робоче місце за дистанційного навчання не прив'язане до корпусу навчального закладу. Наявність інтернет мережі створює передумови як для навчання із власного виокремленого робочого місця так і з улюбленого кафе чи, навіть, домашнього ліжка. Не обов'язкова щоденна присутність на території навчального закладу. Більшість організаційних, освітніх питань можна вирішити дистанційно. Особливо дієво це в тих випадках, коли здобувач освіти має проблеми зі здоров'ям або, взагалі, має інвалідність.

Електронні версії навчальних матеріалів завжди перебувають під рукою, вони позбавлені громіздких чи вагових незручностей, з ними легше працювати з позиції пошуку тих чи інших понять, обробки необхідної інформації.

Гнучкість у спілкуванні викладач – студент. Якщо з тих чи інших причин одна із сторін не зможе вийти на зустріч, то відразу можна відредагувати графік спілкування, консультацій. Не треба перебігати між кабінетами викладачів тим більше, що досить часто різні викладачі можуть знаходитися в різних корпусах навчального закладу

Суб'єктивна оцінка освітніх досягнень нівелюється при онлайн-тестуванні. Комп'ютер не допустить помилку в точному оцінюванні відповідей, ваше письмо (почерк) не вплине на зміст розуміння твору, результат не губиться,

фіксується чітко без двозначностей і є придатним для будь-якої верифікації. Наявність дистанційного курсу не змушує сильних студентів подовгу концентруватися на легких для них темах. Вони можуть самостійно рухатися далі виконуючи необхідні завдання. Водночас, слабкий студент може індивідуально задати питання по незрозумілому для нього матеріалові, не побоюючись «осуду» від інших учасників навчального процесу. Відповідно, викладач відповідатиме на ті запити, які реально цікаві студентам або не піддалися їх сприйняттю.

Дистанційна форма освітнього процесу суттєво зменшує фінансове навантаження на того хто навчається. Подолання відстані від дому до навчального закладу, проживання у гуртожитку, гігієна харчування можуть суттєво збільшити вартість навчання. Особливо, дана умова може бути цінною для здобувачів гуманітарної освіти, коли освітній процес не потребує дослідів, роботи із певним обладнанням.

Отже, дистанційна форма освітнього процесу відповідає запитам і потребам, що пред'являються до інноваційної освіти, і гарантує результативне виконання фундаментальних освітніх програм. З метою підвищення ефективності дистанційного навчання необхідно використовувати різноманітні навчальні форми і методи, інноваційні освітні технології. Дистанційне навчання є об'єктивною реальністю та оптимальною формою навчання, яке виявило свою дієздатність в нелегких реаліях сьогодення

Список використаних джерел

1. Мала І.Б. Дистанційне навчання як дієвий інструмент управлінської освіти. Вчені записки Університету «КРОК». (2022). № 2 (66). С. 132-151.
2. Родінова Н.Л., Червоній М.В., Діордіца І.М. Особливості дистанційного навчання студентів в умовах воєнного стану. Перспективи та інновації. Серія «Педагогіка». 2022. № 4 (22). С. 285-296.

*Рудніцький Олександр Леонідович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»)*

*Васюк Оксана Вікторівна,
д-р пед. н., проф,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Останніми роками розвиток інформаційних технологій зробив актуальною проблему модернізації системи освіти. Суть такої модернізації найбільше відбилася в концепції дистанційної освіти, яка, завдяки такому глобальному явищу як Інтернет, охоплює широкі прошарки суспільства та стає найважливішим фактором його розвитку.

Питання означення термінологічного поля дистанційного навчання і освіти нині жваво обговорюються в сучасній психолого-педагогічній науці. Серед них можна виокремити дослідження В. Бикова, Л. Гаврілової, Ю. Катасонової, В. Кухаренка, П. Лузана, Н. Морзе, О. Пічкара, Є. Полат та ін.

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз різних підходів щодо означення змісту назв форм навчання на відстані.

Поняття «відкрите навчання», «дистанційне навчання» з'явилися у вжитку в середині 1970-х рр. у зв'язку з відкриттям на Заході відкритих університетів – закладів освіти нового типу. Перший із них був заснований у 1969 р. у Великій Британії, а перша програма дистанційного навчання Development of European Learning through Tehnological Advance успішно запрацювала в Західній Європі в 1988 р. (Лузан, с. 80).

Дистанційне навчання (англ. Distant learning) – новий засіб реалізації процесу навчання, в основі якого застосування сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, що дозволяють навчатись на відстані без особистого, безпосереднього контакту між викладачем і здобувачем освіти. Дистанційне навчання трактують як:

1. Методично організоване і цілеспрямоване керівництво навчально-пізнавальною діяльністю тих, що навчаються та знаходяться на відстані від освітнього центру, й яке здійснюється завдяки електронним та традиційним засобам зв'язку.

2. Процес отримання знань і навичок за допомогою спеціалізованого освітнього середовища, що засноване на використанні ІТ, що забезпечує обмін навчальною інформацією на відстані та реалізує систему супроводу й адміністрування освітнім процесом.

Дослідниця О. Пічкара стверджує, що основою освітнього процесу при дистанційному навчанні є контрольована і цілеспрямована інтенсивна самостійна робота здобувача освіти, який може навчитися у зручному для нього місці, за індивідуальним графіком, маючи при собі комплект спеціальних

засобів та узгоджену можливість контакту з викладачем по телефону, електронній чи звичайній пошті, очно. У системі освіти дистанційне навчання відповідає принципу гуманізму, згідно з яким ніхто не має бути позбавлений можливості навчатися з причин бідності, тимчасової чи географічної ізоляції, соціальної незахищеності та неможливості відвідувати заклади освіти в силу обмежених можливостей станом здоров'я, зайнятості виробничими чи особистими справами (Пічкара).

Важливими характеристиками й особливостями дистанційного навчання є:

- відокремлення викладача та здобувача освіти у просторі або часі, чи і в часі, і у просторі одночасно;

- визнання закладом освіти: процес навчання визнається чи сертифікується певною освітньою установою чи організацією. Такий тип навчання відрізняється від самонавчання – власними силами, без офіційного визнання з боку закладу освіти;

- застосування значної кількості ІКТ, що об'єднує викладачів та здобувачів освіти і забезпечує донесення змісту навчання до користувача;

- використання специфічних освітніх програм та матеріалів. Освітні програми курсів дистанційної освіти, перед застосуванням обов'язково проходять попереднє тестування та апробацію;

- двостороння комунікація здобувачів освіти і тьюторів, що відрізняється від пасивного сприйняття трансльованої через мережі передачі інформації. Комунікація може бути асинхронною чи синхронною;

- можливість очних зустрічей для проведення тьюторіалів, взаємодії здобувачів освіти, занять у бібліотеках, проведення лабораторних і практичних;

- індустріальна організація, що передбачає проведення широкомасштабного відкритого та дистанційного навчання, при якому існує поділ праці: різні завдання доручаються окремим співробітникам, які працюють разом у команді;

- майже повна відсутність постійних навчальних груп упродовж усього освітнього процесу. Відбувається навчання «поодиночки», що створює можливість для персональних зустрічей (Васюк, Скумін).

Серед використовуваних в останні десятиліття термінів щодо відкритого та дистанційного навчання можемо назвати наступні: кореспондентна освіта, зовнішнє навчання, безперервне навчання, домашнє навчання, самостійне навчання, дистанційне навчання, навчання з опорою на технічні засоби, чи опосередковане навчання, відкрите навчання, відкритий доступ, гнучке навчання і розподілене навчання тощо. У 1980-х рр. поширення набув термін «дистанційна освіта», основною характеристикою якого є відокремлення педагога від того, хто навчається.

Під дистанційною освітою розуміють інтегральну, синтетичну, гуманістичну форму навчання, що ґрунтується на застосуванні розмаїття традиційних і нових інформаційних технологій, які застосовуються для доставки навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем і здобувачами, коли процес навчання не

обмежений у просторі й часі й не передбачає постійну, обов'язкову присутність слухачів у конкретному закладі освіти (Лузан, с. 85).

Зустрічаються і дещо інші підходи до означення назв форм навчання на відстані: дистанційне учіння (distance learning) – отримання здобувачем знань за допомогою мережі Інтернет, комп'ютерів, телебачення, радіо тощо; дистанційне навчання (distance teaching) – викладання «на відстань»; дистанційна освіта – (distance education) поєднання праці викладача і здобувача за умови, якщо немає безпосереднього контакту між ними; теленавчання (teleteaching) – навчання з використанням супутникового й інших варіантів телебачення; навчання за допомогою мережі (teaching by network) – як застосування переважно лише мережі Інтернет; телематична освіта (telematic education), що є найширшим з указаних понять, включаючи спільні дії всіх учасників навчання з застосуванням інформаційних засобів (Васюк, Скумін).

Ще одним поняттям, яке часто вживають щодо означення дистанційної освіти є «електронна освіта», або е-дистанційна освіта, що демонструє різновид освітньої системи, освітній процес, що переважно підтримується технологіями е-дистанційного навчання, а організація освітнього процесу забезпечує реалізацію принципів відкритої освіти (Биков, Кухаренко).

Електронне навчання (e-learning) як шлях здобуття е-освіти (e-education) – за визначенням ЮНЕСКО – навчання з допомогою мережі Інтернет та засобів мультимедіа. Поняття «електронне навчання» є синонімом Web-навчання та online-навчання. Отже, цей термін можна розуміти як інтенсивне застосування в навчанні засобів мультимедіа, комп'ютера, ресурсів мережі Інтернет, систем віддаленого спілкування (Rosenberg).

Отже, виходячи із вищезазначеного, доходимо висновку, що нині найуживанішим при означенні поняття «навчання на відстані» є терміни «дистанційне навчання» і «дистанційна освіта», які часто ототожнюють, і, під якими розуміють інтегральну, синтетичну, гуманістичну форму навчання, що дає можливість одержати освіту всім, хто з різних причин не може навчатися стаціонарно. Вона дає можливість враховувати потреби, індивідуальні здібності, темперамент і зайнятість здобувача освіти, який може вивчати освітні компоненти в будь-якій послідовності та темпі і мати змогу контактувати з викладачем телефоном, електронною поштою, засобами соціальних мереж, а також очно.

Список використаних джерел

1. Лузан П. Г. Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі: навч. посіб. Київ: Аграрна освіта, 2003. 232 с.
2. Пічкарь О. П. Система підготовки фахівців соціальної роботи у Великій Британії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Тернопіль, 2002. 20 с.
3. Васюк О., Скумін Т. Теоретико-методичні аспекти організації дистанційної освіти. *Вісник Книжкової палати*, 2011, № 2, С. 1–3.

4. Технології розробки дистанційного курсу: навч. посіб. [Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Богачков Ю. М.]; за ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. Київ: Міленіум, 2008. 324 с.

5. Rosenberg M. *Beyond E-Learning: New Approaches to Managing and Delivering Organizational Knowledge*. *ASTD International Conference*. 2007. June 3. Atlanta.

*Сабляш Юлія Михайлівна,
студентка спеціальності «Право»
Чорнобрива Ольга Вікторівна,
к. пед. н.,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м.Рівне, Україна)*

РОЛЬ ВОЛОНТЕРІВ У ПІДТРИМЦІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ, ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Війна в Україні спричинила значні перешкоди для освітнього процесу. Багато закладів освіти України були зруйновані або пошкоджені, а мільйони дітей змушені були покинути свої домівки. В таких складних умовах волонтери відіграють важливу роль у підтримці освіти та забезпеченні того, щоб діти та молодь мали доступ до якісного навчання.

Волонтерська допомоги в освіті:

- Підтримка педагогів, викладачів: Волонтери допомагають викладачам, педагогам та вихователям у плануванні уроків, проведенні занять, перевірці завдань тощо.
- Допомога учням: Волонтери організують освітні заходи для учнів, студентів, проводять репетиторство, допомагають з адаптацією до нових умов навчання.
- Розвиток освітньої інфраструктури: Волонтери беруть участь у відновленні пошкоджених шкіл, облаштуванні бомбосховищ, а також у зборі коштів на освітні потреби.

Волонтерська допомога має значний вплив на підтримку освіти в Україні результатами чого є : підвищення якості навчання;

підтримка психологічного стану , волонтери допомагають дітям та молоді впоратися з травмою війни та продовжити навчання;

згуртування громади, волонтерська діяльність сприяє єднанню людей та мобілізації ресурсів для підтримки освіти.¹²

Важливо відзначити, що роль волонтерів в українській освіті не обмежується лише вищезазначеними прикладами. Їхній внесок є безцінним, адже вони дарують свій час, знання та енергію, щоб допомогти українцям отримати доступ до якісної освіти.

Студенти в свою чергу також активно долучаються до волонтерства, що націлене на допомогу захисникам України, а саме : плетіння сіток, закупівля амуніції, ліків, організація зборів «донатів», приготування домашньої випічки, організація концертів для підтримки бойового духу та ще безліч напрямів волонтерської підтримки ЗСУ приближують нашу спільну перемогу. Освітня та

¹² Бондаренко, А., Вдовцов, Ю. (2021). Посібник по роботі з волонтерами. Київ.

учнівська спільноти України здійснюють вагомий внесок у забезпечення воїнів на передових позиціях.¹³

Заклади освіти України стали осередками добровільної, суспільно корисної волонтерської діяльності. Гуртожитки навчальних закладів стали прихистком для внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій, а здобувачі, студенти, викладачі є благодійниками, які активно допомагають вирішити та попередити ряд соціальних проблем.

Учнівські та студентські колективи щиро та активно допомагають армії.

Ось наприклад нещодавно у нашому освітньому закладі - Відокремленому структурному підрозділі **«Рівненському фаховому коледжі Національного університету біоресурсів і природокористування України»** з ініціативи студентської ради стартувала благодіна акція **«ЗСУ ПОТРІБНІ ДРОНИ. ДОПОМОЖИ НИЩИТИ ВОРОГА!»**. На зібрані кошти будуть придбані і передані на фронт БПЛА, які зараз так потрібні нашим захисникам. Позитивна мотивація та прагнення бути соціально значимим у нелегкий для держави час стали основними орієнтирами сучасної молоді.

Основними завданнями та напрямками діяльності стали:

- залучення усіх учасників освітнього процесу до різноманітних волонтерських ініціатив на підтримку ЗСУ;
- організація та проведення волонтерських акцій та проектів у ВСП «РФК НУБіП України» м. Рівне;
- патріотичне виховання молоді, формування навичок культури волонтерства та активної добродійної діяльності.¹⁴

Реалізація вище розглянутих ідей та завдань потребує певних дій, кроків, алгоритмів діяльності. Основною умовою успішної волонтерської допомоги військовим є бажання та ініціатива здобувачів освіти, працівників закладу ВСП «РФК НУБіП України», адже головна ціль – перемога.

Молоде покоління є рушійною силою у входженні України у світову демократичну спільноту. Активна суспільна позиція, патріотизм, готовність стати на захист своє Батьківщини, моральна та громадянська культура молодого покоління стали пріоритетними завданнями освітнього процесу в умовах воєнного стану. Волонтерська діяльність здобувачів освіти є важливим напрямом у досягненні вище зазначених орієнтирів.¹⁵

Батьки студентів також виступають в якості волонтерів, це ті люди, які добровільно витрачають свій час і зусилля, щоб допомогти іншим, це є чудовим способом показати своїм дітям, як важливо допомагати іншим, та відчувати себе краще, знаючи, що ви робите щось хороше для інших.

Рівень кваліфікації батьків може бути різним, проте всі вони мають великий життєвий досвід проживання та спілкування, знання про можливості виживання в кризовій ситуації (різній для різних категорій сімей), і тому їхня допомога є досить важливою.

¹³ Сайт "Спілка Освітян України": <https://osvita.ua/>

¹⁴ Сайт ВСП «РФК НУБіП України»: <https://rcnubip.org.ua/>

Отже, війна в Україні створила значні виклики для освітньої системи. Однак ці виклики також дають поштовх до інновацій та пошуку нових підходів до організації освітнього процесу. Завдяки спільним зусиллям уряду, педагогів, волонтерів та міжнародних організацій українська освітня система зможе подолати ці виклики та забезпечити якісну освіту для всіх дітей та молоді.¹⁶

Список використаних джерел

1. Бондаренко, А., Вдовцов, Ю. (2021). Посібник по роботі з волонтерами. Київ.
  2. Буряк-Габрись, І.О. (2019) Виховання потреби у творенні добра. Способи заохочення до благодійної діяльності.
  3. «Волонтерський рух в Україні: історія та сучасність» авторів О. М. Майбороди та В. М. Піча
  4. Сайт ВСП «РФК НУБіП України»: <https://rcnubip.org.ua/>
  5. Сайт "Спілка Освітян України": <https://osvita.ua/>
-

*Свистуленко Єлизавета Олександрівна,
студентка спеціальності «Педагогіка вищої школи»
Маценко Леся Миколаївна,
к. пед. н., доц.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ДО ДІЯЛЬНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність дослідження обумовлена постійним розвитком інформаційних технологій та зростаючою потребою у їхньому впровадженні в освітній процес. В умовах глобалізації та пандемічних викликів, суспільство зіткнулося з необхідністю масштабного переходу на дистанційну форму навчання, що поставило питання про готовність викладачів до ефективного використання цифрових освітніх технологій.

Метою дослідження є визначення педагогічних особливостей та розробка методичних рекомендацій щодо підготовки майбутніх викладачів до використання дистанційних технологій в освітньому процесі. Для досягнення цієї мети поставлені наступні завдання:

1. Аналіз теоретичних аспектів використання дистанційних технологій в освіті.
2. Вивчення досвіду застосування дистанційних технологій в навчальних закладах.
3. Визначення компетенцій, необхідних майбутньому викладачу для ефективної роботи в дистанційному форматі.
4. Розробка методичних рекомендацій для підготовки викладачів до використання дистанційних освітніх технологій.

Основна частина дослідження охоплює аналіз сучасних дистанційних освітніх технологій, включаючи платформи для вебінарів, системи управління навчанням (LMS), онлайн-курси та інші цифрові ресурси. Особливу увагу приділено питанням розробки електронних освітніх ресурсів, включаючи електронні підручники, навчальні модулі та інтерактивні завдання.

Дослідження підкреслює важливість розвитку цифрової грамотності та педагогічної майстерності майбутніх викладачів, що дозволить їм ефективно інтегрувати дистанційні технології в освітній процес. Акцент робиться на необхідності формування у майбутніх викладачів умінь для критичного аналізу та оцінки електронних освітніх ресурсів, здатності адаптувати навчальні матеріали до потреб студентів з різними стилями навчання, а також розробки індивідуалізованих навчальних траєкторій.

Особлива увага приділена методам інтерактивного навчання в онлайн-середовищі, включаючи дискусії на форумах, роботу в групах, проекти, кейс-методи та використання віртуальних лабораторій. Важливим аспектом є

розробка та застосування оцінювальних інструментів, які дозволяють об'єктивно оцінити рівень засвоєння матеріалу студентами в дистанційному форматі.

Дослідження також висвітлює психолого-педагогічні аспекти дистанційного навчання, акцентуючи на важливості забезпечення мотивації та залученості студентів, створення позитивного навчального середовища, а також розробки стратегій підтримки студентів, зокрема через наставництво та консультування.

На основі аналізу отриманих даних сформульовані рекомендації щодо підготовки майбутніх викладачів до використання дистанційних технологій, які включають не тільки оволодіння конкретними інструментами та платформами, але й розвиток загальних компетенцій, таких як цифрова грамотність, комунікативні навички в онлайн-середовищі, уміння організовувати ефективний освітній процес онлайн.

Висновки підкреслюють, що інтеграція дистанційних технологій в освітній процес вимагає від майбутніх викладачів не тільки технічних навичок, але й глибокого розуміння педагогічних принципів та методів, що дозволяють ефективно застосовувати ці технології для досягнення освітніх цілей. Таким чином, підготовка майбутніх викладачів до діяльності з використанням дистанційних технологій є ключовим елементом сучасної вищої освіти, що забезпечує високу якість навчання та відповідність освітнього процесу потребам сучасного суспільства. Розвиток цифрових компетенцій має бути вбудованим у всі аспекти підготовки викладачів, від теоретичних основ до практичного застосування в навчальному процесі.

У зв'язку з цим, важливою є підтримка вищих навчальних закладів у формуванні інфраструктури та ресурсної бази для розвитку та впровадження дистанційних технологій. Це включає не тільки забезпечення доступу до сучасних електронних платформ і інструментів, але й організацію тренінгів, семінарів та майстер-класів для викладачів та майбутніх викладачів, спрямованих на розвиток необхідних навичок та компетенцій.

Також ключовим є створення сприятливого середовища для обміну досвідом і кращими практиками між викладачами, що дозволить поширювати інноваційні підходи та методики викладання. Співпраця з міжнародними освітніми організаціями та участь у міжнародних освітніх проєктах можуть сприяти інтеграції світового досвіду та передових практик у процес підготовки майбутніх викладачів.

Враховуючи динамічний розвиток технологій, необхідно постійно оновлювати навчальні програми для викладачів, включаючи в них актуальну інформацію про новітні цифрові інструменти та методики їх застосування в освіті. Крім того, важливим аспектом є підготовка викладачів до вирішення етичних питань, пов'язаних з використанням дистанційних технологій, зокрема питань конфіденційності, авторського права та академічної доброчесності.

Підготовка майбутніх викладачів до діяльності з використанням дистанційних технологій є комплексним завданням, що вимагає системного підходу та спільних зусиль вищих навчальних закладів, освітніх організацій та

урядових структур. Тільки через інтеграцію теоретичних знань, практичних навичок та сучасних технологій можна досягти високої якості освіти та підготувати викладачів, здатних ефективно працювати в динамічному і змінному освітньому середовищі сучасності.

Значення цього підходу полягає не лише у формуванні технічних умінь використання дистанційних інструментів, але й у розвитку глибокого розуміння освітніх процесів, вміння адаптуватися до потреб студентів, використовуючи інноваційні педагогічні стратегії для стимулювання активного навчання та критичного мислення.

Важливою складовою є також розуміння викладачами потенціалу та обмежень дистанційного навчання, здатність вибудовувати навчальний процес таким чином, щоб максимально залучити студентів та сприяти їхньому успішному навчанню. Викладачі повинні бути готові до використання різноманітних форм взаємодії зі студентами, включаючи асинхронне та синхронне спілкування, здатні застосовувати гнучкі підходи до оцінювання знань та умінь.

У процесі підготовки майбутніх викладачів особлива увага має бути приділена розвитку компетенцій у сфері цифрової безпеки, забезпеченню конфіденційності даних студентів та захисту інформації. Також важливо виховувати відповідальне ставлення до використання цифрового контенту, розуміння правил академічної доброчесності в онлайн-середовищі.

Завдання підготовки майбутніх викладачів до роботи в умовах дистанційного навчання вимагає не лише змін в навчальних програмах, але й створення умов для практичного застосування отриманих знань та умінь. Це може включати розробку та реалізацію проєктів дистанційного навчання, стажування в онлайн-школах або на платформах електронного навчання, участь у міжнародних освітніх програмах та ініціативах.

Підсумовуючи, підготовка майбутніх викладачів до ефективного використання дистанційних технологій є важливою складовою сучасної освіти, що вимагає комплексного підходу та врахування широкого спектру педагогічних, технологічних і психологічних аспектів. Оновлення освітніх програм, інтеграція практичних занять з використанням сучасних дистанційних технологій, розвиток навичок критичного мислення та самостійного навчання мають стати основою для підготовки викладачів, здатних ефективно працювати в різноманітному та постійно змінюваному освітньому середовищі.

Залучення студентів до активної участі в навчальному процесі, використання проєктних методів та кейс-стаді, а також застосування ігрових елементів і симуляцій можуть значно підвищити ефективність дистанційного навчання. Майбутнім викладачам необхідно навчитися організовувати навчальний процес так, щоб він був не тільки інформативним, але й захоплюючим і мотивуючим для студентів.

Також важливим аспектом є розвиток міжкультурної компетенції та здатності працювати в міжнародному освітньому середовищі. В умовах глобалізації та доступності онлайн-освіти для студентів з різних країн, знання

культурних особливостей, вміння враховувати їх при плануванні та проведенні занять стає необхідним для успішної педагогічної діяльності.

Успіх дистанційного навчання залежить не тільки від викладачів, але й від активності та залученості студентів. Тому розробка механізмів залучення та підтримки студентів, створення спільноти навчання, де студенти можуть обмінюватися досвідом, знаннями та підтримкою, має стати важливою частиною підготовки майбутніх викладачів.

Освітні заклади повинні забезпечити доступ до ресурсів та підтримку не тільки для студентів, але й для викладачів, надаючи їм можливість постійного професійного розвитку, оновлення знань та вдосконалення навичок. Тільки в такий спосіб можливе досягнення високої якості дистанційної освіти, здатної відповідати вимогам сучасного освітнього процесу та потребам суспільства.

*Семененко Назарій Павлович,
студент спеціальності «Комп'ютерна інженерія»
Берегеля Ірина Миколаївна,
к.юрид.н., викладач вищої кваліфікаційної категорії
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і
природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)*

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Понад два роки у нашій країні триває кривава повномасштабна війна, розв'язана російською федерацією. Багато мирних українців та тих, хто став зі зброєю в руках на захист України, постраждали під час військових дій та окупації – хтось втратив найцінніше – життя чи здоров'я, хтось рідних чи знайомих, хтось житло та все нажите майно та змушений був переїхати проживати в іншу місцевість чи за кордон. Все це відобразилось на ментальному здоров'ї українців – виникли депресії, тривога, постстресові розлади, адже вони стикнулися з новими, важкими для себе викликами.

Не минули ці важкі часи й заклади освіти та учасників освітнього процесу, адже вони й досі змушені вчитися та навчати у нових умовах триваючої війни. Саме тому питання ментального здоров'я лишається актуальним. На зазначену тематику є досить велика кількість наукових праць вітчизняних вчених, зокрема, й наукова робота Цюняк О.П. (Цюняк, с. 250), але про ментальне здоров'я під час війни ґрунтовні праці українських вчених почали з'являтися лише у 2022 році.

Війна змушує багатьох навчатися та працювати у дистанційному чи змішаному форматі, що теж негативно впливає і на фізичне, і на ментальне здоров'я учасників освітнього процесу.

На думку О. Цюняк, ментальне здоров'я відіграє важливу роль у реалізації життєвих і професійних цілей та доброго фізичного самопочуття здобувачів освіти. Також зауважено, що у період дистанційного навчання, яке зумовлене війною, психічний стан студентів погіршився, посилюються психосоматичні симптоми стресу, домінують негативні емоції, відчувається тривога, самотність, страх, втома та виснаження. Як наслідок, – погіршуються результати навчання, адже, дистанційне навчання вимагає від студентів високого рівня самоорганізації, самодисципліни та мотивації до навчання. Навчальний матеріал більшою мірою здобувачами освіти засвоюється самостійно, а це вимагає достатньої сили волі, відповідальності й самоконтролю. Отже, тільки за умов правильно налагодженого режиму праці та відпочинку студенти у період дистанційного чи змішаного навчання зможуть зберегти власне ментальне здоров'я (Цюняк, с. 250).

У свою чергу, обов'язком кожного викладача, куратора чи класного керівника, психолога (соціального педагога), адміністрації закладу є відслідковування ментального здоров'я студентства та реагування на зміни у ньому: надання моральної підтримки; повідомлення про навички самопомоги у важкій ситуації; розміщення на сайтах, дошках оголошень і в каналах Microsoft Teams інформації про сервіси підтримки ментального здоров'я; проведення політики відкритих дверей, щоб студенти могли поділитися своїми проблемами; звернення уваги та вирішення конфліктів та випадки булінгу у студентському колективі; звернення до спеціалістів, а також демонстрування прикладу спокою та виваженості для своїх студентів.

Кажуть, мужність — це здатність діяти всупереч страху. Для цього наше ментальне здоров'я має бути витривалим, бо життя є довгим марафоном, а не спринтом (2).

Отож, психологічне здоров'я здобувачів освіти залежить від педагогічних та психологічних чинників. До педагогічних чинників можна віднести: умови навчання, умови проживання, організацію навчальної діяльності, навчальне навантаження. Порушення психологічної рівноваги є першими ознаками ментальних розладів, а саме: фізичних (больові відчуття у будь-якій частині тіла, порушення сну); емоційних (відчуття тривоги, страху); когнітивних (порушення пам'яті, труднощі з чітким мисленням); поведінкових (агресія) та перцептивних (Цюняк, с. 253).

Психічні розлади викладачів та студентів можуть спричинитися: втратою почуття безпеки внаслідок вразливості практично всієї території країни для ракетних обстрілів та атак БПЛА; переміщенням в інші регіони або країни й пов'язані з цим втрата роботи й звичного, комфортного середовища життя; побутовими негараздами; фінансовими труднощами; соціальною ізоляцією; невпевненістю у майбутньому і тривогою за рідних та близьких, довгого перебування в укриттях. Лише людина з сильним ментальним здоров'ям зможе витримати ці психологічні потрясіння.

Найвласливішою загрозою для людської психіки під час війни є посттравматичний стресовий розлад (далі – ПТСР). Він може виникнути внаслідок переживання людиною травматичної події, яка загрожувала її життю чи фізичній цілісності, або якщо вона була свідком подібного щодо інших людей чи дізналася про травматичну подію, що сталася з її рідними (смерть або загроза життю). Ще однією проблемою є те, що, навіть визнаючи наявність у себе проблем із психікою, значна частина громадян не готова звертатися по допомогу до фахівців, вважаючи, що їхні складнощі недостатньо серйозні, вони самі можуть з ними впоратися і що є люди, які більше потребують психологічної допомоги (3).

Водночас варто пам'ятати, що ментальне здоров'я охоплює емоційний, психологічний та соціальний добробут. Його стан впливає на те, що ми відчуваємо, як думаємо та діємо. Постійний стрес, вигорання на роботі, складний життєвий досвід чи пережита травма — все це впливає на психіку. І якщо не усувати негативні чинники та не дбати про свій стан, то з часом він буде погіршуватись та може перейти в гостру фазу. У суспільстві наразі

зародилось переконання, що людина повинна бути продуктивною 24/7. Повинна невпинно допомагати ближнім, державі, допомагати країні вистояти та перемогти. Але за нинішніх обставин дуже важливо усвідомити, що піклування про себе — це не синонім егоїзму. Це задоволення власних потреб. І в ньому є багато плюсів з точки зору і фізичного, і психічного здоров'я. Існують базові правила, про які постійно повідомляють медики та психологи: повноцінний сон, збалансоване харчування, режим дня та фізична активність. Це справді фундамент ментального здоров'я, і нехтувати цими правилами в жодному разі не можна. Адже фізичний і психологічний стан учасників освітнього процесу пов'язані (4).

Отже, психічне здоров'я є фундаментальною основою для колективної та індивідуальної здатності жити, навчатися, навчати, взаємодіяти між собою. Це важливе підґрунтя для життя, здобуття освіти, роботи та розвитку людини. Звісно, наразі війна є найбільшим негативним чинником, що заважає здійсненню мрій та планів кожної людини та збереженню ментальної рівноваги.

Список використаних джерел

1. Цюняк О.П. Стан ментального здоров'я здобувачів вищої освіти у період дистанційного навчання. Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 27, 5, 2021. С. 250–255.
2. Поради психологів викладачам: як підтримати ментальне здоров'я своїх студентів. Одеський національний медичний університет. URL: <https://onmedu.edu.ua/poradi-psihologiv-vikladacham-jak-pidtrimati-mentalne-zdorov-ja-svoih-studentiv/>
3. Національний інститут стратегічних досліджень. Підтримка ментального здоров'я в часи війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentarij-ekspertiv/pidtrymka-mentalnoho-zdorovya-v-chasy-viyny>
4. Зрозуміти стрес: як учителю дбати про своє ментальне здоров'я? Центр професійного розвитку педагогічних працівників. Комінальна установа Краснопільської селищної ради. URL: <https://krncprpp.in.ua/novyny/zrozumity-stres-yak-uchytelyu-dbaty-pro-svoje-mentalne-zdorov-ya/>

*Середа Карина Олегівна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Чернеля Ірина Миколаївна,
старший викладач
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна – цього бояться всі люди, що може бути страшніше? Вона залишає після себе тільки страждання та горе. Ці жахливі події зачіпають всіх життя, а особливо відбиваються на якості навчання.

Освітній процес в Україні зазнав великих змін з початку повномасштабної війни. Для української влади пріоритетним завданням стало збереження доступу до якісного навчання в умовах воєнного стану. Постало питання, як навчатися дітям, студентам, які зараз знаходяться під окупацією або в зоні активних бойових дій. Тому забезпечення стабільності проведення безперервного освітнього процесу у сфері вищої освіти в умовах війни має свої особливості. Так, на території України рекомендовано здійснювати освітній процес в різних формах. Наприклад, містах або селах, де контрольована ситуація, виходити на навчання в очній чи змішаній формі, а там де ведуться бойові дії, чи дитина або студент знаходиться за кордоном, зробити дистанційну форму навчання. Але попри всі переваги дистанційної форми, в умовах війни вона не здатна забезпечити в повній мірі безперервність та стабільність. Основними ризиками в мить проведення занять є: відсутність світла, відсутність доступу до мережі інтернет, постійні повітряні тривоги та необхідність переміщення в укриття, термінова евакуація при попаданні в зону активних бойових дій.

Основними формами онлайн-комунікацій є відеоконференція, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі, такі як Viber, Telegram, WhatsApp тощо для отримання інформаційно-освітніх та психолого-педагогічних послуг; використання електронних платформ Zoom, GoogleMeet, Google Classroom, Microsoft Teams та ін.

Навчання під час війни не може бути таким, як до неї. Необхідно прилаштувати освітній процес до нових реалій, враховуючи виклики та можливості воєнного часу.

Психологічний стан дітей, підлітків має бути пріоритетом. Важливо надавати їм психологічну підтримку, допомагати справлятися зі своїми страхами чи думками.

Отже, освітній процес в умовах воєнного стану – це складне завдання, що потребує гнучкості та адаптивності. Незважаючи на виклики, освіта має залишатися пріоритетом, адже вона є ключ від нашого майбутнього України. Освіта дає людям надію на краще майбутнє та віру в перемогу.

Список використаних джерел

1. Зберегти науковий потенціал: як виші навчатимуть студентів в умовах війни. URL: <https://zahid.espreso.tv/zberegtinaukoviy-potentsial-yak-vishchi-navchalni-zakladi-navchatimut-studentiv-vumovakh-viyni>
2. Освіта України в умовах воєнного стану : інформаційно-аналітичний збірник / за заг. ред. С. М. Шкарлета. Київ, 2022. 358 с.
3. Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : лист Міністерства освіти і науки України від 29.03.2022 р. № 1/3737-22. URL: [http:// osvita.ua/legislation/Ser_osv/86164/](http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86164/)

*Сивириненко Анастасія Володимирівна,
студентка спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Гольцов Андрій Геннадійович,
д. політ. н.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Російська війна проти України стала поворотним моментом в історії нашої країни. Вона змусила нас переосмислити наше минуле, сьогодення та майбутнє. Ми стикаємося з безпрецедентними викликами, але також маємо унікальні можливості для створення нового, кращого життя для українців. Впродовж століть Україна зазнавала гніту з боку різних імперій. Радянський режим штучно сконструював ідентичність українців, намагаючись стерти їхню справжню історію та культуру.

Російська пропаганда довгий час намагалася переконати світ, що українці не є окремим народом. Російська анексія Криму, гібридна війна на Донбасі та спроби дестабілізувати решту країни створили нову й небезпечну ситуацію не тільки в Україні, а й у Європі в цілому (Плохій С., с.454). Ми чітко усвідомили, що не можемо більше жити в тіні Росії. Перед Україною стоїть складне завдання збудувати нове, демократичне та процвітаюче суспільство. Це потребуватиме значних зусиль та ресурсів. Ми не можемо змінити минуле, але можемо творити нове майбутнє. Це майбутнє має ґрунтуватися на цінностях свободи, демократії та справедливості. Ми повинні збудувати Україну, в якій кожен матиме можливість реалізувати свій потенціал (Плохій С., с.25).

Війна з Росією кардинально змінила Україну, відкривши перед нею нові горизонти, але й поставивши перед нею безліч викликів, які переплітаються та впливають один на одного. Темою 78-ї сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, яка відбувається 18-26 вересня 2023 року, є «Відновлення довіри та глобальної солідарності: прискорення дій щодо Порядку денного до 2030 року та його Цілей сталого розвитку задля забезпечення миру, добробуту, прогресу та стійкості для всіх». Це глибоко резонує з поточною ситуацією в Україні, коли відновлена увага до питань довіри, солідарності та реалізації Порядку денного до 2030 року, який слугує маяком для амбітних цілей нації щодо відновлення країни (3).

Відновлення країни – це першочергове завдання, яке потребує колосальних ресурсів та зусиль. Зруйновані міста, інфраструктура та економіка потребують ретельного планування та системної реконструкції. Цей процес нерозривно пов'язаний з реформами, які мають охопити всі сфери життя: політику, економіку, юстицію, освіту та охорону здоров'я.

Боротьба з корупцією стає ключовим фактором успішного відновлення та розвитку України. Корупція, як гальмо на шляху прогресу, потребує

системного та безкомпромісного подолання. Це завдання не лише для влади, але й для всього українського суспільства, яке прагне до кращого майбутнього.

Європейська інтеграція – це не лише політичний курс, але й шлях до модернізації та європеїзації України. Цей процес потребує значних зусиль та відповідності європейським стандартам у сфері економіки, права, демократії та прав людини. Відновлення країни неможливе без реформ, а реформи неможливі без подолання корупції. Європейська інтеграція, в свою чергу, може стати стимулом для проведення реформ та боротьби з корупцією. Війна з Росією, безсумнівно, кинула Україні жорстокі виклики. Проте, в цій темряві проблискують й нові можливості, які можуть стати трампліном до кращого майбутнього. Війна дає Україні шанс стерти гнітючий спадок радянського минулого та збудувати нову країну на засадах демократії, свободи та справедливості. Це шанс створити суспільство, де кожен українець буде мати рівні можливості для самореалізації, де пануватиме верховенство права, а корупція буде винищена. Модернізація економіки, перехід на інноваційні технології, диверсифікація експорту, стимулювання вітчизняного виробництва – все це може стати рушійною силою економічного зростання. Україна має шанс стати не сировинним придатком, а конкурентоспроможною країною з динамічною економікою. Єднання українського суспільства, відчуття спільної відповідальності за долю країни може стати потужним каталізатором для позитивних змін. Це єднання може дати поштовх до розвитку громадянського суспільства, волонтерства та активної участі людей у житті країни. Україна здобула безпрецедентну підтримку світового співтовариства. Це дає їй можливість стати активним гравцем на міжнародній арені, відстоювати свої інтереси та сприяти миру та безпеці у світі. Важливо розуміти, що виклики та можливості не існують ізольовано. Вони перепліті й дають Україні шанс на справжнє оновлення. Відновлення країни після війни неможливе без модернізації економіки. Єднання українського суспільства стане запорукою успішних реформ. А зростання авторитету України на світовій арені допоможе їй залучити необхідні ресурси для реалізації своїх амбітних планів.

Отже, Україна стоїть на історичному роздоріжжі. Війна, розв'язана Росією, дає їй шанс остаточно позбутися гнітючого спадку радянського минулого та збудувати нову, демократичну, вільну та справедливу країну. Цей шанс не дається просто так. Його треба вибороти, доклавши максимум зусиль, єднання та співпраці. Українському народу доведеться багато працювати, щоб подолати наслідки війни та побудувати конкурентоспроможну економіку.

Список використаних джерел

1. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: Видавець Фоліо, 2016. 496 с.
2. Плохій С. Україна: Переосмислення минулого, творення нового майбутнього. Київ: Дух і Літера, 2023. 605 с.
3. (ПРООН) «Від руїн до розбудови стійкості і відновлення України», 21.09.2023. - URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/blog/vid-ruyin-do-rozbudovy-stiykosti-i-vidnovlennya-ukrayiny>

*Смоляк Софія Сергіївна,
студентка спеціальності «Геодезія та землеустрою»
Кийко Неля Миколаївна,
викладач,
ВСП «Рівненський фаховий коледж НУБіП України
(м. Рівне, Україна)*

ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНІ ПЛАТФОРМИ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У сучасному світі управління освітнім процесом у закладах фахової передвищої освіти зазнає значних змін, в основі яких лежить швидкий розвиток інформаційних технологій та зміна освітніх парадигм. Цифровізація освіти є одним з ключових трендів. Вона передбачає використання цифрових технологій для покращення якості освіти, оптимізації управління навчальними процесами та розвитку електронних освітніх ресурсів. Цифровізація включає інтеграцію електронних навчальних платформ, таких як LMS (Learning Management System), MOOCs (Massive Open Online Courses), віртуальних лабораторій та інших інтерактивних засобів навчання. Сучасні заклади фахової передвищої освіти прагнуть до більшої гнучкості та індивідуалізації навчальних процесів. Це включає створення індивідуальних навчальних планів, адаптивного навчання з використанням штучного інтелекту та аналітики великих даних для відстеження прогресу здобувачів освіти та адаптації навчального процесу до їх потреб.

Збір та аналіз великих даних (Big Data) у сфері освіти відкриває нові можливості для покращення якості та ефективності навчання. Аналітика навчання дозволяє здійснювати глибокий аналіз навчального процесу, виявляти тенденції у навчанні, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень (Біда, 2023, с. 33). Традиційні навчальні системи є базовими методами навчання, які використовуються в багатьох освітніх установах. Вони включають в себе лекції, семінари, практичні заняття та індивідуальні консультації викладачів. Ці системи надають здобувачам освіти можливість отримувати знання в особистому спілкуванні з викладачами та однокурсниками. Однак ці системи можуть бути обмеженими в доступі до навчальних матеріалів та можуть вимагати значних витрат на освіту.

Отже, електронні навчальні платформи (ЕНП) – це онлайн-середовища, які забезпечують доступ до навчальних ресурсів, інструментів для спілкування та співпраці, а також можливості відстежувати прогрес у навчанні. Їх використання стає все більш поширеним у сучасній освіті, адже вони пропонують ряд суттєвих переваг:

- доступність та гнучкість: ЕНП доступні 24/7 з будь-якого місця, де є підключення до інтернету. це робить навчання більш гнучким та зручним для учнів, адже вони можуть навчатися у власному темпі та в зручний для них час.
- інтерактивність та мультимедійність: ЕНП пропонують широкий спектр інтерактивних та мультимедійних навчальних матеріалів, таких як відео, аудіо,

інтерактивні вправи, віртуальні лабораторії та симуляції. це робить процес навчання більш цікавим та захоплюючим для учнів, а також сприяє кращому засвоєнню знань.

- персоналізація: ЕНП дозволяють персоналізувати процес навчання для кожного учня. це можливо завдяки адаптивним системам навчання, які оцінюють знання та навички учнів і пропонують їм завдання, що відповідають їхньому рівню.

- спілкування та співпраця: ЕНП пропонують інструменти для спілкування та співпраці, такі як форуми, чати, віртуальні кімнати для співпраці. це дозволяє студентам спілкуватися один з одним, з учителями та експертами, а також обмінюватися знаннями та досвідом.

- відстеження прогресу: ЕНП дають можливість учням та вчителям відстежувати прогрес у навчанні. це можливо завдяки системам оцінювання, які надають детальну інформацію про те, як учні засвоюють матеріал.

- економія часу та коштів: ЕНП можуть допомогти заощадити час та кошти. їх використання може зменшити потребу в друкованих підручниках, а також у традиційних класних кімнатах.

- доступність для людей з особливими потребами: ЕНП можуть зробити освіту більш доступною для людей з особливими потребами. завдяки субтитрам, транскрипціям та іншим інструментам, люди з вадами слуху, зору та іншими порушеннями можуть отримати доступ до якісної освіти.

Функції електронних навчальних платформ ЕНП:

- створення та розміщення навчальних матеріалів: ЕНП дозволяють створювати та розміщувати різноманітні навчальні матеріали, такі як тексти, відео, аудіо, зображення, інтерактивні вправи тощо.

- організація навчального процесу: ЕНП дозволяють організувати навчальний процес, створюючи курси, заняття, завдання, тести тощо.

- спілкування та співпраця: ЕНП пропонують інструменти для спілкування та співпраці між учнями, викладачами та іншими учасниками освітнього процесу.

- відстеження успішності: ЕНП дозволяють відстежувати успішність учнів, надаючи їм та викладачам зворотний зв'язок.

Ось кілька прикладів популярних ЕНП:

- Moodle: <https://moodle.org/> – це безкоштовна платформа з відкритим кодом, яка використовується для створення онлайн-курсів.
- Google Classroom: <https://edu.google.com/workspace-for-education/classroom/> – це платформа, яка використовується для організації та проведення онлайн-занять.
- Khan Academy: <https://www.khanacademy.org/> – це некомерційна платформа, яка пропонує безкоштовні онлайн-курси з різних предметів.
- Prometheus: https://en.wikipedia.org/wiki/Prometheus_%282012_film%29 – це українська платформа масових відкритих онлайн-курсів (МООК).

Використання ЕНП в освітньому процесі:

ЕНП можуть використовуватися для організації різних форм навчання, таких як:

- дистанційне навчання: ЕНП дозволяють організувати повністю дистанційне навчання, де учні та викладачі не знаходяться в одному місці.
- змішане навчання: ЕНП можуть використовуватися для доповнення традиційного очного навчання онлайн-компонентами.
- перевернутий клас: ЕНП можуть використовуватися для реалізації моделі «перевернутого класу», де здобувачі вивчають новий матеріал самостійно онлайн, а потім обговорюють його та закріплюють на заняттях з викладачем.

Висновок: ЕНП – це потужний інструмент, який може використовуватися для організації та проведення навчання в онлайн-середовищі. ЕНП роблять освіту більш доступною, гнучкою, інтерактивною та персоналізованою.

Список використаних джерел

1. Біда П.І., Співак І.Я. (2023). Модуль управління освітніми процесами на базі ERP ODOO в навчальних закладах. Школа - семінар молодих вчених і студентів. Комп'ютерні інформаційні технології: збірник матеріалів науково-практичної конференції СІТ-2023, Вип.1. С. 33-35.

Стефанишин Ангеліна Василівна,
студентка спеціальності «Геодезія та землеустрій»
Біда Петро Іванович,
к. техн. н., викладач,
Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»
(м. Рівне, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОГО МОДУЛЯ ПЛАТФОРМИ ERP ODOO В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В умовах сьогодення присутня тенденція до поєднання сучасних навчальних систем та інтеграції їх з системами ERP (Enterprise Resource Planning), що використовуються в бізнес-середовищі. Це стало актуально з ростом інформатизації освіти та прагненням оптимізувати управління навчальними процесами (Безус, Серебряков, 2021, с. 12).

Сучасні заклади освіти потребують нових систем управління навчальним процесом, що відкривають масштабні можливості для покращення якості та ефективності навчання. Такі системи функціонують на використанні технологій Big Data (Біг Дата / Великі дані) як ERP (Enterprise Resource Planning) системи.

ERP-система (англ. Enterprise Resource Planning System, система планування ресурсів підприємства) – це тип програмного забезпечення, яке організації використовують для управління повсякденною комерційною діяльністю, такою, як бухгалтерський облік, закупівлі, управління проектами, управління ризиками та дотримання вимог, а також операції з ланцюгами поставок (Ноздріна, Критович, 2022, с. 24). До основних переваг використання ERP-систем можна зарахувати (Radley, 2020) : управління за допомогою однієї системи, легка модернізація нових ERP-систем, оптимізація бізнес-процесів, якісний аналіз даних, відповідність очікуванням клієнтів.

Сучасним цифровим модулем ERP-системи є «Odoо» – web-орієнтована all inclusive ERP. Odoо – це комплексна, відкрито-джерельна ERP (Enterprise Resource Planning) система, яка надає широкий спектр додатків (Безус, Серебряков, 2021, с. 12). Основною особливістю Odoо є її модульна архітектура, що дозволяє користувачам налаштовувати систему відповідно до своїх унікальних потреб, обираючи з великої кількості доступних модулів (Moss 2015, с. 11).

Особливості та переваги Odoо використання у навчальному процесі: модульність та гнучкість, що дозволяє освітнім установам вибирати лише ті модулі, які їм необхідні та робить систему дуже гнучкою і масштабованою, забезпечуючи включення модулів для управління навчальними планами, базою здобувачів освіти, фінансами установи, розкладом занять тощо; інтеграція різних процесів надає можливість вирішувати комплексні задачі управління освітньою установою; легкість використання та налаштування передбачає інтуїтивно зрозумілий інтерфейс із гнучкістю в налаштуванні, що легко адаптує систему до специфічних потреб установи.

Цифровий модуль Odoo є комплексним рішенням ефективного управління освітнім процесом і передбачає можливості для забезпечення якості освіти: автоматизація планування курсів, розкладу занять, відстеження відвідувань та успішності здобувачів освіти; фінансове управління освітніх установ (бухгалтерський облік, бюджет, фінансова звітність; інструменти управління персоналом (набір та навчання співробітників, ведення кадрового обліку та управління заробітною платою); управління взаємодією зі студентами та батьками через модулі зв'язку, а також інструменти для електронного обміну документами.

Процес розробки модулів Odoo для освітніх закладів включає (Moss 2015, с. 1): визначення вимог та аналіз потреб; планування; налаштування Робочого Оточення; налаштування тестування. Архітектура модуля навчання Odoo містить різноманітні об'єкти та взаємодії між ними, для забезпечення ефективного управління навчальним процесом. У центрі системи знаходяться журнал обліку відвідуваності та успішності. Журнал дозволяє викладачам вести записи про відвідуваність занять студентами та їх успішність, що є критично важливим для оцінки прогресу студентів і виявлення областей для покращення.

Висновок. Отже, як показує дослідження, використання систем управління ERP-класу в навчальному процесі є цілком можливим та ефективним. Розробка такого модуля відповідає сучасним вимогам цифровізації освіти та управління в закладах фахової передвищої освіти, сприяє підвищенню ефективності управління навчанням, забезпечуючи автоматизацію важливих процесів та оптимізацію ресурсів та забезпечує професійне становлення майбутнього фахівця. Цифровий модуль Odoo демонструє інноваційний підхід у сфері управління освітою, забезпечуючи гнучкість, масштабованість та інтеграцію з різноманітними функціональними сферами в закладах фахової передвищої освіти.

Список використаних джерел

1. Безус П.І., Серебряков Р.А. (2021). Застосування автоматизованих інформаційних систем управління у вищих навчальних закладах. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія Економіка. № 6. С.12-17.

Ноздріна Л. В., Кривович О. І. (2022). Застосування ERP-систем у фандрейзингу вищої школи. Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві Том 1 (43), С.23-29.

Radley, D. (2020). Top 5 benefits of Enterprise Resource Planning (ERP) Systems. URL: <https://www3.technologyevaluation.com/research/article/5-reasons-why-your-company-should-use-anerp-system.html>. (дата звернення: 19.02.2024)

2. Moss G. (2015). Working with Odoo / Greg Moss. - Birmingham: Packt Publishing Limited. 432 с.

*Тіунова Марія Володимирівна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Баланюк Леонід Миколайович,
викладач,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)*

БОРОТЬБА З ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ ТА МАНІПУЛЯЦІЯМИ З БОКУ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Починаючи з 2014 року і до наших днів, війна між Росією та Україною перетворилася на повномасштабний конфлікт. 24 лютого 2022 року цей конфлікт ще більше загострився, а інформаційний фронт став більш напруженим. Російська пропаганда використовує дезінформацію та дезінформаційні операції для дестабілізації українського суспільства, підризу довіри до влади та військових і виправдання злочинів. Актуальність цієї теми виходить за межі конфлікту між Росією та Україною. Бо російська дезінформація може впливати на громадську думку та політичні процеси в інших країнах, спричиняючи незгоду та внутрішні конфлікти.

Методи, які використовує російська пропаганда, є різноманітними і досить складними. Вони включають поширення фейкових новин, маніпулятивних даних та образ, а також пропаганду ненависті та створення страху серед населення. Ці методи використовуються для того, щоб розпалювати ворожнечу та розкол у нашому суспільстві та деморалізувати громадян.(1)

Росія активно використовує тезу про нацистські тенденції в Україні як частину своєї стратегії демонізації українського уряду та суспільства. Цей міф, вигаданий з метою виправдання власної агресії, впроваджується через різноманітні канали інформації та супроводжується активним розпалюванням ненависті та ворожнечі до України.(2)

Російська пропаганда переплітається з багатьма країнами світу, включно з тими, що підтримують Україну у війні. Її стратегія полягає в розхитуванні підтримки, викликанні сумнівів та розколу. Російські медіа дискредитують українських біженців, а також стверджують, що допомога Польщі перерозподіляється в їх шкоду. Поруч із цим, розповсюджуються повідомлення про поразку України, намагаючись переконати, що виділені ресурси є марнотратством. (3)

Проте, існують ефективні стратегії протидії російській пропаганді. Важливо перевіряти джерела інформації, не приймати все без перевірки, потрібно бути критичними до отриманої інформації та не поширювати

неперевірені дані. Крім того, важливо підтримувати надійні джерела інформації, такі як авторитетні ЗМІ та урядові джерела.

По-перше, наголошується на необхідності розвитку критичного мислення серед населення. Людям рекомендується перевіряти джерела інформації, уникаючи сліпого довір'я до будь-якої інформації. Крім того, важливо відмічати емоційні маніпуляції та аналізувати надходячу інформацію з логічної точки зору.

По-друге, громадянам рекомендується навчитися розпізнавати ознаки пропаганди та підтримувати незалежні медіа, які надають об'єктивну інформацію. Важливим є також розширення джерел інформації, щоб отримати різноманітні точки зору.

По-третє - активна позиція у боротьбі з пропагандою. Необхідно утримуватися від поширення неперевіреної інформації та виявляти пропаганду, яку можна відверто викрити. Допмагаючи іншим у розумінні проблеми, громадяни сприяють формуванню об'єктивного світогляду.(4)

Ми маємо завжди усвідомлювати, що російська пропаганда - це не лише інструмент у руках наших ворогів, але й складна система впливу, спрямована на дестабілізацію нашого суспільства та підрив нашої демократії. Щоб захистити наше суспільство від її шкідливого впливу, нам потрібно бути не лише обережними, але й освіченими щодо її методів. Важливо вивчати та розуміти стратегії, якими користуються пропагандисти, а також активно розвивати навички критичного мислення, щоб вчасно розпізнавати та протидіяти маніпуляціям і дезінформації. Тільки завдяки цьому ми зможемо зберегти наше суспільство від негативного впливу зовнішньої пропаганди та зміцнити нашу національну безпеку.

Список використаних джерел

1. Юридична газета онлайн : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/feyk-yak-instrument-informaciynoi-viyi.html>
2. Суспільне: <https://suspilne.media/culture/224927-ak-rozvalasa-rosijska-propaganda/>
3. Texty.org.ua: [Російська пропаганда в Європі: в яких країнах її найбільше — Тексти.org.ua \(texty.org.ua\)](https://texty.org.ua)
4. [Як боротися з російською пропагандою? - портал новин LB.ua](https://texty.org.ua)

*Ткачук Богдана Богданівна,
студентка спеціальності «Право»
Ляхович Оксана Вікторівна,
к. пед. н.,
Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський
фаховий коледж Національного університету біоресурсів і
природокористування України»
(м. Рівне, Україна)*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА КУЛЬТУРУ ТА МИСТЕЦТВО В УКРАЇНІ

Війна – це не лише жахливе явище, що несе смерть, руйнування та страждання, але й потужний фактор, який суттєво впливає на всі сфери життя, включаючи культуру та мистецтво. За два роки війни ми неодноразово переконались, що культура-це не лише про творення «красивого» у мирних обставинах, але й про те, що відбувається саме тут і зараз, тобто про наші реалії. Цей вплив може бути як руйнівним, так і стимулюючим, маючи довгострокові наслідки для розвитку культурного життя. Ті зміни, що відбуваються в процесі протистояння українського народу жорстокій російській агресії можна поділити на: негативні-ті, які певною мірою обмежують розвиток української культури та відповідно позитивні-ті, що допомагають витримати «культурну кризу» під час війни. Отож розглянемо їх детальніше:

Позитивними чинниками впливу війни на культурну сферу є:

- 1) Згуртування та єднання: війна об'єднала українців навколо спільної мети - **захисту своєї країни**. Це згуртування дало поштовх до розвитку нових форм культурної співпраці та солідарності, при тому не лише в межах нашої держави, але й на міжнародному рівні.
- 2) Патріотизм та національна ідентичність: війна стимулювала інтерес до української історії, мови та традицій. Це призвело до зростання популярності української музики, літератури та кіно і в той же час зменшило бажання цікавості суспільства до «ворожої культурної спадщини». Важливу роль у протистоянні відіграють і студенти, які є волонтерами, добровольцями та захисниками ЗСУ.
- 3) Розвиток нових форм мистецтва: Війна стимулювала розвиток нових форм мистецтва, які відображають трагедію та героїзм, біль та надію. Українські митці створюють потужні твори, які вражають світ своєю щирістю та глибиною. Саме зараз ми можемо спостерігати високий рівень цікавості до українських виконавців та митців.

Негативними чинниками є:

- 1) Руйнування культурних цінностей: за даними Міністерства культури та інформполітики з початку війни в Україні було пошкоджено або зруйновано більше 664 об'єкти культурної спадщини України. Серед них Маріупольський драматичний

театр, Іванківський історико-краєзнавчий музей, Чернігівський історичний музей, Музей генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича та інші. Ці руйнування є не лише втратою матеріальних цінностей, але й руйнуванням ідентичності українського народу.

- 2) Переміщення та евакуація українських митців: за даними ООН, з початку війни понад 3 мільйони людей, включаючи багатьох митців, евакуювалися за кордон. Це руйнує творчі середовища та гальмує розвиток культури.
- 3) Зменшення фінансування: бюджет на культуру в Україні за 2023 рік був скорочений на 30%, що негативно впливає на діяльність багатьох культурних аспектів.

Отже, безумовно, війна – це страшна трагедія, яка вражає не лише матеріальні цінності, а насамперед найголовніше-людські життя. Проте, роблячи свій внесок у протистояння ворогу, ми зміцнюємо нашу державу та наближаємо нашу перемогу!

*Толстякова Ольга Вікторівна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Чернеля Ірина Миколаївна,
старший викладач,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Актуальність проблеми. У сучасному світі англійська мова є не лише мовою міжнародного спілкування – вона використовується в багатьох сферах життя, а особливо, якщо це стосується розвитку професійних можливостей. Її значення полягає не тільки у спрощенні міжнародної комунікації, але й у тому, що вона відкриває двері до широкого спектру можливостей у бізнесі, науці, освіті та багатьох різних галузях.

Зважаючи на швидкі зміни в глобальному світі, англійська мова стала ключовою для побудови успішної кар'єри та розширення професійних і культурних зв'язків України з іншими країнами. Знання англійської мови розширює можливості взаємодії та співпраці з міжнародними партнерами та клієнтами, а також обміну ідеями та практикою.

Також, зростання глобалізації освіти дозволяє студентам отримати доступ до міжнародних навчальних програм, програм обміну та стажування, тому є важливим та актуальним вироблення ефективних методів викладання англійської мови для всіх студентів, незалежно від спеціальності.

Виклад основної частини. Для нашого часу є актуальним пошук нових методів навчання англійської мови, що розвивають не тільки якість мовленнєвих навичок, а й сприяють особистісному розвитку студентів. Навчаючись на спеціальностях, що не є пов'язані з філологією, студенти можуть мати різні наміри щодо вивчення англійської мови – деякі зацікавлені розширенням кар'єрних можливостей, а інші можуть прагнути використовувати мову у подорожах або в особистому житті. У такому випадку, обов'язковим фактором навчання іноземної мови у ВНЗ є підготовка адаптивної програми, що враховує різні потреби студентів.

Слід зазначити, що програма також має враховувати специфіку вибраної студентом спеціальності. Викладачі повинні враховувати професійні нахили студентів та відповідно складати навчальну програму. На цьому тлі необхідно інтегрувати набуття навичок та знань іноземної мови у відповідні предмети.

Сучасні методи навчання включають створення атмосфери, в якій студент відчувається комфортно і невимушено, стимулюють його інтереси, розвивають прагнення до практичного використання англійської мови. Ці методи спонукають студентів-нефілологічних спеціальностей, стимулюють їхні мовлення та творчі здібності, а також активізують уміння аналізувати та

бути активними у процесі вивчення англійської мови. Вони навчають студентів самостійно працювати над мовою на рівні її фізичних, інтелектуальних та емоційних можливостей; пропонують різні види роботи на практичних заняттях: індивідуальну, групову, колективну, стимулюючу активність, самостійність та творчість студентів.

Викладачеві важливо знати та володіти новітніми методами викладання іноземної мови, різними навчальною технікою та прийомами, щоб оптимально підібрати той чи інший метод викладання відповідно до рівня знань, потреб, інтересів студентів. Адже раціональне та вмотивоване використання методів навчання на заняттях з іноземної мови вимагає креативного підходу з боку викладача, адже «педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога». Не менше важливою є здатність учителя розвивати в студентах вміння аналізувати певні події, явища, розуміти їхні масштаби, порівнювати ці випадки та передбачати, чого очікувати в результаті.

Основною метою сучасної вищої професійної освіти є підготовка фахівців, компетентних у сфері своєї професійної діяльності, здатних до ефективної роботи, безперервного самовдосконалення й саморозвитку. Традиційно навчання іноземної мови в немовних ЗВО було орієнтоване на формування граматичної та лексичної компетенції, читання, розуміння й переклад спеціальних текстів, однак сучасні підходи до викладання англійської професійного спрямування полягають у застосуванні моделі змішаного навчання. Остання передбачає використання різних інтернет-технологій, які інтегрують вивчення мови та предмета, тобто об'єднання формальних засобів навчання (вивчення матеріалу мовного курсу) з неформальними (проведення дискусій, конференцій, мозкових штурмів, ігор тощо), а також комбінування різних способів подання навчального матеріалу – наочного, онлайн або надання завдань для самостійного опрацювання – поєднання аудиторної й позааудиторної роботи студентів.

Серед найновіших методів навчання іноземних мов, що виникли переважно в англійських країнах - США та Великобританії - в останні десятиріччя ХХ ст., все більшого поширення набувають методи, які об'єднують у собі комунікативні та пізнавальні (академічні) цілі.

Головною метою комунікативно-пізнавального методу є формування комунікативної компетенції, тобто вміння використовувати мову для конструктивного в реальних життєвих ситуаціях. Також до цієї методики можна віднести проведення мозкових штурмів, мастермайдів, семінарів, презентацій, захист проектів та досліджень, де, як правило, у процесі колективного обговорення підбиваються підсумки.

Тісно пов'язаним з комунікативним методом є груповий. Цей метод був запропонований чиказьким професором психології Чарльзом Карреном. Основні принципи навчання були запозичені із сфери стосунків консультанта з клієнтом. Груповий метод передбачає тісну взаємодію вчителя і студентів, в комунікативних ситуаціях без опори на підручник.

Дотримуючись сучасної методики викладання англійської мови у ВНЗ, звернемося до педагогічної психології, яка вивчає гру як ефективний метод навчання та реалізації як навчально-пізнавальних, так і виховних завдань.

Слід зазначити, що серед студентів-першокурсників сором'язливість на заняттях, боязнь здатися невігласом через недостатній рівень розвитку вміння спілкуватися іноземною мовою є частим явищем. Якщо на предметах, які викладаються рідною мовою, учень може почати вчитися з нуля, заповнюючи прогалини самостійно, то заняття з іноземної мови ризикують бути повним провалом через різний рівень знань, отриманих учнями в школі. Гра тут виконує неоціненне методичне завдання - приміряючись до ролі, не сприймаючи її всерйоз, студент також легко, без образи і почуття власної неповноцінності виконує завдання. Більш того, є можливість методично побудувати гру таким чином, щоб учні з низьким рівнем шкільної підготовки виконували легші типи завдань, з високим рівнем, відповідно, більш складні, і ні один, ні інший не бентежить одне одного.

Розробляючи навчальну функцію гри, багато видатних педагогів справедливо звертають увагу на ефективність використання. Очевидно, що ігрові форми роботи сприяють створенню сприятливого психологічного клімату на уроці, активізують діяльність учнів. У грі здібності людини проявляються особливо повно і часом несподівано. На практиці ігри часто є розважальним моментом у класі або використовуються як елемент релаксації. Саме тому розробка даної теми набуває наукової новизни та потребує ґрунтовного аналізу фактів практичного застосування на заняттях з іноземної мови.

Навчальні ігри можна класифікувати за рівнем володіння мовою цільової аудиторії, методами організації та педагогічними цілями. Для створення ігрових ситуацій широко використовуються малюнки, картки, описи ситуацій, інструкції, тексти художніх творів. Більшість авторів вважають за доцільне проводити гру на завершальному етапі роботи з лексикою по темі, оскільки гра дає можливість використати новий матеріал у ситуації спілкування. Але існує велика кількість ігор, використання яких на уроці зробить процес оволодіння новою лексикою захоплюючим заняттям. Ігри можна використовувати на будь-якому етапі роботи над словниковим запасом іноземної мови.

Звертаючи увагу на реалії, умови війни в Україні можуть створити додаткові виклики для сучасної вищої освіти та методів навчання, поставивши під загрозу як студентів, так і викладачів, а також сприяти порушенню або припиненню навчального процесу, вимагаючи негайних змін та адаптацій у методах дистанційного навчання.

Варто також зазначити, що викладачі та студенти можуть переживати стрес через воєнні дії, що загрожують безпеці їх та їх рідних. Це може значно вплинути на здатність викладання, а з боку студентів – на навчання і засвоєння матеріалу.

Висновок. Отже, розглянувши та проаналізувавши різні методи викладання іноземної мови ми спостерігаємо, що цей процес постійно

розвивається, надаючи здобувачам освіти більш доступні способи передачі матеріалу. Можна помітити, що основною метою сучасної професійної освіти є підготовка компетентних фахівців, прагнучих до постійного самовдосконалення та здатних до ефективної роботи. Для досягнення цієї мети слід переглянути традиційні методи навчання, впроваджуючи в навчальний процес такі методи навчання як комунікативно-пізнавальний, груповий та метод гри, заради підвищення комунікативних та практичних навичок студентів.

Говорячи про виклики в реаліях сьогодення, війна є значною загрозою для навчального процесу, що порушує його хід, змушує шукати нові шляхи адаптації та внесення змін у навчальні методи, а також наносить шкоду психічному здоров'ю викладачів та студентів.

Список використаних джерел

1. Бех П.О. (1996). Концепція викладання іноземних мов в Україні
2. Гришкова Р.О. (2015). Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей
3. Леган В. П. (2011). До проблеми методів викладання іноземної мови
4. Канюк О. (2020). Особливості викладання англійської мови для студентів немовних спеціальностей
5. Кудря М. М. (2021). Сучасні методики викладання іноземних мов у вищій школі України
6. Khushvaktova N. U., Shegay A. V. (2022). Methodology of Teaching English at University: Principles of Game Methods

*Труш Марія Ігорівна,
студентка спеціальності «Професійна освіта»
Єресько Олег Вікторович,
к. пед. н., доцент кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

На початку ХХІ століття лідери світової науки визначили проблему здоров'я населення як одну з глобальних проблем, вирішення яких обумовлює не тільки кількісні та якісні характеристики майбутнього розвитку людства. Сьогодні проблема здоров'я набула планетарного масштабу, поряд з такими, як екологічна катастрофа, демографічна проблема, загроза світової війни, вона зумовлює факт подальшого існування людства як біологічного виду на планеті Земля. За сучасними уявленнями, як це відмічалось раніше, здоров'я розглядають не як суто медичну, а як комплексну проблему, складний феномен глобального значення. Тобто здоров'я визначається як філософська, соціальна, економічна, біологічна, медична категорія, як об'єкт споживання, вкладу капіталу, індивідуальна і суспільна цінність, явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з оточуючим середовищем.

Здоров'я людей усе більш усвідомлюється як первинне завдання держави, суспільства і всіх його соціальних інститутів. Очевидна необхідність подолання тривожної тенденції, що має місце, на користь забезпечення життєздатності підростаючого покоління. Студенти представляють категорію населення з підвищеними чинниками ризику, до яких відносяться нервові і розумові перенапруження, постійні порушення режиму харчування, праці і відпочинку. В образі життя студентів часто спостерігається відсутність турботи про здоров'я:

- неупорядкованість, хаотичність, що виражаються в невчасній їжі, систематичному недосипанні, малому перебуванні на свіжому повітрі, недостатній руховій активності;

- відсутність гуртуючих процедур; виконання самостійної учбової роботи в час, призначений для сну;

- наявність шкідливих звичок.

Молодь – майбутнє нашої держави. Здоров'я у кожного нового покоління за всіма параметрами повинне бути краще, ніж у попереднього. Це необхідна умова просування людського суспільства через науково-технічний прогрес. Здоров'я підростаючого покоління і формування правильного поняття здорового способу життя у молоді є головною метою системи національної освіти. Сьогодні гостро постає необхідність розробки і запровадження конкретних дій, спрямованих на відновлення, збереження і зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я дітей та їх спільне соціальне становлення. Серед факторів, які можуть істотно вплинути на стан здоров'я дитини, – достатній рівень побутових умов, правильне харчування,

матеріальний добробут, впевненість у завтрашньому дні, сприятливий екологічний стан довкілля. Але поряд з об'єктивними факторами існують і суб'єктивні – наявність культури здоров'я, поважне ставлення особистості до свого здоров'я, бажання і вміння піклуватися про нього.

Здоров'я – головний та істинний здобуток людини і найвища соціальна цінність. Реалізувати свої творчі плани, знайти себе в соціумі, зуміти стати корисним для суспільства може тільки людина, яка фізично здорова, соціально активна та адаптивна і має духовну основу.

Важливу роль у розв'язанні цих проблем відіграє правильне гігієнічне виховання. Основним завданням якого є ознайомлення особливостями розвитку дитячого організму, результатами, впливу на нього різних факторів зовнішнього середовища, прищеплення умінь і навиків з догляду за своїм організмом, навчання засобів профілактики захворювань і в разі їх виникнення – вміння надати першу медичну допомогу.

Для визначення поняття здорового способу життя враховуємо два відповідні чинники - генетичну природу цієї людини та її відповідність конкретним умовам життєдіяльності. Здоровий спосіб життя - це спосіб життєдіяльності, що відповідає генетично обумовленим типологічним особливостям певної людини, конкретним умовам життя, спрямований на формування, збереження й зміцнення здоров'я, на повноцінне виконання особою соціально-біологічних функцій.

Метою формування здорового способу життя є вдосконалення умов життя та життєдіяльності на основі валеологічного навчання й виховання, що означає вивчення власного організму, освоєння гігієнічних навичок, знання чинників ризику та вміння реалізувати на практиці весь комплекс засобів і методів забезпечення здорового способу життя.

Таким чином, створення масової раціональної системи оздоровлення вбачає вихід на індивідуальну самосвідомість, здоровий спосіб життя, оперативний контроль за резервами здоров'я, формування його економічної цінності, систему самооздоровлення й ефективного застосування технологій із метою збереження здоров'я.

Фесенко Максим Володимирович,
студент спеціальності «Транспортні технології»
Стрикун Микола Володимирович,
викладач, спеціаліст I категорії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і
природокористування України»
(м. Ніжин, Україна)

ДУХОВНА БЕЗПЕКА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасна Україна зіштовхнулася з великими випробуваннями, оскільки перед нею виникають воєнні виклики та загрози. Ці проблеми потребують ретельного аналізу та пошуку ефективних способів їх подолання через державну політику та управлінські рішення. Однією з основних та актуальних проблем є збереження незалежності та територіальної цілісності держави. Надмірна присутність росії у внутрішньому духовно-культурному просторі України є однією з головних причин цих проблем. Без вільності від країни-агресора неможливо зберегти політичну незалежність та досягти економічного суверенітету.

Проблема духовної безпеки в політиці держав не є новою. Понад 15 років тому вона була гостро поставлена на порядок денний у росії. Тоді у підписаному Б. Єльциним указі «Про національну безпеку» була висунута ідея духовної безпеки росії, духовні кордони якої «окреслюються та збігаються, з одного боку, з територією колишнього Радянського союзу, а з іншого – з так званою «канонічною» територією російської православної церкви. Нинішнє керівництво рф неодноразово наголошує, що кордони росії не мають меж, що вони готові захищати їх інтереси «везде, где звучит русская речь». Цьому ж слугує ідея «русского мира», яку так активно поширюють в Україні певні проросійські сили (зокрема УПЦ МП). (Порошенко, с.5)

В Україні, нажаль, з боку держави тривалий час не було необхідної реакції на очевидні загрози з боку агресивного північно-східного сусіда. Були попередження з боку державних та громадських діячів, патріотичних партій, науковців. Велику активність в обговоренні цієї проблеми проявила УПЦ МП (проповіді, конференції, статті тощо), звичайно, в інтересах Москви. Серед українських громадських діячів і науковців найбільшу активність в обґрунтуванні проблем духовної безпеки України проявили Патріарх Київський та Всієї Русі-України Філарет, професори В. Баранівський, Д. Степовик та інші. (Горлинський с. 14)

Загрозами для духовного життя також є впровадження в суспільну свідомість стереотипів мислення і способу життя, деструктивних життєвих пріоритетів, ідеологем, цілей і завдань, що стоять перед окремою особистістю і суспільством; політика іноземних держав, спрямована на впровадження масової вестернізованої культури в національний духовний простір України; утиски державної мови і звуження українського інформаційного простору; експансія

релігійних, псевдорелігійних, світських сект і місіонерів; діяльність антиукраїнських засобів масової інформації.

Прагнучи побудувати демократичне суспільство, Україна проголосила своїми державотворчими принципами забезпечення права на свободу світогляду і віросповідання кожного громадянина. Держава взяла на себе зобов'язання сприяти здійсненню цього права, а також охороняти та захищати зазначені свободи. Задля реалізації такої державно-церковної політики, що базуватиметься виключно на ідеології миру, зміцненні національної єдності та захисті національних інтересів, слід вжити комплекс заходів щодо подальшого вдосконалення правової бази взаємовідносин держави і церкви, юридичного оформлення функціонування релігійних організацій в Україні, оптимізації державного управління у духовно-релігійній сфері, підвищення релігієзнавчої підготовки керівних кадрів органів державної влади та місцевого самоуправління тощо.

Загроза стратегічним інтересам нації у духовно-релігійній сфері становить реальну небезпеку ефективній життєдіяльності та розвитку країни, що в перспективі може трансформуватися у загрозу життєвим інтересам. Наприклад, відсутність в Україні належного правового врегулювання діяльності закордонних місіонерів та проповідників на тлі економічної кризи може згодом призвести до суттєвої зміни ціннісних орієнтацій суспільної свідомості, відмови від історично-культурної спадщини та втрати національної самобутності. Стратегічні інтереси у духовно-релігійній сфері є імперативом для структур виконавчої влади і виступають підвалинами державно-церковної політики. (Горілий с.27)

Складність економічної, соціальної, політичної та культурно-релігійної ситуації в країні, несформована правова база, низький рівень життя населення України, безконтрольне перебування на її теренах іноземних агресорів призводять до зростання масштабів втручання у внутрішні справи нашої держави, намагання впровадження чужих цінностей, які далекі від української національної культури й традицій, дестабілізації міжконфесійної ситуації, руйнування системи народної освіти, суттєвого ускладнення ситуації в державі. У подоланні вказаних проблем можуть прислужитися останні досягнення науки та використання інноваційних методів навчання майбутніх поколінь.

Отже, основним завданням України в забезпеченні духовної безпеки є розробка та реалізація відповідної державної політики. Ця політика має базуватися на науково-прагматичних поглядах і принципах, які визначають напрями, засоби і методи спільної діяльності органів державної влади та громадських інститутів. Головна мета полягає в захисті національних духовних цінностей, профілактиці та боротьбі з негативними тенденціями в сферах культури, науки, релігії, інформації та ідеології.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році”.
2. Горлинський В. В. Духовні координати безпеки суспільства / В.В. Горлинський [Електронний ресурс] // Стратегічна панорама. – 2006. – № 1.
3. Духовна безпека України: погляд суспільствознавства і богослов'я : матеріали XVII науково-практичної конференції. – К. : ВНЗ «Національна академія управління», 2018. – 152 с.

*Халюк Марія Вікторівна,
студентка спеціальності
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Гольцов Андрій Геннадійович,
д. п. н., проф.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ КОЗАЦТВА НА ДЕМОКРАТИЧНУ ТРАДИЦІЮ УКРАЇНИ

У період ціннісної війни між Росією та Україною – країнами, що віднесені до однієї цивілізації, особливо важливо зважати на історично сформовані державні традиції, що безумовно впливають на менталітет населення та ціннісну орієнтованість держав. Для України зараз, у час цивілізаційного вибору (чи повернення) надзвичайно важливо проаналізувати історичну тяглість своєї напрочуд давньої демократичної традиції, яка є важливим фактором належності до європейської спільноти.

Ще за часи Русі мешканці цих територій мали самоврядування у вигляді віче, згодом за королівства Руського – магдебурського права. Під час перебування їх у складі Речі Посполитої, на цих теренах існувало дві специфічні демократії: шляхетська та козацька.

Унікальність козацтва полягала в започаткуванні абсолютно нових суспільних та правових відносин на бездержавній території. На ній опинялися представники найрізноманітніших верств населення, а авторитет походження сприймався лиш у купі з особистими рисами та заслугами, військовими, організаційними навичками тощо. Однак саме завдяки аристократії в козацьких лавах, частиною концепту стали лицарська етика, основи військової справи, стратегії і тактики.

Козацтво утворилося природно, за відсутності державного контролю, тож виникла потреба у регулюванні відносин між рівноправними суб'єктами, що мають спільну мету: предмету угоди, умови її реалізації, відповідальності за порушення чи не виконання. Такі угоди переважно були усними, мали звичасвий договірний характер. Однак у збережених документах раннього періоду не вказано жодної залежності (як-от васальна чи рабська), зокрема від керівника. Навпроти, ватажки – часто переобиралися, вочевидь переукладанням договорів.

У Запорізької Січі діяло звичаєве право, у межах якого сформувався кодекс «козацьких прав і вольностей». Ця сукупність неписаних природних прав, етичних правил, правових норм вагомим чином вплинула на все українське суспільство.

На Січі застосовувалося засоби прямої демократії. На Козацькій військовій раді – законодавчому органі, де вирішувалися зовнішньополітичні та внутрішньополітичні питання, брали участь усі козаки. Йдеться про їхні

політичні права – бути обраним, обирати на посади, долучатися до обговорень, впливати на ухвалення рішень (більшістю голосів) тощо.

Саме на загальній військовій раді відбувалося щорічне обрання старшини – кошового отамана, судді, писаря та осавула. Козацькі збори мали право вимагати від старшини, першочергово від кошового, відповідей на запитання та звітів щодо діяльності. Вони могли як переобрати особу, так і позбавити її посту достроково у разі невиконання повноважень чи порушення звичаєвого права. Злочини проти війська каралися смертною карою.

У руках кошового отамана зосереджувалася потужна влада (адміністративна, судова, військова, духовна), особливо у воєнний час, він мав широкі повноваження. Проте був обмежений радою, звітуванням і терміном, а його розпорядження й листи мали бути підписані всією старшиною.

Особливу роль відігравали й курінні отамани, яких кожен курінь обирав для себе на «сході». Вони опікувалися своїми підлеглими, вирішуючи питання, зокрема мілкі судові, на місцях, часом заслуговували в козаків найвагоміший авторитет, представляли інтереси куреня на менших радах із старшиною. Таким чином, на Січі місцеве управління було важливою складовою демократії.

Треба відмітити й значення козацьких «батьків». Йдеться про колишніх старшин, що завоювали неабияку повагу серед товариства своїми звитягами та покинули свою посаду через вік. Вони були носіями традицій, звичаїв (по суті, права) і займали почесне місце після військової старшини, виступали радниками і могли навіть притягнути її до відповідальності за порушення законів Січі.

Тож система була доволі розгалужена, зокрема в судочинстві та військових справах. передбачала велику кількість запобіжників абсолютизації влади.

Завдяки козацтву відбулося зміцнення самоідентифікації русинів (українців), що потім призведе до формування нації. Створена ним «християнська козацька республіка» стала втіленням православної цивілізації, адже зберегла релігійну, традиційну та культурну руську самобутність попри видозміни через специфічний контекст та взаємодії з іншими культурами. Православної цивілізації як частини європейської, якою вона була за часів Руси, а не її протилежності. Багато в чому, як-от окреслення прав та вольностей, рівність, демократичність устрою, звичаї та погляди козаків випереджали свою епоху. І це ґрунтовним чином відобразилося на менталітеті українців, що століттями відстоюють свій цивілізаційний вибір, свої права та свободу, протистоячи деспотії.

*Хорошилова Анна Русланівна,
студентка спеціальності «Кібербезпека та захист інформації»
Черняк Тетяна Григорівна,
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування України»
(м. Рівне, Україна)*

КІБЕРБЕЗПЕКА В ОСВІТНІХ УСТАНОВАХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

У сучасному світі ми часто стикаємося з онлайн технологіями, а особливо це стало актуальним з періоду пандемії Ковід-19 і наразі в період військової агресії росії проти України. З розвитком цього, кібербезпека стала ключовим завданням для захисту даних користувачів і забезпеченням національної безпеки. Особливо коли кожного дня наша держава стикається з кібератаками та інформаційною війною. Це впливає на нас особисто, хоча ми цього часто не помічаємо.

Зміщення цілей кіберзлочинності з технічних (інформаційних) об'єктів на людину спричинило появу соціальної інженерії як методів і технологій отримання необхідного доступу до інформації, заснованих на особливостях психології людей, зокрема, маніпуляція людськими страхами, зацікавленістю або довірою (Черних, с. 22).

На мою думку, наразі важливо вивчати і реалізовувати кібербезпеку в освітніх установах, оскільки це підвищує інформаційну грамотність, знання базових основ з захисту своїх даних і забезпечення захисту вразливих конференційних даних учасників навчального процесу. Проте, це завдання має багато як викликів так і на їх протипагу можливості.

Спершу розглянемо виклики.

Першим викликом з яким стикається кожна освітня установа є фінансове питання. На жаль, не всі установи мають достатній бюджет на забезпечення свого якісного кіберзахисту даних. Не дивлячись на забезпеченість коштами, які необхідні для програмного забезпечення, яке захищає та навчає учнів або студентів, що може спричинити до вразливості і недосвідченості у діях під час кібератак.

Другим викликом є нехватка спеціалістів з кібербезпеки. В Україні спеціальність кібербезпека є відносно новою на сьогодні день, що є проблемою. Хоча наразі це перспективно і все більше вищих навчальних закладів почали навчати студентів за цим фахом, також багато починає бути «самоучок», які перекваліфікуються на цю спеціальність з інших сфер.

Третя вразливість є людський фактор. Не зважаючи на обізнаність багатьох у цій сфері, багато хто на емоціях або з не уважності, стають жертвами кібератаки. Наприклад, якщо йдеться про фішингові атаки. Скільки б не

розказували на тренінгах чи на семінарах та курсах про небезпеку неперевірених посилань в листах чи повідомленнях, люди з неувважності все рівно натискають на посилання, тим самим можуть заразити свій пристрій вірусом.

Тепер розглянемо можливості.

Захищеність даних учасників навчального процесу. Спеціалісти в навчальному закладі з кібербезпеки можуть запобігти можливим атакам, які можуть здійснюватися хакерами для отримання потрібно інформації чи забезпечення збою системи освітньої установи. А якщо навіть не зможуть протидіяти їм, то вони зможуть мінімізувати наслідки дії кібератаки.

Друга можливість є використання передових технологій. Чим більше буде захищених систем в освітніх установах, тим більше буде бажаних іноземних інвесторів інвестувати в освітні установи в Україні. Це провокує розвиток технологій в цій сфері, швидшу розробку і впровадження нових систем і технологій, як у освітній процес так і в роботу установи.

Третя можливість є соціальна обізнаність. Оскільки кібербезпека буде не від'ємною частиною освітніх установ, буде можливість навчати студентів, учнів або навіть викладачів, учителів, як діяти в тій чи іншій ситуації, пов'язаною з зломом чи порушення конфіденційності у кіберпросторі. Проведення курсів, вебінарів з цієї теми є доволі корисним, оскільки допоможе розвинути імунітет до загроз і маніпуляцій як в інтернеті, так і в соціальних мережах, онлайн медіа.

Отже, навчання кібербезпеки в сучасному світі в освітніх установах є сьогодні як ніколи актуальним. Однак є багато викликів, але на противагу їм є також багато можливостей які ми отримуємо на заміну. Важливо знайти шлях ефективної і правильної стратегії сьогодні, щоб в подальшому було легко забезпечити безпеку і стабільність в інформаційному просторі.

Список літературних джерел

1. Черних, О. (2023). Кібербезпека учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану.
2. Колосовський, Є., Калюжна, А., & Матвієнко, О. (2024). Значення кібербезпеки у забезпеченні національної безпеки України в умовах воєнного стану. Наука і техніка сьогодні, (2 (30)).

*Худик Валерія Григорівна,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Рудчик Ольга Сергіївна,
к. пед. н, викладач вищої категорії
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж»
(м. Жовті Води, Дніпропетровська обл., Україна)*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

Інновації не виникають безпосередньо із самих себе, а представляють собою результат наукових досліджень, аналізу та узагальнення педагогічного досвіду. Дослідження і впровадження інноваційних методик у навчально-виховний процес є актуальним питанням, якому приділили увагу такі сучасні науковці, як Л. Ворзацька, Л. Галіцина, В. Давидова, О. Дусавицький, М. Козіцька, А. Лихва, С. Лупіннович, Н. Рєпіна, О. Сутула, В. Сухар, І. Тригуб, О. Франчук, О. Харченко, І. Уснова та інші.

Серед напрямків досліджень цієї проблеми вчені виділяють: творче зростання педагога в умовах інноваційної діяльності та підвищення його фахового рівня та професійної компетенції (І. Аркіна, Л. Вовк, А. Гільбух, В. Зягвязинський, І. Зязюн, І. Кларіна, Л. Користилова, І. Ладенко, М. Поташнік, А. Пригожин, О. Савченко, І. Семенова); теоретико-методологічні засади підготовки педагогів до інноваційної діяльності (І. Бех, В. Докучаєва, Н. Клокар, О. Козлова, К. Макогон, Ю. Максимів та інші); готовність педагога до інноваційної діяльності (З. Абасов, В. Урський, О. Біляковська, Г. Демиденко, І. Дичківська, Н. Клокар, О. Коберник, К. Макогон, В. Сластьонін та інші).

У сучасних наукових дослідженнях поняття професійної готовності педагога розглядається як результат спеціальної підготовки, самовизначення, освіти і самоосвіти, виховання та самовиховання. Це визначається як психічний, активно-дієвий стан особистості, що включає складну якість, систему інтегрованих властивостей, яка регулює професійну діяльність та забезпечує її ефективність [Бартків, с. 53].

Дослідниця І. Дичківська вказує на те, що важливою складовою готовності до інноваційної діяльності є інноваційний потенціал педагога. Це сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, яка виявляється в готовності удосконалювати професійну діяльність та наявності внутрішніх засобів та методів, що сприяють цій готовності [Дичківська, с. 248].

Постійне підвищення кваліфікації є необхідною складовою педагогічної діяльності, що включає в себе різноманітні методи, спрямовані на професійний і особистісний ріст педагогів. До таких методів належать періодичні курси підвищення кваліфікації, ознайомлення з актуальною науково-методичною літературою та проведення творчого експерименту під час роботи з учнями. Хоча перші два методи регламентовані в нормативних документах, творча ініціатива педагога та його готовність до експерименту новими формами

викладання матеріалу варто розглядати як предмет дослідження та обговорення.

Інновації в педагогіці є сучасним підходом до пошуку та застосування нових методів з метою досягнення планованих результатів. Це поняття слід розглядати з двох ракурсів: особистісного – урахування індивідуальних особливостей людини, та методологічного – оцінка результативності новаторських методів. Педагог, застосовуючи нові підходи та завдання, не лише сприяє зацікавленості учнів, а й активно розвивається сам, розширюючи свої знання та навички. Для того щоб інновації стали не лише випадковими подіями, а й систематичною діяльністю, що спрямована на підтримку кваліфікації вчителя та відповідь на потреби учнів, необхідно детально розглянути як людські, так і системні фактори, що впливають на виникнення нових ідей та їх ефективне застосування. Вивчення саморозвитку людини має багатовікову історію, яка знаходить своє відображення у вислові Геракліта: «Я досліджую самого себе» [Кремень, с.10].

Процес еволюції призвів до того, що особистісний розвиток став важливим і для громадського життя. У ХІХ столітті філософ Анрі Сен-Сімон висловив думку, що «вивчаючи себе, я вивчаю одночасно всіх людей». Ці слова підтверджують, що саморозвиток був предметом уваги видатних філософів протягом віків. Людина прагне до особистісного зростання та повинна аналізувати себе, розуміти, які якості потрібно розвивати і які навички здобувати, щоб досягти очікуваних результатів в саморозвитку. Цей підхід має особливе значення для педагогів, які повинні бути в передовій цього процесу через їхню професійну орієнтацію.

На сьогодні не всі педагоги здатні віднайти інноваційні рішення в своїй професійній діяльності і впроваджувати їх, тим самим підвищуючи свій професійний рівень. Зокрема, у світі, насиченому інформаційними можливостями, діти вже змалку володіють технологіями. Іноді педагоги відстають в цьому від учнів, і матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів може гальмувати впровадження нововведень. Тому необхідно створювати умови для багаторівневого застосування інновацій. Вчителям слід надавати можливість застосовувати нетрадиційні педагогічні технології, не боячись порушувати існуючі норми. Інноваційна діяльність виходить за рамки стандартів, так само, як і підвищення професійного рівня через впровадження новацій виходить за межі формальних професійних компетенцій [Урусський, с.78].

Існує ряд заходів, спрямованих на створення умов, щоб педагоги активно досліджували та застосовували нові методи навчання та контролю знань, використовуючи нетрадиційні технології у взаємодії з учнями. Ці заходи включають в себе стимули для викладачів, які є внутрішніми (наприклад, премії, нагороди, або преференції за активне застосування нововведень у викладанні), зовнішніми (такими як участь у семінарах, симпозіумах, публікації статей у професійних виданнях тощо) і кар'єрними (перспективи підвищення посади в результаті інноваційної діяльності). Важливо створити систему оцінки

інноваційної діяльності, щоб нововведення стали звичними, а створені умови та стимули дійсно сприяли досягненню результатів.

Сьогодні існують чотири рівні, які можна використовувати для оцінки інноваційної діяльності педагога: рівень адаптації до існуючих умов, рівень репродуктивної інноваційної діяльності, де застосовуються нововведення, але відсутня здатність генерувати нові ідеї, евристичний рівень, де викладачі активно шукають та впроваджують нововведення, та креативний рівень, де педагоги генерують нові ідеї, впроваджують їх та діляться результатами [Ільман, с.31].

Проаналізувавши взаємозв'язок між самопізнанням, особистісними особливостями та умовами застосування нетрадиційних педагогічних підходів, можна зробити висновок про важливість інновацій у розвитку професійних компетенцій майбутнього та особистісної самореалізації педагога.

Список використаних джерел

1. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 1. С.52-58.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 3-тє вид., випр. Київ: Академвидав, 2015. С.253-270.
3. Уруський В.І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності: методичний посібник. Тернопіль: ТОКІППО, 2005. 96с.
4. Ільман В. Деякі аспекти вдосконалення професійної підготовки вчителя початкової школи: сучасні тенденції. *Рідна школа*. № 1-2. 2011. С.30-32.
5. Кремень В.Т. Інновація в контексті науки і освітньої практики. Педагогічна освіта і освіта дорослих: європейський вимір: зб. наук. пр. / за ред. І.А.Зязюна, Н.Г. Ничкало. Хмельницький, 2008. С.8-16

*Хутько Віта Олександрівна,
студентка спеціальності «Соціальна робота»
Берегеля Лариса Миколаївна,
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії
КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж
імені І.С. Нечуя-Левицького»
(м. Богуслав, Київська обл., Україна)*

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Події останніх чотирьох років стали викликом для освіти в Україні. Спочатку пандемія коронавірусу, а потім і повномасштабна війна обмежили учнів та студентів у можливості відвідувати навчальні заклади. Така проблема спонукала працівників освіти до нових форм та методів організації навчального процесу в умовах самоізоляції та війни.

Під час пандемії основним завданням освітян було максимальне обмеження фізичних контактів між учасниками освітнього процесу з метою мінімізації розповсюдження вірусу. На певний період усі навчальні заклади перейшли на дистанційну форму навчання. Вона має свої переваги, проте наявна також низка недоліків, зокрема, відсутність живого спілкування та порушення академічної доброчесності. Для покращення ситуації було введено ще одну нову форму навчання – змішану, яка використовувалася не лише під час пандемії, а й використовується зараз, під час війни. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року змусило знову повернутися на якийсь час до дистанційного навчання. Проте з тих самих причин, що й при пандемії коронавірусу, на територіях, які не перебувають під окупацією, навчальні заклади, що не постраждали від вторгнення, відшукали альтернативу між очною та дистанційною формами – змішане навчання.

Змішане навчання – це навчання за якого частина пізнавальної діяльності учнів або студентів відбувається на занятті під безпосереднім керівництвом учителя чи викладача, а інша – у самостійній роботі з електронними ресурсами.

Існує кілька варіантів змішаної форми навчання:

- поєднання очної форми з дистанційною;
- поєднання різних форматів навчання у межах одного класу;
- поєднання самостійного навчання та роботи в класі;
- змішування основного навчального контенту (підручників та навчальних матеріалів) із зовнішніми матеріалами (електронними ресурсами).

Найбільш поширеною в Україні нині є практика поєднання дистанційної та очної форм навчання.

Також хочу звернути увагу на основні моделі змішаного навчання.

Ротаційна модель – полягає у так званій «ротації» учнів у школі. Відбувається також і «ротація» видів діяльності учнів – онлайн і офлайн. Перевага цієї моделі – можливість для вчителя надавати інструкції усьому

класу водночас. Тому ця модель найбільш подібна до традиційної моделі навчання, за якої вчитель працює з усім класом водночас.

Гнучка модель – це модель, що полягає у роботі учнів чи студентів за індивідуально налаштованим графіком переважно онлайн, а вчитель або викладач є інструктором, який координує їхню діяльність та надає консультації. Причому консультації вчитель (викладач) може надавати як очно, так і онлайн у синхронному режимі.

Таку модель часто обирають школи дистанційного навчання. Деякі школи в Україні, здебільшого у сільській місцевості, також реалізували таку модель під час пандемії та активної фази військових дій (у відносно безпечних регіонах).

Особистісно орієнтована модель передбачає навчання за індивідуальними освітніми траєкторіями (учні навчаються очно, а паралельно працюють із зовнішніми електронними ресурсами, онлайн-курсами). Така модель може використовуватися для поглибленого вивчення окремих предметів, у разі поєднання очної та екстернатної, очної та мережевої або інших форм здобуття освіти.

Модель збагаченого віртуального середовища передбачає основну роботу в режимі онлайн за розробленими дистанційними курсами. Водночас учень (студент) може відвідувати окремі уроки (якщо ця модель застосовується індивідуально), або ж для учнів усього класу проводяться окремі уроки (наприклад, на початку та в кінці вивчення теми, для захисту проєктів, обговорення окремих тем) (Ліщинська, с. 12).

Законодавство не передбачає як такої змішаної форми здобуття освіти, тож якщо у навчальному закладі організоване змішане навчання, то форма здобуття освіти є очною з використанням технологій дистанційного навчання.

Складність організації змішаного навчання в умовах війни полягає в тому, що окрім якісної освіти освітяни мають забезпечити учнів та студентів ще й безпечним простором, тобто укриттями, надати доступ до життєво необхідних ресурсів та розробити загальний план дій на випадок повітряної тривоги та надзвичайних ситуацій. Організація освітнього процесу під час перебування в укритті, при необхідності надання психологічної допомоги та емоційної підтримки теж є безпосереднім обов'язком працівників освіти у період війни (Вишнівський, с. 93).

Безумовною перевагою змішування очної та дистанційної форм навчання є можливість живого спілкування у класі в звичайному режимі, та в той же час здобувачі освіти можуть опрацьовувати якусь інформацію самостійно, без керівництва вчителя чи викладача.

Під час пандемії COVID-19 наш навчальний заклад також перейшов на дистанційну форму навчання задля збереження освітнього процесу в умовах самоізоляції. Проте, оскільки вище було сказано, що така форма навчання є менш ефективною в порівнянні з іншими, після послаблення карантинних умов адміністрацією було прийнято рішення про перехід на змішану форму навчання, а саме: чергувати між групами онлайн- та офлайн-навчання. Такий вид роботи був значно ефективнішим, ніж повноцінне дистанційне навчання.

Але 24 лютого 2022 року через початок повномасштабної війни в Україні ми знову були змушені працювати повністю дистанційно до кінця навчального семестру. В цей період керівництво нашого закладу займалося створенням умов для повернення до безпечного очного навчання. Така підготовка включала в себе обладнання двох сховищ для перебування та навчання під час повітряних тривог, забезпечення продуктами першої необхідності, розробку плану дій на випадок повітряної тривоги і надзвичайної ситуації та багато інших пунктів.

Нині ми продовжуємо навчатися за змішаною формою навчання, що включає в себе безпосереднє навчання в закладі, навчання в асинхронному режимі по суботах, а також самостійне опрацювання деяких тем з дисциплін по спеціальності.

Отже, події останніх років показали, що жодна зі згаданих сьогодні форм навчання не буде ефективнішою за очну, адже не зможе замінити живого спілкування та безпосередньої комунікації з учителем чи викладачем. Проте в умовах сьогоднішнього дня, коли кожен навчальний заклад перебуває у відносній небезпеці, єдиним рішенням для забезпечення якісної освіти в Україні є змішане навчання. На жаль, багато закладів, які постраждали від воєнних дій, не можуть скористатися навіть цим. Але для нашого навчального закладу в даних умовах це виявилось найефективнішим способом взаємодії.

Список використаних джерел

1. Організація дистанційного навчання. створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г. І., Ільїн О. О. – Навчальний посібник. – Київ: ДУТ, 2014. – с. 92-93
2. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – с. 11-12

Ці Кунь,
здобувачка третього (наукового) рівня вищої освіти
за ОНП 011 Освітні, педагогічні науки
Чередник Лідія Миколаївна,
кандидат пед. наук, старший викладач
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)

ТЕОРІЇ ЛІДЕРСТВА: ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Попри довготривале дослідження проблеми лідерства, у гуманітарних науках не склалось єдиної інтерпретації цієї категорії. Феномен лідерства постійно знаходиться у центрі уваги науковців. При цьому дослідники аналізують порушену проблему з різних наукових точок зору та підходять до її вирішення різними шляхами.

Аналіз наукової літератури свідчить про значну розробленість проблеми феномену лідерства, його природи й умов формування в *менеджменті* (Дж. Адаір, Д. Анкона, У. Байхем, О. Євтіхов, В. Колпаков, В. Мамонтов, О. Нестуля, Т. Пітерс, М. Ратнікова, Л. Скібіцька та ін.);

психології (Т. Бендас, О. Бухаркова, Л. Вайнштейн, Д. Гоулман, О. Євтіхов, Н. Жеребова, Ф. Карделл, К. Ковальські, К. Манфред, А. Менегетті, В. Татенко та ін.);

педагогіці (Т. Вежевич, Б. Головешко, К. Демчук, А. Куриця, Н. Мараховська, В. Мороз, О. Пономарьов та ін.).

У працях з педагогіки активно досліджується проблема розвитку лідерських якостей у респондентів різного віку: у молодших школярів (О. Уманський), підлітків (Д. Алфімов, Н. Жеребова, В. Сбитнева) та старшокласників (Т. Вежевич, М. Рожков, В. Ягоднікова).

Проблема створення умов для розвитку лідерських якостей і формування соціально активної особистості стала предметом наукових студій П. Бабочкина, М. Братко, А. Вишнякової-Вишневецької, М. Кітаєвої, І. Краснощока, С. Сисоєвої та ін.

У системі вищої освіти проблемами розвитку лідерських якостей у студентів займаються Б. Головешко, А. Зоріна, А. Іващенко, Л. Кайдалова, А. Куриця, В. Мороз, О. Пономарьов, О. Савельєва (у студентів загалом); І. Богданова, К. Демчук, Н. Кубарькова, Н. Мараховська, І. Савицька (у майбутніх педагогів); Р. Сопівник (у майбутніх фахівців агропромислової галузі); Л. Казанцева (у майбутніх лікарів); А. Кочубей (у майбутніх інженерів); О. Левченко, О. Савельєва (у майбутніх менеджерів) та інші.

У ранніх дослідженнях проблеми лідерства поширення набули теорії лідерських якостей – підхід, прибічники якого вважали, що ключовою ознакою лідерства є наявність унікальних лідерських рис, вроджених властивостей, якими наділені, як «благодаттю», деякі люди (інша назва цієї

теорії – «харизматична»). Відповідно, лідером не може бути будь-яка людина. Такі твердження закономірно випливали з традиційних уявлень істориків (Плутарх, Тит Лівій) і філософів (Платон, Аристотель) про роль видатних особистостей в історії (Борщ, 2008).

Так, у роботах Геракліта (VI–V ст. до н. е.) зустрічається думка, що влада повинна належати меншості, яку він визначав як «кращі», які «... віддають перевагу одному з усього і вічну славу тлінному» (Кочубей, Семенов, 2012). Ксенофонт Колофонський (VI–V ст. до н. е.) визначав лідера в образі героя, монарха, Бога. Демокрит лідера уявляв не лише як героя чи Бога, а і як мислителя чи філософа. Фактично підтверджується теза, що лідерство може бути проявом набутих людиною знань у процесі розумової діяльності та самовдосконалення.

Для більшого розуміння поняття феномена лідерство, ми розглянули теоретичний погляд античних філософів: Аристотеля, Платона, Гегеля та інших. На думку Аристотеля, лідер повинен мати такі якості, як розсудливість, доброта, бажання допомагати іншим тощо. Завдяки даним рисам можна зробити описовий образ людини з лідерськими якостями. На думку Платона, лідера можливо одразу виявити за такими ознаками як філософський погляд, розуміння військової справи, наявність рис ділової людини. А на думку Гегеля лідер – це та людина, яка може вести за собою інших та брати відповідальність за свої дії.

Вчені мужі Стародавнього Сходу, а саме Китаю розглядали лідерство як прояв особливих якостей правителів. Про це говорили мислителі та філософи Конфуцій, Лао-цзи, Гуаньцзи та ін. Засновник даосизму Лао-цзи вважав, що «найкращі вожді ті, існування яких народ не помічає» (Мороз, 2015).

3. Фрейд розглядає лідерство як сублимацію (концентрацію на найвищому рівні) так зване лібідо – це як компенсація низької самооцінки особистості (Freud, 2005).

В епоху Відродження роль лідера змінилася, що пов'язано зі зміною світогосподарського устрою, структурою та масштабами діяльності. Роль лідера, його особливості та риси особистості виділяються в роботах Еразма Роттердамського, Томазо Кампанеллі та Ніколо Макіавеллі. В них відзначаються характеристики «ідеального» лідера, покликаного впорядковувати соціальну систему. Переважна більшість думок орієнтована на монархію та авторитарну владу (Заветний, 2011).

В XIX ст. лідерство стало основою досліджень значної кількості філософів і соціологів. Образ лідера знову змінюється, що пов'язано зі зміною суспільного устрою. Розуміння «героя» розширюється до уміння управляти, скеровувати маси на задумані справи. Вже в працях Фрідріха Ніцше в кінці XIX ст. визначається лідер як щось відмінне від натовпу, формується концепція «надлюдини», в якій «творець» перемагає і перевищує свою «тваринну» «природну» частину. Чезаре Ламброзо в своїх роботах обґрунтовував необхідність лідерства для консервативного суспільства, а власне лідерство визначав як патологію (Заветний, 2011).

Френсіс Гальтон висував ідеї щодо спадковості якостей особистості і талантів, в тому числі і лідерського (Татенко, 2004). Габріель Тард та Гюстав Лебон у своїх роботах притримувалися думки щодо можливості будького стати вище натовпу, проте лідер у цьому випадку має володіти певними характеристиками: бути рішучим, енергійним, вміти переконувати і не надто відрізнятися від самого натовпу (Заветний, 2011). Еволюцію концепції лідерства подано у табл. 1.

Таблиця 1

Еволюція концепції лідерства

Періодизація	Представники наукової течії	Основи ідеї, закладені в розуміння «лідерства»
VI–V ст. до н. е.	Платон Геракліт Демокрит Аристотель Ксенофонт Колофонський Фома Аквінський	Лідерство розглядається як форма прояву особливостей індивіда чи групи індивідів Може бути проявом набутих людиною знань у процесі розумової діяльності і самовдосконалення Лідер в образі героя
	Антифон	Допускаються договірні відносини й умови функціонування суспільства
I–XIV ст. н. е.	Августин Франциск Ассизський Тома Кемпійський Йоган Таулер Йоган Ван Рейсбрук	Лідер та церква нерозривно пов'язані між собою Самовдосконалення лідера через смирення та усвідомлення Божого вчення
XIV–XVI ст.	Еразм Ротердамський Томазо Кампанеллі Ніколо Макіавелі Фома Аквінський	Лідерство в рамках монархії та авторитарної влади Демократія розглядається як можливість переходу до тиранії Духовне лідерство
XVII ст.	Франсуа Марі Вольтер Шарль де Монтеск'є Георг Гегель Карлейль Томас	Культивується образ лідера-монарха, який керується вищим благом нації Лідерство може набувати форми просвітництва Лідерство та формальна влада відділяються один від одного
XIX ст.	Фрідріх Ніцше Чезаре Ламброзо Френсіс Гальтон Габріель Тард Гюстав Лебон	Лідер-натхненник, який спрямовує, скеровує, направляє і надихає Можливість будь-кого зайняти лідерські позиції Наявність специфічних рис задля реалізації лідерства Можливості до лідерства як індивіда, так і групи людей

Як бачимо, загалом еволюція розуміння лідерства зосереджена на розумінні індивідуального лідерства, особливостей особистості лідера та можливості його реалізації.

Таким чином, вивчення й осмислення природи лідерства свідчить про його багатогранність та невичерпний інтерес дослідників до даної проблеми. Погляди на сутність та значимість лідерства змінюються залежно від часу та соціально-економічного стану країн. Проведеним аналізом генези та сучасних теорій лідерства ми підтвердили актуальність порушеної теми дослідження. В умовах суспільних трансформацій, які наразі відбуваються в Україні, пріоритетним завданням соціальної політики є розвиток соціальної активності молоді. Одним із її різновидів є лідерство – здатність особистості впливати на оточуючих, бути ініціатором та учасником суспільних змін.

Список використаних джерел

1. Борщ, Л. В. (2008). Лідерський потенціал та його вплив на гуманістичний розвиток суспільства. Державні економічні механізми та важелі гуманізації суспільства: монографія / керівн. авт. кол. І. Бондар. К.: ВД «Корпорація». С. 91-132.
2. Заветний С. О. та інш. Філософія впливу: монографія. Харків: Видавець Савчук О. О., НТУСГ ім. П. Василенка, 2011. 204 с.
3. Кочубей, Т., Семенов, А. (2012). Сучасні теорії лідерства: теоретичний аспект. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. № 40. С. 176–184.
4. Мороз, В. П. (2015). Організаційно-педагогічні умови формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Старобільськ. 20 с.
5. Татенко, В. О. (2004). Лідер XXI: Соц.-психолог. студії. К.: Корпорація. 198 с.
6. Freud, Sigmund (2005).. Massenpsychologie und Ich-Analyse. Die Zukunft einer Illusion [*Group Psychology and the Analysis of the Ego: The Future of an Illusion*] (in German). [Frankfurt-on-Main](#): Fischer Verlag.

*Чайка Анжеліка Ігорівна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Литовченко Віктор Петрович,
к. філос. н., доцент,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»
(м. Ніжин, Україна)*

ІННОВАЦІЙНІ ВИКЛИКИ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

На сьогодні Україна перебуває в умовах тяжкої і виснажливої для держави війни з Російською Федерацією. Варто усвідомити, що такі реалії не могли не змінити морально-правові відносини між здобувачами вищої освіти і державою. Стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, по суті – інноваційні рішення здатні змінити традиційні підходи до філософії освіти. Саме тому підтримка активного упровадження інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів, а навчальні заклади освіти відкрили у вільному доступі платформи зі своїми навчальними матеріалами.

Інновації варто розглядати як ефективні та результативні нововведення у змісті, методах, засобах і формах навчання та виховання особистості, в управлінні системою освіти, в організації освітнього процесу, у структурі закладів освіти. В умовах війни важливого значення набувають питання створення комфортного освітнього середовища та організації освітнього процесу, особливо для тих дітей, які отримали психологічну травму.

Однією з найактуальніших тем у сучасних наукових дослідженнях у сфері розвитку освіти й науки в Україні є врахування в освітніх реформах і національному законодавстві здійснення інноваційної освітньої діяльності, проведення дослідно-експериментальної роботи з модернізації змісту та якості української освіти. Мова йде про пошук ефективних цифрових освітніх систем. Останні потребують наявності розвинутої інфраструктури зв'язку і цифрового обладнання, ефективного планування та розвитку цифрового потенціалу, підготовлених наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, які володіють цифровими компетентностями. Варто додати також новітнє освітнє наповнення: безпечні дидактичні платформи, що відповідають стандартам приватності та етики, є зручними для користувачів; застосування допоміжних технологій для осіб з інвалідністю; розвиток базових цифрових умінь і компетентностей, починаючи з дошкільного віку; поглиблених цифрових навичок, підготовка більшої кількості фахівців у цій сфері, зокрема з урахуванням гендерного балансу.

Ключовим аспектом постає докорінний зміна способу життя і мислення в глобальному інформаційному середовищі. Сьогодні можна говорити про необхідність переведення максимальної сфер діяльності у віртуальне середовище. Стрімке поширення цифрових технологій робить цифрові навички

(компетентності) здобувачів ключовими серед інших навичок. Наголос робиться не стільки на безпосередніх знаннях, скільки на умінні навчатися протягом життя та стати самореалізованим та конкурентоздатним. Динамічний розвиток технологій, зростання кількості знань виключає громіздке запам'ятовування. На зміну йому приходять всебічна цифрова грамотність кожного свідомого громадянина: освіченого, компетентного, мотивованого.

Також, наша сьогоденна освіта стикнеться з проблемою навчання тих студентів, які призупинили своє навчання, для того щоб піти захищати свою державу. Це будуть психологічно зовсім інші здобувачі освіти і тому вже на часі подбати про підготовку викладачів, які будуть ознайомлені з усіма методиками роботи з даними студентами. Підготувати доступні психологічні курси для всіх бажаючих. Під час воєнного стану психологічна підтримка особистості набуває надзвичайного значення, адже загибель людей, бойові дії виходять за межі звичайного людського досвіду. Тому запитуваність психологічної підтримки, порад і спілкування з психологом буде надзвичайно велика.

Збройна агресія РФ поставила нашу державу й суспільство перед екзистенційними викликами, ускладнила функціонування системи освіти зокрема, змушує активно працювати над виправленням помилок і пошуку нових стратегій. Вчасно виявлені загрози дозволять виробити механізм для послаблення їх впливу. Інноваційний досвід здатний справитися з подібними викликами, запропонувати дієвий інструментарій для вирішення назрілих проблем. Сподіваємося, що наведені моменти будуть враховані в операційних планах реалізації освітньої стратегії розвитку України.

Список використаних джерел

1. Фіщук В., Матюшко В. Чернев Є., Юрчак О., Лаврик Я., Амелін А. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою : веб-сайт. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
2. Ніколаєв, Є., Рій Г., Шемелинець І. Вища освіта в Україні: зміни через війну. Київ. 2023. 94 с.

Чемер Софія Павлівна,
*студентка спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»*
Гольцов Андрій Геннадійович,
*д. політ. н.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЗУМІННЯ МИНУЛОГО, ТВОРЕННЯ МАЙБУТНЬОГО: УКРАЇНА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Україна переживає складний історичний період, позначений війною з Росією та масштабними викликами. У цій ситуації важливо не лише здолати ворога, але й збудувати краще майбутнє, спираючись на уроки минулого та мобілізуючи всі внутрішні та зовнішні ресурси. Критичне осмислення радянського спадку, декомунізація публічного простору, формування української національної ідентичності та культури пам'яті – це важливі кроки на шляху до самоусвідомлення та подолання імперських впливів. Розуміння історичної пам'яті та її впливу на сьогодення допоможе протистояти російській пропаганді та фальсифікації історії. Зміцнення інституційної розбудови, боротьба з корупцією, децентралізація влади та розвиток громадянського суспільства – це ключові завдання для побудови демократичної та правової держави. Збереження національної безпеки та оборони, реформування Збройних сил України, кібербезпека та євроатлантична інтеграція – це пріоритети для забезпечення суверенітету та стійкості України. Післявоєнна відбудова, економічні реформи, залучення інвестицій та створення інноваційної економіки – це шлях до процвітання та добробуту українського народу (Лисий, с.328).

Формування патріотизму, громадянської свідомості та європейських цінностей, утвердження свободи совісті та релігійної терпимості, розвиток української мови, культури та мистецтва – це основа для збереження національної ідентичності та духовного оновлення суспільства. Розвиток української політичної системи, становлення демократичних партій та політичної культури, виховання ефективних лідерів, здатних вести за собою народ у складних умовах – це запорука успішного реформування та модернізації країни. Внутрішньо - та зовнішньополітичні питання, війна з Росією, євроінтеграція та реформи потребують глибокого аналізу та виважених рішень. Перебіг війни та її наслідки, гуманітарна допомога, боротьба з воєнними злочинами – це актуальні виклики, які потребують консолідації зусиль українського суспільства та міжнародної спільноти. Відновлення інфраструктури та економіки, реінтеграція окупованих територій, психологічна реабілітація та соціальна адаптація постраждалих – це складні завдання, які потребуватимуть значних ресурсів та координованих дій (Ілленко, с. 128).

Отже, Розуміння минулого, осмислення сучасних викликів та мобілізація всіх ресурсів – це ключ до творення кращого майбутнього України. Зміцнення державотворчих процесів, духовної стійкості та політичного лідерства, а також співпраця з міжнародними партнерами допоможуть Україні подолати наслідки війни та побудувати сильну, демократичну та процвітаючу країну.

Список використаних джерел

1. Лисий В. Українська революція 1917-1921 років. Київ: Наукова думка, 1996, с.448
2. Ілленко А. Україна: Історія. Революція. Війна. Київ: Нора-Друк, 2014., с.338

Чуб Софія Андріївна,
студентка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Кристончук Тетяна Євгенівна,
д. пед. н., проф.,
ВСП «Рівненський фаховий коледж Національного університету
біоресурсів і природокористування України»
(м. Рівне, Україна)

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ НАПРЯМ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

На початку ХХІ ст. навчання, засноване на грі, і навчання із застосуванням ігрових елементів мали масовий характер. Однак спектр ігор, який став сьогодні доступний як дітям, так і педагогам, значно розширився порівняно з кінцем ХХ ст. Пов'язано це, насамперед з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій і доступністю різних індивідуальних електронних пристроїв.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей...».

Один із шляхів реалізації означених цілей є впровадження елементів гейміфікації в освіті. Це сприяє підвищенню мотивації до навчання, стимулюванню творчої особистості, поліпшенню якості комунікації суб'єктів навчання тощо.

Ігри – потужний інструмент, якщо використовувати їх не тільки заради задоволення. Сьогодні існують два основні напрями застосування ігор в освіті – гейміфікація (gamification) та серйозні ігри (serious games).

Гейміфікація застосовує елементи гри в неігровій діяльності: наприклад, у навчальних цілях. Будь-яка гра – це система з правил та елементів. Бейджі (нагороди), рівні, рейтинги, часові обмеження – типові елементи гри. І їх можна застосовувати в освіті.

Так, Duolingo – це платформа для вивчення мов з рівнями, балами за щоденні заняття та рейтингом серед друзів. Платформа пропонує багато ігрових елементів, але тим не менш, Duolingo – це повноцінний навчальний сайт.

Серйозні ігри – це повноцінні ігри, які мають певну мету (пошук рішення певних проблем). Серйозні ігри застосовуються не тільки в сфері освіти, а й у сфері оборони, охорони здоров'я тощо. Одна з таких ігор – ElectroCity – розроблена в Новій Зеландії для учнів та студентів. Гравці будують власні міста й керують ними. А заодно – дізнаються більше про енергію, стійкий розвиток та екологічне керування.

Навчитися чогось можна лише на практиці, через помилки.

Миттєвий зворотній зв'язок. Гравець одразу бачить, яку навичку персонажа потрібно покращити, щоб перейти на новий рівень, і шукає як саме (наприклад, виконує додаткові квести).

У коледжі студенти одержують зворотній зв'язок про власні успіхи наприкінці семестру. Це занадто пізно. Чим раніше студенти дізнаються про перемоги та невдачі, тим краще, адже так можна швидше приділити увагу слабким місцям.

Відчуття прогресу. Наступний рівень, більше очок, нові досягнення – все це відчутні свідчення прогресу. Вони показують гравцеві його компетентність і те, що він грає не дарма – адже ось вони, докази росту. Так гравець просувається вперед та залишається в стані потоку.

Захоплива історія. Студенти люблять історії. Найпростіший приклад – гра «Монополія», розповідь про те, як стати крутим бізнесменом. При цьому історію необов'язково вигадувати: у навчальному контексті вона може бути цілком реалістичною. Так здобувачі освіти одразу зрозуміють, як можна застосовувати нові знання на практиці. Наприклад, замість того, щоб просто вчити список слів з англійської мови, можна запропонувати розіграти життєву ситуацію, у якій вони застосовуються.

Поняття гейміфікації включає в себе досить велику групу прийомів організації процесу навчання завдяки різним її складовим. Перш за все, мова йде про дидактичну гру, яка має ключову роль у гейміфікації. Тому аналіз наукових джерел, присвячених ігровим технологіям та гейміфікації, дав підстави для виокремлення основних компонентів гейміфікованого процесу навчання, а саме: користувачі – всі учасники – студенти (для навчальних закладів); завдання, які виконують користувачі, та прогрес у визначенні цілей; бали, що накопичуються в результаті виконання завдань; рівні, які користувачі передають залежно від точок; значки, що слугують нагородою за завершення дій; ранжування користувачів відповідно до їхніх досягнень.

До ігрових елементів, що формують механіку процесу гейміфікації відносяться: виклик (мета для досягнення); завдання, тести; співробітництво (виконання роботи над помилками, взаємодопомога при вирішенні задач); зворотний зв'язок (інформація про успіхи гравця); накопичення ресурсів (накопичення показників знань); винагороди (бонусні бали, нагороди, бейджики, віртуальна валюта); стан перемоги (шкала досягнень, сумарний показник балів, поточний показник знань з урахуванням бонусів, підсумкова оцінка, рейтинг).

Гейміфікований процес навчання може базуватися як на всіх цих компонентах разом, а також застосовувати тільки деякі з них, які дозволяють досягнути дидактичні цілі й завдання. Реалізувати ці елементи гейміфікації в навчальному процесу можна за допомогою освітніх сервісів, які збільшуються з кожним роком.

Існує велика кількість сервісів і співтовариств, що використовують гейміфікацію для освіти: Alice (<https://www.alice.org/>), Scratch (<https://scratch.mit.edu/>) – середовища для вивчення основ алгоритмізації та програмування у ігровій формі; CodeSchool (<http://codeschool.uzhnu.edu.ua/>) сервіс навчання програмуванню з елементами гейміфікації; MotionMathGames (<https://motionmathgames.com/>) – мобільні та десктопні ігри з математики.

Таким чином, проведений аналіз доводить існування різноманітних можливостей впровадження технології гейміфікації в освітній процес. Але в практиці коледжів України гейміфікація не набула поки що широкого поширення. Основними причинами можна назвати слабку технологічну оснащеність коледжів, некомпетентність викладацького складу в інформаційно-комунікаційній сфері, «англомовність» більшості інтернет-платформ, методологічні і методичні недоліки у використанні принципів гейміфікації. Разом з тим зазначимо, що гейміфікація – це жодним чином не заміна викладача, а дизайн гейміфікованого контенту – тривалий і складний процес.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu (дата звернення: 06.03.2024).
2. Ляшенко А. Освітні технології ». URL: <http://blog.ed-era.com/educational-technologies/> (дата звернення: 06.03.2024).
3. Персоналізоване навчання. Duolingo. URL: <https://www.duolingo.com/> (дата звернення: 06.03.2024).

*Шайдецька Катерина Сергіївна,
студентка спеціальності «Маркетинг»
Куракіна Олена Віталіївна,
науковий керівник,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування
України»
(м. Ірпінь, Україна)*

ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ У ВИМІРІ ВІЙНИ

Дипломатія України – попри загальне уявлення про цей напрямок державної і публічної діяльності щодо «здійснення цілей і задач зовнішньої політики держави, захисту прав та інтересів держави, його установ і громадян за кордоном та у держав» – набуває за кожного конкретного часу специфічних рис виявлення з урахуванням завдань і специфіки розвитку держави і суспільства (Матвієнко, с.304).

Попри те, що війна з Росією триває з 2014 року, повномасштабне вторгнення у 2022 році посилює увагу найвищого політичного керівництва України до міжнародної діяльності. Вже від самого початку року, через накопичення військ РФ уздовж кордону, тривало її активне розширення і пошук шляхів посилення солідарності з Україною. Утім, 24 лютого 2022 року стало новою точкою відліку в побудові повноцінної дипломатії воєнного часу (Шелест).

Головне завдання, яке стоїть на сьогодні перед українським суспільством, дозволяє чітко сформулювати напрями дипломатії, зумовлені найбільш гострими потребами стійкого протистояння і перемоги українського суспільства над ворогом. Серед таких: – остаточна формалізація міжнародної антиросійської коаліції та її максимальне розширення з метою міжнародної стримування РФ;

– консолідація єдності в середині антиросійської коаліції як запоруки міжнародної підтримки України, фінансової допомоги, а також санкційної політики, центральним елементом якої має стати запровадження ембарго на закупівлю російських енергоресурсів та повна торговельна і фінансова ізоляція Росії;

– переведення у практичну площину планів щодо масштабного надання Україні з боку партнерів сучасної важкої зброї, реактивних систем залпового вогню, систем ППО, військової авіації, інших видів озброєння як передумови ефективного протистояння ворогові та можливості реалізації наступальних операцій ЗСУ;

– реалізація запровадження з боку Сполучених Штатів механізму т.зв. ленд-лізу для надання всебічної прискореної матеріальної та військової допомоги Україні;

- реалізація подальшої інтеграційної політики у вимірі кандидатства на членство в ЄС з поглибленням подальшого співробітництва України і Європейського Союзу;

- активне інформаційне представництво інтересів України на міжнародній арені з метою роз'яснення цілей і завдань України у війні, умов припинення вогню, можливостей переговорного процесу з подальшим укладанням мирної угоди;

- стримування проросійської пропаганди на міжнародному рівні, націленої на дискредитацію України, української влади, збройних сил України, що відіграє вирішальну роль у протистоянні окупантам;

- констатація разом з міжнародними правозахисними структурами злочинів російської армії і російського окупаційного режиму на українській території із визначенням міжнародного механізму притягнення до відповідальності причетних до цього осіб;

- звільнення українських полонених, в тому числі героїв оборони Маріуполя;

- розблокування українських портів з метою вивезення українського продовольства та недопущення глобальної продовольчої кризи;

- обговорення з міжнародними партнерами системи повоєнної відбудови України з формуванням механізму міжнародного фінансового забезпечення відбудовчих процесів (Пашков).

Зазначені напрями дипломатичної діяльності визначатимуть перспективи міжнародної діяльності України й в повоєнний час, враховуючи не тільки складність, а й масштабність завдань, які стоять на сьогодні перед Україною. Серед масштабних завдань дипломатії України, які набувають на сьогодні не тільки національного, а й глобального значення, – формування нової системи міжнародної безпеки із визначенням місця в ній Україні. Серед підходів – набуття членства в НАТО, і, як важливий крок щодо цього, – отримання Україною Плану дій щодо членства в Альянсі як колективної гарантії безпекового статусу країни (Єлісеєв).

Результатом діяльності українських дипломатів можна назвати політичний прорив 2022 року на європейському напрямі - надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі.

Варто відзначити ефективність координації рішень з G7 та ЄС щодо погодження санкційних режимів, надання фінансової та гуманітарної допомоги, а також формування основ майбутнього механізму відбудови України. До частини санкційних рішень долучилися також європейські країни поза ЄС, Австралія, Японія тощо.

США та Велика Британія залишалися головними партнерами у посиленні обороноздатності України та у формуванні військово-політичних коаліцій. Важливим здобутком став формат «Рамштайн» для координації військової допомоги Україні, який об'єднав понад 50 країн.

Окремим важливим політичним досягненням є рішення ЄС щодо дозволу використання фінансових ресурсів Європейського фонду миру на

відшкодування коштів членам ЄС, які надають Україні озброєння та боєприпаси; до кінця 2022 року бюджет фонду зріс до 5,7 млрд євро.

Київ реалізовував активну діяльність на різних майданчиках ООН для привернення уваги до України, а також посилення міжнародно-правового тиску на Росію. Україна отримала безпрецедентну підтримку своїх резолюцій під час голосування в ГА ООН. Понад 140 держав голосували за засудження російської агресії, анексії українських територій, за потребу репарацій та виключення РФ з Ради з прав людини тощо.

Фінансова підтримка ЄС включає надання макрофінансової допомоги в розмірі 18 мільярдів євро в 2023 році на додаток до 7,2 мільярда євро в 2022 році.

Попри війну та спричинені нею руйнування, у зовнішній торгівлі вдалося уникнути катастрофи – експорт товарів склав 44,17 млрд доларів США (64,9% порівняно з 2021 роком), імпорт – 59,51 млрд доларів США (81,7% порівняно з 2021 роком). Скасування митних тарифів для українського експорту запровадили ЄС, Велика Британія, Австралія.

Список використаних джерел

1. Матвієнко В.М. Дипломатія. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т. 1. 760 с.
2. Шелест Г. Перший рік воєнної дипломатії: аналіз сильних та слабких сторін зовнішньої політики України [Електронний ресурс] / Г. Шелест, Г. Максак // Європейська правда. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/05/29/7162586/>.
3. Пашков М. Деякі чинники воєнної дипломатії. Центр Разумкова. 2022. 4 квітня. Режим доступу до ресурсу: <https://razumkov.org.ua/statti/deiaki-chynnyky-voiennoi-dyplomatii>.
4. Єлісєєв К. Сто днів воєнної дипломатії. Хто є хто серед ключових гравців? Тверезо. 2022. 5 червня. Режим доступу до ресурсу: <https://tverezo.info/post/157656>
5. В Євросоюзі порахували, скільки допомоги надали Україні в 2023 році [Електронний ресурс] // АрміяInform. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://armyinform.com.ua/2023/12/29/v-yevrosoyuzi-porahuvaly-skilky-dopomogy-nadaly-ukrayini-v-2023-roczy/>.

Шевченко Дмитро Олексійович,
студент ВСП «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
Кисла Ольга Миколаївна,
викладач вищої категорії,
Відокремлений структурний підрозділ «Ніжинський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»
(м. Ніжин, Україна)

БУТИ ТОЛЕРАНТНИМ – ОЗНАКА ВИЩОЇ ГІДНОСТІ

*“Толерантність – це мистецтво жити
 з іншими людьми та з іншими ідеями”*

Кофі Аннан

Толерантність – це повага, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті й переконань. Також толерантність – це єдність у різноманітті, те, що сприяє переходу від війни до культури миру. Для громадян це, передусім, активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини..

Жодне суспільство не є й не може бути однорідним, тому що складається з людей, різних не тільки з погляду їхнього етнічного походження, віросповідання, політичних поглядів, але і з погляду віку, статі, інтересів, виховання, матеріального становища тощо. Але будучи такими різними, люди мають величезну потребу у спілкуванні один з одним. *«Людина може обійтися без багатьох речей, але не без іншої людини»*, – сказав італійський учений Гвіччардіні. Навіть на самоті ми подумки звертаємося до інших: коли приміряємо новий одяг або робимо зачіску, думаємо, що скажуть друзі, чи не вважатимуть нас відсталими або занадто «крутими». Попри все людські стосунки нерідко спричиняють проблеми: непорозуміння, суперечки, конфлікти. Щоб запобігти цьому, треба навчитися ладнати між собою, навчитися толерантності, адже такі люди більше знають про свої недоліки та переваги. Вони критичні до себе і не прагнуть у всіх бідах звинувачувати інших. Толерантна людина не ділить світ на дві частини – чорне та біле; не робить акцент на розбіжностях між «своїм» та «чужим», тому готова вислухати та зрозуміти інші точки зору. Толерантність – це мистецтво жити в світі несхожих людей та ідей, це терпимість до думок, поведінки та поглядів інших.

Усі люди мають бути рівноправними незалежно від раси, статі, національності або релігії, захищеними від дискримінації, релігійного переслідування, залякування, вияву ксенофобії, расизму, фашизму. Хоча в житті ми нерідко стикаємося з упередженістю, стереотипізацією, глузуванням, ненавистю, безпідставними звинуваченнями, домаганням, залякуванням тощо.

Протилежністю толерантності є нетерпимість, небажання і невміння сприймати інших. Це зло, яке, на жаль, дуже важко подолати. Нешанобливе ставлення призводить до розладу, бо в спілкуванні потрібне почуття шани,

визнання чийхось заслуг. Поруч з нами люди, які від нас відрізняються, мають інші погляди, манери, традиції, звичаї. Щоб подолати прояви нетерпимого ставлення до інших, треба знаходити в людях їх найкращі риси, зрозуміти, чому вони такі, чим відрізняються від нас, ніколи не критикувати і не засуджувати, дивитися тільки в очі, посміхатися, не ставити себе вище за іншого, полюбити в іншому себе. Треба не забувати золоте правило спілкування: *«Поводься з іншими так, як би ти хотів, щоб поводитися з тобою»*.

Кінцевою метою виховання толерантності має стати розуміння того, що:

1. Усі люди різні – не кращі й не гірші, а просто різні.
2. Потрібно сприймати людей такими, якими вони є, не намагаючись змінити в них те, що нам не подобається.
3. Важливо цінувати кожну людину як особистість, поважати її думки, почуття, ідеї, вірування.
4. Найважливіше завдання кожного – здатність знайти себе, зберегти «власне обличчя» і за будь-яких обставин залишатися собою.

Разом із тим не потрібно плутати толерантність з поблажливістю або потуранням. Вияв толерантності, який співзвучний повазі прав людини, не означає терплячого ставлення до соціальної несправедливості, відмови від своїх або поступок чужим переконанням. Заповідь толерантності – нульова толерантність до дискримінації та насильства.

Здатність людини відстоювати свою точку зору, не порушуючи моральних прав іншої людини, називають асертивністю. Це здатність у ситуації зовнішнього тиску коректно відстоювати свої інтереси та свою лінію поведінки, спокійно казати «ні» тому, що вас не влаштовує та продовжувати в соціально прийнятній формі ефективно наполягати на своїх правах. Асертивність – це самоствердження через конструктивну діяльність, досягнення майстерності безконфліктного спілкування. Стати асертивним, тобто навчитися відстоювати себе і захищати свої права у спокійній неагресивній манері, це значить поєднати свою внутрішню силу з увічливістю в стосунках з оточенням.

Таким чином, толерантність повинна стати однією з основ сучасного світу. Особлива потреба в ній сьогодні обумовлюється глобалізаційними процесами, які «стисли» світ в єдиний соціально-політичний організм і поставили його існування в пряму залежність від того, наскільки успішно зуміють ужитися співтовариства різних, часто протилежних, норм, що дотримуються кожен своїх цінностей.

*Шевчук Віталій Михайлович,
здобувач освіти за ОПП «Педагогіка вищої школи»
Чередник Лідія Миколаївна,
кандидат пед. наук, старший викладач
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СВИТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Сповнений складнощів та суперечностей процес національного відродження України та входження нашої держави до європейського та світового полікультурного простору потребує всебічного осмислення історичних і політичних, етнокультурних і соціальних детермінант, які окреслюють особливості суспільного життя громадян країни. При цьому нагальним є формування та впровадження конкретного алгоритму, у якому провідним чинником виступала б етнічна самосвідомість кожного громадянина країни, усвідомлення ним своєї причетності до рідної культури, а поряд з цим - розуміння її ролі у формуванні національно-державних інтересів.

Інтеграційні процеси між країнами і народами, їх взаємодія у всіх сферах існування є основною характеристикою розвитку суспільства сьогодення. Але слід зауважити, що глобалізація – явище неоднозначне: об'єднання народів руйнує географічні, політичні, історичні бар'єри між ними, сприяє науково-технічному прогресу, але несе загрозу нівелювання етнічної і культурної оригінальності. Саме тому людина сьогодення має бути готовою до функціонування в умовах полікультурного середовища, до спілкування і співпраці з людьми різних етносів, релігій, рас, віросповідань: «мислити, сприймати світ толерантно, приймати рішення з урахуванням полікультурного характеру оточуючих, вчитися та вчити інших в умовах багаторівневої та багатокритеріальної структури суспільства» (Буров, с.3).

Окреслене вище диктує необхідність розробки нових наукових підходів до виховання майбутніх фахівців в умовах полікультурного середовища, створення умов для формування досвіду міжкультурної комунікації, зокрема, в університетському середовищі. На цьому наголошують, зокрема, нормативно-правові освітні акти, а саме: Закон України «Про освіту» (2017) та «Про вищу освіту» (2014), Національна стратегія розвитку освіти України на період до 2021 року (2012), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. (2002), Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції до європейського освітнього простору (2004) тощо.

Опрацьовуючи різноманітні міжнародні конвенції та угоди, а також державні нормативні акти, ми визначили ряд документів, що засвідчують

спрямованість спільноти різних країн і народів Європи та світу на утвердження толерантних засад міжкультурної взаємодії: Європейська культурна конвенція (1954), Європейська хартія регіональних мов та національних меншин (1992), Про плюралізм у ЗМІ та розмаїття інформаційного змісту (2007), Резолюція про європейське співробітництво у галузі освіти (1989), Рекомендація про внесок Ради Європи у створення Європейського простору вищої освіти (2003), Рекомендація про культури діаспор (2004) та інш. Особливої уваги заслуговує Загальна декларація ЮНЕСКО про культурне різноманіття, яка була схвалена Генеральною конференцією ООН з питань освіти, науки і культури. У ній підкреслено, що «повага різноманітності культур, терпимість, діалог і співпраця в атмосфері довіри й взаєморозуміння є надійною запорукою міжнародного миру та безпеки» (Декларація).

Напрацювання українських науковців окреслюють проблеми сутності та змісту поняття міжособистісної взаємодії, визначають шляхи формування культури спілкування у полікультурному середовищі (А. Абсалямова, Я. Довгополова, С. Кірсанова та ін.), міжнаціонального спілкування (Н. Асипова), етнокультурної (О. Гуренко) та полікультурної (Л. Данилова) компетентностей учасників освітнього процесу. Дотичними до порушеної нами теми є дисертаційні дослідження сучасності, у яких висвітлено різноманітні аспекти полікультурного виховання учнів (В. Бойченко, Є. Бубнов, Л. Волик та ін.), готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах полікультурного середовища (Л. Гончаренко, В. Кузьменко, Н. Рудкевич та ін.), формування культури взаємин (М. Євтух, Т. Черкашина та ін.); особливості формування міжособистісних відносин курсантів (І. Попович, Г. Топольницька), виховання духовних цінностей у студентській молоді в полікультурному просторі (В. Долженко), професійно-педагогічна підготовка майбутніх викладачів до роботи в умовах полікультурного середовища (А. Сущенко), модель формування етнокультурної компетентності студентів педагогічного університету (О. Гуренко).

Переважна кількість педагогів-науковців і освітян-практиків переконані, що підготовка фахівців у будь-якій сфері повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках системного підходу.

Актуальність дослідження проблеми формування у майбутніх фахівців, особливо освітньої сфери, полікультурного світогляду зумовлена наявністю суперечностей між: загальними потребами сучасного соціуму щодо підготовки майбутніх спеціалістів, готових успішно взаємодіяти з колегами на міжнародному рівні, та реальним станом підготовки студентів до комунікативної діяльності у закладах освіти; «підвищенням ступеня компетентності майбутніх фахівців та недостатньо розробленою методикою підготовки їх до володіння різними видами професійних компетентностей; знання основ полікультурної комунікації при вивченні гуманітарних дисциплін у вузі та недостатній рівень володіння нею в межах майбутньої професійної діяльності; готовність майбутніх педагогів оволодіти

полікультурною компетентністю та відсутність системи підготовки до цього процесу» (Березюк, с.193).

Таким чином, можемо констатувати, що аналіз наукової, науково-методичної, психолого-педагогічної, методичної літератури засвідчив актуальність порушеної проблеми формування полікультурного світогляду у майбутніх фахівців та науковий інтерес до неї, а також усвідомлення того факту, що дана проблема ще не стала предметом спеціального дослідження.

Список використаних джерел

1. Березюк О.С. Системний підхід до формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців в сучасному освітньому просторі. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження* : монографія / за ред. О. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 193-209.
2. Буров О.Ю. Проектування полікультурного інформаційного соціального середовища як основа сучасного педагогічного процесу. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/10494/1/B2.pdf>.
3. Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин (прийнято резолюцією 47/135 Генеральної Асамблеї ООН 18.12.1992 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_318.

*Шмарко Наталія Сергіївна,
студентка спеціальності «Професійна освіта»
Гречаник Наталія Ігорівна,
д-р. пед. н., доц.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРО УМОВИ ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В РЕАЛІЯХ ВІЙНИ

Умови війни ставлять перед педагогами особливі виклики у формуванні естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Однак і в цих умовах існують ефективні інструменти, спрямовані на розвиток естетичних вподобань у здобувачів.

По-перше, важливо стимулювати активну участь студентів у культурних заходах, таких як виставки, концерти, літературні читання тощо. Це дозволяє їм особисто відчувати та оцінити красу в мистецтві, музиці та літературі.

По-друге, необхідно залучати студентів до обговорень та аналізу творів мистецтва. Діалог та обмін думками про естетичні аспекти різних видів мистецтва сприяють їхньому глибшому розумінню та оцінці.

По-третє, важливо створювати умови для творчого самовираження студентів. Це може бути через малювання, музику, письмо тощо, де вони мають можливість відобразити свої почуття та емоції.

Нарешті, активне використання технологій у навчальному процесі, таких як віртуальні тури по музеях дозволяє студентам зануритися в атмосферу краси та гармонії, навіть у складних і непередбачуваних реаліях війни.

Своєю чергою, важливо створювати позитивне освітнє середовище для сприйняття та розуміння мистецтва в цілому, використовуючи доступні методи й технології. Також, необхідно підкреслити значення виховання творчих навичок та розвитку креативного мислення студентів.

Зазначимо також, що виховання естетичної культури особистості здобувача має відбуватися в контексті національних цінностей та традицій українського народу, сприяючи збереженню й передачі культурної спадщини майбутнім поколінням.

Усі ці аспекти дозволяють студентам розширювати свої знання та розуміння у сфері мистецтва та формувати свої естетичні смаки, навіть у важкий період війни.

Метою естетичного виховання є формування високого рівня естетичної культури особистості, її здатність до естетичного освоєння дійсності, естетичної діяльності. Естетична культура відображає рівень сформованості у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, потреби вносити прекрасне в навколишній світ, оберігати природну красу (Гончаренко, с.45)

Першим кроком у формуванні естетичної культури та свідомості є сприйняття краси. Відзначення прекрасного, оцінка його, здатність розрізняти красиве від некрасивого та прагнення до краси становлять важливий рушійний фактор для розвитку як особистості, так і суспільства в цілому. Ф. Шіллер у своїх працях відзначав значення краси як ключового чинника у розвитку людини, яка звертається до почуттів і спонукає до самопізнання.

В.Сухомлинський теж акцентував увагу на ролі краси як засобу виховання чутливості душі дитини. Він відзначав, що краса відкриває світ і дозволяє розпізнати істину, добро і правду, тим самим стимулюючи боротьбу зі злом.

У процесі естетичного виховання важливо вчити студентів розуміти й сприймати красу. Спостерігаючи прекрасне, людина переживає емоції, що спонукають її до відчуття любові, захоплення, насолоди, задоволення. Тому важливо, щоб людина мала здатність розрізняти справжню красу від потворного. Оцінка того, що є красивим або потворним, залежить від загального рівня культури кожної нації, традицій, моральних норм і так далі.

Одночасно з розвитком естетичного сприймання, прищепленням естетичних смаків у процесі естетичного виховання у студентів формують естетичне ставлення до навколишньої дійсності, адже людина повинна не лише милуватися красою природи, пам'ятками культури, а й берегти і захищати їх. Прослідковується зв'язок з екологічним вихованням (Дубасенюк, с.26)

Реалізація естетичного виховання покликана на досягнення гармонії істини, добра та краси; стимулювання подальшого розвитку культури студентської молоді як відображення загальнонаціональних культурних та духовних цінностей; формування загальних компетенцій, які забезпечать можливість успішної адаптації до майбутньої професійної діяльності, професійного і особистісного зростання. Наші подальші наукові пошуки будуть спрямовані на виявлення позитивних та негативних чинників, які впливають на процес естетизації освітнього процесу у процесі професійної підготовки майбутніх фармацевтів та аналіз результативності впроваджених форм, методів, засобів виховного впливу, пошук нових ефективних методик і практик (Дубасенюк, с.29).

Отже, в умовах війни виховання естетичної культури серед студентів закладів фахової передвищої освіти стає особливо важливим завданням. Цей процес потребує індивідуального підходу до кожного студента, а також створення сприятливого естетично місткого середовища з метою розвитку творчих здібностей та креативного та критичного мислення задля формування власної життєтворчої траєкторії.

Важливо враховувати національні традиції та цінності українського народу, сприяючи збереженню й передачі культурної спадщини. Ці зусилля допомагають студентам не лише розширювати свої знання та розуміння у сфері мистецтва, але й формувати свої естетичні смаки, навіть у складний період війни. Такий підхід сприяє розвитку особистості та вихованню громадян України, які пишаються своєю культурною спадщиною та готові внести свій внесок у розвиток мистецтва та культури країни.

Узагальнюючи, слід зазначити, що виховання естетичної культури студентів в умовах війни вимагає комплексного підходу та поєднання різноманітних умов, створення яких спрямовано на стимулювання їхнього розвитку та розуміння краси та гармонії у світі навколо.

Список використаних джерел

1. Андрущенко І. (2005) Творча діяльність як основа формування естетичної культури особистості. Рідна школа. № 8. С.43-45.
2. Вертегел В.Л. Деякі аспекти формування естетичних смаків студентів у навчально-виховному процесі (під час вивчення навчальної дисципліни "Іноземна мова"): Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань: УДПУ імені Павла Тичини, 2007. – Вип.19. – С.54-
3. О. А., (2012) Сидорчук Н. Г. Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наукових праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 560 с.
4. Дубасенюк О.А. (2004) Практикум з педагогіки: навчальний посібник: Видання 3-тє, перероблене і доповнене. За загред. Київ: «Центр навчальної літератури». 468 с.

*Юрійчук Василь Іванович,
студент спеціальності
«Професійна освіта»*

*Сопівник Руслан Васильович,
д. пед. н., проф.,*

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

УСПІШНІ ЛІДЕРИ АПК УКРАЇНИ

Розбудова національного агропромислового комплексу України є важливою складовою розвитку країни.

Агропромисловий комплекс — є складовою частиною економіки України, що поєднує в собі виробництво сільськогосподарської продукції, її сільськогосподарську переробку, матеріально-технічне обслуговування. В АПК входять три великі сфери галузей.

Перша сфера АПК — тракторне і сільськогосподарське машинобудування; машинобудування для харчової промисловості; агрохімія (виробництво мінеральних добрив і мікробіологічна промисловість); комбікормова промисловість; система матеріально-технічного обслуговування сільського господарства; меліоративне і сільське будівництво.

Друга сфера — рослинництво, тваринництво, рибальство.

Третя сфера АПК — харчова промисловість; холодильне, складське, спеціалізоване транспортне господарство; торговельні й інші підприємства й організації, що займаються доведенням кінцевого продукту до споживача, включаючи оптові ринки, роздрібну торгівлю і суспільне харчування. До кожної сфери варто також віднести відповідні галузі науки і підготовку кадрів (1).

Важливою частиною в розвитку АПК є робочі сили, які забезпечують виробництво, переробку та постачання сільськогосподарської продукції на ринки. Вони відіграють ключову роль у всіх аспектах аграрної діяльності, від обробітку землі до вирощування та збирання врожаю, від технічної підтримки до управління та маркетингу продукції. Робочі забезпечують життєво важливу працю і сприяють ефективному функціонуванню всього АПК.

Особливе місце в розвитку АПК займають керівники (Лідери) без яких процес розвитку неможливий. Керівник або лідер - це особа, яка має вплив на групу людей або організацію з метою досягнення спільної мети або завдання. Вони здатні надихати, мотивувати, організовувати та керувати роботою інших членів команди або підлеглих. Керівник може мати різні стилі керівництва, від авторитарного до демократичного, але головна його функція - забезпечити успішне виконання поставлених завдань або досягнення цілей. Ключовими характеристиками керівника є вміння комунікувати, приймати рішення, розв'язувати конфлікти, визначати стратегічні напрямки розвитку і надавати належну підтримку своїй команді.

“Агропросперіс” генеральний, комерційний директор Групи компаній Ігор Осъмачко прийшов до «Агропросперіс» з НСН у 2008 році. Проїшов шлях від головного бухгалтера до фінансового директора елеваторного бізнесу. У 2013 році пана Ігоря було призначено генеральним та комерційним директором групи компаній «Агропросперіс». На сьогодні керує експортними продажами понад 3 млн.т зерна на рік (2).

Сергій Грязнов Генеральний директор «Ерідон» 1996 р. — закінчив Державний педагогічний університет (історія) та Національний університет «Києво-Могилянська академія» (економіка). 2008 р. — закінчив Києво-Могилянську бізнес-школу.

Кар'єра - 1999-2001 рр. — голова департаменту Valmi Automotive. Березень 2001 р.-травень 2008 р. — віце-президент JSC Rise. Березень 2008 р.-грудень 2010 р. — виконавчий директор APH Holding LLC. З жовтня 2010 р. — директор з продажу в Україні, країнах Північної Америки та Центральної Азії Вauer. З березня 2016 р. — директор з продажу в Україні, країнах Північної, Південної Америки та Центральної Азії Вauer. Липень 2019 р.-11 листопада 2021 р. — виконавчий директор «РДО Україна». З 11 листопада 2021 р. — генеральний директор «Ерідон» (3).

Роман Бабкович керівник департаменту товарів для населення БТУ-ЦЕНТР. Роман Бабкович є не тільки успішним керівником департаменту товарів для населення відомої компанії БТУ-ЦЕНТР - українського виробника мікробних і ферментних препаратів для сільського господарства. Він бере участь в обговоренні навчальних планів і програм, проводить лекції та семінарські заняття з вибіркового освітнього компоненту «Стартап у освіті та АПК» (4).

Список використаних джерел

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81
2. https://grain-ukraine.com/cth_speaker/%D1%96%D0%B3%D0%BE%D1%80-%D0%BE%D1%81%D1%8C%D0%BC%D0%B0%D1%87%D0%BA%D0%BE/https://latifundist.com/dosye/gryaznov-sergej
3. <https://nubip.edu.ua/node/136118>

*Якубенко Ярослав Анатолійович,
завідуючий відділом зберігання документів
наукової бібліотеки Київського національного
університету культури і мистецтв
(м. Київ, Україна)*

ВИХОВНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ УНІВЕРСИТЕТУ. ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Проблема формування духовності студентів також обумовлена освітньою ситуацією. Сучасний стан освіти в Україні ніяк не може позбутися педагогічних стереотипів, що існують у соціалістичному режимі функціонування закладів вищої освіти. Традиційна система навчання, що відрізняється стійкістю і консерватизмом, не сприяє динамічній розмаїтності навчальної діяльності, негативно впливаючи на стратифікацію віку.

“Духовне та моральне виховання студента – це складна інтегральна система формування його особистісних якостей, які характеризують ступінь розвитку і саморозвитку моральних цінностей, переконань, мотивів, знань, умінь, почуттів і здібностей, що їх студент виявляє в різних ситуаціях морального вибору та моральної діяльності в порівнянні з тими високогуманними цінностями, принципами, правилами, які в сучасному соціокультурному середовищі заведено вважати нормативними або ідеальними. Таким вихованням забезпечується засвоєння студентами моральної культури суспільства, норм поведінки, міжлюдських стосунків, сприйняття їх як правил, що регулюють власну життєдіяльність, усвідомлення критеріїв добра і зла. У результаті морального виховання досягається єдність етичних знань, моральних почуттів та переконань і потреб у високоморальних вчинках. Важливим показником міри моральності особистості є ступінь зрілості її основних моральних рис, таких як совість, честь, гідність, доброта, відповідальність, сором, дисциплінованість, принциповість. Високоморальність — це завжди єдність слова і діла, чесність і порядність, сумлінне виконання людиною синівських, професійних, громадянських обов’язків, вірне служіння Україні. Втілюється моральність у конкретних вчинках, діях індивіда незалежно від сфери їх вияву. У моральному вихованні поєднуються принципи і норми загальнолюдської моралі та національних моральних цінностей” (Грамм, с. 17).

Концепцією національного виховання студентської молоді, яка визначає, що “головною метою національного виховання студентської молоді є формування свідомого громадянина – патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів” (Грамм, с. 18).

“Підготовка майбутніх фахівців у вищій школі є складним, комплексним процесом. У ньому, як відомо, поруч із випусковими кафедрами, провідну роль відіграє бібліотека. Адже саме цей структурний підрозділ виступає локальним

інформаційним та виховним центром. Відділи культурно-просвітницької та виховної роботи забезпечують пропаганду і популяризацію книжкового фонду та найкращих надбань суспільства в галузі науки, культури, мистецтва, літератури. Про сучасну університетську молодь хотілося б із деяким смутком зауважити, що вона у зв'язку з експансією інформаційних технологій, Інтернету менше любить і цінує книгу. А книга – це не лише паперовий носій інформації, це впродовж багатьох століть – символ знання, культури ” (Грамм, с. 18).

І в зв'язку з цим, шляхами підвищення ефективного процесу патріотичного і духовно-морального виховання студентів у ході вивчення дисциплін соціально-економічного та гуманітарного циклу повинні стати:

- оптимізований зміст і структура дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклу в інтересах вдосконалення такого виховання;
- посилення патріотичного напрямку у цих дисциплінах;

- вдосконалення формування моральних, патріотичних і громадянських якостей студента.

Список використаних джерел

1. Грамм О. (2013). "Роль бібліотеки ВНЗ у вихованні духовності студентської молоді. Бібліотеки та інформаційні ресурси в сучасному світі науки, освіти та культури: матеріали наук.-практ. конф., 7-10 жовтня 2013 р., Севастополь. С. 16-20.

2. Пасмор Н. П. (2004). Бібліотека і читач: взаємодія у електронному середовищі. Новий Колегіум. № 4. С. 28-30.

3. Пасмор Н. П. (2003). Модель бібліотечно-інформаційного забезпечення СРС. Вісн. Харків, держ. акад. культури : зб. наук. пр.. Вип. 11. С. 138-144.

4. Пасмор Н. П. (2002). Питання формування та використання бібліотечного фонду. Проблеми вищої юридичної освіти України: тез. доп. та наук, повідомл. наук.-метод. конф., 18-10 груд. 2001 р. Харків. С. 196-198.

5. Пасмор Н. П. (2002). Роль і функції бібліотечного веб-сайта в інформаційному забезпеченні самостійної роботи студентів. Вісн. Харків, держ. акад. культури: зб. наук. пр. Вип. 10. С. 80-84.

6. Петрова, Л. Г. (2011). Системна модель сучасної бібліотеки. Книга в сучасній культурі України. Біла церква. Т.1. С. 297– 303.

*Льорчак Анатолій Володимирович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
ОПП «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»*
*Буцик Ігор Михайлович,
д. пед. н., доц.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Під час пандемії COVID-19 та подальшого запровадження воєнного стану в Україні більшість закладів вищої освіти перейшли на дистанційне та змішане навчання, а викладачі створюють власні електронні навчальні курси для викладання дисциплін. Саме через таку ситуацію оцінювання ефективності їх використання, як важливого навчального інструменту, є актуальною проблемою сьогодення, яка стосується різноманітних аспектів освітнього процесу та вимагає інтеграції різних підходів і методів дослідження.

Метою дослідження є проведення аналізу наукових поглядів на оцінювання якості електронних навчальних курсів.

Електронні навчальні ресурси по різному формують знання, уміння і навички, роблять освітній процес цікавим, забезпечують врахування специфічних потреб здобувачів вищої освіти. Інколи стають причиною інформаційного перевантаження студентів в умовах дистанційної освіти. Тому на сьогодні науковці досліджують проблему оцінювання якості електронних навчальних курсів, розглядаючи її як комплексно, так із позиції окремих частин оцінювання.

У праці Морзе Н.В. та Глазунової О.Г. виокремлено критерії оцінювання електронних навчальних курсів на базі платформ дистанційної освіти, які розроблені з позиції структурно-функціональної, науково-змістовної та методологічної експертизи. Науковцями визначено шість ключових характеристик якості: функціональність, надійність, зручність, простота, ефективність, підтримка та портативність (мобільність) (Морзе & Глазунова). Критерії в себе включають такі компоненти: навчальні програми, графіки навчання, шкали оцінювання, друковані та онлайн-матеріали, термінологія, оголошення, теоретичні матеріали, практичні заняття (експерименти), самостійні навчальні завдання, управління модулями та підсумкова акредитація.

Ефективність електронних навчальних курсів Мельник О.М., Литвинова С.Г. та Заєць С.В. [2] розглядають шляхом оцінки кожного окремого

компонента критеріїв, в які включають п'ять основних блоків (складових): техніко-технологічний, нормативно-організаційний, методичний, змістовий, результативно-оцінювальний [2].

Варто вказати, що ці блоки оцінюють основні елементи та фактори, які впливають на якість застосування електронного навчального курсу для закладів вищої освіти. Кожен з них має свої внутрішні показники оцінювання, що відображають різні аспекти курсу. Отже, такі блоки можуть бути корисними для розробки базової системи оцінювання якості, створених для різних навчальних дисциплін та потреб користувачів.

У своїй роботі Буцик І.М., Ільїн В.В., Бойко С.М., [3] акцентують увагу також на процедурі оцінювання навчальних комп'ютерних програм та електронних навчальних курсів групою експертів. Науковці вказують, що для забезпечення об'єктивності та точності аналізу важливо використовувати певні шкали, які дозволять систематично розглядати всі їх сторони. Такі шкали допомагають стандартизувати процес і забезпечують узгодженість у вирішенні проблем та прийнятті рішень. Слід зазначити, що, дотримуючись цієї процедури, можна більш-менш неупереджено оцінити рівень готовності, щоб визначити, чи варто використовувати певний курс в навчальному процесі [3]. Також, науковці пропонують оцінювати ефективність навчальних курсів у напрямі визначення ефективності навчання, а також врахування відгуків самих студентів про навчальний курс.

Отже, проведений аналіз наукових поглядів на проблему оцінювання ефективності електронних навчальних курсів дозволив встановити, що електронні навчальні курсу мають оцінюватися за такими критеріями:

- Структурно-змістовний;
- Дидактично-організаційний;
- Функціонально-технічний;
- Оцінювальний;

У подальшому нашому дослідженні будуть виокремлені показники вказаних критеріїв та окремо здійснений їх шкальний розподіл.

Список використаних джерел

1. Морзе Н.В., Глазунова О. Г. (2009). Критерії якості електронних навчальних курсів, розроблених на базі платформ дистанційного навчання. *Збірник наукових праць "Information Technologies in Education"*; (4), 63-75 <https://doi.org/10.14308/ite000093>
2. Литвинова С. Г. (2009) Критерії оцінювання локальних електронних освітніх ресурсів. *«Інформаційні технології в освіті»*. 2013. Вип. 15. С. 185-191. http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2013_15_22
3. Буцик І.М., Ільїн В.В., Бойко С.М. Педагогічні підходи до обґрунтування критеріїв та показників експертного оцінювання якості комп'ютерних програм для навчальної роботи. *Наука і методика: Зб. наук. праць*. – Київ :“Аграрна освіта”, 2006. Вип. 6. С. 60-66.

Наукове видання

**«СУЧАСНА ГУМАНІТАРНА НАУКА
В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ»**

Збірник доповідей учасників
Всеукраїнської студентсько-учнівської
науково-практичної онлайн конференції

Відповідальний за випуск: Сопівник Р.В.
Верстка, макетування: Саф'ян К.Ю.
Тексти подано у авторській редакції